

A PEDAGÓGIAI-SZAKMAI SZOLGÁLTATÁSOK INTÉZMÉNYRENDSZERÉNEK VIZSGÁLATA

A pedagógiai-szakmai szolgáltatások intézményrendszerének vizsgálata

**HELYZETKÉP 2013–2014
EMPIRIKUS KUTATÁSOK EREDMÉNYEINEK ÖSSZEGZÉSE**

A Társadalmi Megújulás Operatív Program 3.1.1. számú,
„*XXI. századi közoktatás (fejlesztés, koordináció) II. szakasz*” című kiemelt projekt
átfogó célja a közoktatás fejlesztése, a fejlesztés szakmai, informatikai támogatása,
minőségbiztosítása és nyomon követése.

A pedagógiai-szakmai szolgáltatások intézményrendszerének vizsgálata

Helyzetkép 2013–2014
Empirikus kutatások
eredményeinek összegzése

ALKOTÓSZERKESZTŐ
MORVAY ZSUZSANNA

OKTATÁSKUTATÓ
ÉS FEJLESZTŐ
— — INTÉZET

BUDAPEST, 2015

A könyv megjelenését a Társadalmi Megújulás Operatív Program 3.1.1-11/1-2012-0001 számú, „*XXI. századi közoktatás (fejlesztés, koordináció) II. szakasz*” című projektje támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Írták

DEMETER ENDRE, GASKÓ KRISZTINA, MORVAY ZSUZSANNA

Alkotószerkesztő

MORVAY ZSUZSANNA

Lektor

PALOTÁS ZOLTÁN

Olvasószerkesztő

SZERENCSÉS HAJNALKA

Tördelés

PÁTRIA NYOMDA

Borítóterv

KISS DOMINIKA

Borítókép

© **DEMETER ENDRE**

© Demeter Endre, Gaskó Krisztina, Morvay Zsuzsanna, 2015

© Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, 2015

ISBN 978-963-682-892-9

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

1143 Budapest, Szobránc utca 6–8.

www.ofi.hu

Felelős kiadó

KAPOSI JÓZSEF

Nyomás és kötés

PÁTRIA NYOMDA ZRT., BUDAPEST

Felelős vezető

ORGOVÁN KATALIN

Tartalomjegyzék

BEVEZETŐ	9
A KUTATÁSOK SORÁN ALKALMAZOTT MÓDSZERTAN	11
A pedagógiai intézetek és partnereik körében végzett fókuszcsoporthoz tartozó kutatás módszertana	12
A pedagógiai intézetek körében végzett online kérdőíves felmérés módszertana	15
A köznevelési intézményvezetők körében végzett online kérdőíves felmérés módszertana	18
Az ágazati szakértők és döntéshozók körében végzett kutatás módszertana	19
A PEDAGÓGIAI-SZAKMAI SZOLGÁLTATÁSOK INTÉZMÉNYRENDSZERE 2013-BAN	21
Felhasznált információforrások	21
Helyzetkép a pedagógiai-szakmai szolgáltatások országos helyzetéről – 2013. I. negyedévében	22
Pedagógiai intézetek	27
Szolgáltatói profillal rendelkező köznevelési intézmények	31
A PEDAGÓGIAI-SZAKMAI SZOLGÁLTATÁSOK RENDSZERÉNEK SZERVEZETI ÉS IRÁNYÍTÁSI HELYZETE	36
Jogszabályi és működési környezet	36
Az intézményhálózat kiépületlenségének következményei	38
Az intézményhálózat szükséges bővítésének megítélése	41
A szakmai irányítás és a fenntartás egy kézbe kerülése	43
Összegzés és felmerült javaslatok	44
A KÖZNEVELÉSI INTÉZMÉNYEK PEDAGÓGIAI-SZAKMAI SZOLGÁLTATÁS IRÁNTI IGÉNYEINEK MEGISMERÉSE	46
Jogszabályi és működési környezet	46
A pedagógiai intézetek igényfelmérésével megcélzott és elért intézmények száma	46
Az igényfelmérés optimális időpontja	49

Az igényfelmérő kérdőív kitöltésében érintett célcsoportok, szereplők	50
Az igényfelmérés hatékonyságának növelésére irányuló fejlesztési lehetőségek megítélése	52
Ígényfelmérés-alapú tervezés	54
Összegzés és a válaszadók véleménye alapján felmerült javaslatok	55

A PEDAGÓGIAI INTÉZETEK MUNKATERVÉNEK ELKÉSZÍTÉSE	57
Jogszabályi és működési környezet	57
A munkatervek kialakításánál figyelembe vett tényezők.	57
A munkatervek tervezési és jóváhagyási folyamata	59
A pedagógiai intézetek munkaterveinek beválása	61
Összegzés és a válaszadók véleménye alapján felmerült javaslatok	63

A PEDAGÓGIAI INTÉZETEK, KABINETEK MŰKÖDÉSÉNEK FINANSZÍROZÁSA	64
Jogszabályi és működési környezet	64
A működésre és szolgáltatásra fordítható összegek ismerete.	65
További finanszírozási lehetőségek.	68
Összegzés és a válaszadók által tett javaslatok	70

A RENDELKEZÉSRE ÁLLÓ HUMÁN- ÉS EGYÉB ERŐFORRÁSOK	73
Jogszabályi és működési környezet	73
A pedagógiai intézetek, kabinetek munkatársainak képzettsége	77
A belső és a külső munkatársak száma	81
A szolgáltatások ellátásába bevont külső szakemberek száma	83
A szolgáltatások megvalósulását akadályozó tényezők	85
Összegzés és a válaszadók véleménye alapján felmerült javaslatok	87

HELYZETKÉP AZ EGYES PEDAGÓGIAI-SZAKMAI SZOLGÁLTATÁSI TERÜLETEK ELLÁTÁSÁNAK JELLEMZŐIRŐL, TENDENCIÁIRÓL	88
A fejezet céljai és témakörei	88
A szolgáltatási területeket szabályozó jogforrások	88
A szaktanácsadás, tantárgygondozás	89
<i>Jogszabályi környezet</i>	89
<i>A feladatellátás gyakorisága</i>	91
<i>A feladatellátás minősége</i>	94
<i>A szaktanácsadói rendszer átalakításával kapcsolatos vélemények</i>	96
A pedagógiai értékelés	100
<i>Jogszabályi környezet</i>	100
<i>A feladatellátás gyakorisága</i>	100
<i>A feladatellátás minősége</i>	102
A pedagógiai tájékoztatás	104
<i>Jogszabályi környezet</i>	104

<i>A feladatellátás gyakorisága</i>	105
<i>A feladatellátás minősége</i>	106
A tanügy-igazgatási szolgáltatás	108
<i>Jogszabályi környezet</i>	108
<i>A feladatellátás gyakorisága</i>	109
<i>A feladatellátás minősége</i>	110
A pedagógusok képzésének, továbbképzésének és önképzésének segítése, szervezése	112
<i>Jogszabályi környezet</i>	112
<i>A feladatellátás gyakorisága</i>	112
<i>A feladatellátás minősége</i>	115
A tanulmányi, sport- és tehetséggondozó versenyek szervezése és összehangolása	117
<i>Jogszabályi környezet</i>	117
<i>A feladatellátás megoszlása versenytípusok szerint</i>	118
<i>A feladatellátás minősége</i>	119
A tanuló-tájékoztató, -tanácsadó szolgálat	121
<i>Jogszabályi környezet</i>	121
<i>A feladatellátás gyakorisága</i>	121
<i>A feladatellátás minősége</i>	123
Összegzés	124

AZ ORSZÁGOS PEDAGÓGIAI-SZAKMAI SZOLGÁLTATÁSOK ELLÁTÁSA ÉS A HIÁNYTERÜLETKÉNT AZONOSÍTOTT SZOLGÁLTATÁSI TERÜLETEK MEGÍTÉLÉSE

Jogszabályi és működési környezet	135
Országos szolgáltatási területek	136
A rendeletben nem nevesített szolgáltatási területek	141
Összegzés és a válaszadók által megfogalmazott javaslatok	145

A PEDAGÓGIAI INTÉZETEK, KABINETEK KOMMUNIKÁCIÓJA ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉSEI

Jogszabályi és működési környezet	146
Kapcsolat a köznevelési intézményekkel	147
A pedagógiai intézetek, kabinetek tevékenységének nyilvánossága	150
A pedagógiai intézetek, kabinetek kommunikációjával való intézményi elégedettség	151
A pedagógiai intézetek, kabinetek igazgatási és szakmai kapcsolatai	152
A hálózati tanulás lehetőségeinek megteremtése	154
Összegzés és a válaszadók részéről felmerült javaslatok	156

UTÓSZÓ	157
---------------------	-----

BEVEZETŐ

Az olvasó a pedagógiai-szakmai szolgáltatások 2013–2014. évi intézményrendszerének vizsgálatát bemutató tanulmánykötetet tartja a kezében.

A kötet a TÁMOP 3.1.1-11/1-2012-0001 kiemelt projekt *A pedagógiai-szakmai szolgáltatások intézményrendszerének vizsgálata és fejlesztése* téma keretében elvégzett kutatások legfontosabb eredményeit összegzi, adatgyűjtésekre és empirikus rész kutatásokra építve mutatja be a pedagógiai-szakmai szolgáltatások 2012. évi átszervezését követő, 2013. és 2014. évi intézményi működési és feladatellátási helyzet legfontosabb jellemzőit.

A kötet egyfajta „szinkrón metszet” kíván lenni a pedagógiai-szakmai szolgáltatások 2013. és 2014. évi feladatellátási helyzetéről egy átalakuló intézményi és jogi környezetben. A kutatások megállapításai tényfeltáró módon tárgyalják az intézményrendszer különféle szempontú vizsgálatának eredményeit. A fejezetek felépítése a pedagógiai intézetek éves működésének ciklikusságát követi. A kötet egészéből az intézményrendszer – tényadatokon alapuló – 2013. évi helyzetképét követően a 2014. III. negyedévi empirikus kutatásokból nyert szélesebb merítésű, helyenként mélyfúrásokkal is alátámasztott szolgáltató rendszer képe rajzolódik ki.

A fejezetekből megismerhetjük a szolgáltató rendszer 2014. évi szervezeti és irányítási helyzetét, a köznevelési intézmények szolgáltatások iránti igényeinek adatait, a pedagógiai intézetek munkatervi tervezésével összefüggő folyamatokat, a szolgáltatások finanszírozási helyzetét, a pedagógiai intézetekben rendelkezésre álló humán-erőforrás létszámát és szakmai kompetenciáit, az egyes szolgáltatási területek ellátásának országos tendenciáit, az országos szolgáltatási területekre vonatkozó működési helyzetet, a feltárt hiányterületekkel összefüggő vélekedéseket, valamint a pedagógiai intézetek külső együttműködéseinek és kommunikációjának országos és helyi tendenciáit.

Az online kérdőíves adatfelvételre épülő vizsgálatokból nyert kvantitatív adatok értelmezését egyéni és csoportos interjúk során megkérdezett, a pedagógiai-szakmai szolgáltatások területén dolgozó szakemberek, intézet-, intézmény- és hivatalvezetők, valamint pedagógusok véleményének feldolgozása teszi teljessé. A szolgáltatásokat nyújtó intézmények helyzetét, működését és a velük szemben felmerülő igényeket vizsgáló részfejezeteket a pedagógiai-szakmai szolgáltatások helyzetével és jövőjével foglalkozó minisztériumi és háttérintézményi felső- és középvezetőkkel készült interjúkból kirajzolódó kép árnyalja, mely a döntéshozók oldaláról is igyekszik feltárni a tématerülettel kapcsolatos véleményeket.

A kötet segíti a vizsgált időszakban hatályos jogszabályok alapján részben kialakított rendszer működésének megértését. Segíthet az érintetteknek felelős döntéseket hozni egy optimális támogató rendszer működtetéséhez – akár országos, akár helyi (megyei, területi) szintről tekintve a rendszerre –, valamint segít megérteni a vizsgált két évben végbement változásokat, azok okait és következményeit.

A kötet hasznos információkkal és inputokkal szolgál a pedagógiai-szakmai szolgáltatások területén érintett valamennyi szakember számára, de értékes olvasmány lehet gyakorló pedagógusok számára is, különös tekintettel a külső, professzionális szakmai támogatás különféle formáinak megismeréséhez és tudatosabbá válásához,

figyelmébe ajánljuk továbbá a szakterület kutatásával és fejlesztésével foglalkozó szakembereknek is.

A kötet párja – a jelen kutatási kötettel együttesen értelmezendő, ugyanakkor önmagában is helytálló – *A pedagógiai-szakmai szolgáltatások intézményrendszerének fejlesztése* című kötetünk, melyben a folyamatában vizsgált múlt és jelen idejű rendszer vizsgálatának eredményeire épülő komplex rendszerfejlesztési javaslatokat fogalmazunk meg.

A KUTATÁSOK SORÁN ALKALMAZOTT MÓDSZERTAN

A kötetben ismertetett kutatásaink a TÁMOP 3.1.1 (XXI. századi közoktatás – fejlesztés, koordináció) kiemelt projekt II. szakaszában, *A pedagógiai-szakmai szolgáltatások intézményrendszerének vizsgálata és fejlesztése* téma keretében készültek és a pedagógiai-szakmai szolgáltatások intézményrendszerének megismerésére irányultak.

Az intézményrendszer adottságainak feltérképezését **2012. december és 2013. április között**, a köznevelés információs rendszere (KIR) és egyéb adatbázisok, valamint az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, továbbá az Oktatási Hivatal kiegészítő adatkérései, adatfelvételei alapján készült **adatbázisok elemzésével kezdtük**.

Az adatgyűjtés és adatelemzés során elsődleges célunk az volt, hogy azonosítsuk a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat nyújtó köznevelési intézményeket és egyéb szervezeteket, elemezzük azok területi és fenntartó szerinti megoszlását, és feltérképezzük, hogy 2013. I. negyedévében tervezték-e a szolgáltató tevékenység folytatását. Különös figyelmet fordítottunk az adott időszakban működő pedagógiai intézetekre, azok ellátott feladataira, illetve humánerőforrásának adottságaira. Emellett bevontuk a vizsgálatba a pedagógiai-szakmai szolgáltatások egy-egy speciális szeletét adó referenciaintézmények, valamint az egységes gyógypedagógiai módszertani intézmények feltérképezését is.

A pedagógiai-szakmai szolgáltatások intézményrendszerének megismerésére irányuló **empirikus vizsgálatainkat 2014. július és október között végeztük**.¹ Az adatgyűjtés során célunk volt, hogy információkat szerezzünk a pedagógiai-szakmai szolgáltatások feladatelemeiről, a szolgáltatások nyújtásának és igénybevételének módjáról, a szolgáltatások tervezési és finanszírozási folyamatairól, a pedagógiai-szakmai szolgáltató rendszer intézményszerkezetének felépítéséről, irányítási szerkezetéről és szereplőiről, valamint a szolgáltatások nyújtásában közreműködő szervezetek humánerőforrásait és infrastruktúráját érintő jellemzőkről.

Igyekeztünk továbbá összegyűjteni a pedagógiai-szakmai szolgáltatások fejlesztésével és finanszírozásával összefüggésben felmerülő elképzeléseket és konkrét javaslatokat, illetve megpróbáltunk képet kapni ezeknek az elképzeléseknek az érintettek körében történő elfogadottságáról is. Mindezen megfontolásokból a téma széles körű, ugyanakkor megalapozott vizsgálhatósága érdekében olyan **komplex kutatási módszertant** terveztünk, amely a kvalitatív és kvantitatív módszerek kombinálásával, valamint a kutatási fázisok egymásra épülésével a vizsgálatba vont témák érdemi megismerését lehetővé tette.

A 2014 júliusában kezdődő kutatássorozatunk első fázisában a pedagógiai-szakmai szolgáltatások megvalósulását helyi környezetben, a legtöbb érintett szereplő gyakorlatát, véleményét, attitűdjeit megismerve kívántuk feltárni, melyhez a fókusz-csoportos interjú módszerét választottuk. A fókuszcsoportos beszélgetéseken nyert információkra támaszkodva augusztus folyamán kidolgoztunk két online kérdőívet – a működő pedagógiai intézetek vezetőit és munkatársait, valamint a köznevelési intézmények vezetőit megcélózva.

¹ Az empirikus kutatások előkészítésében, lebonyolításában és az eredmények feldolgozásában az alábbi munkatársak vettek részt: Balatoniné Sárosi Márta, Bordáné Kovács Zita, Demeter Endre, Gaskó Krisztina, Morvay Zsuzsanna, Pillmann-né Adrián Livia, Südi Ilona, Széles Imre, Szuromi István, Szymczak Judit.

Az online adatfelvételre a pedagógiai intézetek vezetői és munkatársai körében 2014. augusztus végén, a köznevelési intézményvezetők körében szeptember elején került sor. Végül, az empirikus kutatásaink zárásaként, reflektálva a megelőző kutatások eredményeire is, szakértői interjúkat szerveztünk az ágazati és háttérintézményi felsővezetők körében, elsősorban az irányítás és finanszírozás szerkezetének és az ezzel kapcsolatos vélekedések megismerésének céljából. Az egyéni interjúk felvételére 2014. szeptember és október folyamán került sor.

A vizsgálatokat és a kutatási résztémákat úgy építettük fel, hogy a kapott eredmények hatékonyan tudják támogatni a projektben párhuzamosan zajló fejlesztő tevékenységeket, ezért a kutatások fókuszában az állt, hogy a pedagógiai-szakmai szolgáltatások 2014. évi hatályos szabályozása – különösen *A pedagógiai-szakmai szolgáltatásokról, a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat ellátó intézményekről és a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokban való közreműködés feltételeiről* szóló 48/2012. (XII. 12.) EMMI rendelet (a továbbiakban: 48/2012. EMMI rendelet) – mennyiben megfelelő kerete a pedagógiai eredményességet növelő pedagógiai-szakmai szolgáltató rendszer hatékony működésének, mennyiben képes az egységes szakmai színvonalat és hozzáférést garantálni, illetve a működő állami pedagógiai intézetek és kabinetek működése mennyiben felel meg a rendelet előírásainak.

Az alábbiakban az egyes kutatási fázisok célrendszerét és módszertanát mutatjuk be részletesebben.

A PEDAGÓGIAI INTÉZETEK ÉS PARTNEREIK KÖRÉBEN VÉGZETT FÓKUSZCSOPORTOS KUTATÁS MÓDSZERTANA

Empirikus kutatássorozatunk első, feltáró fázisában arra törekedtünk, hogy **a pedagógiai-szakmai szolgáltatások gyakorlati megvalósulását helyi környezetükben ismerhessük meg**. A fókuszcsoportos interjú módszere lehetővé tette, hogy egyidejűleg több érintett véleményét ismerhessük meg, amelyek együttesen **egy jelenség különböző aspektusait, értelmezési kereteit mutatták be**. A csoportos helyzet megteremtette az egymásra való reagálás lehetőségét, így felszínre kerülhetek olyan gondolatok is, amelyek egy kétszemélyes interjúhelyzetben jellemzően nem fogalmazódhatnak meg.

A fókuszcsoportos interjúkat **2014. július folyamán négy megyeszékhelyen** (Szeged, Győr, Szombathely, Salgótarján), **valamint Budapesten bonyolítottuk le**. A fókuszcsoportok helyszínét minden esetben az adott megyei (illetve a fővárosi) pedagógiai intézet biztosította. Ez lehetőséget kínált arra, hogy a pedagógiai intézetek dolgozóinak mindennapi munkakörülményéről is tájékozódhassunk, valamint személyes benyomásokat szerezzünk az intézetek infrastrukturális adottságairól.

1. táblázat: A fókuszcsoportos interjúk helyszínei, időpontjai, a résztvevők száma

HELYSZÍN	IDŐPONT	RÉSZTVEVŐK SZÁMA (FŐ)
Szeged	2014. július 3.	14
Győr	2014. július 9.	16
Szombathely	2014. július 17.	15
Salgótarján	2014. július 23.	21
Budapest	2014. július 24.	11

A fókuszcsoportos beszélgetések során az érintettek mind szélesebb körét kívántuk egy asztalhoz ültetni azzal a céllal, hogy a pedagógiai-szakmai szolgáltatások biztosításának és igénybevételének teljes folyamatát és minél több területét a lehető legtöbb nézőpontból megismerhessük. Ennek érdekében meghatároztuk a vizsgálat számára „**ideális csoportösszetételt**” – figyelembe véve a fókuszcsoportok működése szempontjából lehetséges maximális létszámot is –, és ezt jeleztük az érintettekhez eljuttatott felkérő levelünkben.

A fókuszcsoportos interjúk célcsoportjai a következők voltak:

A megyei kormányhivatal részéről (1-2 fő):

- az adott kormányhivatal oktatási főosztályának vezetője,
- és/vagy a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokért felelős munkatársa.

A KLIK megyeközponti tankerület részéről (1-2 fő):

- az adott megyeközponti tankerület igazgatója,
- és/vagy a területért felelős munkatársa.

Felsőoktatási intézmény pedagógusképző és továbbképző kara részéről (1-2 fő)

- a megyében/régióban érintett felsőoktatási intézmény pedagógusképző és továbbképző karának vezetője,
- és/vagy a területért felelős munkatársa.

A megyei pedagógiai intézet részéről (2-3 fő):

- az adott pedagógiai intézet vezetője,
- egy-két – kiemelt szolgáltatási területért felelős – munkatársa.

Köznevelési intézmények részéről (2-3 fő vezető, 3-5 fő pedagógus):

- óvodavezetők,
- a résztvevő vezetőétől eltérő intézményben dolgozó óvodapedagógusok,
- általános iskolai intézményvezetők,
- az előzőtől eltérő és lehetőleg különböző általános iskolában dolgozó alsós tanítók és/vagy felsős szaktanárok,
- gimnáziumi vezetők,

- a résztvevő vezetőjétől eltérő gimnáziumban vagy szakközépiskolában dolgozó középiskolai tanár,
- szakiskolai igazgatók,
- az előzőtől eltérő és lehetőleg különböző szakiskolában dolgozó közismeretet és szakmai ismeretet tanító szakiskolai tanárok,
- nem állami (egyházi és/vagy alapítványi) fenntartású köznevelési intézmények vezetői,
- a résztvevő vezetőjétől eltérő nem állami fenntartású (egyházi és/vagy alapítványi) intézmény pedagógusai.

A fentieknek megfelelően az interjú számára ideális csoportlétszámot 10-15 főben határoztuk meg. **A fókuszcsoportos beszélgetéseken átlagosan 15-en vettek részt, összesen pedig 77 résztvevővel találkoztunk az interjúkon.** Egy-egy interjú átlagosan három órát vett igénybe. Itt kell megjegyeznünk, hogy a csoportok összeállításában és megszervezésében nagymértékben támaszkodtunk a „házigazdaként” bennünket fogadó pedagógiai intézetek vezetőire, mivel azt szerettük volna, hogy a pedagógiai-szakmai szolgáltatások igénybevételében a gyakorlatban valóban érintett szereplők vegyenek részt a beszélgetésekben. Ez az eljárás azonban szükségszerűen befolyásolta a fókuszcsoportos interjúk *általános értelemben vett érvényességét*, hiszen a pedagógiai intézetek jellemzően olyan intézményvezetőket, pedagógusokat és egyetemi oktatókat hívtak meg, akikkel szakmai együttműködésben álltak/állnak.

A **csoportos interjú kérdéseit** kérdésblokkokba rendeztük, és prezentációként kivetítve **vezérfonalként**² használtuk a beszélgetések során. A rövid szakmai bemutatkozást és az interjúhelyzettel kapcsolatos elvárások áttekintését követően a következő blokkok mentén strukturáltuk a beszélgetéseket:

- A pedagógiai intézetek együttműködései
- Helyi/megyei/térségi sajátosságok, jó gyakorlatok
- Megvalósuló és hiányterületként azonosítható szolgáltatási területek
- A szolgáltatások működésének gyakorlata
- Az „ideális” pedagógiai-szakmai szolgáltató rendszer

Az interjúk a jelenlévők között meglévő hierarchikus viszonyok ellenére oldott légkörben zajlottak, a résztvevők közül szinte mindenki aktívan részt vett a beszélgetésben, bár a különböző szerepekből fakadó **eltérő informáltság és érintettség okán a megszólalások gyakorisága és hossza jelentős eltéréseket mutatott.** A fókuszcsoportos beszélgetések háromórás időtartama lehetővé tette, hogy az előre meghatározott témákat mélységükben érintsük. Ennek ellenére jellemző tapasztalatunk volt, hogy **egyik vagy másik téma egy-egy csoporton jóval markánsabban került a beszélgetés fókuszába.**

2 A csoportos interjúk vezérfonala az Oktatókutatási és Fejlesztési Intézet honlapján, a <http://www.ofi.hu/node/166028> linken elérhető.

A PEDAGÓGIAI INTÉZETEK KÖRÉBEN VÉGZETT ONLINE KÉRDŐÍVES FELMÉRÉS MÓDSZERTANA

A pedagógiai intézetek és kabinetek munkatársai és vezetői számára készített online kérdőívvel **elsődleges célunk a szervezetek adottságainak és működési gyakorlatának megismerése volt.** Ezen túl a pedagógiai-szakmai szolgáltatások fejlesztéséhez, újragondolásához kapcsolódóan is **igyekeztünk feltérképezni a gyakorlati szakemberek véleményét.**

A működési gyakorlatokkal kapcsolatos kérdésekhez a pedagógiai intézetek éves munkafolyamatát vettük alapul: ennek megfelelően kérdőívünk érintette a köznevelési intézmények igényeinek felmérésével, az intézeti munkaterv elkészítésével összefüggő témákat, a pedagógiai-szakmai szolgáltatások humán- és pénzügyi erőforrásainak felmérését, a szolgáltatások megvalósításának gyakorlatát és minőségét.

Az alkalmazott kérdőívben **a kérdések többségét feleletválasztós, zárt kérdésként** fogalmaztuk meg, emellett **becsült vagy konkrét tényadatokat is gyűjtöttünk** (például a rendelkezésre álló erőforrások tekintetében), a rendszer működésének, a szolgáltatások színvonalának megítélésével kapcsolatos kérdések esetén pedig **3-5 fokozatú attitűdskálákat alkalmaztunk.** Fontosnak tartottuk ugyanakkor, hogy a megkérdezettek szabadon is kifejhessék véleményüket, fejlesztési javaslataikat, ezért **néhány nyílt kérdést** is szerepeltettünk a kérdőívben. Az elemzések során jellemzően két-, illetve háromdimenziós keresztábrákat készítettünk, s ezek alapján fogalmaztuk meg a következtetéseinket.

Az adatok megbízhatóságával kapcsolatban fontos felhívunk arra a figyelmet, hogy **a kutatás időpontjában működő valamennyi, azaz 33 pedagógiai intézetet, illetve kabinetet egyaránt megkerestük az online kérdőívvel, és a megkeresett intézetek-kabinetek mindegyikéből érkezett vissza kitöltött kérdőív.** Kivételt egyetlen fővárosi kabinet (a Józsefvárosi Pedagógiai Intézet) jelentett, ahol a kutatás ideje alatt vezetőváltás ment végbe, és a kérdőív felvételének időpontjában gyakorlatilag nem dolgozott szakmai munkatárs a szervezetnél. **Az elemzések során összességében 29 intézetvezető és 143 pedagógiai intézetben dolgozó szakmai munkatárs választát volt lehetőségünk feldolgozni.**

2. táblázat: A pedagógiai intézetek és kabinetek számára készült online kérdőívet kitöltők száma és aránya

	PEDAGÓGIAI INTÉZET, KABINET	KITÖLTŐ VEZETŐK SZÁMA (FŐ)	KITÖLTŐ SZAKMAI MUNKATÁRSOK SZÁMA (FŐ) ³	AZ ADOTT INTÉZET/ KABINET BETÖLTÖTT SZAKMAI ÁLLÁSHELYEINEK SZÁMA ⁴	KITÖLTÉSI ARÁNY ⁵
1	Baptista Pedagógiai Intézet	0	1	n. a. ⁶	n. a.
2	Baranyai Megyei Pedagógiai Intézet	1	10	11	100%
3	Békés Megyei Pedagógiai Intézet	1	3	4	100%
4	Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Pedagógiai Intézet	1	10	13	85%
5	Budapest III. Kerületi Pedagógiai Intézet	1	4	6	83%
6	Budapest V. Kerületi Pedagógiai Intézet	1	3	6	67%
7	Budapest XVIII. Kerületi Pedagógiai Intézet	1	3	7	57%
8	Csongrád Megyei Pedagógiai Intézet	1	1	7	29%
9	Eszterházy Károly Főiskola Gyakorló Általános, Közép-, Alapfokú Művészeti Iskola és Pedagógiai Intézet ⁷	1	10	8	138%
10	Ferencvárosi Pedagógiai Intézet	1	0	2	50%
11	Független Pedagógiai Intézet	1	1	4	50%
12	Győr-Moson Sopron Megyei Pedagógiai Intézet	1	4	9	56%
13	Hajdú-Bihar Megyei Pedagógiai Intézet	1	7	12	67%
14	Heves Megyei Pedagógiai Intézet	1	6	10	70%
15	Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Pedagógiai Intézet	1	7	10	80%
16	Józsefvárosi Pedagógiai Intézet	0	0	n. a.	n. a.
17	Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézet	1	14	12	125%
18	Kispesti Pedagógiai-Szakmai Szolgáltató Kabinet	1	3	5	80%
19	Kőbányai Pedagógiai Szolgáltató Központ	1	5	6	100%
20	Második Kerületi Pedagógiai Intézet	1	6	10	70%

3 Teljes munkaidőben és részmunkaidőben dolgozó szakmai munkatársak is kitölthették a kérdőívet.

4 A pedagógiai intézet és kabinet vezetőjének adatközlése alapján.

5 A kérdőívet kitöltő szakmai munkatársak és vezetők száma/pedagógiai intézet szakmai álláshelyeinek száma.

6 n. a. = nincs rendelkezésre álló adat.

7 A 100% fölötti arány az álláshelyek számánál nagyobb mértékű, részmunkaidős foglalkoztatású munkatársak általi kitöltést is mutat.

2. táblázat: A pedagógiai intézetek és kabinetek számára készült online kérdőívet kitöltők száma és aránya

	PEDAGÓGIAI INTÉZET, KABINET	KITÖLTŐ VEZETŐK SZÁMA (FŐ)	KITÖLTŐ SZAKMAI MUNKATÁRSAK SZÁMA (FŐ) ³	AZ ADOTT INTÉZET/ KABINET BETÖLTÖTT SZAKMAI ÁLLÁSHELYEINEK SZÁMA ⁴	KITÖLTÉSI ARÁNY ⁵
21	Mérei Ferenc Fővárosi Pedagógiai Intézet	1	9	16	63%
22	Nógrád Megyei Pedagógiai Intézet	1	6	11	64%
23	Nyugat-Magyarországi Egyetem Regionális Pedagógiai Szolgáltató és Kutató Központ	0	2	n. a.	n. a.
24	Pesterzsébeti Pedagógiai Intézet	1	4	7	71%
25	PRIZMA Általános Iskola és Óvoda, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény	1	2	6	50%
26	Református Pedagógiai Intézet	1	3	10	40%
27	Soroksári Pedagógiai Kabinetiroda	1	2	5	60%
28	Suliszervíz Pedagógiai Intézet	1	2	3	133%
29	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Pedagógiai és Képzési Intézet	0	5	n. a.	n. a.
30	Újbudai Pedagógiai Intézet	1	1	9	22%
31	Waldorf Ház Pedagógiai Szolgáltató Intézet	1	0	n. a.	n. a.
32	Zala Megyei Pedagógiai Intézet	1	3	6	67%
33	Zuglói Benedek Elek EGYMI, Pedagógiai Szakmai Csoport	1	6	8	88%
	Összesen	29	143	223	78%

A vezetők által megadott szakmai munkatársi létszámadatokkal kalkulálva **a kitöltési arány átlagosan 78%-os**, bár a különböző foglalkoztatási jogállások miatt (teljes vagy részmunkaidős foglalkoztatás) pontos értékkel nem rendelkezünk. A fentiekben jelzett elérés mellett **a későbbiekben bemutatásra kerülő eredményeink a teljes pedagógiai-szakmai szolgáltató rendszerre érvényesnek tekinthetők.**

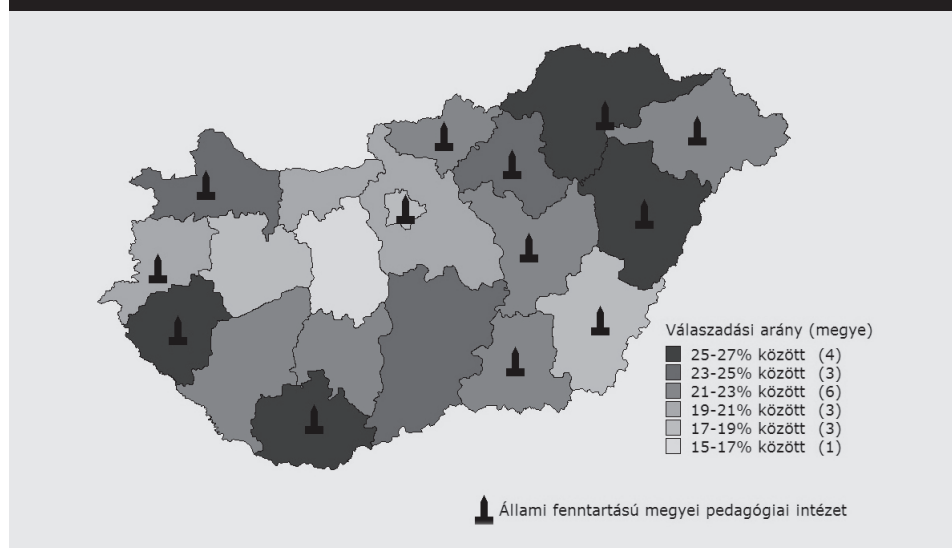
A magas kitöltési arány a pedagógiai intézetek és kabinetek munkatársainak motiváltsága mellett annak is köszönhető, hogy az adatfelvételt a vezetőkkel való telefonos egyeztetéssel is támogattuk. Az adatfelvételt nehezítette, hogy a kérdőívek kiküldésére augusztus végén, kéthetes kitöltési határidővel került sor, mely időszakban a tanév elejéhez kapcsolódóan számos teendő kötötte le a pedagógiai intézetben dolgozók kapacitásait.

Kutatásetikai szempontból rendkívül fontos, hogy szavatoljuk a válaszadók **anonimitását**, ennek megfelelően az elemzés során nem közlünk intézményi szintre lebontott adatokat, csak az elemzési kategóriákhoz kapcsolódó átlagokat.

A KÖZNEVELÉSI INTÉZMÉNYVEZETŐK KÖRÉBEN VÉGZETT ONLINE KÉRDŐÍVES FELMÉRÉS MÓDSZERTANA

Kutatásaink tervezésekor fontosnak tartottuk, hogy ne csak a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat biztosítók gyakorlatát és véleményét ismerjük meg, hanem a szolgáltatások igénybevevőit is megszólítsuk. Ezért a **köznevelési intézmények vezetői számára** is készítettünk egy online kérdőívet, melynek felhívását és elérhetőségét minden hazai intézményhez eljuttattunk feladatellátási hely szinten. Összesen több mint **8600 felkérő levelet** küldtünk ki elektronikus úton az intézményvezetőknek, illetve egyéb vezetőknek (tagintézmény-vezető, intézményegység-vezető, intézmény-vezető-helyettes). A szeptember második és harmadik hetében lebonyolított adatfelvétel során **összesen 1821-en adtak választ**. A kitöltési határidőről két emlékeztető levelet küldtünk ki elektronikus úton, ennek ellenére megyei bontásban igen jelentős eltéréseket tapasztaltunk a köznevelési intézmények vezetőinek válaszadási hajlandósága terén, mely erősen összefügg azzal, hogy az adott megyében a vizsgálat idején volt-e működő pedagógiai intézet (1. ábra).

1. ábra: A köznevelési intézmények vezetői számára készült online kérdőíves felmérés válaszadási aránya megyénkénti bontásban, a működő állami fenntartású megyei pedagógiai intézetek feltüntetésével (N = 1821)

A kérdőívet igyekeztünk úgy kialakítani, hogy a kapott adatok minél több kérdés mentén összehasonlíthatóak legyenek a pedagógiai intézetek vezetői és munkatársai számára készített kérdőív eredményeivel.⁸

⁸ A programozott kérdőívek az Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet honlapján, a <http://www.ofi.hu/node/166028> linken elérhetőek.

Az intézményvezetők válaszai azért is különösen érdekesek voltak a számunkra, mert a vizsgálat időszakában működő pedagógiai intézetek száma, területi elhelyezkedése és ellátási körzete mentén az országnak több olyan területe, megyéje van, ahol feltételezhető volt, hogy a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokhoz való hozzáférés nem megfelelő. A szolgáltatások igénybevételének gyakorisága és hasznosságának megítélése mellett ennek igazolása (vagy cáfolása) a kutatási fázis egyik legfontosabb feladata volt.

AZ ÁGAZATI SZAKÉRTŐK ÉS DÖNTÉSHOZÓK KÖRÉBEN VÉGZETT KUTATÁS MÓDSZERTANA

Kutatásaink tervezésekor úgy döntöttünk, hogy vizsgálatainkkal nem csak a szolgáltatások biztosításában és igénybevételében érintett szereplőket célozzuk meg, hanem megkérdezzük a pedagógiai-szakmai szolgáltatások rendszeréről döntő ágazati szereplőket, valamint az irányításban részt vevő háttérintézmények vezetőinek véleményét is. Ennek a kutatási fázisnak ezért az volt a célja, hogy az interjúalanyaink válaszai alapján megismerjük a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat biztosító rendszer finanszírozására, irányítására, szervezeti struktúrájára vonatkozó véleményeket és a jövőre vonatkozó elképzeléseket, szándékokat.

Az interjúalanyok kiválasztásánál kiemelkedően fontos szempont volt, hogy **a pedagógiai-szakmai szolgáltatások irányításával, működtetésével és finanszírozásával kapcsolatba hozható legfontosabb ágazati és háttérintézményi szervezetek felsővezetőivel** készüljenek az interjúk. Az interjúk felvételére **2014. szeptember 14-e és október 8-a között** került sor.

A kutatás során összesen **hat darab félig strukturált szakértői interjút** vettünk fel. A kutatás során használt interjúvázlatot⁹ vezérfonalként használtuk. Az interjúk szervezése során a kiküldött felkérő levelek csatolmányaként az interjúvázlatot is mellékeljük, elősegítve ezzel interjúalanyaink felkészülését a beszélgetésre. Mivel a megkérdezettek az interjúk felvételének időpontjában eltérő mélységű információk birtokában voltak a témával összefüggő kérdések tekintetében, így a szóba jöhető módszerek közül magától értetődő volt a félig strukturált szakértői interjúk módszerének kiválasztása, így lehetőség nyílt arra, hogy az interjúk felvétele során a feltett kérdések illeszkedni tudjanak interjúalanyaink szakterületéhez, feladataihoz, döntési kompetenciáihoz.

A kutatásunk során interjút készítettünk az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (továbbiakban: OFI) felsővezetőjével és intézményegység-vezetőjével, a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ (továbbiakban: KLIK) gazdasági felsővezetőjével, az Emberi Erőforrások Minisztériuma (továbbiakban: EMMI) főosztályvezetőjével, a Nemzeti Gazdasági Minisztérium (továbbiakban: NGM) helyettes államtitkárával, az Oktatási Hivatal (továbbiakban: OH) Projektigazgatóság felsővezetőjével.

⁹ A vezérfonalként használt interjúvázlat elérhető az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet honlapján, a <http://www.ofi.hu/node/166028> linken.

Interjúalanyaink számára biztosítottuk a lehetőséget, hogy az általuk megosztott információkat, véleményt nevük és szervezetük megjelölésével vagy anélkül szerepeltessük az elemzések során. Ezért az elemzések során egységesen név nélkül, a szervezet megjelölésével hivatkozunk az elmondottakra, amennyiben konkrét idézet formájában közöljük a hallott információt.

A PEDAGÓGIAI-SZAKMAI SZOLGÁLTATÁSOK INTÉZMÉNYRENDSZERE 2013-BAN

Jelen összegzésben a pedagógiai-szakmai szolgáltatások intézményrendszerének leíró jellegű országos helyzetképét mutatjuk be, közvetlenül a 2012. évi átszervezést követően, **a 2012. decembertől 2013. áprilisig terjedő időszakra vonatkozóan** – a vizsgált időszakban keletkezett információforrások felhasználásával. Ez az időszak közvetlenül a köznevelési intézmények állami fenntartásba vételét, fenntartói szerkezetének átalakulását, valamint az új jogi szabályozás következtében a pedagógiai-szakmai szolgáltatások szakmai irányításának átalakulását követte. Az átalakulások egy része ekkor már közvetlenül is érintette a pedagógiai-szakmai szolgáltatást ellátó intézményeket, míg más változások később érzékeltették hatásukat.

Ezzel együtt fontosnak éreztük rögzíteni az országos tényeket és tendenciákat, elsősorban az alábbi két kiemelt célt szolgálva: álljon rendelkezésre a pedagógiai-szakmai szolgáltatások rendszeréről – 2012. december és 2013. április között – **a jogszabályi és intézményszerkezeti átalakulások közepette rögzített országos leíró jellegű helyzetkép**, illetve legyen lehetőség egy későbbi időpontban készítendő országos helyzetképpel való összevetésre.

Az összegzés¹⁰ elkészítésében a 2013. évi feladatellátási helyzetről szóló országos jelentésre¹¹ támaszkodtunk, melyet a megyei köznevelés-fejlesztési tervekhez – az Oktatási Hivatal felkérésére – 2013 áprilisában készített megyei helyzetelemzések alapján készítettünk el. Jelen fejezet a 2013-ban készített országos jelentés szerkesztett és rövidített változata.

FELHASZNÁLT INFORMÁCIÓFORRÁSOK

A dokumentum az alábbi információforrásokra támaszkodva készült, melyeket az információforrások szerinti csoportosításban közlünk.

A) KIR adatbázis

Azon közoktatási intézmények 2013. januári listája, amelyek **alapító okiratában** alap-vagy kiegészítő tevékenységként **szerepel a pedagógiai-szakmai szolgáltatás**.

B) Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet TÁMOP 3.1.1 kiemelt projekt saját kérdőíves felmérés

A projekt saját felmérése alapján készült 2013. februári adatbázis, melyben a fenti intézmények kérdéseinkre válaszként megjelölték, hogy 2013. április 30-át követően **folytatni kívánják-e a szakmai szolgáltató tevékenységet** vagy sem, illetve ha igen, akkor milyen formában.

10 Az összegzés forrásaiként felhasznált helyzetelemzések, statisztikák, összegzések készítői: Bordáné Kovács Zita, Gerse István, Gönczöl Enikő, Hajdu-Tóth Irén, Simon Tünde, Südi Ilona, Székelyné Magyary Nóra.

11 Az országos jelentés készítői: Morvay Zsuzsanna, Südi Ilona

C) A pedagógiai intézetek 2012. évi beszámolóí, valamint 2013. évi munkatervei

A 48/2012-es EMMI rendelet értelmében a **pedagógiai intézeteknek** 2013. február 15-éig meg kellett küldeniük **2013. évi munkaterveiket** az Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet számára véleményezésre. Az e munkatervekben megjelenő helyzet- és feladatleírások, valamint a rendelkezésre álló **2012. évi beszámolók** képezik az elemzés következő fontos forrását.

D) A Klebelsberg Intézményfenntartó Központ által rendelkezésre bocsátott adatok

A Klebelsberg Intézményfenntartó Központtól kapott adatok az ellátott intézménytípusokra és az **intézményekben foglalkoztatottakra** vonatkozóan.

E) Az Oktatási Hivatal által rendelkezésre bocsátott adatok

Az Oktatási Hivatal Tanügy-igazgatási Főosztályának saját, kiegészítő adatbekerése alapján készült adatbázis a **pedagógiai intézetek munkatársainak életkori és foglalkoztatási típus szerinti megoszlására** vonatkozóan.

F) Referenciaintézményi adatbázis

A *Referencia-intézmények országos hálózatának kialakítása és felkészítése* nevű TÁMOP 3.1.7 számú projekt mentén készült 2012. évi adatbázis a pedagógiai-szakmai szakmai szolgáltatási feladatok végzésére felkészült – és a TÁMOP 3.1.1 kiemelt projekt II. szakaszában minősítésre kerülő – **előminősített referenciaintézményekről**.

HELYZETKÉP A PEDAGÓGIAI-SZAKMAI SZOLGÁLTATÁSOK ORSZÁGOS HELYZETÉRŐL – 2013. I. NEGYEDÉVÉBEN¹²

A PEDAGÓGIAI-SZAKMAI SZOLGÁLTATÁSOKAT ELLÁTÓ ORSZÁGOS INTÉZMÉNYRENDSZER JELLEMZŐI

2013. januárban 207 pedagógiai-szakmai szolgáltatást vagy más köznevelési feladatellátás mellett pedagógiai-szakmai szolgáltatást is **végző intézmény szerepelt a köznevelés információs rendszerében (KIR).**

Területi elhelyezkedés

A 207 intézmény területi elhelyezkedését megyei bontásban vizsgálva az látszik, hogy **az intézmények** közel harmada (28%) Budapesten, 12%-a Pest megyében működött.

¹² Jelen dokumentum kizárólag a pedagógiai-szakmai szolgáltatást ellátókra vonatkozó hatályos jogszabályoknak való megfeleléshez viszonyítva tesz megállapításokat. A szolgáltatásokat ellátó optimális feladatméret csak az adott megye köznevelési intézményeinek számához, valamint az adott megyében köznevelési intézményben pedagógus munkakörben foglalkoztatottak számához viszonyítva adhat valós képet.

A pedagógiai-szakmai szolgáltatást ellátó intézmények 40%-a Budapest és Pest megye területén, tehát a Közép-Magyarország Régió területén működött. Az intézmények 60%-a 18 megye között oszlott meg (3. táblázat).

A 2 legnagyobb léptékű szakmai-szolgáltató kapacitással rendelkező megyén (Budapest és Pest megye) túl a legtöbb pedagógiai-szakmai szolgáltatást ellátó intézmény Csongrád (14), Borsod-Abaúj-Zemplén (10), Baranya (12) és Somogy (14) megyében volt található, ami azt jelzi, hogy **a hátrányos helyzetű járásokat magukban foglaló megyék többségében az átlagnál magasabb számú pedagógiai-szakmai szolgáltatást is¹³ ellátó intézmény működött.** Ez alól a nagyobb intézményhálózattal rendelkező megyék közül különösen **Szabolcs-Szatmár-Bereg jelentett kivételt,** ahol a vizsgált időszakban mindössze 4 ilyen szolgáltatót találtunk (3. táblázat).

3. táblázat: A pedagógiai-szakmai szolgáltatást (is) nyújtó köznevelési intézmények területi elhelyezkedés szerinti megoszlása – megyei bontásban		
MEGYE	INTÉZMÉNYEK SZÁMA	ARÁNY (%)
Bács-Kiskun	6	3
Baranya	12	6
Békés	6	3
Borsod-Abaúj-Zemplén	10	5
Budapest	58	28
Csongrád	14	7
Fejér	9	4
Győr-Moson-Sopron	4	2
Hajdú-Bihar	6	3
Heves	8	4
Jász-Nagykun-Szolnok	8	4
Komárom-Esztergom	2	1
Nógrád	2	1
Pest	24	12
Somogy	14	7
Szabolcs-Szatmár-Bereg	4	2
Tolna	9	4
Vas	3	1
Veszprém	2	1
Zala	6	3
Országos összesen	207	100

¹³ Ezen intézmények többsége más köznevelési feladatok ellátása mellett, nem alapfeladatként végzett pedagógiai-szakmai szolgáltatást.

Fenntartói szerkezet

A 207 intézmény fenntartói szerkezete változatos, színes, ugyanakkor szétagolt fenntartói rendszert mutat (4. táblázat).

Az intézmények felét (51%) 2012 végén – az állami fenntartásba vételt követő 2013. januári lekérdezésben még ezt látjuk – **négyféle fenntartó működtette: állami szerv (16%), korlátolt felelősségű társaság (13%), fővárosi kerületi önkormányzat (11%), megyei jogú városi önkormányzat (11%). Az intézmények másik fele (49%) fenntartói szempontból ennél jóval szétagoltabb volt:** a non-profit, forprofit és egyházi fenntartók mellett a települési és kisebbségi önkormányzatok, valamint a fenntartói és kistérségi társulások változatos képét mutatta. (4. táblázat).

4. táblázat: Az intézmények fenntartók szerinti megoszlása a 2013. januári KIR-adatok alapján		
A FENNTARTÓ TÍPUSA	AZ INTÉZMÉNYEK SZÁMA	ARÁNY (%)
Alapítvány	8	4
Állami felsőoktatási intézmény	5	2
Állami szerv	34	16
Egyéb felsőoktatási intézmény	1	0
Egyéni vállalkozó	2	1
Egyesület	5	2
Egyházi jogi személy	7	3
Fővárosi kerületi önkormányzat	22	11
Fővárosi önkormányzat	13	6
Korlátolt felelősségű társaság	26	13
Közhasznú alapítvány	1	0
Közhasznú egyesület	1	0
Közhasznú társaság	1	0
Községi önkormányzat	5	2
Megyei jogú városi önkormányzat	23	11
Országos kisebbségi önkormányzat	2	1
Önkormányzatok fenntartói társulása	8	4
Önkormányzatok fenntartói társulása – gesztor és tag	5	2
Önkormányzatok fenntartói társulása – társulási tanács	13	6
Részvénytársaság	1	0
Települési kisebbségi önkormányzat	1	0
Többcélú kistérségi társulás	7	3
Városi önkormányzat	16	8
Országos összesen	207	100

Ha a KIR-ben még át nem vezetett fenntartóváltásokat is figyelembe vesszük – azaz láttatjuk, hogy a megyei önkormányzatok intézményei tekintetében 2013. január 1-jével már megtörtént az állami fenntartásba vétel, hiszen a szolgáltató intézmények a Megyei Intézményfenntartó Központok (MIK-ek) fenntartásába kerültek, a települési önkormányzatok esetében azonban az intézmények a tanév végéig ugyan változatlanul működtek, de összességében egybeszámítjuk az állami és a korábbi (megyei, települési vagy fővárosi kerületi) önkormányzati fenntartású intézményeket – akkor az látszik, hogy **2013. II. felére az állami fenntartású intézményhálózat a teljes szolgáltató rendszernek már majd kétharmadát (71%) jelenti.** Fontos azonban megjegyezni azt is, hogy **a vizsgált időszakban a szolgáltatói kör második legnagyobb csoportja korlátozott felelősségű társaságok fenntartásában állt.**

A köznevelési feladatellátás összetettsége

A 2013. januári KIR-lekérdezés adatbázisából kiderül, hogy a 207 intézmény hány köznevelési feladatot látott el amellet, hogy a vizsgált időszakban pedagógiai-szakmai szolgáltatást is végzett (5. táblázat).

Az intézmények 80%-a a pedagógiai-szakmai szolgáltatás feladata mellett több, sokszor 4-5 köznevelési feladatot is ellátott. Ezek az alábbiak:

- óvodai feladatok
- általános iskolai feladatok
- szakiskolai feladatok
- speciális szakiskolai feladatok
- készségfejlesztő speciális szakiskolai feladatok
- előkészítő szakiskolai feladatok
- gimnáziumi feladatok
- szakközépiskolai feladatok
- alapfokú művészetoktatási feladatok
- kollégiumi, diákotthoni feladatok
- pedagógiai szakszolgálati feladatok
- korai fejlesztés, gondozás feladataiban részt vevő nem közoktatási intézmény
- fejlesztő felkészítés és fejlesztő iskola feladataiban részt vevő nem közoktatási intézmény
- tartós gyógykezelés alatt álló gyermekek/tanulók intézményeinek közoktatási feladatai

2013. I. negyedévében 41 olyan intézmény működött, amely a pedagógiai-szakmai szolgáltatás mellett nem látott el más köznevelési feladatot, vagyis ez volt az alapfeladata. Ez a vizsgált időszakban a szolgáltatást ellátó intézmények 20%-át jelentette, melyből 19 fővárosi székhelyű volt. Ugyanakkor 7 olyan megye is van az országban, ahol a vizsgált időszakban nem volt olyan intézmény, amely kizárólag pedagógiai-szakmai szolgáltatást végzett. (5. táblázat)

Az adatok alapján látható, hogy a Közép-Magyarországi Régióban a szolgáltató intézmények inkább kevesebb (1-5) köznevelési feladatot láttak el, míg a konvergencia régiókban működő szolgáltatást is ellátó intézmények között gyakoribb a több (6-9), vagy akár valamennyi köznevelési feladat egyszerre történő ellátása. (5. táblázat)

5. táblázat: A pedagógiai-szakmai szolgáltatást (is) nyújtó intézmények száma az ellátott köznevelési feladatok száma szerint – megyei bontásban

MEGYE	ELLÁTOTT KÖZNEVELÉSI FELADATOK SZÁMA													ÖSSZESEN
	1 ¹⁴	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	14		
Bács-Kiskun	2		1		1	1			1				6	
Baranya	1	3	1	2	1	1	1	1		1			12	
Békés	2	1				1					1	1	6	
Borsod-Abaúj-Zemplén		3	1	3	2		1						10	
Budapest	19	17	4	6	5	6	1						58	
Csongrád	2	2	7			1	1		1				14	
Fejér	2	3		3		1							9	
Győr-Moson-Sopron	1		1		1				1				4	
Hajdú-Bihar	3			2		1							6	
Heves	1	2			3	2							8	
Jász-Nagykun-Szolnok		1	2	2	2			1					8	
Komárom-Esztergom	1						1						2	
Nógrád		1						1					2	
Pest	4	10	4	5			1						24	
Somogy	1	1	1	1	5	1	2		1		1		14	
Szabolcs-Szatmár-Bereg		1	2	1									4	
Tolna	2	3		1	2				1				9	
Vas		1				1			1				3	
Veszprém			1	1									2	
Zala		2		1		1		2					6	
Országos összesen	41	51	25	28	22	17	8	5	6	1	2	1	207	

Azok az intézmények, amelyek nem alapfeladatként végeztek pedagógiai-szakmai szolgáltatást, értelemszerűen csak korlátozottan voltak képesek részt venni a feladatellátásban, ami egyfelől a szolgáltatások területi szűkítését (pl. egy-egy jó gyakorlat alkalmoszerű átadását más igénybevevő intézménynek), másfelől pedig a szolgáltatási szakértelem és erőforrás hiányából következően, a feladatellátásba való bekapcsolhatóság korlátozottságát is jelentette.

A pedagógiai-szakmai szolgáltató és pedagógiai szakszolgálati feladatokat együttesen ellátó intézmények száma országosan összesen 21 db. A 21 intézmény 13 megyében található. Az adatok alapján ebben az összefüggésben az látható, hogy 2 olyan megye van, amelyben gyakoribb ez az intézményi konstrukció: Budapest és Borsod-Abaúj-Zemplén megye – előbbi 5, utóbbi 3 ilyen intézményt működtetett a vizsgált időszakban. 2 ilyen intézmény működött Zala megyében és további 10 megyében 1-1 ilyen intézmény.

14 A pedagógiai-szakmai szolgáltatást alapfeladatként ellátó köznevelési intézmények.

PEDAGÓGIAI INTÉZETEK

A 48/2012. EMMI rendelet szerint 2013. április 1-jétől **az a köznevelési intézmény lehetett pedagógiai intézet, amely minden, A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 19. § (2) szakaszában meghatározott 7 szolgáltatási területet** (szaktanácsadás, tantárgygondozás; pedagógiai értékelés; pedagógiai tájékoztatás; tanügyigazgatási szolgáltatás; pedagógusok képzése, továbbképzése; tanulmányi, sport- és tehetséggondozóversenyekszervezése; tanuló-tájékoztató,-tanácsadó-szolgálat) **ellátott**.¹⁵

Területi elhelyezkedés

A 2013. I. negyedévében működő **40 pedagógiai intézet** megyei eloszlását szemlélteti a **6. táblázat. A kerületi pedagógiai intézetekkel (kabinetek) együtt a főváros súlya közel 40%. Békés és Pest megye „ugrik ki” 3-3 intézetével** (országosan 8-8%).

6. táblázat: A pedagógiai intézetek száma területi megoszlás szerint – megyei bontásban	
MEGYE	PEDAGÓGIAI INTÉZETEK SZÁMA
Bács-Kiskun	0
Baranya	2
Békés	3
Borsod-Abaúj-Zemplén	1
Budapest	15
Csongrád	2
Fejér	0
Győr-Moson-Sopron	1
Hajdú-Bihar	2
Heves	2
Jász-Nagykun-Szolnok	1
Komárom-Esztergom	1
Nógrád	1
Pest	3
Somogy	1
Szabolcs-Szatmár-Bereg	1
Tolna	1
Vas	1
Veszprém	1
Zala	1
Országos összesen	40

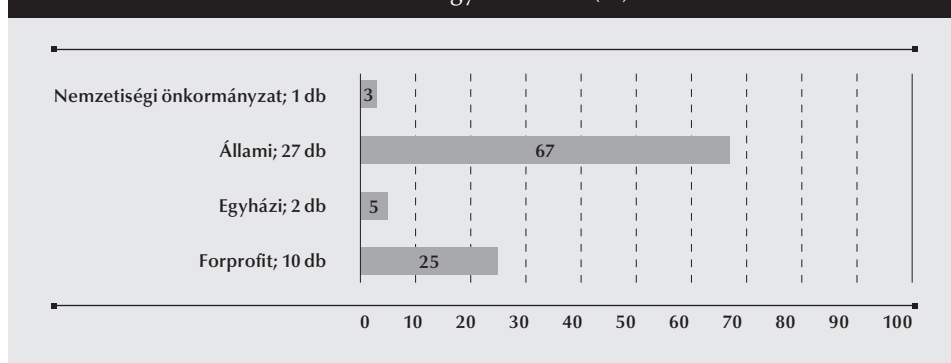
¹⁵ 2012. január 1-jéig a megyei önkormányzat kötelező feladata volt illetékességi területén *A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 19. §-ában meghatározott pedagógiai-szakmai szolgáltatások teljes körének biztosítása*. Ez a 2013. január 1-jei állami fenntartásba vételt követően az állam feladata lett.

Baranya, Csongrád és Hajdú-Bihar megyében 2-2, emellett **minden megyében 1-1 pedagógiai intézet működött. A vizsgált időszakban két megyében nem működött** pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat nyújtó **pedagógiai intézet**: Bács-Kiskun és Fejér megyében.

Fenntartói szerkezet

2013. I. negyedévében **a 40 pedagógiai intézet több mint 60%-a állami fenntartású volt.** Ez jelenthette állami felsőoktatási intézmény, a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ, illetve a területileg illetékes megyei intézményfenntartó központ (MIK), majd 2013. április 1-jétől a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ (KLIK) általi működtetést.

2. ábra: A pedagógiai intézetek fenntartók szerinti megoszlása 2013. I. negyedévében (%)

A vizsgált időszakban egyharmadnyi (33%) nem állami fenntartású intézmény 3 fenntartói csoportba sorolható: forprofit (korlátozott felelősségű) társaság, országos nemzetiségi önkormányzat, illetve valamely egyház által fenntartott intézmények.

Az állami és nem állami fenntartású pedagógiai intézetekben dolgozók személyi állományának jellemzői a vizsgálat idején

A 48/2012. EMMI rendelet értelmében a **pedagógiai intézeteknek** 2013. február 15-éig be kellett küldeniük **2013. évi munkaterveiket** véleményezésre az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézetbe. Az e munkatervekben megjelenő helyzet- és feladatleírások, valamint a szintén rendelkezésre álló **2012. évi beszámolókból kirajzolódó** státusz láthatóvá teszi, hogy a pedagógiai intézetek jelenlegi feladatellátási modellje hogyan illeszkedik a friss szabályozókhoz és hol van szükség kisebb-nagyobb léptékű fejlesztésre, módosításra, beavatkozásra.

Az egyes szakfeladatokhoz kapcsolódó foglalkoztatottak létszámát a 7. táblázat összegzi. A hatályos szabályozókkal összevetve jól látható, hogy 2013. szeptember elsejétől kötelező szolgáltatási területként megjelölt, és ezen a területen ellátandó kötelezőként megjelölt feladatok közül mindössze **a tanuló-tájékoztató és -tanácsadó szolgálat területén látszik országos humán erőforrás-hiány.**

Az intézmények által megadott adatok alapján valamennyi szolgáltatási területhez kapcsolódó pedagógiai intézeti feladat ellátottnak tűnik, amely országos átlagban szakfeladatonként 1 fő alkalmazását jelenti. Ez ugyanakkor országosan a 0,5 és 6 fő közötti szórást mutat, ami intézményenként – és megyénként – nagy különbségeket jelent.

7. táblázat: A humánerőforrás létszámának alakulása a pedagógiai intézetekben szolgáltatási területek szerint – országos átlagok¹⁶	
SZOLGÁLTATÁSI TERÜLET	ÁTLAGOS LÉTSZÁM (FŐ)
Pedagógiai értékelés	1
Szaktanácsadás szervezése, tantárgygondozás	2
Pedagógiai tájékoztatással kapcsolatos feladatok	1
Tanügy-igazgatási szolgáltatás	1
Pedagógusok képzésének, továbbképzésének és önképzésének segítése	1
Tanulmányi sport- és tehetséggondozó versenyek szervezése	1
Tanulótájékoztató és -tanácsadó szolgálat	0
Ügyviteli alkalmazott	1
Összesen	8

A pedagógiai intézetek munkatársainak életkori és foglalkoztatási típus (munkakör és kinevezés módja) szerinti megoszlásának vizsgálatára az **Oktatási Hivatal Tanügy-igazgatási Főosztálya 2013 áprilisában kiegészítő adatokat** kért az intézményektől.

22 intézet adatai alapján az látható, hogy a vizsgált időszakban országos összecsúszásban **átlagosan 5 pedagógiai szakértő és 3 pedagógiai előadó dolgozott 1-1 pedagógiai intézetben** (megyei pedagógiai intézetek, fővárosi kabinetek), illetve **6 szakvizsgálóval rendelkező munkatársra 2 nem szakvizsgáló munkatárs jutott** – utóbbiak nem felelnek meg a képesítési követelményeknek.

Országos átlagban 7 munkatársat foglalkoztatnak intézetenként, határozatlan időre szóló munkaszerződéssel, ezzel egyidejűleg nincs határozott időre foglalkoztatott szakember.

8. táblázat: A pedagógiai intézetekben foglalkoztatottak adatai – országos átlagok¹⁷	
MUNKAKÖR/SZAKVIZSGA/FOGLALKOZTATÁS TÍPUSA	ÁTLAGOS LÉTSZÁM (FŐ)
Pedagógiai szakértő	5
Pedagógiai előadó	3
Szakvizsgálóval rendelkezik	6

¹⁶ Az adatszolgáltatás mértéke országosan 48%-os.

¹⁷ Az adatszolgáltatás mértéke országosan 56%-os.

MUNKAKÖR/SZAKVIZSGA/FOGLALKOZTATÁS TÍPUSA	ÁTLAGOS LÉTSZÁM (FŐ)
Szakvizsgával nem rendelkezik	2
Határozatlan idejű közalkalmazott	7
Határozott idejű közalkalmazott	0
Teljes munkaidőben dolgozó	6
Részmunkaidőben dolgozó	2

A rendelkezésre álló adatok alapján az látszik, hogy **a pedagógiai intézetekben dolgozók háromnegyede 45 év feletti, aktív korú munkatárs.**

9. táblázat: A pedagógiai intézetekben foglalkoztatottak adatai életkor szerinti megoszlásban – országos átlagok¹⁸		
ÉLETKOR	LÉTSZÁM (FŐ)	ARÁNY (%)
25 év alatt	1	1%
25–34 év között	9	5%
35–44 év között	21	13%
45–55 év között	60	36%
55 év felett	60	36%
Nyugdíjas	13	8%
Prémium éves	1	1%
Összesen	165 fő	100%

A szolgáltató tevékenység folytatásának szándéka

2013 februárjában – adategyeztetési céllal – **rövid kérdéssorral** kerestük meg a fenti intézményeket, és arra kértük őket, jelezzék számunkra, hogy 2013. április 30-át követően **kívánják-e folytatni a szakmai szolgáltató tevékenységet**, vagy sem.

A 2014. évi empirikus kutatásaink idején még pedagógiai intézetként¹⁹ működő szolgáltató intézmények **több mint háromnegyede** jelölte meg, hogy **tevékenységét 2013. április 30-a után is folytatni kívánja**. Egynegyedük (4 forprofit, 1 egyházi és 4 állami fenntartású pedagógiai intézet, utóbbiak valamennyien fővárosi kabinetek) nem szolgáltatott adatot a feltett kérdésre.

¹⁸ Az adatszolgáltatás mértéke országosan 56%-os.

¹⁹ A kézirat lezárását követő jogszabályi változások értelmében 2015. április 1-jétől az állami köznevelési feladatellátás keretében az Oktatási Hivatalhoz kerültek az állami pedagógiai-szakmai szolgáltatások, és létrejönnek a Pedagógiai Oktatási Központok.

10. táblázat: A pedagógiai intézetek megoszlása a szolgáltató tevékenység folytatásának szándéka szerint – országos adatok 2013. február ²⁰

A SZOLGÁLTATÓ TEVÉKENYSÉG FOLYTATÁSÁNAK SZÁNDÉKA 2013. ÁPRILIS 30. UTÁN	INTÉZET SZÁMA (DB)	ÁTLAG (%)
Igen	29	76%
Nem	0	0%
Nincs adat	9	24%
Összesen	38	100%

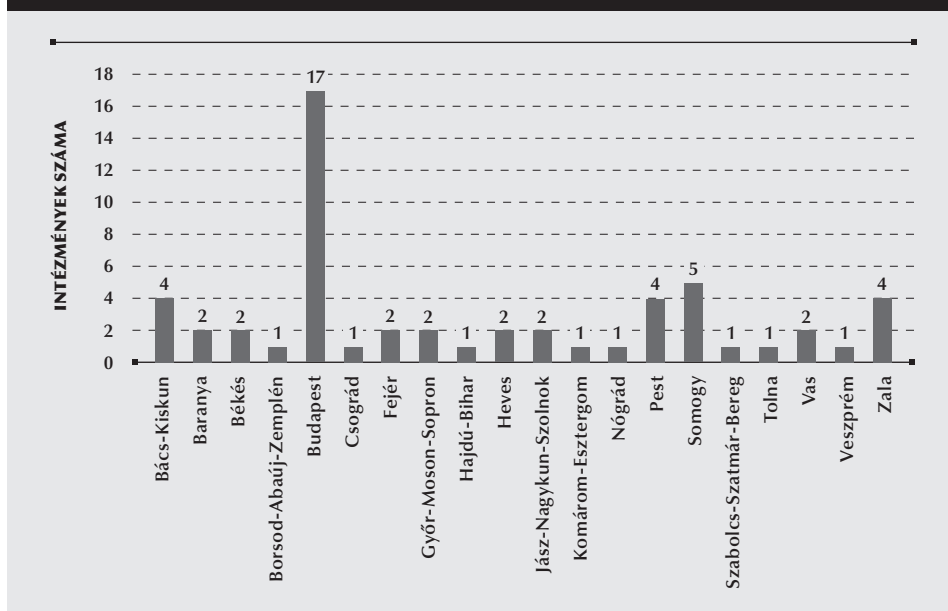
SZOLGÁLTATÓI PROFILLAL RENDELKEZŐ KÖZNEVELÉSI INTÉZMÉNYEK

Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmények (EGYMI-k)

A KIR 2013. januári lekérdezése alapján országosan **56 olyan EGYMI létezett, amelynek alapító okiratában szerepelt a pedagógiai-szakmai szolgáltatás** mint alap- vagy kiegészítő tevékenység.

A 3. ábra alapján látható, hogy a **főváros közel egyharmados reprezentált-sága mellett** (31%) a megyék között arányosan oszlottak meg a működő EGYMI-k.

3. ábra: Az egységes gyógypedagógiai módszertani intézmények területi megoszlása – megyei bontásban (db) (N = 56)

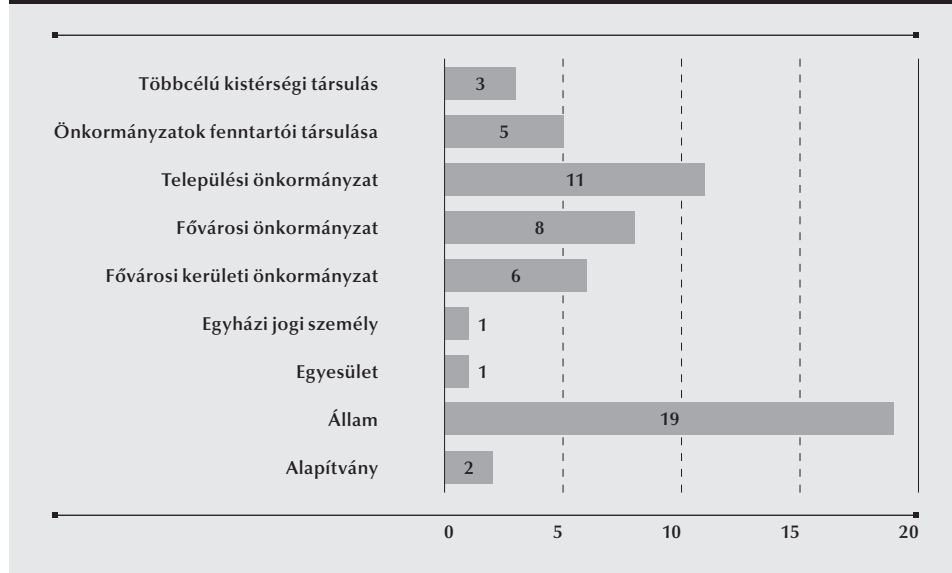

20 Az adatszolgáltatás mértéke országosan 76%-os.

Az EGYMI-k általi szolgáltató tevékenység ellátásában a főváros mellett Bács-Kiskun, Somogy, Zala és Pest megye jártak élen.

Az 56 intézmény **fenntartó szerinti megoszlása** a vizsgált időszakban még változatos képet mutatott: egyharmaduk állami, egynegyedük fővárosi vagy fővárosi kerületi önkormányzati, egyötödük települési önkormányzati fenntartású, és közel egytizedük működött valamilyen fenntartói társulási formában. Figyelembe véve az adatokban még nem látható állami intézményátvételeket: **2013. I. negyedévében többségük (96%) állami fenntartású** volt. A fenntartók között 2-2%-nyi képviselettel jelentek meg az egyházak és a nonprofit szféra képviselői.

4. ábra: Az egységes gyógypedagógiai módszertani intézmények fenntartó szerinti megoszlása a vizsgálat idején (db) (N = 56)

Az EGYMI-ként működő szakmai szolgáltató tevékenységet is ellátó köznevelési intézmények több mint fele jelölte meg kérdésünkre válaszként 2013 februárjában, hogy **tevékenységét 2013. április 30-a után is folytatni kívánja**. Közel 40%-uk (38%) nem szolgáltattott adatot a feltett kérdésre és kicsivel több mint **egy tizedük jelezte, hogy tevékenységét nem kívánja a későbbiekben folytatni.**

11. táblázat: Az EGYMI-k megoszlása a szolgáltató tevékenység folytatásának szándéka szerint – országos adatok 2013. február¹²

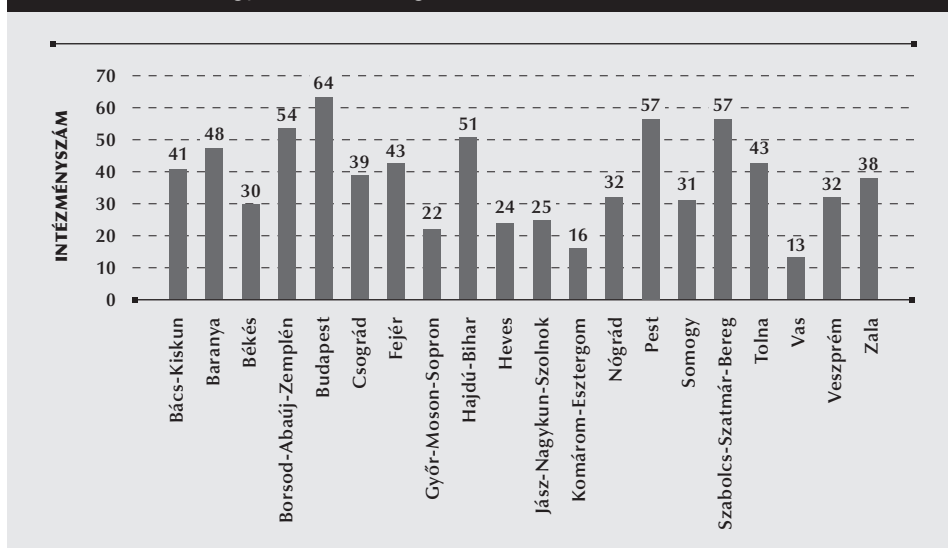
A SZOLGÁLTATÓ TEVÉKENYSÉG FOLYTATÁSÁNAK SZÁNDÉKA 2013. ÁPRILIS 30. UTÁN	EGYMI-K SZÁMA (DB)	ÁTLAG (%)
Igen	28	50%
Nem	6	11%
Nincs adat	22	39%
Összesen	56	100%

Referenciaintézmények

A *Referencia-intézmények országos hálózatának kialakítása és felkészítése* nevű TÁMOP 3.1.7 számú pályázati konstrukcióban részt vett, annak keretében **előminősített referenciaintézmények** 2012. évi adatbázisa alapján a következő kép tárul elénk.

A referenciaintézmények megyék szerinti megoszlása kiegyensúlyozott, arányos eloszlást mutat. A referenciaintézmények kiválasztásában és előminősítésében, egyúttal a területi eloszlás regionálisan egyenletes kialakításában – jelen tanulmányban nem elemzett – fontos szerepe volt a TÁMOP 3.2.2 (*Területi együttműködések, társulások, hálózati tanulás*) konstrukciószámot viselő regionális projekteknek. Meglepő, hogy **a fővárosban** a köznevelési intézmények számához képest **arányaiban kevés, a teljes referenciaintézményi hálózatnak mindössze 8%-a található.** A főváros arányaihoz közeli vagy vele azonos léptékű **Borsod-**

5. ábra: Az előminősített referenciaintézmények megyék szerinti megoszlása 2012- ben (db) (N = 760)

21 Az adatszolgáltatás mértéke országosan 96%-os.

Abaúj-Zemplén, Heves, Hajdú-Bihar, Pest és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyék 7-8%-os „részesedése”.

Ha a KIR-ben lévő intézményszámhoz viszonyítjuk a megyék referenciaintézményeinek számát, akkor az látható, hogy az említett megyékben az összes köznevelési intézményhez képest nagyobb ezen intézmények aránya. **Az KIR-ben lévő intézményszámhoz képest a referenciaintézmények aránya országosan 4,5%.** Ennél magasabb, 6-9%-os referenciaintézményi arányt képviselő megyék: Tolna (8,9), Zala (8,8), Nógrád (7,5), Baranya (7,3), Fejér (6,5), Hajdú-Bihar (6,4). (12. táblázat)

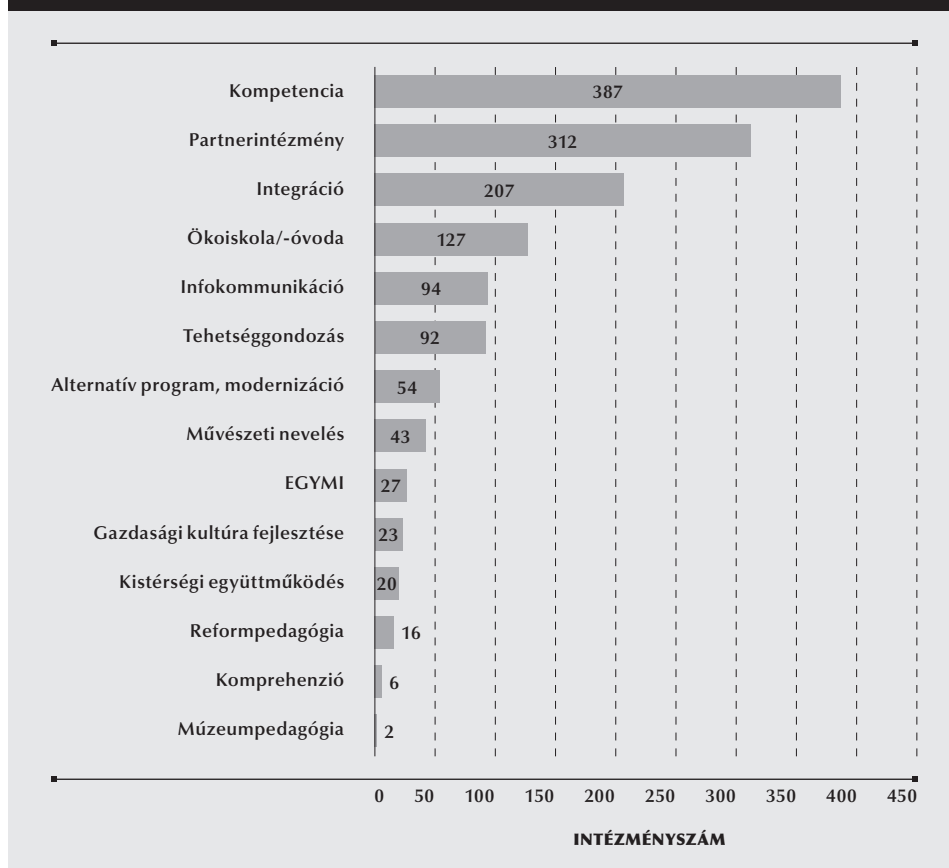
12. táblázat: A referenciaintézmények száma megyék szerint a köznevelési intézmények számához viszonyítva – 2013. január			
MEGYE	REFERENCIAINTÉZMÉNY (DB)	KÖZNEVELÉSI INTÉZMÉNY (ÖSSZES, KIR, 2013. JANUÁR)	ARÁNY (%)
Bács-Kiskun	41	1069	3,8
Baranya	48	651	7,3
Békés	30	693	4,3
Borsod-Abaúj-Zemplén	54	1306	4,1
Budapest	64	1988	3,2
Csongrád	39	910	4,3
Fejér	43	658	6,5
Győr-Moson-Sopron	22	791	2,8
Hajdú-Bihar	51	794	6,4
Heves	24	546	4,4
Jász-Nagykun-Szolnok	25	683	3,7
Komárom-Esztergom	16	419	3,8
Nógrád	32	425	7,5
Pest	57	1504	3,8
Somogy	31	721	4,2
Szabolcs-Szatmár-Bereg	57	1413	4,0
Tolna	43	483	8,9
Vas	13	459	2,8
Veszprém	32	594	5,4
Zala	38	432	8,8
Országos összesen	760	16539	4,5

A referenciaintézmények referenciaterületek szerinti megoszlását vizsgálva jól látható 3 terület: a **kompetenciafejlesztés²² (27%), a mintaközvetítő partnerintézményi együttműködésekben jeleskedő felsőoktatási gyakorlőhelyek (22%), valamint az integrációs programokat működtető (15%) intézmények túlsúlya.**

²² A TÁMOP 3.1.7 program keretében minősített referenciaintézmények fő profilja tervezetten a TÁMOP 3.1.4 konstrukciószámú kompetenciafejlesztést célzó program folytatásaként a kompetenciaalapú programcsomagok alkalmazásának támogatása lett volna.

Emellett 10%-ot megközelítő arányban megjelennek a **tehetséggondozó (7%), az ökoiskolai/-óvodai programmal dolgozó (9%) és az infokommunikációs technológiák alkalmazásával (7%)** referenciává vált intézmények, referencialhelyek.

6. ábra: A referenciain intézmények referenciaterületek szerinti megoszlása (db) (N = 1410 program, 760 intézményben)

Ezen intézmények a TÁMOP 3.1.1 projekt II. szakasza keretében jelentkezhettek minősítésre. Ennek keretében a 2013–2014. tanévben első körben 57 intézmény kapott lehetőséget tevékenysége folytatására.

A PEDAGÓGIAI-SZAKMAI SZOLGÁLTATÁSOK RENDSZERÉNEK SZERVEZETI ÉS IRÁNYÍTÁSI HELYZETE

JOGSZABÁLYI ÉS MŰKÖDÉSI KÖRNYEZET

A pedagógiai-szakmai szolgáltatások szervezeti és irányítási helyzetére vonatkozó jogszabályi előírások a projekt időszakában jelentős változásokon mentek keresztül. Ennek keretében a legfontosabb változást az állami fenntartású pedagógiai intézetek Klebelsberg Intézményfenntartó Központ (KLIK) kerülése jelentette, melyről *A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény* (Nkt.) határozott, s ennek finomhangolására a 48/2012-es EMMI rendeletben került sor. A rendelet a szakmai irányításban közreműködő szervezetként az Oktatókutatató és Fejlesztő Intézetet nevezte meg.

A rendszer átalakítása ugyanakkor nem fejeződött be a 2012-es év végével, hiszen a 2015. január 1-jével életbe lépő 2014. évi CV. törvény a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény módosításáról újabb, a szervezeti struktúra és irányítás szempontjából jelentős változásokat hozott. Ennek értelmében az állami pedagógiai intézetek 2015. április 1-jével megszűntek. A pedagógiai szakmai szolgáltatások ellátásának feladata egységes (fenntartói és szakmai) irányítás keretében az Oktatási Hivatalhoz (OH) került, melynek szervezeti keretein belül – az egykori pedagógiai intézetek infrastruktúrájára és részben humán erőforrására építve – létrejöttek a Pedagógiai Oktatási Központok (POK).

Az alábbiakban **a 2013. és 2014. évi vizsgálatok időpontjában hatályos jogszabályi és működési környezetet mutatjuk be, adataink és eredményeink ennek ismeretében értelmezendők.**

A pedagógiai-szakmai szolgáltató rendszer működése szempontjából fontos, hogy az állami fenntartású szereplők mellett a jogszabályi keretek szerint felsőoktatási intézmények, egyházak, illetve más, nem állami, nem önkormányzati nevelési-oktatási intézményfenntartók által fenntartott pedagógiai intézetek is részt vehettek a feladatellátásban, azaz nyújtattak pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat²³. A nem állami fenntartású pedagógiai intézeteket a vizsgálat eredményeinek feldolgozásakor két kategóriába soroltuk: az elsőbe a felekezeti pedagógiai intézetek (katolikus, református, baptista), míg a másodikba az egyesületek (Waldorf Ház Pedagógiai Szolgáltató Intézet, Független Pedagógiai Intézet) és felsőoktatási intézmények (Eszterházy Károly Főiskola Gyakorló Általános, Közép-, Alapfokú Művészeti Iskola és Pedagógiai Intézet, Nyugat-Magyarországi Egyetem Regionális Pedagógiai Szolgáltató és Kutató Központ) által fenntartott, illetve a vállalkozási formában működő (Suliszervíz Pedagógiai Intézet) intézetek kerültek.

A KLIK 2013. április 1-jén nem egy kiépült intézményrendszert vett át, azaz a 48/2012-es EMMI rendelet 1. § (3) bekezdése alapján kiépítendő intézményrendszer létrehozásának feladatát is megkapta:

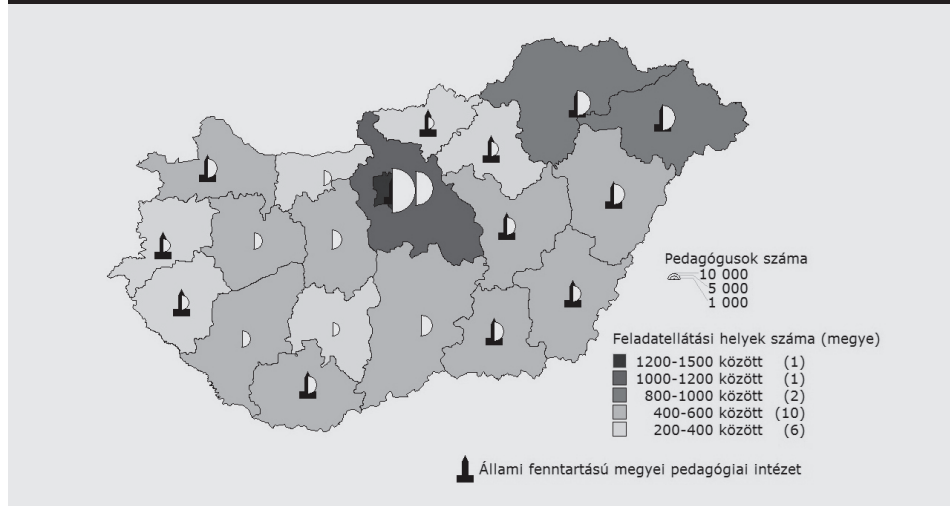
23 A 48/2012. EMMI rendelet 1. § (2) alapján.

„(3) Az állami köznevelési közfeladat ellátása keretében a Központ hozza létre megyénként és a fővárosban a pedagógiai szakmai szolgáltatást nyújtó pedagógiai intézeteket, továbbá a fővárosi kerületekben az 1. melléklet B) pontjában meghatározott létszámmal pedagógiai-szakmai szolgáltatást nyújtó intézményegységeket (a továbbiakban: pedagógiai kabinet).”

Fontos megjegyeznünk, hogy 2013. január 1. és 2014. augusztus 31. között (online adatgyűjtésünk időpontjáig) sem a megyei pedagógiai intézetek hálózata, sem a budapesti kerületi kabinetek intézményhálózata nem épült ki teljes körűen. Állami fenntartású megyei pedagógiai intézetből 12 működött, a 23 fővárosi kerület közül pedig 12 rendelkezett önálló pedagógiai kabinettel. A megyei intézeti hálózat kapcsán ugyanakkor meg kell említenünk, hogy az ágazatért felelős miniszter a Vas megyei feladatok ellátása érdekében köznevelési szerződést kötött a Nyugat-Magyarországi Egyetem Regionális Pedagógiai Szolgáltató és Kutató Központjával, így gyakorlatilag összesen **7 megye nem rendelkezett saját pedagógiai intézettel**. Kutatásunkkal egyidejűleg jött létre a Somogy Megyei Pedagógiai Intézet, melyet a kutatásunkba így még nem tudtunk bevonni.

A 48/2012-es EMMI rendelet 1. melléklete előírja mind a pedagógiai intézetek, mind a kabinetek számára, hogy a pedagógiai-szakmai szolgáltatások ellátása érdekében a különböző szolgáltatási területeken hány munkatársat kell alkalmazniuk. A megfelelő számú státuszok biztosítása a fenntartó feladata. Fontos azonban kiemelnünk, hogy **a 48/2012-es EMMI rendelet a pedagógiai intézetek, kabinetek munkatársainak létszáma esetében nem számol az ellátandó területek (megyék, kerületek) eltérő nagyságával**, sem azzal a – nem ritka – gyakorlattal, amikor

7. ábra: A megyei szintű pedagógiai intézetek hálózata, valamint a pedagógusok és köznevelési feladatellátási helyek száma megyei bontásban

egy megyei pedagógiai intézet egy másik, szomszédos megye számára is biztosítja a szolgáltatásokat. Így például a legkisebb lélekszámú Nógrád megyében ugyanúgy 15 fő a rendelet által elvárt minimális munkatársi létszám, mint a Budapestet és Pest megyét együttesen ellátó pedagógiai intézet esetében.

A helyzetet tovább árnyalja, hogy a 48/2012-es EMMI rendelet a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokon belül hét nagyobb szolgáltatási területet nevesít (3–9. §), melyet minden pedagógiai intézetnek, kabinetnek el kell látnia. Ezeken kívül a rendelet további **hét országos szolgáltatási területet is meghatároz (10–15/A §), amelyek esetében azonban nem látszik, hogy kinek kellene ezek ellátását biztosítani, és milyen humánerőforrást rendel ehhez a jogszabályalkotó.**

A 48/2012-es EMMI rendelet nem csak a pedagógiai intézetek és kabinetek kötelező létszámára vonatkozóan határoz meg elvárásokat, hanem az intézetek, kabinetek telephelyével kapcsolatban is (a rendelet 3. számú melléklete). Ezen infrastrukturális feltételek maradéktalan biztosítására szintén nem került sor kutatásaink időpontjáig. Összességében megállapíthatjuk, hogy **a vizsgálatok időpontjában a pedagógiai-szakmai szolgáltatások biztosítását a jogszabályi környezethez képest kiépületlen intézeti hálózat jellemezte.**

A pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat ellátó intézményrendszer szervezeti felépítése mellett fontos szót ejtenünk a **pedagógiai-szakmai szolgáltató rendszer szakmai irányítói és fenntartói feladatainak elkülönüléséről is**, melyet a 48/2012-es EMMI rendelet 2. § (3) és (4) bekezdése rögzített:

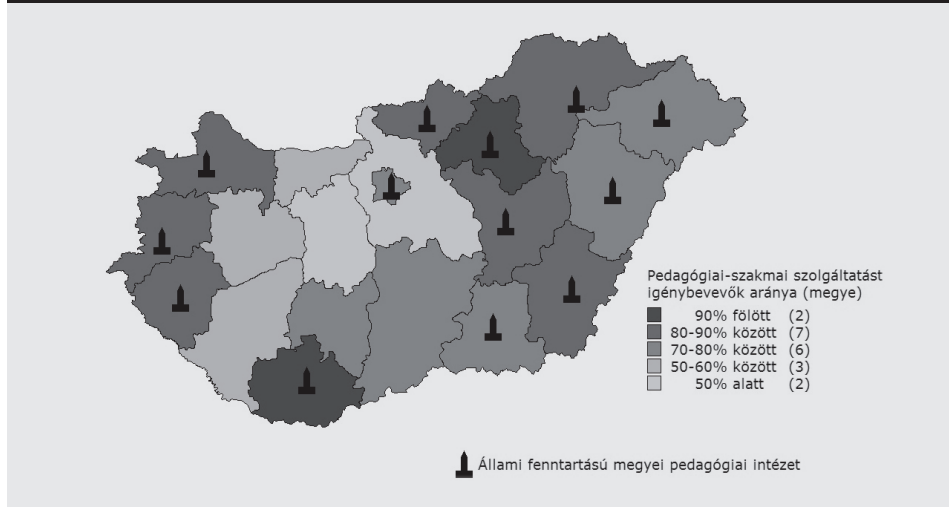
*„(3) A pedagógiai-szakmai szolgáltatások országosan egységes pedagógiai szakmai irányítását – az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet pedagógiai szakmai támogatásával, továbbá a szakképzés tekintetében az állami szakképzési és felnőttképzési szerv szakmai közreműködésével – a miniszter látja el.
(4) Az országos pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat, az e rendeletben meghatározottak szerint a Központ látja el, az iskolarendszerű szakképzési feladatok pedagógiai támogatásában az állami szakképzési és felnőttképzési szerv működik közre.”*

A rendeletről kiolvasható, hogy az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet a szakmai irányításért felelt, a mindennapi működtetéshez, illetve a munkaterv megvalósításához szükséges pénzügyi és humánerőforrások biztosítása a KLIK feladata volt.

AZ INTÉZMÉNYHÁLÓZAT KIÉPÜLETLENSÉGÉNEK KÖVETKEZMÉNYEI

A pedagógiai intézetek, kabinetek kiépületlen intézményhálózatának legszembetűnőbb következményeivel akkor találkoztunk, amikor a köznevelési intézményvezetők válaszai alapján megvizsgáltuk, hogy a saját megyei pedagógiai intézettel rendelkező, illetve nem rendelkező megyékben a köznevelési intézmények milyen arányban vettek igénybe pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat.

8. ábra: A pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat igénybe vevő intézmények aránya a 2013–2014-es tanévben (N = 1821)

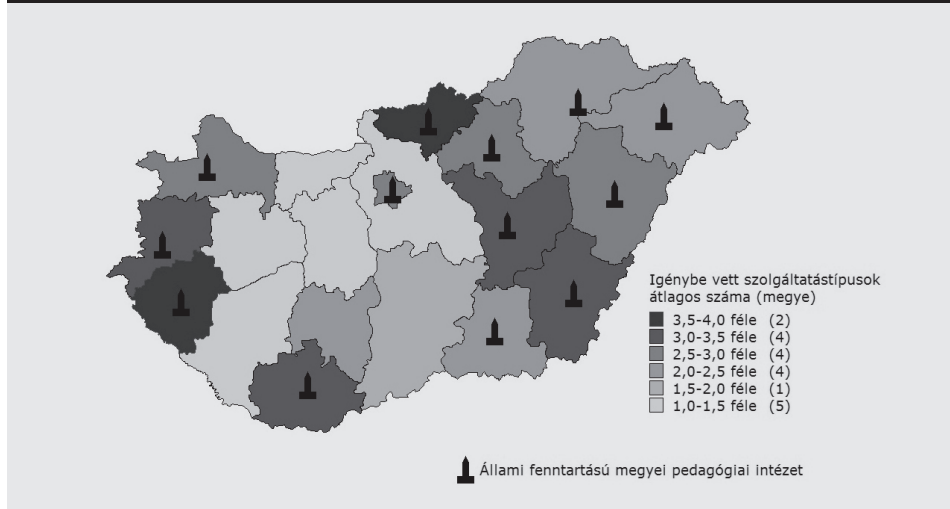
A válaszok alapján szembeűnő, hogy az ország közűpsű (Fejűr, Pest megye) és közűp-dunántűli (Komárom-Esztergom, Veszprűm, Somogy megye) részűben, **ahol a legjűllemzűűbű volt az önállű megyei pedagógiai intézet hiánya, jűval alacsonyabb őrűteűek tapasztalhatűak a szolgáltatások igénybevételűben.** őrűdemes kiemelni Pest megyűt, melynek ellátása a Mėrei Ferenc Fűvűrosi Pedagógiai Intézet feladata volt, és amely hagyoműnyosan a közűpfokű köznevelűsi intézműnyekben dolgozű pedagógusok támogatását végezte (pl. Budapest esetűben az őrűvodák és az általános iskolák számára a kerűleti kabinetek nyűjtottak pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat).

A helyzetet mėg tovűbb árnyalhatjuk azzal, ha nem csak azt vizsgűljuk meg, hogy a megkėrűdezett intézműnyek mekkora arűnya rűszesűlt pedagógiai-szakmai szolgáltatásban, hanem azt is, hogy őrűsszesen hűnyfűle szolgáltatást vettek igénybe az utűbűi őrűvben. Ez alapján a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokhoz valű hozzűfűrűs mėg jelentűűsebb kűlűnbsűgei jelennek meg: Fejűr megyűben – ahol az intézműnyeknek csak 39%-a jutott hozzű pedagógiai-szakmai szolgáltatáshoz – a válaszaűo intézműnyek őrűlagosan csak 1,2 tűpusű szolgáltatási terűleten vettek igénybe szolgáltatást, műg Nűgrűd megye pedagógiai-szakmai szolgáltatáshoz 90%-ban hozzűjűtűo intézműnyei őrűlagosan 3,8 tűpus esetűben²⁴.

őrűdemes megvizsgűlmi azokat a pedagógiai intézeteket is, melyekhez kűt megye tartozott, ilyenek Gyűr-Moson-Sopron, Baranya és Jász-Nagykun-Szolnok szolgáltaűo intézműnyei, amelyek a szomszűdos Komárom-Esztergom, Tolna és Bács-Kiskun megye köznevelűsi intézműnyeit is ellátta pedagógiai-szakmai szolgáltatásokkal.

²⁴ Szolgáltatási terűletkűnt a köznevelűsi tűrvűny 19. § (2) szakaszban nevesített hűt szolgáltatási feladatot vontuk be a kutatásba, melyet a pályázatokkal őrűszefűggű, illetve az intézműnyvezetűket cűlűo támogatással őrűszűtűtűnk ki mint a rendeletben nem nevesített, de megűtűlűsűnk szerint fontos szolgáltatási feladatokat.

9. ábra: Az igénybe vett pedagógiai-szakmai szolgáltatások típusának átlagos száma a szolgáltatási területek alapján (N = 1821)

Minden esetben jól látható az, hogy mind a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat igénybe vevő köznevelési intézmények arányában (8. ábra), mind az igénybe vett szolgáltatástípusok számában (9. ábra) markáns különbségek figyelhetők meg, mely alapján megállapíthatjuk, hogy **az önálló megyei pedagógiai intézettel nem rendelkező megyékben az állami köznevelési intézmények jóval kisebb mértékben vesznek igénybe, illetve jutnak hozzá pedagógiai-szakmai szolgáltatásokhoz.**

Ennek legfőbb oka – melyet a fókuszcsoportos interjúkon részt vevő intézmények pedagógusai, vezetői hangsúlyoztak –, hogy számukra idő és költségek szempontjából is gazdaságosabb, ha a pedagógiai intézetek munkatársai helybe viszik a szolgáltatásokat, hogy azt minél könnyebben, kevesebb utazással el tudják érni, például a képzések esetében.

„Én egy 60 kilométerre lévő iskola vezetője vagyok. Azt lehet mondani, hogy ami helyben van, arra sokkal hamarabb és könnyebben lehet beiskolázni a kollégákat, mint amiért akárcsak 60 kilométert kell utazni. Az nagyon jó, hogy amikor PSZK (Pedagógiai Szolgáltató és Kutató Központ) munkatársait hívjuk, akkor jönnek, és 10-20-30 órás képzéseket tartanak – ez egy fontos dolog. Viszont vannak még olyan területek, amihez a PSZK-nak még nincsenek megfelelő szakemberei, vagy éppen nem abban a körben mozognak, mint például a szakmai képzés. Na, ez lehetne egy országos projektnek a feladata, egy olyan oktatói hálózat kialakítása, akik hajlandóak lennének lejönni. Tehát bocsássatok meg, én most matek szaktanácsadóként nem értettem, hogy miért kellett 12 szombathelyinek és 12 szegedinek fölmenni Budapestre az egynapos matekos képzésre, mert 12 emberhez egy oktató simán le tudott volna jönni tizedannyi költségért, és ha Szegedre is megy, meg ide Szombathelyre is, akkor sem kerül annyiba, és ugyanazt el tudta volna mondani, mint Budapesten fönt. Tehát, ha valamit csinálunk, akkor vigyük közelebb az emberekhez.” – szakiskolai és szakközépiskolai intézményvezető, Vas megye

Másrészről a győri és a budapesti fókuszcsoporthoz tanulsága szerint az intézetek jelenlegi kapacitásaikkal csak nagy nehézségek árán tudják ellátni más megyék köznevelési intézményeit.

„Egyébként körbejárhatjuk az egész témát, akkor is egy pontra fogunk kilyukadni: a pedagógiai-szakmai szolgáltatás országos szinten – megyei pedagógiai intézeteket értek alatta – akkor fog helyreállni, hogyha mindenhol megvannak hozzá a humánerőforrás-feltételek, és hát az anyagi feltételek. Ez a kettő persze összefügg egymással, de amíg ezek nem rendeződnek, addig – hogy mondjam – egy zsákban ugrálunk. Kihozzuk a maximumot abból, ami van, abból a kevés összegből, és abból a kevés humánerőforrásból. Azért ne feledjük el, hogy jelen pillanatban 5 ember jut Komárom-Esztergom megyére és Győr-Moson-Sopron megyére, azaz két és fél, két és fél ember. Na, most álmodhatunk mi nagyokat, de hát azért a realitás az, hogy ez nagyon kicsi létszám. Én 17 éve vagyok itt, akkor is álmodtunk nagyokat, de akkor meg tudtuk valósítani, mert volt plusz puffert humánerőforrás.” – pedagógiai intézeti munkatárs, Győr-Moson-Sopron megye

AZ INTÉZMÉNYHÁLÓZAT SZÜKSÉGES BŐVÍTÉSÉNEK MEGÍTÉLÉSE

A szakértői interjúk kutatás során is markánsan megjelenő téma volt a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat nyújtó intézményhálózat méretproblémáinak és kiépítetlenségének kezelése, az erre vonatkozó elképzelések megismerése. Az interjúk alapján a következő kép bontakozott ki.

A megyei rendszer kiépítése a vizsgált időszakban a KLIK feladata volt, költségvetésükből ugyanakkor ezt nem tudták kigazdálkodni, sőt az alapműködésre sem volt elegendő forrásuk.

„[A KLIK költségvetésének tervezése során] az „A”, azt tartalmazta, amennyi valójában a keret volt, és azt osztotta el tankerületekre; a „B” pedig a valós igényeket, mert ezeket bekérték a tankerületektől, hogy mi lenne a valós igény. De nagyon csökkentett volt a költségvetésünk mind a személyi jellegű kiadásoknál (ott körülbelül egy hónap hiányzik), de a dologi kiadások tekintetében rendkívüli módon kvázi nem rendelkezünk a megfelelő forrással.” – KLIK vezető

A több megyét is ellátó pedagógiai intézetek gyakorlatát a megkérdezettek a pedagógiai-szakmai szolgáltatások megfelelően biztosított hozzáférhetőségeként értelmezték.

„Az a törekvésünk, hogy gyakorlatilag mindenhol legyen, de hát a feladatellátás, ahol nem tudják kialakítani ezt a szervezetet, úgy működik, hogy akkor ott a másik megye vagy a fővárosban egy másik kabinet ellátja a szomszédos kerület vagy a szomszédos megye ilyen irányú feladatait.” – KLIK vezető

Csak egy interjúalanyunk érvelt amellett, hogy szükséges a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat ellátó állami intézményhálózat 19 megyére terjedő kiépítése. Akik más elképzeléseket vázoltak, azok szerint elképzelhető, hogy inkább regionális szinten kellene szervezni a pedagógiai-szakmai szolgáltatások biztosítását, vagy olyan intézetekre lenne szükség, melyek országosan egy-egy feladatellátási területet látnak el.

„A rendelet szerint már most is kéne működnie minden megyében pedagógiai intézetnek. Ez nem vita-kérdés. De nem azért kell megyei szinten mindenhol erős, a jelenleginél erősebb, nagyobb létszámmal működő pedagógiai intézet, mert a jogszabályban ott van, hanem azért mert szükség van erre – ahogy az elején mondtam – hogy az előmeneteli rendszer jó működésének feltétele, hogy jól működjön a szaktanácsadói rendszer.” – EMMI vezető

A piaci alapon működő pedagógiai-szakmai szolgáltatások szerepének növelésével kapcsolatban **az interjúalanyok el tudtak volna képzelni egy kisebb bővítést, de azt semmiképpen sem, hogy a piaci alapon működő szolgáltatók a rendszer meghatározó elemei legyenek.** Ennek kiemelt okaként értelmezték, hogy az oktatáspolitikai változások iránya nem ebbe az irányba mutatott, hiszen a köznevelési intézmények addigra már nem jelentek meg mint fizetőképes, önálló költségvetési döntéshozatali jogkörrel rendelkező intézmények.

„Ez azért nehéz a jelenlegi jogi környezetben, mert a pedagógiai intézetnek jelenleg nem fizetnek az intézmények, de a nem állami szereplőknek fizetnek. De jelenleg nincs pénz. Tehát hiába tesszük lehetővé a piaci szereplők bevonódását, ha nem tesszük lehetővé, hogy működjenek. Hiszen nincs fizetőképes iskola. [...] A szaktanácsadás esetében a jelenlegi órakedvezményes rendszer nem lesz jó erre. Nem látszik a rendszerben, hogy melyik szolgáltatásnak mennyi az ára.” – OFI vezető

A megkérdezettek egyetértettek abban, hogy a központi régió (Budapest és Pest megye) pedagógiai-szakmai szolgáltatási rendszerét az aránytalanságok miatt (mind országos összehasonításban, mind régióon belüli összehasonlításban) újra kell gondolni. Az interjúalanyok úgy vélekedtek, hogy ez a folyamat optimálisan együtt történhetne a budapesti tankerület összevonásával, mert abban azért egyetértés mutatkozott, hogy 23 kabinet létrehozása és működtetése a kerületek eltérő és sok esetben kisméretű köznevelési intézményhálózata miatt felesleges.

„Egy megyei szintű budapesti tankerület tervbe van véve, és szerintem azzal, hogy megalakul, remélem, hogy ez valamilyen szinten megoldódik, és lesz egy egységes irányítás erre vonatkozóan is, és nem kell kabinetekben működni. Tehát nagyon egyszerűen be lehetne hozni a kabinetekből a szakembereket.” – KLIK vezető

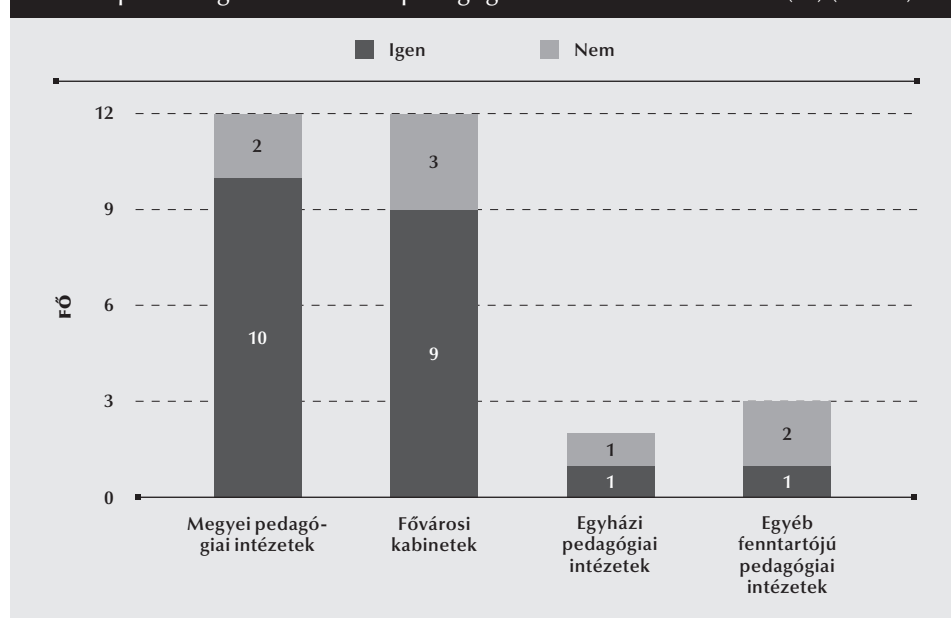
A SZAKMAI IRÁNYÍTÁS ÉS A FENNTARTÁS EGY KÉZBE KERÜLÉSE

A fókuszcsoporthoz tartozó interjúk alkalmával számos észrevétel érkezett a résztvevőktől a pedagógiai-szakmai szolgáltató rendszer szakmai irányításával, azaz az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet szerepével kapcsolatban is. A megfogalmazott javaslatok, igények egy része arra vonatkozott, hogy **támogatnák azt a megoldást, melynek értelmében a szakmai irányítás és a finanszírozás is egy kézben összpontosulna**, s szívesen fogadnák, ha ezt a feladatot az OFI vállal(hat)ná magára. Másrészt az az igény is megjelent a beszélgetésekben, mely szerint az OFI-nak meg kellene erősítenie a pedagógiai intézetek, kabinetek szakmai támogatását és katalizátorként kellene működnie a pedagógiai intézetek, kabinetek és partnereik között, például rendszeres szakmai találkozók, konferenciák, műhelymunkák szervezése révén.

A pedagógiai intézetek vezetőinek online kérdőívünkre érkezett válaszaiból kiolvasható, hogy az OFI szakmai szerepvállalásának erősítését kívánatosnak tartották. Ezt a kérdést a munkaterv elfogadása, valamint egy esetleges központosított minőségbiztosítási rendszer megítélése kapcsán érintettük. A pedagógiai intézetek vezetőinek többsége (29-ből 16, illetve 17 vezető) azt várta el, hogy az OFI hatékonyabban kommunikálja szakmai elvárásait, illetve ezzel összhangban a munkaterve kapcsán tegye hangsúlyosabbá a szakmai visszajelzéseket.

Azzal pedig, hogy az OFI központi minőségbiztosítási rendszert működtessen, az állami pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek majd 80%-a (24-ből 19 vezető) egyetértett. Az ehhez a kérdéshez megfogalmazott indoklásokból az is kirajzolódik, hogy a központi minőségbiztosítási rendszer kellő szakértelem mellett alapja lehetne

10. ábra: Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet központi minőségbiztosítói szerepét támogató és elutasító pedagógiai intézeti vezetők száma (fő) (N = 29)

az intézményrendszer fejlesztésének, és egységes szempontrendszer mellett lehetővé tenné az intézetek szakmai munkájának összehasonlítását, fejlesztését, és utóbbi esetben arra is lehetőség nyílna, hogy támaszkodjanak a szakmai irányítónál rendelkezésre álló szakértelemre. **A megkérdezettek az OFI-tól összességében az irányítás hatékonyabbá válását várták**, ehhez kapcsolódóan a jogszabályi környezetre tett javaslatoknál – a nyílt kérdésekre adott válaszadási hajlandóságot figyelembe véve – jelentős arányban (20%, 29-ből 6 fő) jelezték, hogy **a hatékony szakmai irányítást csak úgy tudják elképzelni, ha az egy kézbe kerül a fenntartás és a szakmai irányítás.**

A finanszírozás és a szakmai irányítás problémáit az egyik interjúalanyunk somásan ekképp jellemezte:

„Nem igazán világos az irányítónak az sem, hogy hogyan lenne ez hatékony, nem igazán világos egyes intézeteknek, hogy mit kellene csinálni, nem igazából világos a szakmai irányítónak, hogy meddig terjed az ő lehetősége, milyen területekre kellene koncentrálnia, és a fenntartó is bizonytalan a helyzetét illetően.” – OFI vezető

A két feladat különválása óhatatlanul a kompetenciahatárok átlépéséhez is vezet. Ennek oka, hogy a szakmai alapon elfogadott munkatervek pénzügyi gátjainak ismeretében újfent szakmai döntéseket kell hozni arról, hogy mely tevékenységek kerüljenek megvalósításra és melyek ne. Az interjúk alapján kijelenthető, hogy az **interjúalanyaink többsége látta a rendszer diszfunkcióit, és támogatták a szakmai irányítás és a fenntartás egy kézbe kerülését.**

ÖSSZEGZÉS ÉS FELMERÜLT JAVASLATOK

Kutatásunk egyik legfontosabb megállapítása, hogy **megyei szinteken jelentős különbségek találhatók a pedagógiai-szakmai szolgáltatások hozzáférése terén.** Ezt egyértelműen az határozza meg, hogy az adott megyében működik-e pedagógiai intézet, vagy sem.

A kutatásunk időpontjában hatályos 48/2012-es EMMI rendelet alapján a pedagógiai-szakmai szolgáltatások rendszerét megyei szinten kellett (volna) megszervezni. Ennek ellenére **az interjúk alapján azt mondhatjuk, hogy az ágazati szakértői körben nem látszódott egyértelmű szándék és/vagy elkötelezettség a pedagógiai-szakmai szolgáltatások megyei szintű intézményhálózatának teljes körű megszervezésére, illetve egyfajta bizonytalanság, előkészítetlenség is megfigyelhető volt ezzel kapcsolatban.**

A vizsgálatok idején különösen **bizonytalan területnek számított a halmozottan hátrányos helyzetű diákokkal foglalkozó köznevelési intézmények ellátása**, illetve az ezzel kapcsolatos feladatkörök tisztázatlansága; interjúalanyaink ezen szolgáltatások megszervezésének területi szintjéről nem alakítottak ki határozott véleményt. A területi szinttel kapcsolatban fontos még megjegyezni, hogy a KLIK átszervezése során az EMMI képviselője számára egyértelműnek tűnt, hogy **a megyei**

szintet kívánták erősíteni, ehhez illeszkedő koncepció lehetett volna a megyénként felálló pedagógiai-szakmai szolgáltató intézményrendszer.

Az intézményrendszer szempontjából – a területi lefedés elvén túl – fontos kérdés, hogy a pedagógiai-szakmai szolgáltatások az ágazatirányítás melyik háttérintézményének a felügyelete alatt működjenek, hiszen az adott szervezet szervezeti egységeihez való idomulás befolyásolja a szolgáltató rendszer működési folyamatait. Ezzel kapcsolatban kutatási eredményeink alapján annyi bizonyosnak mondható, hogy **az érintettek szerint a rendszer hatékony működtetéséhez a szakmai irányítói és fenntartói feladatokat egy helyre kell delegálni az állami intézményhálózatban.**

Kutatásainkban a kétszintű intézményrendszernek nem fogalmazódott meg alternatívája, ugyanakkor az interjúalanyaink egy országos központ működésével, feladataival kapcsolatban jellemzően nem rendelkeztek konkrét elképzelésekkel, bár abban egyetértés mutatkozott, hogy **az országos központot nem támogató, nem szolgáltató, hanem irányító funkcióban képelték el.** Ez azt is jelentheti, hogy az országos pedagógiai-szakmai szolgáltatási feladatok ellátásában az országos központnak nem lenne szerepe, így ezek feladatai is a területi (megyei) intézetekhez kerülhetnének.

A szakértői interjúk alapján úgy tűnik, hogy az intézményrendszer területi átalakítása során rendkívül fontos, hogy a pedagógiai-szakmai szolgáltatások közül melyek fognak prioritást élvezni. Kutatásunk időszakában **a pedagógusokat célzó ágazati fejlesztési prioritások középpontjában a pedagógus-életpályamodell állt**, amelynek minősítési rendszeréhez elengedhetetlenül szükséges a szakértők és szaktanácsadók tevékenységének szervezése és összehangolása, amely az állami pedagógiai-szakmai szolgáltató rendszer változásainak irányát is meg fogja határozni a közeljövőben. Ennek kapcsán viszont több fontos kérdés is megválaszolásra vár, pl. hogy a szolgáltatók az óralátogatások mellett más feladatok ellátásába is be tudják-e majd vonni a szaktanácsadókat (pl. bemutató órák tartása, versenyszervezésbe való bekapcsolódás, szakmai műhelyek szervezése).

A KÖZNEVELÉSI INTÉZMÉNYEK PEDAGÓGIAI-SZAKMAI SZOLGÁLTATÁS IRÁNTI IGÉNYEINEK MEGISMERÉSE

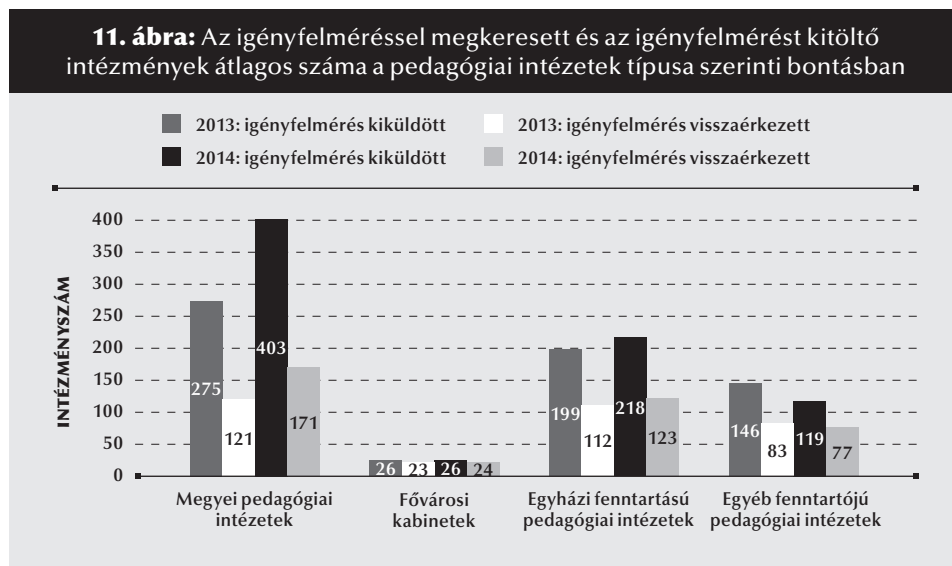
JOGSZABÁLYI ÉS MŰKÖDÉSI KÖRNYEZET

A pedagógiai intézetek számára a **48/2012-es EMMI rendelet 23. § (3) alapján kötelező** a köznevelési intézmények körében végzendő pedagógiai-szakmai szolgáltatásokra vonatkozó igényfelmérés készítése, ugyanakkor a jogszabály az igényfelmérés formájáról, módjáról, időszakáról nem rendelkezik.

Az igények felmérését a megyei pedagógiai intézetek és fővárosi kabinetek többsége online kérdőív segítségével bonyolította le.²⁵ Az igényfelmérés célja, hogy a pedagógiai intézet, kabinet ellátási területén működő nevelési-oktatási intézmények, pedagógiai szakszolgálatok igényei alapján megtervezhető legyen a következő év szolgáltatási kínálata, valamint a pedagógiai intézetek, kabinetek az igényekre reagálva tudják tevékenységeik minőségét továbbfejleszteni.

A PEDAGÓGIAI INTÉZETEK IGÉNYFELMÉRÉSÉVEL MEGCÉLZOTT ÉS ELÉRT INTÉZMÉNYEK SZÁMA

A fókuszcsoporthoz tartozók interjúkon elhangzottak alapján arra számítottunk, hogy a tag határok között fog mozogni az igényfelmérésben részt vevő megyei köznevelési intézmények aránya: például a jelentős pedagógiai-szakmai szolgáltatási hagyományokkal rendelkező Nógrád Megyei Pedagógiai Intézet 90%-os visszaérkezési aránnyal büsz-

²⁵ A 2014. augusztus–szeptemberi online kérdőíves adatfelvételünkre adott pedagógiai intézeti és kabinetvezetők válaszainak tanúsága szerint.

kélkedhetett, míg a vizsgálat idején alig egy éve működő Csongrád Megyei Pedagógiai Intézet 30%-os arányról számolt be a beszélgetés során.

Kérdőíves kutatásunk alapján 2013-ban az összes pedagógiai intézet összesen 4428²⁶ intézményt²⁷ szólított meg, míg a megszólítottak száma 2014-re 5939-re – 34%-kal – emelkedett. A visszaküldési arány ugyanakkor érdemben nem változott, **a megszólított köznevelési intézmények közel fele élt az igények tudatos jelzésével a szolgáltatást nyújtók felé:** 2013-ban az intézmények 51%-a (2286 intézmény), 2014-ben 49%-a küldte vissza a kérdőívet (2914 intézmény). A megszólítottak számának növekedése miatt a visszaérkezett igényfelmérő kérdőívek számában 27%-os növekedést tapasztalhatunk.

A 2013. évhez képest a 2014. évben megszólított köznevelési intézmények körének bővülését elsődlegesen **a megyei pedagógiai intézetek igényfelmérő tevékenységének majdnem 50%-os kiterjesztése** okozta, míg az egyházi fenntartású szolgáltatóknál egy jóval kisebb mértékű, 10%-os növekedés volt megfigyelhető, az egyéb fenntartású szolgáltatóknál pedig 20%-os csökkenés. Ez egyben megerősíti azt a fókuszcsoportokon szerzett tapasztalatunkat is, hogy **az igényfelmérés 2014. évben még mindig nem volt teljes körű a köznevelési intézmények körében, ugyanakkor az állami megyei pedagógiai intézetek munkájának eredményeképpen a megszólítottak körében közel egyharmadnyi bővülés mutatkozott.** Ez alól kivételt jelentenek a **fővárosi kabinetek**, melyek esetében úgy tűnik, hogy az igényfelmérő tevékenység tovább már nem bővíthető, **esetükben kisebb léptékű, de szinte száz százalékos kitöltöttség mellett fix igénybevevői intézményi hálozat képe rajzolódott ki.**

Az adatokat érdemes összevetni a köznevelési intézmények számára kiküldött online kérdőívünkre adott válaszokkal. A köznevelési intézmények vezetőinek 49%-a nyilatkozott úgy, hogy a 2014-es év tervezését célzó igényfelmérésben részt vettek. Ez jóval magasabb arány az igényfelmérésben részt vevő köznevelési intézmények esetében, mint a pedagógiai intézetek által becsült átlagos 30%-os arány. Az eltérés egyik oka lehet, hogy a köznevelési intézmények vezetői számára eljuttatott kérdőívet vélhetően inkább azok a vezetők töltötték ki, akik a pedagógiai intézetekkel szorosabb kapcsolatot ápoltak, például olyan megyében működtek, mely rendelkezett saját pedagógiai intézettel (l. megyei szintű kitöltöttségi adatok, *12. ábra*). Ez országos szinten jelentősen árnyalja a köznevelési intézmények által szolgáltatott adatok megbízhatóságát – ezért az adatok sok esetben (pl. igényfelmérésben való részvétel) felső becslésnek tekinthetők.

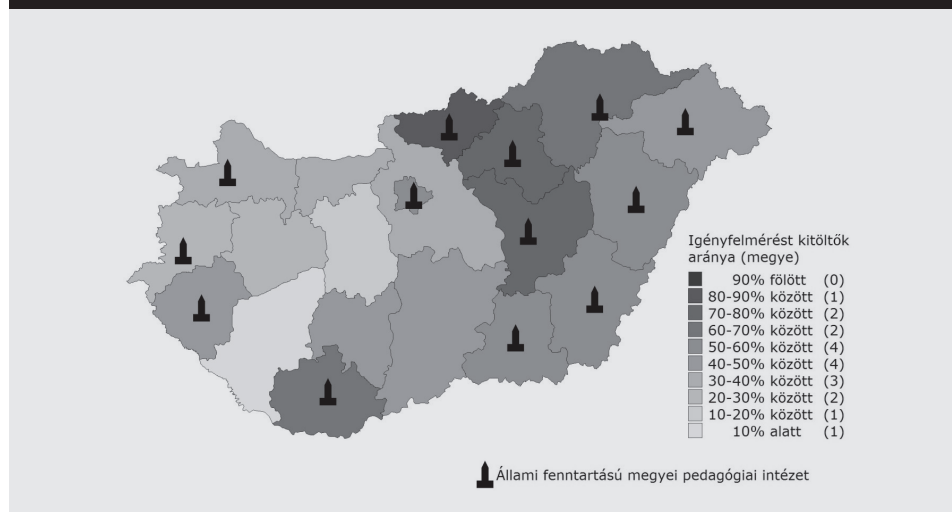
Várakozásainknak megfelelően **a köznevelési intézmények részvételének aránya a pedagógiai intézetek igényfelmérésében megyei szinten igen jelentős eltéréseket mutatott, mely láthatóan elsősorban annak függvényé-**

26 A válaszok értelmezésénél nem vettük figyelembe azt az eshetőséget, hogy egy köznevelési intézményt több pedagógiai intézet is megszólíthat, például egy egyházi fenntartású intézményt a megyei pedagógiai intézet és az adott felekezet pedagógiai intézete is.

27 Eltérő a gyakorlat arra vonatkozóan, hogy az adott pedagógiai intézet intézményenként egy felkérést vagy minden tagintézmény számára külön felkérést küldött. Ez nehezítette a kiküldések számának és ez alapján az igényfelmérés országos szintű lefedettségének értelmezését. Kutatásunk során az intézményvezetői kérdőívet tagintézményi szinten küldtük ki az óvodákba, általános iskolákba és középiskolákba – összesen 9976 intézménybe. Ez alapján a 2014-es kiküldési arány alsó értéke országos szinten 60%-ra, míg a visszaérkezési arány 30%-ra becsülhető.

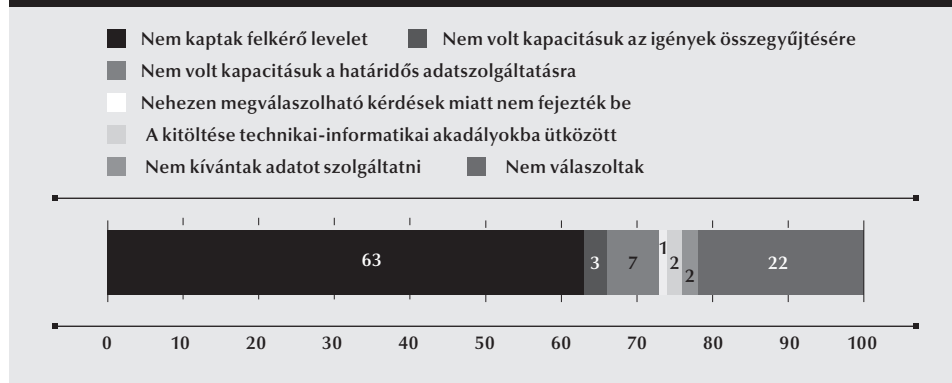
ben, hogy az adott megyében működött-e állami megyei pedagógiai intézet. Ahogy a 12. ábra egyre sötétedő árnyalatai jelzik, Fejér (16%) és Somogy (9%) megyében rendkívül alacsony arányokat tapasztalhattunk, míg Nógrád (86%), Heves (72%) és Jász-Nagykun-Szolnok (70%) megyében a pedagógiai intézetek igényfelmérése a köznevelési intézmények nagy részét eléri.

12. ábra: Az igényfelmérést kitöltő köznevelési intézmények aránya megyénként a kutatásban részt vett intézményvezetők válaszai alapján (N = 1821)

Míg Fejér és Somogy megyében, ahol nem működik megyei pedagógiai intézet, 20% alatti az elért arány, addig pl. a több évtizedes folyamatos működéssel rendelkező Nógrád megyében szinte 100%-os az igényfelmérésben

13. ábra: Az igényfelméréstől való távolmaradás okai az igényfelmérést ki nem töltő köznevelési intézményvezetők válaszai alapján (%) (N = 829)

közreműködő köznevelési intézmények aránya. A kutatásba bevont, de a pedagógiai intézmények igényfelmérésében részt nem vevő köznevelési intézményvezetőket arról is megkérdeztük, hogy milyen okból nem vettek részt az igényfelmérésben. Az okok közül kiemelkedik, hogy nem jutott el hozzájuk az igényfelmérésre vonatkozó felkérő levél (a válaszadók 63%-a ezt jelölte meg). Az intézmények fogadókészségét jól jelzi, hogy mindössze két százalékuk nyilatkozott úgy, hogy nem kívántak részt venni az igényfelmérésben (bár ebből a szempontból önkéntes válaszadóink semmiképpen nem tekinthetők reprezentatívnak).

AZ IGÉNYFELMÉRÉS OPTIMÁLIS IDŐPONTJA

Az igényfelmérés időpontjával kapcsolatos problémák már a fókuszcsoporthoz tartozók beszélgetései során felvetődtek. Mivel a pedagógiai intézeteknek és kabineteknek a 48/2012-es EMMI rendelet 23. §-a értelmében adott év február 15-éig kellett megküldeniük munkatervüket az OFI-nak véleményezésre, így **az igényfelmérések időpontja jellemzően januárra esett**, lévén, hogy a pedagógiai intézetek tervezése költségvetési/naptári évhez, nem pedig a tanévhez kötődött. A köznevelési intézmények működése viszont a tanév rendjét követi, így az intézményvezetők a januári – félévzárással egybeeső – kitöltés idején a tanév második félévét meg tudták tervezni, de a következő tanév első félévét még nem, ezért nem minden esetben tudtak pontos válaszokat adni a kérdőívben.

A pedagógiai intézetek munkatársai a fókuszcsoporthoz tartozók beszélgetéseken elmondták, további nehézséget jelentett, hogy az igényfelmérésnek ez a módszere viszonylag újszerű volt a pedagógiai-szakmai szolgáltatások rendszerében, ezért megítélésük szerint **a köznevelési intézmények munkatársainak több időre lett volna szükségük ahhoz, hogy megtanulják jól értelmezni és igényeik megfogalmazásához jól használni az igényfelmérő kérdőíveket.**

A kétféle ütemezésű tervezésből fakadt az a probléma is, hogy a köznevelési intézményekben dolgozó pedagógusok és vezetők nem csak az igényfelmérés időszakában foglalták meg kéréseiket a pedagógiai intézetek, kabinetek felé, hanem a tanév folyamán ad hoc módon akkor is, amikor szembesültek azokkal munkájuk során. Az ilyen, előre nem látható, nem tervezett felkérésekre a pedagógiai intézetek és kabinetek nem vagy csak nehezen tudtak reagálni, ha azok jelentős erőforrásokat igényeltek (pl. képzés, szakértői tevékenység).

Mindezek okán online kutatásaink egyik lényegi eleme volt az igényfelmérések lebonyolításának optimális időpontjára vonatkozó kérdésfeltevés mind a pedagógiai intézetek, kabinetek, mind a köznevelési intézmények vezetőinek körében, már csak azért is, mert ez a pedagógiai intézetek, kabinetek éves tervezési ciklusának kezdő lépése. Az intézetek és kabinetek az igényfelméréseket az akkori gyakorlat szerint december végén, január elején bonyolították le.

13. táblázat: Az igényfelmérés optimális időpontjának megítélése – a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői (N = 29) és a köznevelési intézmények vezetőinek (N = 1520) válaszai alapján

AZ IGÉNYFELMÉRÉS OPTIMÁLIS IDŐPONTJÁRA VONATKOZÓ – KÉRDŐÍVBEN MEGADOTT – VÁLASZLEHETŐSÉGEK/VERZIÓK	PEDAGÓGIAI INTÉZETEK, KABINETEK VEZETŐI	KÖZNEVELÉSI INTÉZMÉNYEK VEZETŐI
1. Ha az igényfelmérés naptári/költségvetési évhez kötődik, amelynek felvételére az adott év elején, január–februárban kerül sor.	3,4%	8,0%
2. Ha az igényfelmérés naptári/költségvetési évhez kötődik, amelynek felvételére a megelőző év végén, november–decemberben kerül sor.	6,9%	12,2%
3. Ha az igényfelmérés a tanévhez kötődik, amelynek felvételére a megelőző tanév végén, május–júniusban kerül sor.	48,3%	36,6%
4. Ha az igényfelmérés a tanévhez kötődik, amelynek felvételére az adott tanév elején, augusztus–szeptemberben kerül sor.	24,1%	24,8%
5. Ha egy-egy igényfelmérés naptári/költségvetési évhez kötődik, de azt félévenként kell pontosan megtervezni, és az igényfelmérésre közvetlenül az adott félévet megelőzően, a november–decemberi, illetve május–júniusi időszakban, évente két alkalommal kerül sor, illeszkedve a tanévek féléves ciklusaihoz is.	17,2%	13,0%
Nem tudja megítélni.	0,0%	5,5%

Adataink alapján egyértelműen kirajzolódott, hogy **az igényfelmérő kérdőívet mind a szolgáltatásokat nyújtók, mind az azokat igénybe vevők relatív többségének véleménye szerint a tanévekhez kötődően, optimálisan a megelőző tanév végén lenne érdemes felvenni.** Ez az ütemezés lehetőséget biztosítana a szolgáltatást nyújtók számára az igényekhez jobban igazodó tervezésre, a felkészülésre, sőt az esetleges pontosításokra is a következő tanév elejéig.

AZ IGÉNYFELMÉRŐ KÉRDŐÍV KITÖLTÉSÉBEN ÉRINTETT CÉLCSOPORTOK, SZEREPLŐK

A fókuszcsoporthoz tartozó interjúk alkalmával megkérdeztük a jelenlévő pedagógusokat arról, hogy ők közvetlenül milyen konkrét kérésekkel, igényekkel fordultak az elmúlt időszakban a pedagógiai intézetek munkatársaikhoz. A beszélgetések során ezzel kapcsolatos konkrétumok jellemzően nem hangzottak el. A jelenség oka az lehet, hogy az igények tudatos tervezésébe és intézményi összegyűjtésébe sok intézményben nem vonták be a pedagógusokat, másrészt **a pedagógusok sok esetben nehezen tudták megfogalmazni az igényeiket azzal kapcsolatban, hogy milyen szolgáltatásra lenne szükségük.**²⁸

²⁸ Ezt az állítást megerősítik a 2013 őszén végzett nagymintás online kutatásunkra adott pedagógusválaszok. (L. Sági Matild, Gönczöl Enikő előadásai, 2013–2014.)

„Amikor van egy problémám, nem biztos, hogy meg tudom fogalmazni, hogy annak a megoldására milyen igényem van. Viszont én saját tapasztalatból tudom, hogy amikor megkapjuk a szolgáltató éves kínálatát, akkor mindenki odasiet, és ami tetszik neki, arra bejelentkezik. Tehát egy kínálat segíthet orientálódni, hogy a problémám kezeléséhez mi lehet a megoldás.” – pedagógus

Ezért lehetett hasznos számukra az a működő intézeti gyakorlat (amelyet egyébként valamennyi, a fókuszcsoportos interjúkban részt vett pedagógiai intézetnél tapasztaltunk), hogy **a pedagógiai intézet munkatársai konkrét kínálattal fordultak a szolgáltatásokat igénybevevők felé, hiszen ezzel elő tudták segíteni a pedagógusok igényeinek azonosítását.**

Ennek ismeretében az online kutatásunk során fontos kérdés volt, hogy az intézményben dolgozó személyek közül kinek/kiknek a véleményét, igényét igyekszik megismerni az intézményvezető az igényfelmérés kitöltéséhez. Ezzel kapcsolatban fontos kiemelni, hogy a pedagógiai intézet vezetőinek kérdőíves válaszai szerint **a kutatásban részt vevő 29 pedagógiai intézet közül 21-ben működő gyakorlat volt, hogy felhívták a köznevelési intézmények vezetőinek figyelmét arra, hogy az igényfelmérő kérdőívek kitöltésébe vonják be pedagógus kollégákat is.**

14. táblázat: Az igényfelmérésbe bevontak és bevonandók köre – a köznevelési intézmények vezetőinek (N = 1602), valamint a pedagógiai intézetek vezetőinek (N = 29) és munkatársainak (N = 143) válaszai alapján

AZ IGÉNYFELMÉRÉSBEN RÉSZT VEVŐ POTENCIÁLIS CÉLCSOPORTOK	JELENLEGI GYAKORLAT SZERINT AZ IGÉNYFELMÉRÉSBE BEVONTAK ²⁹	KINEK KÉNE ADATOT SZOLGÁLTATNI AZ IGÉNYFELMÉRÉSBEN?		
		A KÖZNEVELÉSI INTÉZMÉNYEK VEZETŐI SZERINT	A PEDAGÓGIAI INTÉZETEKBE DOLGOZÓ MUNKATÁRSÁK SZERINT	A PEDAGÓGIAI INTÉZET VEZETŐJE SZERINT
Intézményvezetők	100,0%	67,3%	81,0%	93,1%
Pedagógusok	36,7%	83,8%	86,6%	72,4%
Fenntartó képviselője	2,9%	20,9%	43,7%	58,6%

Adataink alapján az igényfelmérésben részt vevő intézményeknél (a kutatásba bevont köznevelési intézmények 49%-a) a vezetői szint részvétele teljes körű. Ennek ellenére az intézményvezetők között jelentős arányban (32,7%-ban) vannak azok, akik nem tartották szükségesnek, hogy az intézményvezetői szint (azaz saját maguk) is részt vegyen az igényfelmérés kitöltésében. Ennek a csoportnak a nagy része (azaz a válaszadó intézményvezetők 29,6%-a) egyértelműen egy olyan rendszerben gondol-

29 Válaszadó köznevelési intézményvezetők adatközlése alapján. „Jelenlegi gyakorlat” alatt azt a gyakorlatot értjük, amely során a pedagógiai intézetek igényfelmérésükkel kizárólagosan intézményvezetőket szólítanak meg. A %-ok az igényfelmérést kitöltő intézmények arányában értelmezendők (N=799). Azaz az igényfelmérést kitöltő intézmények 36,7%-ában mérik fel közvetlen a pedagógusok igényét.

kozott, ahol az igényeket közvetlenül a pedagógusok megkérdezésével – akár az intézményvezetők teljes kihagyásával – gyűjtik össze. Ezzel szemben 54,2%-uk volt azon a véleményen, hogy mind az intézményvezetőket, mind a pedagógusokat közvetlenül be kell vonni az igények megfogalmazásának folyamatába, miközben a jellemző gyakorlat (hogy az intézményvezetőtől várja el a válaszadást, és nem ösztönzi közvetlenül a pedagógusok bevonását) hívei a megkérdezettek 13,2%-át tették ki.

A pedagógiai intézetek, kabinetek munkatársai és különösen vezetői egyértelműen igényelték a köznevelési intézmények vezetőinek részvételét az igényfelmérés folyamatában. Érdekesség még, hogy míg a pedagógiai intézetek, kabinetek munkatársai közül többen tartották szükségesnek a pedagógusok bevonását, mint az intézményvezetőket, addig az intézetek, kabinetek vezetőinél ellentétes prioritás rajzolóódott ki. Mindenesetre az általánosnak mondható, hogy **az akkori gyakorlathoz képest minden érintett szereplő a pedagógusok nagyobb bevonását preferálta volna** (14. táblázat).

Érdemes kiemelni továbbá, hogy az eredmények szerint a fenntartókat nem vonták be az igényfelmérő kérdőív kitöltésébe, ugyanakkor ezt sokan szükségesnek tartották volna (a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinél 50%-ánál magasabb az ezt támogatók aránya).

AZ IGÉNYFELMÉRÉS HATÉKONYSÁGÁNAK NÖVELÉSÉRE IRÁNYULÓ FEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEK MEGÍTÉLÉSE

Mivel **az igényfelmérés** a pedagógiai intézetek **éves tevékenységének tervezéséhez nélkülözhetetlen**, ezért rendkívül fontos, hogy az erre rendszeresített kérdőíveket az érintettek **minél magasabb arányban töltsék ki**. Ezt elősegítendő eszköz lehetne, ha **az igényfelmérő kérdőív kitöltése jogszabályi kötelezettségként jelenne meg** a köznevelési intézmények számára, mely elképzelésünket a kutatás során teszteltük. A hatékonyság növelése kapcsán felmerülő másik tesztelt elképzelésünk pedig az **igényfelmérések központosítása** volt, azaz, hogy a lebonyolítás egységes protokollal és kérdőívvel történjen a szakmai irányítást végző országos központból.

A válaszadó pedagógiai intézetek és kabinetek vezetői közül 15-en amellett tették le voksukat (62,5%), hogy hasznos lenne az igényfelmérő kérdőívek kötelezővé tétele. Különösen magas volt a támogatók aránya az állami megyei pedagógiai intézetek, kabinetek körében, hiszen a válaszadók majd háromnegyede egyértelműen úgy nyilatkozott, hogy támogatná a kötelezővé téltelt, míg a nem állami pedagógiai intézetek esetében 80%-os volt (5 vezetőből 1 van mellette) a kötelezővé tétel elutasíthatósága.

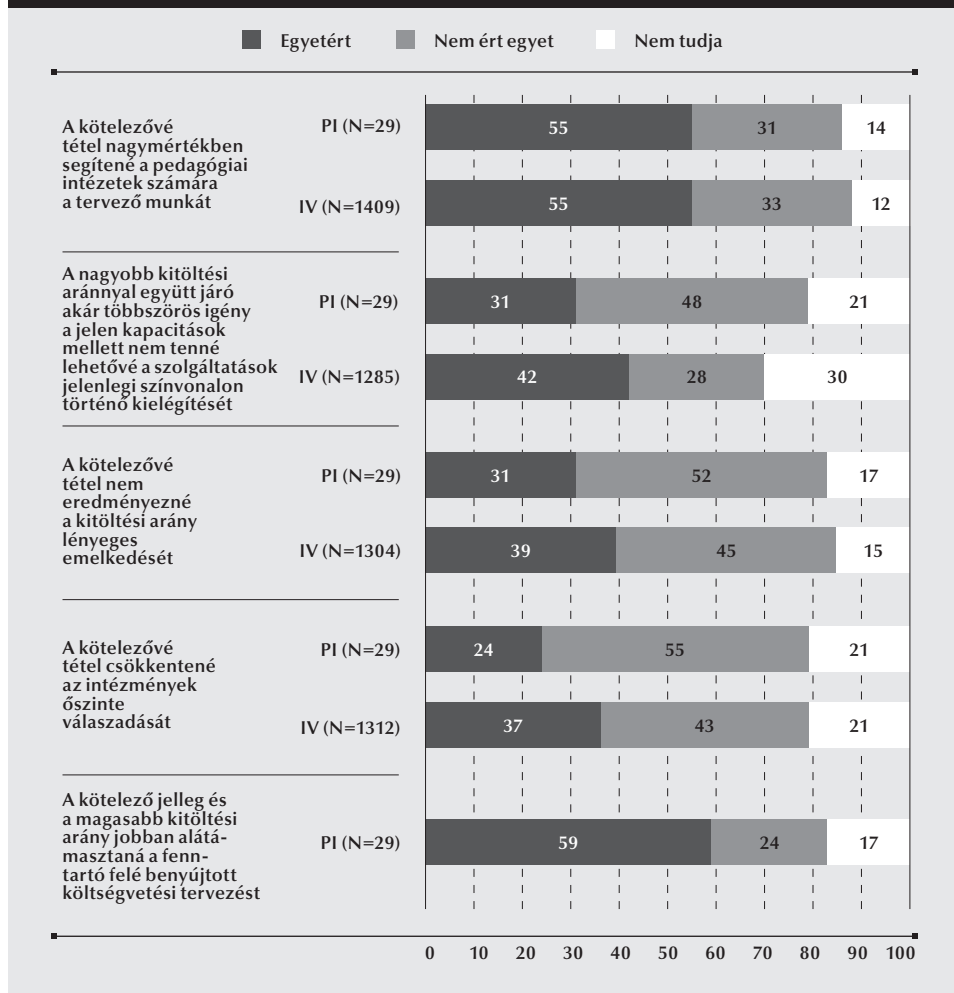
A köznevelési intézmények vezetői esetében a kötelezővé tétel támogatottsága átlagosan 62,2%-os volt. Képzési szintenként lényeges eltérés nem mutatkozott, az óvodai vezetők 65,5%-a volt a kötelezővé tétel mellett, míg a középiskolai vezetőknek 56,2%-a.

A kötelezővé tétel mellett az igényfelmérés hatékonyságának növelését célzó másik elképzelésünk **az igényfelmérés központi megvalósítása** volt. Ennek apropóján fontos kérdés, hogy a központi igényfelmérés kérdései milyen mértékben legyenek egységesek, ezért megkérdeztük a válaszadóinkat, mit gondolnak arról, hogy egy

ilyen típusú igényfelmérésben a pedagógiai intézetek, kabinetek számára biztosítani kell-e, hogy saját kérdéseket is fel tudjanak tenni a feladatellátási területükön működő intézmények számára. A **29 megkérdezett intézet- és kabinetvezető mindegyike úgy válaszolt, hogy egy kötelező központi igényfelmérésben a speciális, helyi kérdésekre mindenképpen szükség van** – ez egyben azt is jelenti, hogy egy központi igényfelmérés esetleges megvalósítása során ezt a lehetőséget mindenképpen érdemes lenne biztosítani.

Mind a köznevelési intézményvezetőktől, mind a pedagógiai intézetek vezetőitől megkérdeztük, hogy milyen veszélyeit és előnyeit látják az igényfelmérés kötelezővé tételének. A vélemények alapján a kötelezővé tétel megítélése inkább pozitív volt, bár

14. ábra: Az igényfelmérés kötelező központi kérdőívvel történő felvételének megítélése – a pedagógiai intézetek, kabinetek (PI), valamint a köznevelési intézmények vezetőinek (IV) válaszai alapján (%)

a szkeptikusok és bizonytalanok aránya is jelentősnek mutatkozott az egyes részletkérdések mentén (14. ábra). **Válaszadóink többsége úgy látta, hogy a kötelezővé tétel elősegítené a szolgáltatások tervezhetőségét, emelné a kitöltési arányt, és nem rontaná a válaszok megbízhatóságát, őszinteségét.** Továbbá a pedagógiai intézetek vezetői úgy ítélték meg, hogy kötelező igényfelmérésre támaszkodva jobban alá lehetne támasztani a munkatervek alapján készülő költségkalkulációkat is.

Elgondolkoztató ugyanakkor, hogy a magasabb kitöltési arányok miatt megmutatózó többletigények színvonalas kielégítése sokak szerint nehézséget okozna, ráadásul a pedagógiai intézetek és kabinetek vezetői közül éppen az állami megyei intézetek vezetői vélekedtek így.

Összefoglalva azt mondhatjuk, hogy mind a szolgáltatást nyújtók, mind a szolgáltatást igénybe vevők véleménye szerint **a kötelező központi igényfelmérés hozzájárulhatna a pedagógiai-szakmai szolgáltatások biztosításának hatékonyabb tervezéséhez, de a kiterjedt igényfelmérés során megmutatózó többletigény miatt a szolgáltatásokat nyújtók kapacitásbővítése is szükségessé válna.**

IGÉNYFELMÉRÉS-ALAPÚ TERVEZÉS

Mivel a pedagógiai intézetek és kabinetek igényfelmérésen alapuló tervezése a vizsgált években – kutatásunk alapján – 50% körül mozgott, így felmerül annak a kérdése, hogy **a pedagógiai intézetek, kabinetek az igényfelmérésben részt nem vevő intézmények számára miként terveztek pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat.** Erről az online kérdőívben is megkérdeztük a vezetőket (15. táblázat).

15. táblázat: Szolgáltatások tervezése az igényfelmérésben részt nem vevő intézmények számára – a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek válaszai alapján	
AZ IGÉNYFELMÉRÉSBEN RÉSZT NEM VEVŐ INTÉZMÉNYEK SZÁMÁRA NYÚJTOTT SZOLGÁLTATÁSOK TERVEZÉSÉNEK MÓDJA	INTÉZET (DB)
Valamennyi szolgáltatás nyújtását tervezzük egy általunk becsült keret erejéig.	19
Csak azon szolgáltatások nyújtását tervezzük, amelyek nem igényelnek plusz erőforrásokat.	8
Nem tervezünk szolgáltatást az igényfelmérést ki nem töltő intézmények számára.	1
Nem tudom, nincs válasz.	1

Az eredmények szerint általános gyakorlatnak tűnik, hogy a pedagógiai intézetek, kabinetek a nem válaszoló intézmények számára is terveznek kapacitásokat valamennyi szolgáltatási területen, főként, ha a szolgáltatás nem jár többletköltséggel vagy plusz humán erőforrás-igénnyel. A feltárt tervezési gyakorlat rámutat arra, hogy **sem a pedagógiai intézetek, kabinetek, sem az igényfelmérésbe be nem kapcsolódó köznevelési intézmények nem voltak érdekeltek, illetve nem voltak ösztönözve arra, hogy az igényfelmérés kitöltési arányait növeljék, mivel a ki nem töltők számára is biztosítottak szolgáltatásokat.**

A pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek és munkatársainak szánt kérdőívben egy 1-től 4-ig terjedő skála segítségével megvizsgáltuk azt is, hogy az igényfelmérés mit és mennyire befolyásol a tervezés során. A skála 1-es értéke jelentette, hogy egyáltalán nem befolyásolja annak a területnek a tervezését, míg a 4-es érték azt, hogy nagymértékben befolyásolja a tervezést.

16. táblázat: Az igényfelmérés eredményeinek becsült hatása a szolgáltatások biztosításának tervezésében – a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek (N = 29) és munkatársainak (N = 142) válaszai alapján

TERVEZÉSI ELEM AZ IGÉNYFELMÉRÉSBEN	VEZETŐ	MUNKATÁRS
A tervezett költségvetés szerkezetére	3,3	n. a.
A tervezett költségvetés nagyságrendjére	3,2	n. a.
Az együttműködésbe bevonni tervezett külső szakértők, partnerek személyére és számára	3,1	3,1
Az egyes tervezett szolgáltatások mennyiségére	3,1	3,4
A tervezett lehetséges új szolgáltatásokra	3,0	3,4
Az intézet személyi állományában tervezett változásokra	2,3	2,3
Az intézet infrastruktúrájában tervezett változásokra	2,2	2,4
Az egyes tervezett szolgáltatások minőségére	1,8	2,7

A vezetői válaszok alapján az igényfelmérésnek a tervezési elemekre inkább befolyásoló (3-as érték), mint nagymértékben befolyásoló hatása van, azaz felmerülnek más tényezők is, amelyeket a tervezés során figyelembe kell venni. **A vezetők véleménye szerint az igényfelmérésnek legnagyobb hatása a költségvetés szerkezetére és a költségigények nagyságrendjére van.** Megítélésük szerint az igényfelmérés befolyásolja a külső szakértők számának nagyságrendjét, a tervezett szolgáltatások mennyiségét, az esetlegesen bevezetésre kerülő új szolgáltatásokat is, és csak kisebb a hatása az intézetek adottságaira, a belső humánerőforrás-változásra, infrastruktúra-fejlesztésre. (16. táblázat)

Érdemes még megjegyezni, hogy **az igényfelmérésnek – a vezetők szerint – a tervezett szolgáltatások minőségére nincs hatása**, azaz szerintük az igényfelmérések alapján a szolgáltatások minőségét befolyásoló tervezési döntéseket nem lehet hozni. Mindez jól mutatja az elégedettségmérések szükségességét is.

ÖSSZEGZÉS ÉS A VÁLASZADÓK VÉLEMÉNYE ALAPJÁN FELMERÜLT JAVASLATOK

Az igényfelmérés a pedagógiai intézetek és kabinetek éves munkamenetének fontos része volt, mely optimálisan biztosította az ellátási területen lévő köznevelési intézményekkel a folyamatos kapcsolattartást, igényeik megismerését.

Az elmúlt évek alatt **az igényfelmérés hatékony eszköze lett a tervezési folyamatoknak**, a pedagógiai intézetek, kabinetek működésének integráns részét képezte, mely megteremtette az elvi lehetőséget a szolgáltatások hatékonyságának növelésére:

mind a tartalmak és módszerek megalapozott kiválasztásához, mind a megvalósításhoz szükséges erőforrások tervezéséhez. Ezt támasztja alá az is – amint azt a következő fejezetben láthatjuk –, hogy a munkatervkészítés során a felmért intézményi igények a második legfontosabb tényezőt jelentették a munkaterv kialakítása során.

A kutatás során felmerült **a központi, kötelező igényfelmérő kérdőív bevezetésének lehetősége**, melynek az állami fenntartású pedagógiai intézetek és kabinetek vezetői körében **inkább pozitív volt a fogadtatása**. Ugyanakkor ennek esetleges bevezetése esetén is fontosnak tűnik szavatolni annak a lehetőségét, hogy a pedagógiai intézetek, kabinetek saját ellátási területükre vonatkozó, specifikus kérdéseket is szerepeltetni tudjanak a központi igényfelmérésben; ez a megoldás minden megkérdezett támogatását élvezné.

Kutatásaink megerősítették azt is, hogy az igényfelmérések időpontja nem volt optimális a vizsgált időszak gyakorlatában, s eredményeink szerint mind az intézmények működése, mind a rendszer egészének szempontjából **optimálisabb lenne a tanév végi igényfelmérés**, mert ez lehetővé tenné, hogy a szeptemberi tanévkezdésre elkészüljenek a pedagógiai intézetek, kabinetek munkatervei és az ahhoz kapcsolódó költségtervek egyaránt. Ez lehetőséget kínálna **egy augusztus végi, pótlólagos, pontosító adatfelvételle is**, főként akkor, ha közben az adott tanév feladatait befolyásoló esetleges jogszabályi változások is történnek.

A PEDAGÓGIAI INTÉZETEK MUNKATERVÉNEK ELKÉSZÍTÉSE

JOGSZABÁLYI ÉS MŰKÖDÉSI KÖRNYEZET

A 48/2012-es EMMI rendelet 23. § (1) bekezdés alapján a pedagógiai intézetek és kabinetek éves működési ciklusában az igényfelmérés lebonyolítását és kiértékelését követő lépés a munkatervek elkészítése volt tárgyév januárjának utolsó munkanapjáig, melyet február 15-ig kellett megküldeniük az OFI részére. Fontos kiemelnünk, hogy az OFI-nak mint szakmai irányítónak egyetértési joga van (4. bekezdés), mely a munkatervek fenntartó általi elfogadásának (2. bekezdés) előfeltétele. Ugyanakkor a jogszabály semmilyen előírást nem tartalmaz abban az esetben, ha a szakmai irányító a munkatervvel nem értene egyet, illetve arra nézve sem, hogy a fenntartónak meddig kell elfogadnia a munkaterveket és hogyan kezelje az OFI által megküldött véleményyt az adott munkaterről. Ráadásul az állami fenntartású pedagógiai intézetek esetében a rendelet arra vonatkozóan sem tartalmaz információt, hogy a munkatervek elfogadásának mikorra kell megtörténni, míg a nem állami fenntartású intézetek esetében március 15-e van nevesítve a jogszabályban (5. bekezdés).

A 48/2012-es EMMI rendelet 2. § (1) bekezdése alapján az állami pedagógiai intézetek és kabinetek munkaterveinek fenntartó általi elfogadása egyet jelent az abban foglalt feladatok finanszírozásával.

„A pedagógiai-szakmai szolgáltatások a Központ által fenntartott nevelési-oktatási intézmények, pedagógiai szakszolgálati intézmények számára a Központ rendelkezésre álló erőforrásai, a Központ által a megyében vagy a fővárosban fenntartott pedagógiai intézet, fővárosi kerületben fenntartott pedagógiai kabinet éves munkatervében meghatározott feladatok erejéig térítésmentesek.”

A 2013. és 2014. évi munkaterveket a pedagógiai intézetek és kabinetek a szakmai irányításban közreműködő háttérintézmény – a 48/2012-es EMMI rendelet 2. § (3) alapján az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet (OFI) – által összeállított sablon alapján³⁰ készítették, melyekben az igényfelmérés eredményeit is közölték.

A MUNKATERVEK KIALAKÍTÁSÁNÁL FIGYELEMBE VETT TÉNYEZŐK

A munkatervek elkészítése nem pusztán az igényfelmérésekben az intézmények által kért szolgáltatások sablonba rendezését jelentette, hanem más tényezők figyelembevételét is igényelte a pedagógiai intézetek és kabinetek részéről. Online kérdőíves felmérésünkben ezért arra is kíváncsiak voltunk, hogy melyek lehetnek a munkaterv elkészítését befolyásoló tényezők. Az erre vonatkozó kérdésünkben az általunk mega-

³⁰ Az OFI által használt 2013. és 2014. évi munkatervi tervezési sablon az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet honlapján elérhető.

dott tényezőket a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői egy 1-től 5-ig terjedő skálán értékelték, ahol az 1-es érték azt jelentette, hogy az adott tényező egyáltalán nem játszik szerepet a munkaterv elkészítésében, míg az 5-ös érték azt, hogy rendkívül nagy szerepet játszik.

17. táblázat: A munkaterv kialakítását befolyásoló tényezők fontossága a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek (N = 29) véleménye alapján						
SOR-SZÁM	A MUNKATERV ELKÉSZÍTÉSÉT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐ	MEGYEI PEDAGÓGIAI INTÉZETEK	FŐVÁROSI KABINETEK	EGYHÁZI FENNTARTÁSÚ PEDAGÓGIAI INTÉZETEK	EGYÉB FENNTARTÓJÚ INTÉZETEK	ÁTLAG
1.	Rendelet, jogszabályi környezet	4,9	5,0	4,5	5,0	4,9
2.	Intézményi igények	4,7	4,8	5,0	5,0	4,8
3.	Szakmai irányítás elvárásai	4,8	4,9	4,0	4,3	4,8
4.	Fenntartó elvárásai	4,5	4,8	4,5	4,7	4,7
5.	Rendelkezésre álló szakmai kompetenciák	4,8	4,8	4,5	3,3	4,6
6.	Előző év munkatervének megvalósulása	4,3	4,6	4,5	4,3	4,4
7.	Humán erőforrás-kapacitás	4,7	4,4	4,5	3,3	4,4
8.	Infrastrukturális lehetőségek	4,3	4,5	4,5	3,3	4,3
9.	Bevonható külső erőforrások	4,2	4,3	4,5	4,3	4,2
10.	Előző évben rendelkezésre álló pénzügyi források nagysága	3,4	4,3	4,5	4,3	3,9
11.	Pályázati lehetőségek	3,5	3,5	3,0	4,3	3,6
12.	Megyei fejlesztési terv célkitűzései	3,7	3,7	2,5	2,3	3,5
13.	Felsőoktatási intézményi együttműködés(ek)	3,0	2,6	3,5	3,3	2,9

A vezetők **a legfontosabb tényezőnek a jogszabályi megfelelést tekintték, mely mellett a fenntartói és a szakmai irányítói elvárásokat is kiemelkedően fontossként jelölték meg az intézményi igények megismerése mellett.** (17. táblázat, 1. és 3–4. sor). Az öt fókuszcsoportos interjú során általános benyomásként éltük meg, hogy a munkatervvel kapcsolatosan a tankerületi igazgatók legfontosabb szempontja az volt, hogy az mennyire finanszírozható. Miközben szakmailag indokoltnak és fontosnak tartották a pedagógiai intézet vagy kabinet munkatervében nevesített szolgáltatásokat, de nem tudták az ehhez szükséges költségvetést (részben vagy teljes egészében) biztosítani.

„Ez a kerületben úgy működik, hogy minden tanév kezdetekor a tervezés a szakmai, intézményközi munkaközösségeken keresztül történik, és így készül el a pedagógiai intézetnek a munkaterve. Hozzáteszem, hogy az óvodákat is bevonva természetesen. Ott bukik meg a dolog, hogy összeállítják az igényeket, szépen levezetik, és akkor bekerül hozzám. És akkor erre sincs pénz, erre sincs pénz, és erre sincs pénz.” – tankerületi igazgató

Ennek megfelelően az érintettek ellentmondásként élték meg, hogy míg a pedagógiai intézetek munkatervét szakmailag az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet hagyta jóvá, addig a **Klebelsberg Intézményfenntartó Központ fenntartásában működő pedagógiai intézetek, kabinetek csak a feladatok egy részére kaptak finanszírozást, mely egyben azt is jelentette, hogy a tankerület a pénzügyi eszközök átadásával, nem átadásával gyakorlatilag szakmai döntéseket is hozott.**

Az online kérdőíves felmérés eredményei alapján érdemes viszont felhívni a figyelmet arra is, hogy a nem állami fenntartású intézmények esetében a fenntartónak való megfelelést az intézetek fontosabbnak jelölték meg, mint a szakmai irányítóként megjelenő OFI-nak való megfelelést. Az állami megyei pedagógiai intézeteknél inkább fordított helyzet mutatkozott e téren. (17. táblázat, 3–4. sor)

A megkérdezettek többsége azt jelezte, hogy a rendelkezésükre álló szakmai kompetenciák megléte vagy hiánya rendkívül fontos tényezőnek számít a tervezésben (17. táblázat, 5. sor). Ez azt jelenti, hogy a pedagógiai intézetek a munkatervükben csak azokat a feladatokat szerepeltették, melyeket a rendelkezésre álló szakembergárdájuk segítségével el tudtak látni. A kérdésre adott válaszok alapján (4-es feletti átlagérték) kirajzolódott továbbá, hogy sok helyen **az infrastrukturális adottságok is jelentősen befolyásolják a szolgáltatások tervezését.** (17. táblázat, 8. sor)

Érdemes összevetni az előző évi munkaterv megvalósulásának és az előző évben rendelkezésre álló pénzügyi eszközöknek a munkaterv készítésére gyakorolt befolyásoló hatását is. (17. táblázat, 6. és 10. sor) Ez alapján úgy tűnik, hogy **a munkatervek tervezésénél a pénzügyi megfontolások nem kaptak jelentős szerepet** – az adatok különösen az állami fenntartású megyei pedagógiai intézetek esetében sugallják ezt.

A munkatervek elkészítése során a legkevésbé releváns tényezőként a felsőoktatási intézményekkel kiépített együttműködések jelölték meg az intézeti vezetők – ez a tényező különösen a fővárosi válaszadók miatt szerepel a legutolsó helyen (17. táblázat, 13. sor).

A MUNKATERVEK TERVEZÉSI ÉS JÓVÁHAGYÁSI FOLYAMATA

A pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek és munkatársainak szóló online kérdőívünkben a kutatás időszakában érvényes munkatervi tervezési sablonnal, valamint a szakmai irányító és a fenntartó tevékenységének megítélésével kapcsolatban is megfogalmaztunk állításokat. Ezek esetében sarkos véleménynyilvánítást kértünk kitöltőinktől, így csak a között választhattak, hogy egyetértenek-e egy adott kijelentéssel vagy sem.

18. táblázat: A munkaterv kialakításához, elfogadásához kapcsolódó állítások – a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek (N = 29) válaszai alapján

A MUNKATERV KIALAKÍTÁSÁHOZ, ELFOGADÁSÁHOZ KAPCSOLÓDÓ ÁLLÍTÁSOK	NEM ÉRT EGYET	EGYETÉRT	NEM DÖNTÖTT
A munkaterv jelenlegi sablonja túlzottan részletes.	20	6	3
A munkaterv sablonjának tartalmi elemei a tervezhetőség szempontjából nem megfelelőek.	22	2	5
A szakmai irányítónak hatékonyabban kellene kommunikálnia a munkatervbe beépítendő elvárásait.	16	9	4
Több szakmai visszajelzésre lenne szükségünk a szakmai irányítótól.	11	17	1
A szakmai irányítónak gyorsabban kellene jóváhagynia a munkaterveket.	17	11	1
A fenntartónak az előző évet figyelembe véve előre meg kellene határozni a munkatervben szereplő összegek sarokszámait.	9	17	3
A fenntartónak az aktuális igényeket figyelembe véve, a feladatok pontos finanszírozási kereteit meghatározva kellene biztosítani a szolgáltatások finanszírozását.	5	19	5
A fenntartónak az előző évi költségvetési keretszámokat, valamint az aktuális igényeket egyaránt figyelembe véve, a feladatok pontos finanszírozási kereteit meghatározva kellene biztosítani a szolgáltatások finanszírozását.	5	19	5
Amennyiben a fenntartó nem biztosítja a munkaterv megvalósításához szükséges forrásokat, akkor a munkatervkészítés feleslegessé válhat.	3	19	7
A munkatervhez kötött költségvetési keretek túlságosan későn válnak ismertté.	2	19	8

A vezetői válaszok alapján egyértelműnek tűnik, hogy a munkaterv sablonjával a megkérdezettek jellemzően elégedettek voltak, sőt sokan annál részletesebb munkatervsablonra is el tudnának képzelni. **A szakmai irányító munkatervvel kapcsolatos elvárásainak kommunikációját a többség megfelelőnek tartotta**, bár itt már jelentős számban vannak azok (főként a fővárosi kabinetek esetében), akik szerettek volna egyértelműbb iránymutatást kapni. **A szakmai irányító munkatervekkel kapcsolatos visszajelzésének gyorsaságával** ugyanakkor **a többség elégedett volt, de a visszajelzés szakmai részletezettségével egyértelműen elégedetlennek bizonyultak.**

A finanszírozás és a munkaterv kapcsolatáról megállapítható, hogy **a vezetők többsége úgy vélte, hogy ha a munkaterv megvalósításához nem biztosítottak a források, a munkaterv készítése feleslegessé válik, valamint további probléma, hogy az éves költségterv, -keret túlzottan későn vált elfogadottá, illetve** – mint a későbbiekben látni fogjuk – **sok esetben el sem fogadták azt.**

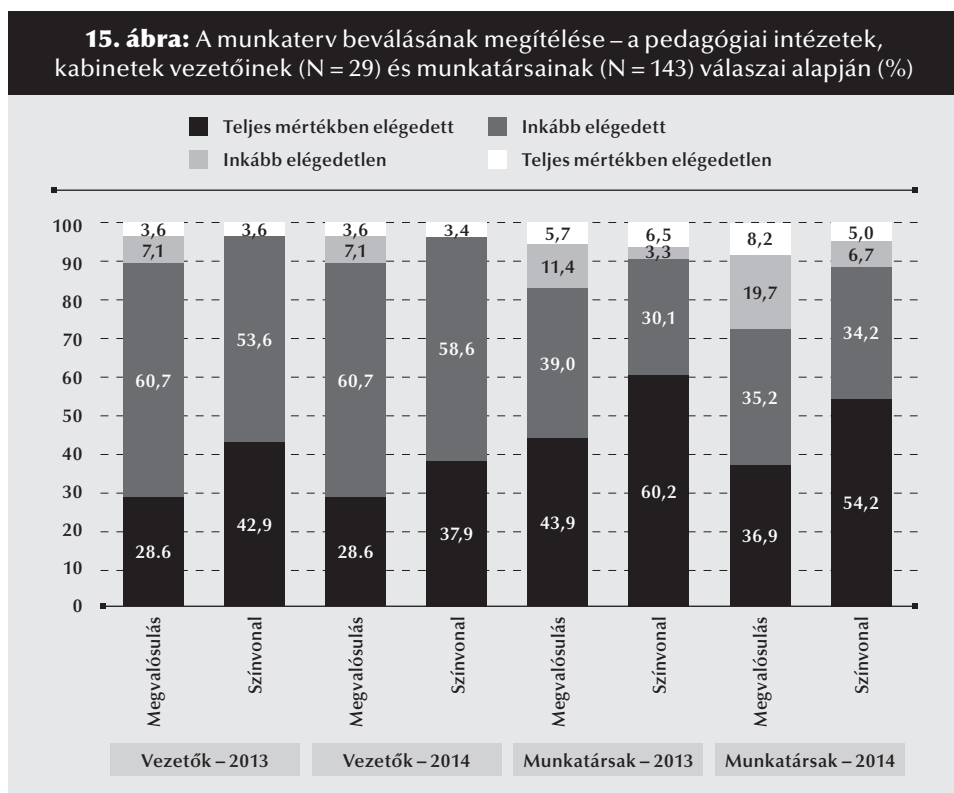
A munkaterv és a finanszírozás összekötésével kapcsolatban három elképzelést is választunk a pedagógiai intézetek és kabinetek vezetőinek szóló kérdőívben. Az egyik egy bázisalapú, a másik egy feladatalapú, a harmadik pedig egy vegyes alapú finanszírozási modelltől indul ki. A kutatás időszakában érvényes helyzetet jól jellemzi, hogy mindhárom verzió támogatottsága magas volt, és az is, hogy a vezetők mindhárom verziót támogatták, függetlenül azok egymásnak esetlegesen ellentmondó tartalmától. Ebből arra következtethetünk, hogy **a kutatás időszakában érvényes helyzet-**

nél – amikor a legtöbb esetben csak minimális költségvetési fogódzójuk volt a pedagógiai intézetek és kabinetek vezetőinek – a megkérdezettek többsége számára bármelyik vázolt javaslat elfogadhatóbb lett volna.

A PEDAGÓGIAI INTÉZETEK MUNKATERVEINEK BEVÁLÁSA

A munkatervek hasznosságát alapvetően befolyásolhatta, hogy milyen viszonyban voltak a valósággal (megvalósulás), milyen arányban és milyen minőségben valósultak meg a munkatervben foglaltak (színvonal). Erről online kérdőívünkben a vezetőket a munkaterv egészének, míg a munkatársakat a saját szolgáltatási területük vonatkozásában kérdeztük.

Az adatokból kitűnik, hogy a vezetők között jóval kisebb arányban voltak az elégedetlenek mind a munkatervben foglaltak megvalósításának arányával, mind a megvalósítás színvonalával kapcsolatban. Ugyanakkor érdemes megfigyelni, hogy **a vezetők között azok jelentették a többséget, akik elégedettnek bizonyultak, míg a maradéktalanul elégedettek (főként a megvalósulásra vonatkozóan) jóval kevesebben voltak. A munkatársak** válaszai ettől jelentősen eltértek, de a **többségük teljes mértékben elégedettnek mutatkozott az általuk nyújtott szolgáltatások színvonalával.** (15. ábra)

Mind a vezetők, mind a munkatársak véleménye alapján megfigyelhető a szolgáltatások színvonalával való elégedettség csökkenése – mely a teljes mértékben elégedettek arányának csökkenésében ragadható meg – a vizsgált két év egymáshoz viszonyított arányában, azaz véleményük szerint **a mennyiségi mutatók szinten tartása a színvonal csökkenésével járt együtt**. A munkatársi adatok alapján ráadásul a szinten tartás sem problémamentes: a munkaterv megvalósulásával teljes mértékben elégedettek aránya 60,2%-ról 54,2%-ra csökkent a két év alatt.

Érdemes megvizsgálni a munkatársak válaszai alapján azt is, hogy az egyes szolgáltatási területeken a munkaterv megvalósulásával és színvonalával milyen mértékben voltak elégedettek. Az erre vonatkozó kérdésünkben a skála 1-es értéke azt jelentette, hogy a válaszadó teljesen elégedetlen, míg a 4-es azt, hogy teljesen elégedett. Az eredményeket az alábbi táblázat mutatja.

19. táblázat: Az egyes szolgáltatási területek munkatervének beválása a pedagógiai intézetek, kabinetek munkatársainak (N = 143) válaszai alapján				
SZOLGÁLTATÁSI TERÜLETEK	2013		2014	
	MEGVALÓSULÁS	SZÍNVONAL	MEGVALÓSULÁS	SZÍNVONAL
Tanügy-igazgatási szolgáltatás	2,95	3,08	2,76	3,13
Pedagógiai értékelés	3,03	3,28	2,88	3,39
Pedagógusok képzésének, továbbképzésének és önképzésének segítése, szervezése	3,25	3,40	2,92	3,27
Tanulótájékoztató, -tanácsadó szolgálat	3,17	3,45	3,00	3,40
Tanulmányi, sport- és tehetséggondozó versenyek szervezése és összehangolása	3,27	3,50	3,08	3,32
Pedagógiai tájékoztatás	3,44	3,50	3,08	3,49
Szaktanácsadás, tantárgygondozás	3,36	3,56	3,14	3,45
Általánosságban (vezetői válaszok)	3,14	3,36	3,14	3,31

A munkaterv 2014-ben várható megvalósulásának értékei alapján a legkedvezőbb helyzetben a szaktanácsadás, tantárgygondozás, míg a legkedvezőtlenebben a tanügy-igazgatási szolgáltatás mutatkozott. A kialakult sorrend lényegesen nem tér el az előző évi megvalósulás tapasztalatai alapján kialakult sorrendtől, illetve nagyjából tükrözi a színvonalra utaló meglátásokat is. **A 2014-es év megítélése szempontjából az látszik, hogy a munkatársak valamennyi szolgáltatási terület esetében rosszabbnak látták a munkaterv átlagos megvalósulását, mint a vezetők, míg 2013-ban ez csak két szolgáltatási területre volt igaz** (pedagógiai tájékoztatás, szaktanácsadás). (19. táblázat)

ÖSSZEGZÉS ÉS A VÁLASZADÓK VÉLEMÉNYE ALAPJÁN FELMERÜLT JAVASLATOK

A munkatervek jóváhagyásával kapcsolatban kutatásunkban egyértelmű igényként fogalmazódott meg, hogy a készítőik kapjanak több szakmai visszajelzést, ugyanakkor a munkatervekhez használt sablonnal a válaszadók elégedettek voltak.

A legégetőbb problémának a szakmai irányító által elfogadott munkatervek tartalmi elemeinek finanszírozási igénye bizonyult. Úgy tapasztaltuk, különösen azok a pedagógiai intézetek és kabinetek érezték aggályosnak a tervezett szolgáltatásaik finanszírozásának biztosítottságát, amelyeknek még a kutatásaink időpontjában (2014. II. és III. negyedév) sem volt jóváhagyott munkatervük. Ennek következménye, hogy a munkatervek elsődlegesen nem pénzügyi, forrásalapú megfontolások alapján készültek, hanem a tervezés a fenntartói és a szakmai irányítói elvárások, a köznevelési intézmények igényei és a rendelkezésre álló szakmai kompetenciák közötti egyensúlyozás mentén zajlott.

Adataink ugyanakkor azt mutatják, hogy **a munkatervkészítés** még az adott körülmények között is **jó és hasznos tervezési eszköznek bizonyult a pedagógiai intézetek és kabinetek számára**, melyet a munkatervek beválásával való elégedettség mértéke is mutat, bár a munkatársak válaszai alapján 2014-re ebben egyértelmű visszaesés tapasztalható az előző évhez képest. A fókuszcsoportos interjúk alapján az az általános benyomásunk alakult ki, hogy a pedagógiai intézeteknél, kabineteknél dolgozók a működésük szempontjából nagyon fontos dokumentumnak tartották az elfogadott munkaterveket, azokat működési biztonságuk alapjának tekintették.

„Egy dolog kell az ideális pedagógiai-szakmai szolgáltatáshoz, hogy mindenképpen legyen egy elfogadott és jóváhagyott munkaterv, és ezt minden cinizmus nélkül mondom.” – pedagógiai intézeti munkatárs

A PEDAGÓGIAI INTÉZETEK, KABINETEK MŰKÖDÉSÉNEK FINANSZÍROZÁSA

JOGSZABÁLYI ÉS MŰKÖDÉSI KÖRNYEZET

A pedagógiai intézetek, kabinetek gazdálkodási lehetőségei – a 2013. évi állami fenntartásba vételt követően, így 2014 őszén, kutatásaink idején is – nagyban különböztek annak függvényében, hogy milyen intézményi fenntartóval rendelkeztek. **Az állami fenntartású pedagógiai intézetek és fővárosi kabinetek** esetében a fenntartó a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ volt, ennek megfelelően az Nkt. 21. § (1) bekezdése alapján **nem rendelkeztek fenntartójuktól elkülönült, önálló költségvetéssel, szemben az egyházi, felsőoktatási, illetve alapítványi fenntartású pedagógiai intézetekkel.**

Az állami pedagógiai intézetek és kabinetek esetében a 48/2012-es EMMI rendelet 2. § (1) bekezdés alapján „a miniszter a központi költségvetésről szóló törvényben, a Központ költségvetésének terhére biztosítja az állam és a települési önkormányzat által fenntartott nevelési-oktatási intézmények, pedagógiai szakszolgálati intézmények számára nyújtandó pedagógiai-szakmai szolgáltatások fedezetét”. Kutatásaink során azonban azzal szembesültünk, hogy **a pedagógiai-szakmai szolgáltatások finanszírozásának összege sem az EMMI, sem a KLIK költségvetésében nem jelent meg önálló sorként, és az interjúk során megszólított felsővezetők nem tudtak pontos választ adni arra a kérdésre, hogy ez nagyságrendileg mekkora összeg.**

A 48/2012-es EMMI rendelet 17. § (2) e) pontja alapján az egyházi és egyéb fenntartók esetében a pedagógiai intézetek működési engedélyének kiadásához szükséges a pénzügyi feltételek teljesítésének igazolása. Ezen belül a rendelet rögzíti a fenntartó által jóváhagyott egy évre szóló költségvetést, amely tartalmazza a működéshez szükséges, befektetett eszközök és forgóeszközök beszerzési értékét, a dologi és személyi kiadások összegét, utóbbiba beleértve az alkalmazottak bérét, annak közterheit is. Azt, hogy az éves költségvetés biztosítja-e a köznevelési törvényben meghatározott feladatok ellátását, a megyei kormányhivatalok az Nkt. 34. § (2) bekezdés alapján kétféleképpen ellenőrizni.

A fentiekből látható, hogy csak a nem állami fenntartású intézetek esetében beszélhetünk ténylegesen költségvetés készítéséről, ugyanakkor az állami fenntartású pedagógiai intézetek és kabinetek esetében a munkatervre alapozott költségtervek segíthették a fenntartót a munkaterv elfogadásában. Ez azért is tűnik kardinális kérdésnek, mert **a 2014. augusztusi adatfelvételünkkor összesen 8 pedagógiai intézetnek (közülük 3 kabinet) volt a fenntartó által jóváhagyott munkaterve.**

A pedagógiai-szakmai szolgáltatások ellátására fordítható állami források nagyságának megismerését tovább nehezítette, hogy a döntés-előkészítésben közreműködő szervezeteket képviselő vezetőkkel készített interjúk időszakában (2014. kora őszén) a köznevelési rendszer irányítási, finanszírozási modelljének átalakításával kapcsolatban számos egymással versengő elképzelésről lehetett hallani, ezért interjúalanyaink a kérdéseink rendszerszintű értelmezési keretének kevés pontjában lehettek biztosak. Az interjúk felvételének időpontjában a 2015. évi költségvetés irányvonalai nem voltak még láthatóak, illetve a pedagógiai-szakmai szolgáltatások rendszerét jelentősen

átalakító 2014. évi CV. törvény (A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény módosításáról) kapcsán sem álltak még rendelkezésre információk.

Az egyetlen biztos pontnak az tűnt, hogy a KLIK esetében jelentős változtatások várhatók, melyek a KLIK-fenntartású pedagógiai-szakmai szolgáltatást ellátó intézményeket (megyei állami pedagógiai intézetek, fővárosi pedagógiai kabinetek) is érinteni fogják. Ugyanakkor tudható volt, hogy az állami fenntartású pedagógiai-szakmai szolgáltató intézmények költségeit 2013-ban és 2014-ben a jogszabályi környezetnek megfelelően a KLIK költségvetésébe rejtve, a központi költségvetés mechanizmusainak megfelelően, bázisalapon számították. Emiatt pedig a költségvetés tervezésekor nem mutatkozott arra igény, hogy a fenntartó a pedagógiai intézetek, kabinetek forrásigényéről és forrásfelhasználásáról megbízható, könnyen hozzáférhető, aggregálható intézeti adatokat gyűjtsön, illetve ilyen kimutatásokat a rendelkezésre álló adatok alapján előállítson.

Ezek alapján azt mondhatjuk, hogy **a pedagógiai-szakmai szolgáltatások ki-dolgozott, átgondolt finanszírozási rendszeréről a 2013. január elseje és 2014 ősze közötti időszakban nem beszélhetünk**, illetve ennek szükségessége, indokoltsága ekkor nem jelent meg a megkérdezett vezetők gondolkodásában.

A MŰKÖDÉSRE ÉS SZOLGÁLTATÁSRA FORDÍTHATÓ ÖSSZEGEK ISMERETE

Már a fókuszcsoportos beszélgetésekből leszűrt tapasztalatok alapján egyértelművé vált számunkra, hogy hiába tartotta akár szakmailag indokoltnak és fontosnak a pedagógiai intézet munkatervében nevesített szolgáltatásokat maga a tankerületi vezető is, ha nem tudta az ehhez szükséges költségvetést (teljes egészében vagy részben) biztosítani. A jelenlévők arról is beszámoltak, hogy volt olyan pedagógiai intézet, amelynek még nem volt az adott tárgyévra vonatkozó, jóváhagyott munkaterve, és a többi pedagógiai intézetnél is azt jelezték a vezetők, hogy fenntartójuk csak részlegesen, részleteiben tudta jóváhagyni azt.

„Ami nagyon fontos és jó, hogy most már a továbbképzéseket is térítésmentesen tudjuk szolgáltatni akkor, ha a mi munkatervünket szakmailag az OFI jóváhagyja és a fenntartó pénzügyileg is támogatja. Tavaly ez nagyon ügyesen és gyorsan meg is történt, így meg tudtuk valósítani a munkatervünket. Viszont idén még nincs a fenntartó által aláírt munkatervünk, mert a munkatervben szereplő költségeket nem tudta aláírni. Amit magunk is meg tudunk csinálni, azt meg is tesszük, de amihez külső emberek kellenek vagy utaznunk kell, ahhoz bizony pénz kell. A szolgáltatásoknál nagyon finom egyensúlyt kell tartanunk, hogy mi az, ami mindenképpen muszáj. Nekem a mindenképpen muszáj, nagyon kellene és a jó lenne kategóriáim vannak, amikor a tankerületi igazgatóhoz megyek.” – pedagógiai intézet vezetője

A fentiek miatt a kérdőívet úgy alakítottuk ki, hogy a válaszadók azt is tudták jelezni, hogy ismerik-e pontosan a költségigényük összegét. Emellett megkülönböztettük az éves költségtervezet összegét, illetve az év végi/félévi tényadatot. Természetesen

a kérdés kapcsán felkínáltuk a „nincs válasz” lehetőséget is. Az ezzel kapcsolatos válaszok eloszlását a 20. táblázat mutatja.

20. táblázat: Az intézetek költségvetési forrásainak pontos ismerete a pedagógiai intézet típusa szerint – pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek adatszolgáltatása alapján ³¹												
INTÉZETTÍPUS	2013. ÉVI TERVEZET			2013. ÉVI TÉNYADAT			2014. ÉVI TERVEZET			2014. FÉLÉVI TÉNYADAT		
	KI	NIK	NV	KI	NIK	NV	KI	NIK	NV	KI	NIK	NV
Megyei pedagógiai intézetek	6 fő	4 fő	2 fő	3 fő	7 fő	2 fő	7 fő	4 fő	1 fő	2 fő	8 fő	2 fő
Fővárosi kabinetek	2 fő	9 fő	1 fő	1 fő	9 fő	2 fő	7 fő	5 fő	0 fő	3 fő	9 fő	0 fő
Egyházi fenntartású pedagógiai intézetek	0 fő	0 fő	2 fő	0 fő	0 fő	2 fő	0 fő	0 fő	2 fő	0 fő	0 fő	2 fő
Egyéb fenntartójú intézetek	0 fő	0 fő	3 fő	0 fő	0 fő	3 fő	0 fő	0 fő	3 fő	0 fő	0 fő	3 fő
Átlagosan megadott konkrét összeg	49 294 633 Ft			41 824 904 Ft			42 755 848 Ft			19 334 293 Ft		

A költségterv tényleges, tényadat szintű ismeretének hiánya még az előzetes pesszimista becsléseinket is alulmúlta: **a megkérdezett 29 intézetvezető közül mindössze 4 nyilatkozott úgy, hogy pontos ismerete van a 2013-as költségek tényszámairól.** A 2013-as évhez képest a 2014-es évben jelentős – de korántsem elégséges – elmozdulás történt a költségigény-tervezetek ismeretében, ami szinte kizárólagosan a fővárosi kabinetek átláthatóbb pénzügyi tervezésének köszönhető. Ez mutatkozik meg abban is, hogy 2014 első félévéről több kabinet vezetője tudott tényadatot közölni, ugyanakkor ez a jelenség a konkrétan említett összegek átlagának csökkenését eredményezte a kisebb összegű kabinetadatok miatt.

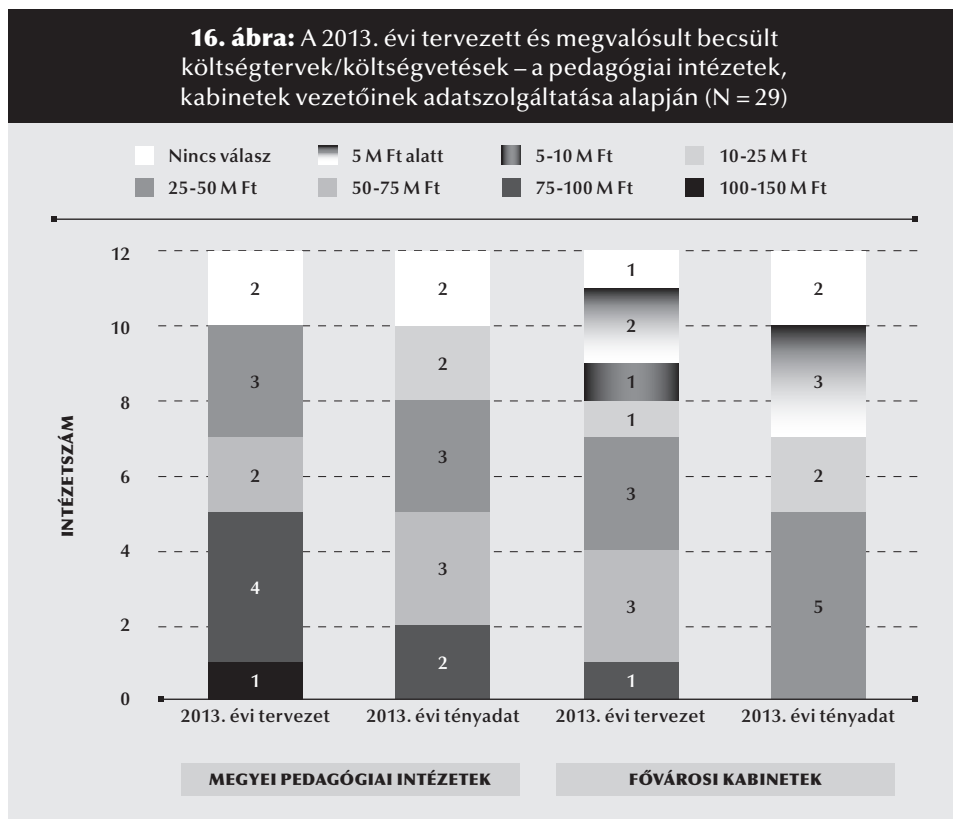
A szolgáltatásokra fordítható összeg megismerésének időpontja rendkívül fontos az intézetek és kabinetek éves gazdálkodása, a szolgáltatások megszervezhetősége szempontjából. Az ezzel kapcsolatos válaszokat a 21. táblázat mutatja.

21. táblázat: Az intézeti költségvetés/költségterv elfogadásának időpontja 2014-ben – a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek (N = 29) adatszolgáltatása alapján				
INTÉZETI KÖLTSÉGVETÉS/INTÉZETI MUNKATERV KÖLTSÉGVETÉVÉNEK ELFOGADÁSA 2014-BEN	MEGYEI PEDAGÓGIAI INTÉZETEK	FŐVÁROSI KABINETEK	EGYHÁZI FENNTARTÁSÚ PEDAGÓGIAI INTÉZETEK	EGYÉB FENNTARTÓJÚ INTÉZETEK
Márciusban	1 intézet	1 kabinet	1 intézet	1 intézet
Áprilisban	0 intézet	1 kabinet	0 intézet	0 intézet
Májusban	2 intézet	1 kabinet	0 intézet	0 intézet
Augusztus végén nincs elfogadott költségvetésük/költségtervük	5 intézet	3 kabinet	0 intézet	0 intézet
Nincs válasz	4 intézet	6 kabinet	1 intézet	2 intézet

31 Jelmagyarázat: KI = konkrétan ismeri, NIK = nem ismeri konkrétan, NV = nincs válasz.

Az adatfelvétel időpontjában (augusztus végén) az intézetvezetők közül mindössze 8 nyilatkozott úgy, hogy a 2014. évre rendelkeznek elfogadott költségvetéssel vagy a munkatervi tervezést megalapozó, a fenntartó által jóváhagyott költségtervvel.

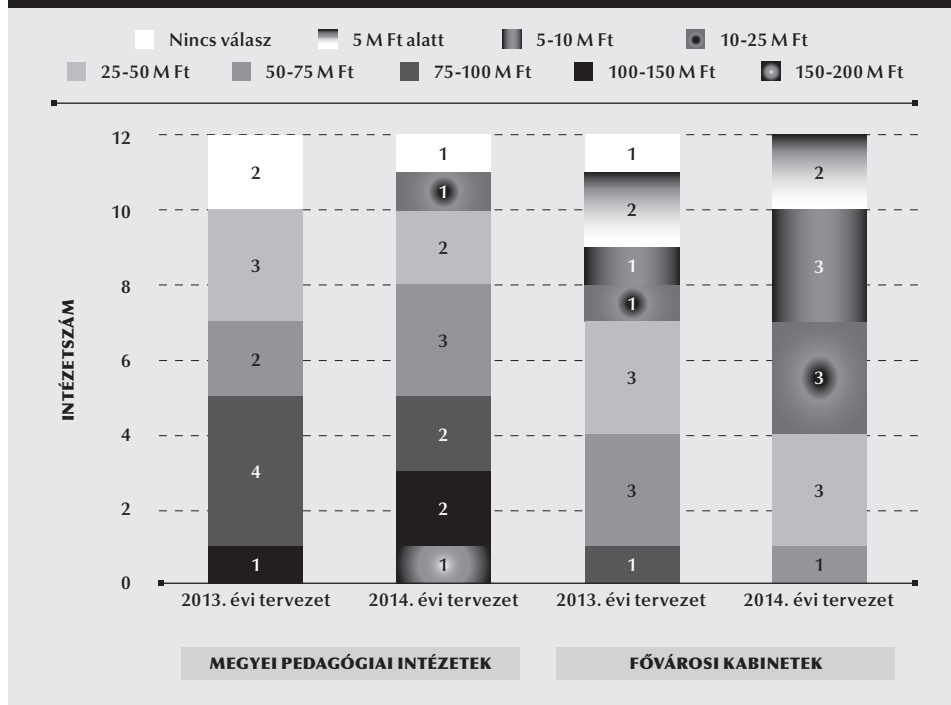
Válaszadóinkat arra is megkértük, hogy becsüljék meg kért és kapott forrásigényük nagyságát. Ennek kapcsán rákérdeztünk a tervezetek főösszegére és az év végi tényadatra is. Mivel a nem állami intézetek minden esetben a „nincs válasz” opciót jelölték, ezért a továbbiakban csak az állami megyei és fővárosi intézetvezetők válaszait mutatjuk be (16. ábra).

A 2013. évi tervezet- és tényadatokat összevetve egyértelműen látható, hogy a tervezett forrásokhoz képest mind a megyei pedagógiai intézetek, mind a fővárosi kabinetek a tervezethez képest jóval kisebb összegekből láttak el pedagógiai-szakmai szolgáltatással összefüggő feladatokat. **A 2013-as becsült tényadatok alapján egy állami megyei pedagógiai intézet éves költségigénye 40-50 millió forint, míg egy fővárosi kabineté 15-20 millió forint közé esett.**

Mivel 2014-re év végi tényszámok nem álltak rendelkezésünkre, ezért a 2013-as és 2014-es tervezetek összevetéséből próbálhatunk képet alkotni a pedagógiai-szakmai szolgáltatások rendszerét jellemző finanszírozási lehetőségek változásairól.

17. ábra: A 2013-as és 2014-es tervezetek becsült összege – a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek adatszolgáltatása alapján (N = 29)

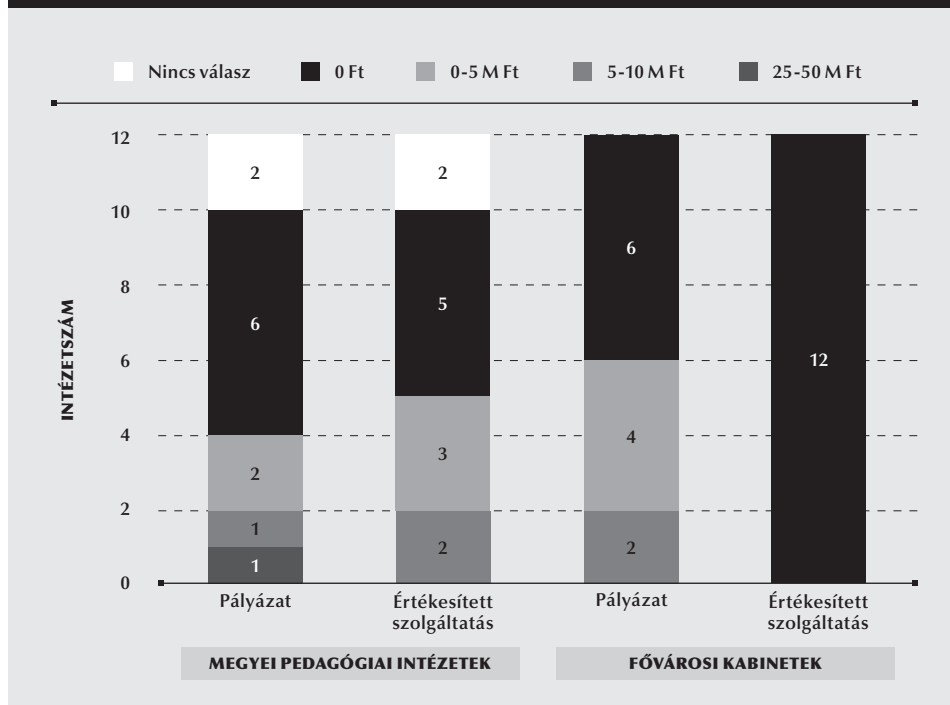

Az adatok alapján a megyei pedagógiai intézetek és a fővárosi kabinetek esetében ellentétes trendet figyelhetünk meg: **míg a megyei pedagógiai intézetek az előző évihez képest 2014. évben magasabb tervezett főösszegekről számoltak be, addig a fővárosi kabinetek esetében a főösszegek csökkenése figyelhető meg.** Ezt az is okozhatja, hogy 2014-re nézve több pedagógiai intézet és kabinet tudott pontos összeget megadni, mint 2013-ban. Mindenesetre az is látszik, hogy Budapesten a pedagógiai-szakmai szolgáltatások biztosítására rendelkezésre álló anyagi források nominálisan biztosan nem növekedtek, míg erre megyei szinten a becslések alapján több jel mutatkozott.

TOVÁBBI FINANSZÍROZÁSI LEHETŐSÉGEK

A fenntartó által biztosított költségvetési forrásokon túl a pedagógiai-szakmai szolgáltatások nyújtása érdekében külső források is bevonhatóak voltak a pedagógiai intézetek működésébe. Ezek közül az online kérdőíves felmérés során a pályázati forrásokat és az értékesített szolgáltatásokat vizsgáltuk, melyek esetében pontos összegre nem, csak becsült adatokra kérdeztünk rá.

18. ábra: A pedagógiai intézetek pályázati forrásokból és értékesített szolgáltatásokból származó bevételei 2013-ban – a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek adatszolgáltatása alapján (N = 29)

A kérdésre adott 29 vezetői válasz alapján elmondható, hogy **sem a pályázatokból, sem az értékesített szolgáltatásokból származó bevétel nem tekinthető a pedagógiai intézetek és kabinetek általános bevételi forrásának**. Több fókusz-csoportos beszélgetésen az derült ki, hogy a pedagógiai intézetek problémaként élték meg, hogy nem volt lehetőségük önálló bevételre szert tenni, mivel túlnyomórészt állami fenntartású intézményeknek nyújtottak szolgáltatásokat. Esetenként ugyan plusz bevételi lehetőséget jelentettek a pályázati források, de mivel a működésük rendszerint forráshiányos volt, így a **pályázati keretből jellemzően az alapfeladataikat kényszerültek finanszírozni**.

„Az alapfeladatokat meg kellene határozni egy felméréssel, hogy ténylegesen melyek valósak. Ne legyen irreális, ne tervezzük túl, valaki ellenőrizze, hogy nem szállt el a tollunk, de a tervezett forrásokat kapja meg mindenki. A pályázatoknál meg legyen lehetőség, hogy aki tényleg szárnyalni akar, az tehesse meg. Itt most nem az van. Itt az van, hogy mindenki próbálja, csak a pályázatoknál, mert másféle nincs is, és abba próbálja beszuvasztani azt, ami van, az alapfeladatainkat is.” – tankerületi igazgató

Főként a korábbi években jelentős bevételi forrást jelentettek számukra a pedagógus-továbbképzések, a fókuszcsoporthoz interjúk alkalmával azonban arról számoltak be, hogy **nincs költség-keretük a képzések akkreditálására, így képzési palettájuk is beszűkült.**

„Azt választhatják a pedagógusaink, ami itt van akkreditált képzés. Ez nem sok, ezt is kellene bővíteni, de ez nem az itteni pedagógiai intézeten múlik, hanem a kereteken, amit nem tudtunk átlépni, mert a szakmai tudás, az itt van.” – tankerületi igazgató

Az online kutatás eredményei alapján kijelenthetjük, hogy a vizsgált éveket tekintve értékesített szolgáltatással csak az állami megyei pedagógiai intézetek rendelkeztek, de közülük is csak kettő számolt be a forrásaikhoz viszonyítva komolyabb összegű, értékesített szolgáltatásból származó bevételről. A pályázati bevételek esetében is hasonlóan bizonyult a kép: **csak két megyei pedagógiai intézet esetében volt jelentős** ez a fajta bevételi forrás, ezen a területen viszont a fővárosi kabineteknek sokkal jobb volt a pozíciójuk. A nem állami fenntartású pedagógiai intézetek közül csak egy számolt be ilyen jellegű bevételekről, mind a pályázati forrást, mind értékesített szolgáltatásból származó bevételt megjelölve.

Összegezve elmondható, hogy az állami fenntartású pedagógiai intézetek igyekeztek külső forrásokat bevonni, és mindössze öt olyan intézet volt, amelynek vezetője sem pályázati, sem értékesített szolgáltatásból származó 2013. évi bevételről nem adott számot, és **csak egyetlen olyan állami pedagógiai intézetet találtunk, amely mindkét vizsgált típusú bevétellel rendelkezett 2013-ban.**

ÖSSZEZÉS ÉS A VÁLASZADÓK ÁLTAL TETT JAVASLATOK

Az ágazati vezetőkkel készített interjúk kutatásunk tanulsága alapján megerősítést nyert, hogy a forrásigények és költségek átláthatatlansága nem csak a működést nehezítették, hanem azt is eredményezték, hogy **az egyes szolgáltató intézmények** működésének finanszírozása, **illetve az intézményhálózat fejlesztése a megyeközponti tankerületek egyedi döntésein múlt.**

„A tankerületi igazgatók szakmai irányítást kapnak, de minden szakmai feladat tekintetében. Amennyiben nincs meghatározva az intézményalapító okiratban, hogy hány fővel létezik, a jogszabály nem határozza meg. Tehát akkor gyakorlatilag azon kívül önmaga gazdálkodik, hogy mire költ, mit tervez, és hogyan teszi meg, tehát a finanszírozási eszközzel hogyan tudja befolyásolni a szakmai munkát, vagy mit helyez előtérbe, hogy mi a prioritás, ezt ő határozza meg.” – KLIK vezető

A pedagógiai intézetekkel nem rendelkező megyei tankerület finanszírozási oldalról tehát nem volt érdekelt abban, hogy az adott megyei köznevelési rendszer fenn-

tartási költségeinek a terhére hozzon létre megyei pedagógiai intézetet, miközben erre a 48/2012-es EMMI rendelet 1. § (3) bekezdése szerint kötelezettsége volt.

Érdemes a pedagógiai-szakmai szolgáltatások finanszírozásának tervezésére **kétirányú folyamatként** tekinteni. (1) Egyrészt a pedagógiai intézetek igényfelmérésre alapozott munkatervei olyan dokumentumokként is felfoghatóak, melyek költségigényként jelennek meg a fenntartó felé, azaz a rendszer tartalmaz egy alulról felfelé irányuló pénzügyi tervezési mechanizmust, ennek a mechanizmusnak azonban eleve van egy rendszerbe épült időbeli csúszása. A 48/2012-es rendelet 23. § (1) bekezdése szerint a munkaterveknek tárgyévre vonatkozóan február 15-ig kellett elkészülniük, ezzel párhuzamosan a költségvetés keretszámainak elfogadása az előző év őszén történt meg. (2) Mindeközben a központi költségvetés tervezése során egy felülről lefelé irányuló tervezés is megfigyelhető volt, melynek értelmében az NGM és az EMMI a bázisalapú tervezés eredményeként a KLIK költségvetési sorain keresztül finanszírozta a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat. **A bázisalapú finanszírozás alapvető problémájának tekinthető az is, hogy nem tartalmazza az intézményhálózat bővítéséhez szükséges költségeket, ami miatt alapvető pénzügyi akadály lehetett annak, hogy az állami pedagógiai-szakmai szolgáltató rendszer a hatályos szabályozóknak megfelelően működjön.**

Ebben a helyzetben a leggyorsabban az hozhatna változást, ha a kormányzati politikában a pedagógiai-szakmai szolgáltatás kiemelt területté válna, de mindaddig, amíg a pedagógus-életpálya bevezetése áll a rendszer fókuszában, ezt interjúalanyaink egyike sem valószínűsítette.

A fentiek miatt a pedagógiai-szakmai szolgáltatások rendszerének fejlesztése érdekében rendkívül fontos lehet a bázisalapú finanszírozásról a **feladatalapú finanszírozásra való áttérés**, illetve a pedagógiai-szakmai szolgáltatások saját költségőron történő megjelenítése az ágazati költségvetésben.

„2016-tól át kellene térni a feladatalapú finanszírozás rendszerére. Az időfaktor okán ez valószínűleg egy hosszabb folyamat lesz. Tehát, ha 2018-tól áttérünk, ez valószínűleg azt jelenti, hogy 2016-ban már így tervezünk 2017-re. Még nincsenek elvarrva ezek a szálak, de mindenképpen el fog indulni egy ilyen folyamat.” – NGM vezető

Ez lehetővé tenné a rendszer pénzügyi tervezhetőségét, fejlődési útjainak kijelölését és biztosítaná stabilitását. Ez az elképzelés széles körben támogatott, de megvalósítására a kutatásaink időszakában (is) jellemző, bázisalapú költségvetési gyakorlat miatt nem mutatkozott lehetőség.

A rendszer finanszírozása szempontjából egy másik út a **normatív elemek szerepének növelése**. Ez hangsúlyosan a pedagógusképzések kapcsán fogalmazódott meg (pl. pedagóguskártyára töltött továbbképzési kreditek), továbbá a rendszer egészének finanszírozásában is lehetnének központi, normatív elemek (pl. egy olyan kreditrendszer létrehozása, mely intézményekhez rendelve biztosíthatná a szolgáltatásokhoz való hozzáférést egy központi lag beszerzett szolgáltatási mennyiségből).

Az interjúalanyainkkal beszélgetve a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokra fordított források növelésének három lehetséges módja rajzolódott ki: az első a pedagógiai-szakmai szolgáltatások prioritásként történő kezelése a költségvetési tárgyalások során, a második a fejezeti forrásokhoz való nagyobb hozzáférés biztosítása, míg a harmadik az uniós forrásoknak a pedagógiai-szakmai szolgáltatások rendszerébe történő becsatornázása. Érdekes módon az ágazati vezetőkkel készült interjúink során egyikük sem globálisan értelmezte a kérdést, hanem valamelyik lehetőségben gondolkoztak, ha a beszélgetés során egyáltalán érintették ezt a témát.

Jelenleg úgy tűnik, hogy mivel a központi költségvetés forrásaihoz való nagyobb hozzáférés elsődlegesen nem a rendszer szereplőinek szándékain múlik, így leginkább az uniós fejlesztési források jelenthetnének segítséget a fejlesztésben. Ebben az esetben viszont a legfontosabb kérdésnek az tűnik, hogy az uniós forrásokhoz miként lehet hozzáférni és azokat hatékonyan felhasználni a pedagógiai-szakmai szolgáltatások esetében. Ennek kapcsán **rendkívül fontos, hogy a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat szervező háttérintézmény rendelkezzen – alapító okiratában is megjelenítve – fejlesztési profillal és hatékony projektmenedzsmenttel, mely lehetővé teszi az uniós forrásokhoz való hozzáférést és azok hatékony felhasználását.**

A RENDELKEZÉSRE ÁLLÓ HUMÁN- ÉS EGYÉB ERŐFORRÁSOK

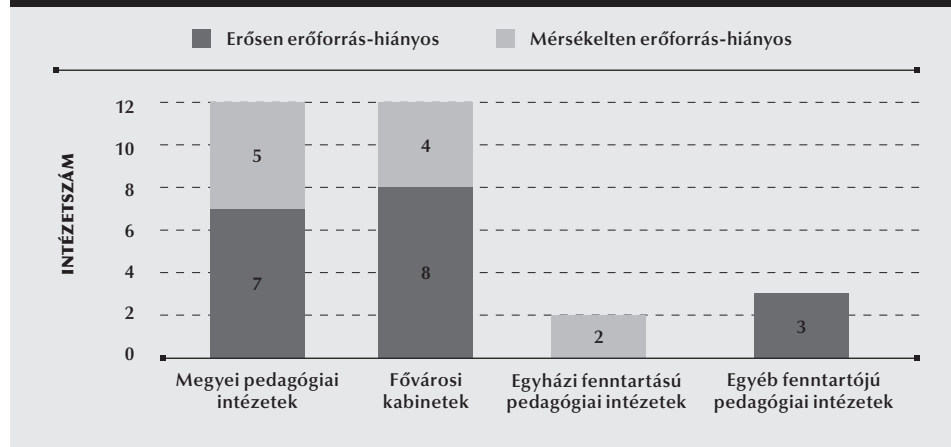
JOGSZABÁLYI ÉS MŰKÖDÉSI KÖRNYEZET

A 48/2012-es EMMI rendelet rögzíti a pedagógiai intézetben és kabinetben kötelezően foglalkoztatott alkalmazottak létszámát (rendelet 1. melléklet), valamint tartalmaz egy jegyzéket a pedagógiai intézet, kabinet kötelező (minimális) eszközeiről és felszereléseiről (rendelet 3. melléklet).

A kötelezően foglalkoztatott alkalmazottak létszáma esetében a rendelet megkülönbözteti a pedagógiai intézeteket és a fővárosi kerületekben működő pedagógiai kabineteket. Míg az előzőek esetében egy 15 fős szakmai stábot határoz meg, addig a kabinetek esetében a szakmai stáb mindössze 9 tagú. Adminisztratív munkatársat a rendelet csak az intézetekhez rendel, 1 fő ügyviteli alkalmazott személyében, míg a nem állami fenntartású intézetek esetében további 1 fő gazdasági alkalmazottat ír elő. A pedagógiai kabinetekben adminisztratív dolgozót a rendelet értelmében nem kötelező foglalkoztatni.

A kutatás során megvizsgáltuk, hogy a szakmai alkalmazottakra vonatkozó előírások miként érvényesülnek, és azt tapasztaltuk, hogy **az előírásoknál nagyobb szakmai stábbal egyetlen pedagógiai intézet vagy kabinet sem működött, de több olyan intézet és kabinet volt, mely a kötelező létszám kétharmadánál³² is kevesebb szakmai munkatárssal látta el a tevékenységét.** Kutatásunkban az első csoportot az erősen erőforrás-hiányos, a második csoportot a mérsékelt erőforrás-hiányos elnevezéssel illettük (19. ábra).

19. ábra: A pedagógiai intézetek és kabinetek humánerőforrás-hiánya intézettípusonként – a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek adatszolgáltatása alapján (N = 29)

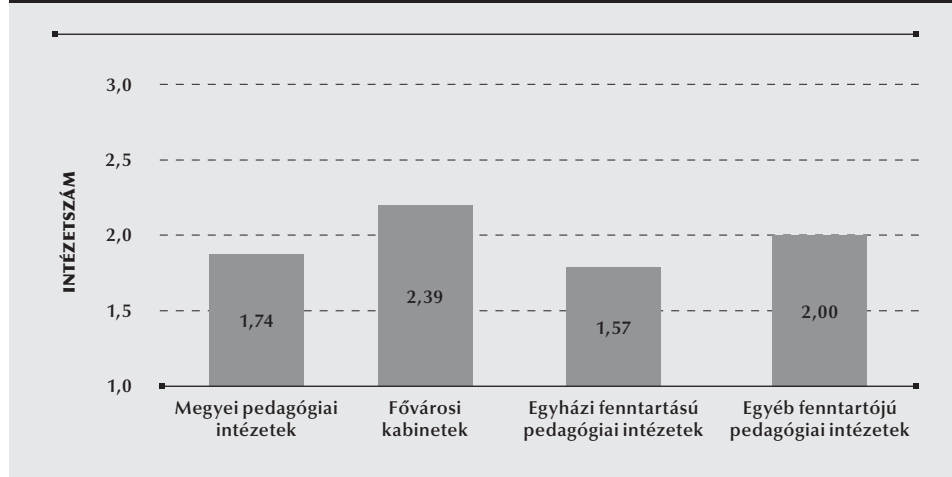
³² A létszámarány megállapításakor a részmunkaidős munkatársakat 0,5-es szorzóval számoltuk. A kétharmados határ a pedagógiai intézetek esetében 9, a kabinetek esetében 6-nál kevesebb szakmai munkatárs foglalkoztatását jelenti.

Intézettypusonként vizsgálva a humánerőforrás-létszámot, azt tapasztaltuk, hogy **az egyházi fenntartású pedagógiai intézetek nagyjából az előírt munkatársi létszámmal dolgoztak, míg az állami és egyéb fenntartású pedagógiai intézetek létszáma jelentősen elmaradt a rendelet előírásaitól.** Az állami fenntartású megyei pedagógiai intézetekben és a fővárosi kabinetekben hasonlóan mutatkoztak az arányok: többségben voltak azok az intézetek, illetve kabinetek, melyek erőforrás-hiányosnak bizonyultak.

A rendelet 1. mellékletéből nem csak az összlétszámra vonatkozó adatokat olvashatjuk ki, hanem azt is, hogy az egyes szolgáltatási területeken minimálisan hány alkalmazottnak kell dolgoznia. Ezzel kapcsolatban fontos kiemelni, hogy a rendelet a legtöbb szakmai munkatársat a szaktanácsadói, tantárgygondozói feladatokhoz rendeli (intézetek esetében 7 főt, kabinetek esetében 2 főt), ezen kívül a továbbképzések területe az, mely esetében a pedagógiai intézetek további egy főt foglalkoztathatnak. A rendelet minden más szolgáltatási területhez 1 szakmai munkatársat rendel mind a pedagógiai intézetek, mind a kabinetek esetében.

Eredményeink azt jelzik, hogy a humánerőforrás-hiányos intézetek és kabinetek a gyakorlatban nem tudtak alkalmazni szolgáltatási területenként egy-egy fő szakmai munkatársat, ezért **jellemző volt, hogy egy kolléga több területen is dolgozott** (20. ábra).

20. ábra: A napi munkavégzés során érintett szolgáltatási területek átlagos száma egy munkatársra vetítve intézettypusok szerinti bontásban – a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek adatszolgáltatása alapján (N = 29)

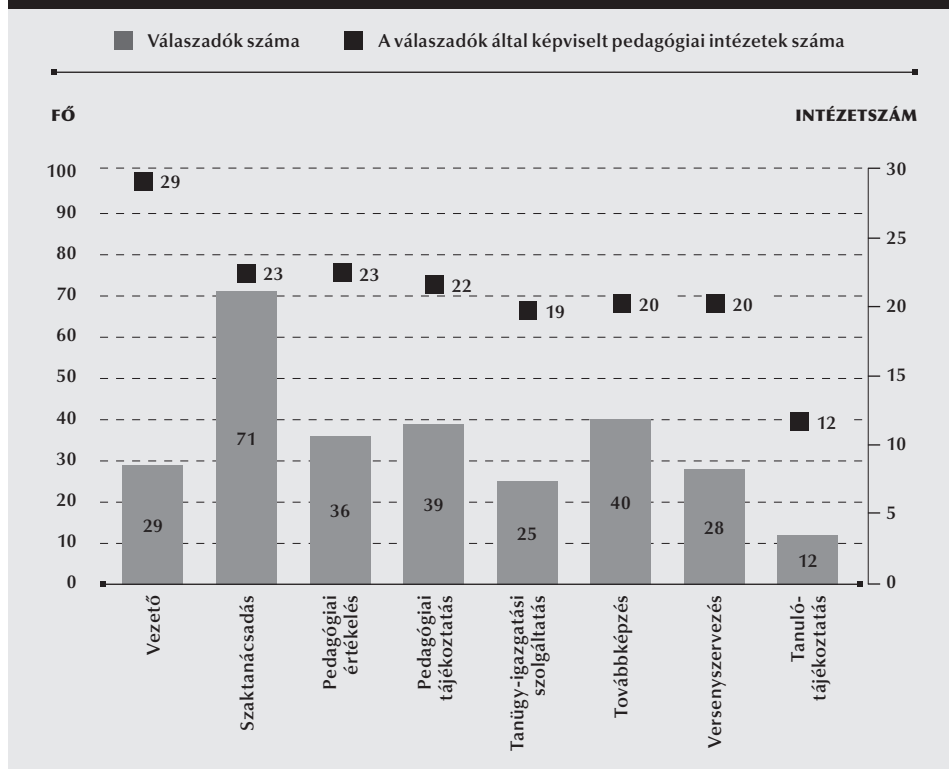

Az adatokból jól látszik, hogy kisebbségben voltak azon munkatársak, akik csak egyetlen szolgáltatási területtel foglalkoztak, sőt ez még az egyházi fenntartású pedagógiai intézetekre is igaznak bizonyult, melyek a legkevésbé voltak jellemezhetőek humánerőforrás-hiányosként. Ugyanakkor ennek feltétele, miként azt a vezetők a fókuszcsoporthos beszélgetéseken is kiemelték, hogy a munkatársaik jelentős szakmai tapasztalattal (átlag 25 év köznevelési tapasztalat, 10 év szakmai szolgáltatói tapasza-

lat) és magas színvonalú felkészültséggel rendelkeztek (szinte minden kolléga szakvizsgázott, mintegy 90%-uk el akarta végezni a szaktanácsadói képzést, s majd kétharmaduk már részt is vett a képzésen). A rendszerben tapasztalható szakemberhiány és a szakemberek felkészültsége együttesen idézte elő, hogy sokan egyidejűleg több szolgáltatási terület felelőseként dolgoztak.

A legtöbb munkatárs a szaktanácsadói területen dolgozott, adataink alapján intézményenként átlagosan több mint három fő. A rendeletnek megfelelően a továbbképzés területén dolgozók alkotják a második legnépesebb csoportot; válaszadó intézményenként átlagosan két fő foglalkozik ezzel a területtel. A többi szolgáltatási területen másfél fő/intézet- vagy kabinetarányt találunk, azaz jellemzőnek tekinthető, hogy ahol lehet, egy területtel lehetőség szerint több kolléga is foglalkozik. A kivételt ez alól a tanuló-tájékoztató jelenti, amely esetében egyetlen intézet vagy kabinet sem jelezte, hogy ezzel a területtel többen is foglalkoznának. Adataink alapján megállapíthatjuk, hogy **a pedagógiai intézetben és kabinetben dolgozó kollégák átlagosan 1,9 szolgáltatási területen tevékenykednek.** (21. ábra.)

21. ábra: A kutatásban részt vevő pedagógiai intézetek, kabinetek munkatársainak feladatai szolgáltatási területekhez kapcsolva

A pedagógiai intézet munkatársainak túlterheltsége ellenére a résztvevő pedagógusok, köznevelési intézményvezetők egyöntetűen megfogalmazták, hogy amikor kéréssel, kérdéssel fordultak hozzájuk, mindig kaptak segítséget, választ, támogatást.

„... bármikor, ha olyan gondunk volt és problémánk volt, vagy e-mailben vagy telefonon mindig megtalálták velünk a kapcsolatot, és mindig segítséget kaptunk tőlük, hogy hogyan tovább.” – óvónő

E mellett a fókuszcsoporthoz tartozó interjúk arra is rávilágítottak, hogy a köznevelési intézményekben dolgozó pedagógusok, vezetők alig láttak bele az intézetek, kabinetek működésébe, ezért az erről való beszélgetést különösen hasznosnak találták.

„Nagyon jó ez a fórum, amin most részt veszünk, mert több szemszögből láthattuk ugyanazt a kérdést. A pedagógiai intézménytől eddig mindig kaptunk segítséget, válaszokat, de ilyen betekintést a pedagógiai intézet munkatársainak munkájába még nem kaptunk.” – óvodavezető

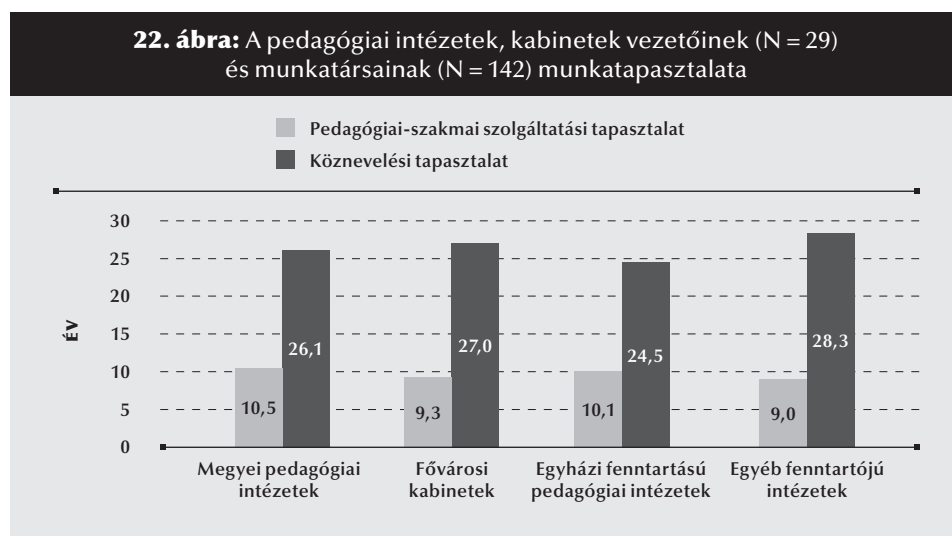
Érdemes még szót ejteni az adminisztratív kollégák szerepéről. Ennek kapcsán fontos megjegyeznünk, hogy **nem életszerű, hogy a rendelet nem rendel ügyviteli alkalmazottat a kabinetek mellé**, mert így az ilyen jellegű feladatokat szakmai munkatársként, netán a vezetőnek kell ellátnia – ezért sem meglepő, hogy **a kabinetek fele mégis rendelkezik 1 fő ügyviteli kollégával**. A nem szolgáltatási feladatot ellátó munkatársak alkalmazásával kapcsolatos másik hiátus, hogy a rendelet nem nevesít rendszergazdát a pedagógiai intézetek és kabinetek kötelezően alkalmazandó munkatársai között, miközben a pedagógiai intézetek és kabinetek feladatainak hatékony és eredményes ellátása elképzelhetetlen a korszerű infokommunikációs eszközök és csatornák használata nélkül.

A rendelet 3. melléklete részletesen kitér a pedagógiai intézetek épített és tárgyi infrastruktúrájára. Mivel a kutatásunk időszakában több leltári adatszolgáltatást is végeztek a pedagógiai intézetek és kabinetek, ezért mi az ilyen jellegű adatok gyűjtésétől eltekintettünk, hiszen ez amúgy is túlnőtt volna az online kérdőív keretein. Ehelyett **az infrastrukturális helyzetre a szolgáltatás biztosítását segítő vagy hátráltató adottságokként tekintettünk**, s az egyes szolgáltatási területek továbbfejlesztésével kapcsolatos tényezők között szerepeltettük.

A pedagógiai intézetekben megtartott fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetések lehetőséget teremtettek arra is, hogy személyes benyomásokra tegyünk szert az intézetek működési körülményeiről. Ennek alapján úgy ítéltük meg, hogy **mind az épületek adottságaiban, mind a tárgyi eszközök meglétében rendkívül nagy különbségek voltak az egyes intézetek között**. Míg például az egyik pedagógiai intézet professzionális felszereltségű előadóteremmel rendelkezett, addig más pedagógiai intézetben még a munkatársak közös megbeszéléseit lehetővé tevő helyiség sem állt rendelkezésre. Ugyanígy látványos különbségeket tapasztaltunk a szakmai munkatársak önálló munkavégzését biztosító irodák, íróasztalok és számítógépek meglétében és megfelelésében is.

A PEDAGÓGIAI INTÉZETEK, KABINETEK MUNKATÁRSAINAK KÉPZETTSÉGE

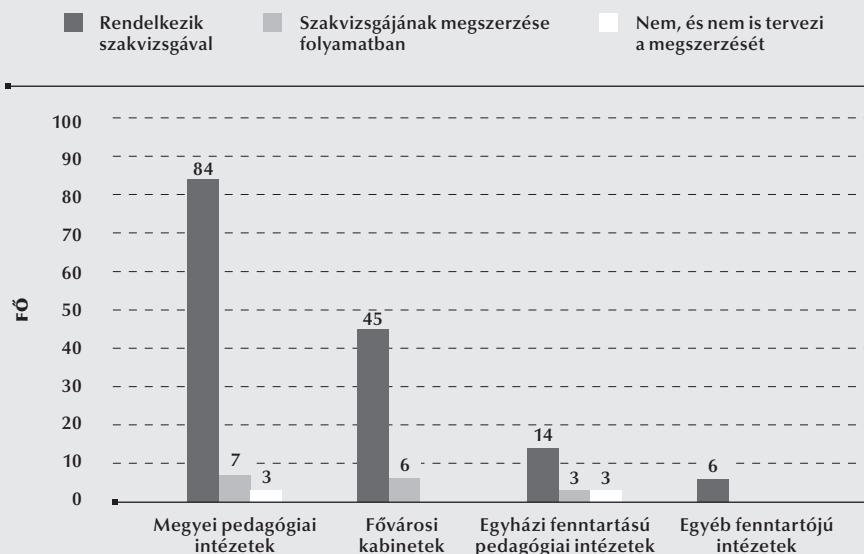
A kutatás során arra is kíváncsiak voltunk, hogy a pedagógiai intézetekben, kabinetekben dolgozó munkatársak milyen szakmai tapasztalatokkal rendelkeznek. Ennek egyik ismérve a pályán töltött idő: ez alapján az egyes intézménytípusok között igazán jelentős eltéréseket nem tapasztaltunk, hiszen az adataink szerint **egy „átlagos” pedagógiai intézeti munkatársról elmondható, hogy több mint 25 éve dolgozik a köznevelésben és 10 évnyi munkatapasztalata van a szakmai szolgáltatások területén** (22. ábra).

A pályán eltöltött idő mellett a különböző továbbképzéseken való részvétel is hozzájárul a magas színvonalon ellátott szakmai munkához, ezért azt is vizsgáltuk, hogy a pedagógiai intézetek, kabinetek munkatársai milyen képzéseken vettek részt. Három különböző képzéstípusra kérdeztünk rá: a szakvizsgát adó képzésekre, a 2014 óta elérhető, az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet által szervezett szaktanácsadói képzésekre, valamint az Oktatási Hivatal által szervezett szakértői képzésekre. Ez utóbbiakat azért tartottuk fontosnak feltérképezni, mert az ezeken kiképzett szakemberek hivatottak garantálni a bevezetésre került pedagógus-életpályamodell működését.

Az adatok alapján kijelenthető, hogy **a pedagógiai intézetekben, kabinetekben dolgozók közül szinte mindenki rendelkezik szakvizsgával**, azok pedig, akik nem, zömében 2014-ben igyekeztek megszerezni. Ezért érdemes megvizsgálni azt is, hogy hányféle és milyen típusú szakvizsgával rendelkeztek a megkérdezettek. Az adatok azt mutatják, hogy a megszerzett szakvizsgák száma alapján az átlag 1,3 szakvizsga, és e téren nem látszik különbség a vezetők és munkatársak, illetve az intézettípusok között. A 22. táblázatban a leggyakrabban végzett szakvizsgákat mutatjuk be, melyek közül messze kiemelkedik a közoktatási vezetőképzés.

23. ábra: A pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek (N = 29) és munkatársainak (N = 142) képzettsége a szakvizsgával való rendelkezés szerint

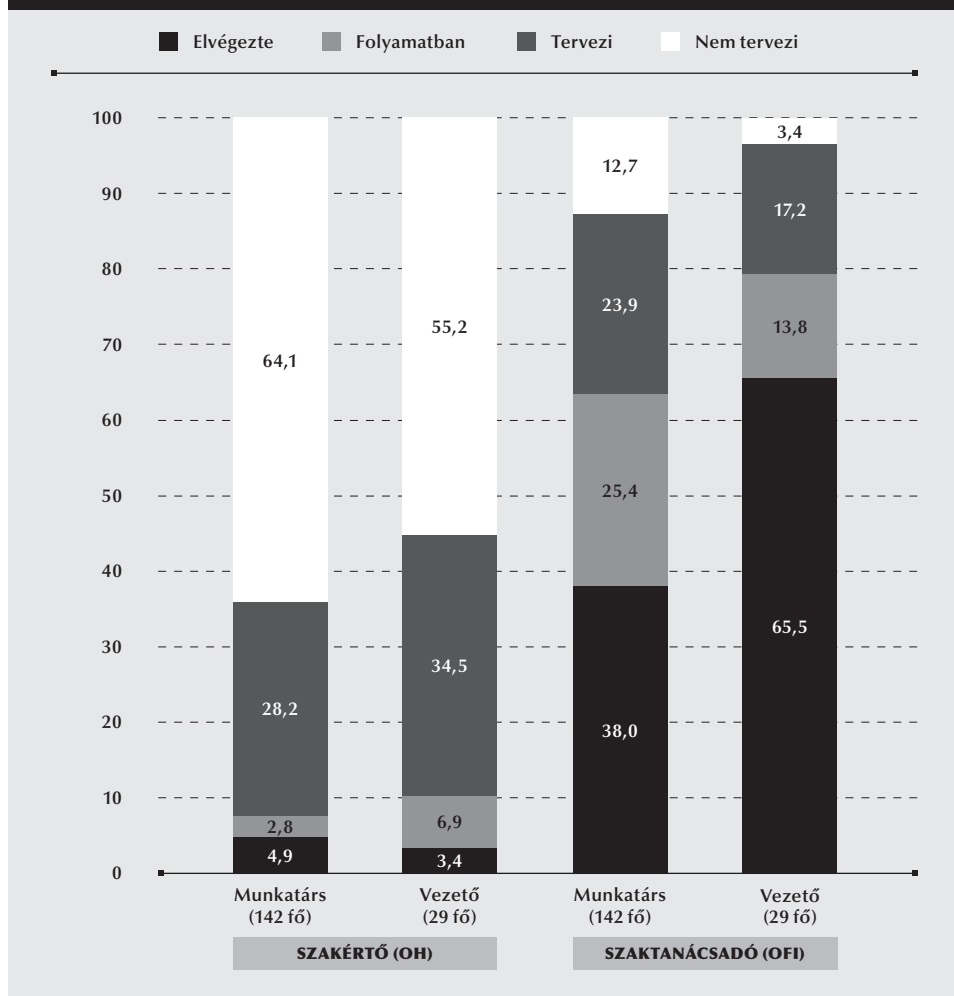

22. táblázat: A pedagógiai intézetekben, kabinetekben dolgozók körében leggyakrabban megszerzett szakvizsgák típusai

SZAKVIZSGA TÍPUSA	A SZAKVIZSGÁT MEGSZERZETT MUNKATÁRSOK		
	SZÁMA (FŐ)	ARÁNYA A MUNKATÁRSOK KÖZÖTT (%)	ARÁNYA A VEZETŐK KÖZÖTT (%)
Közükatatási vezető	100	51,7%	89,7%
Pedagógiai értékelés	26	15,4%	13,8%
Tanügyigazgatás, kistérségi tanügyigazgatás	18	10,5%	10,3%
Tehetségfejlesztés, tehetséggondozás	14	9,8%	0,0%
Gyakorlatvezető mentortanár, mentorpedagógus	11	7,7%	0,0%
Minőségbiztosítás, teljesítményértékelés, minőségfejlesztés, minőség- és folyamatmenedzsment	8	4,9%	3,4%
Vizsgaelnöki feladatok	8	4,9%	3,4%

A szakértői és szaktanácsadói képzések iránt messze nem ilyen teljes körű az érdeklődés. Éppen ezért rendkívül **érdekes annak vizsgálata, hogy a pedagógiai intézetek, kabinetek munkatársai a szakmai támogatással (szaktanácsadói képzés) vagy a szakmai ellenőrzéssel (szakértői képzés) kapcsolatos képzések iránt érdeklődtek leginkább (24. ábra).**

24. ábra: A szakértői és szaktanácsadói képzéseken való részvételi arány a pedagógiai intézetekben, kabinetekben dolgozók körében (%)

Az adatainkból jól látszik, hogy a pedagógiai intézetekben és kabinetekben dolgozók elsődlegesen a szaktanácsadói terület iránt érdeklődtek. **Az adatfelvétel időpontjában a munkatársak több mint fele már befejezte vagy éppen végezte a szaktanácsadói képzést, míg ugyanez a vezetők 80%-áról mondható el.** Míg közben a munkatársak bő 10%-a, a vezetők közül csak egyetlen fő nyilatkozott úgy, hogy nem tervezi, hogy rendelkezni fog szaktanácsadói képesítéssel. Érdekes megvizsgálni azt is, hogy mely szaktanácsadói képzéseket végezték el, illetve melyek iránt érdeklődtek a pedagógiai intézetek és kabinetek munkatársai.

23. táblázat: A szaktanácsadói képzések végzése és az ezzel kapcsolatos tervek a pedagógiai intézetekben, kabinetekben dolgozók körében

SZAKTANÁCSADÓI KÉPZÉS	ELVÉGEZTE	FOLYAMATBAN	ÖSSZESEN	TERVEZI
	(FŐ)			
Tanító	19	4	23	6
Magyar nyelv és irodalom	11	4	15	5
Természetismeret (fizika, kémia, földrajz)	6	8	14	5
Óvoda	12	1	13	1
Matematika	6	6	12	3
Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek, társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek, hon- és népismeret	6	3	9	2
Halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek nevelése	5	1	6	6
Intézményvezetői, intézményfejlesztési	5	1	6	11
Mérés-értékelés	3	3	6	12
Információs és kommunikációs technológiák	4	1	5	4
Informatika	2	2	4	0
Művészetek (éneke-zene, vizuális kultúra)	3	1	4	2
Idegen nyelv (angol/német nyelv)	2	1	3	4
Konfliktuskezelés	1	2	3	17
Testnevelés és sport	2	0	2	2
Erkölcstan	1	0	1	4
Kollégium	0	1	1	0
Nemzetiségi nevelés	0	0	0	0

A szaktanácsadói képzések közül legnagyobb számban a pedagógiai intézetek, kabinetekben dolgozói a tantárgygondozói képzéseket (ideértve a tanítói és óvodai szaktanácsadót) választották, vélhetően eredeti pedagógusvégzettségüknek megfelelően³³.

Általánosságban elmondható, hogy a nem tantárgygondozó szaktanácsadói képzések iránt a pedagógiai intézetekben, kabinetekben dolgozók élénken érdeklődtek: ezek közül kiemelkedett a konfliktuskezeléssel, a mérés-értékeléssel, az intézményvezetéssel, intézményfejlesztéssel, valamint a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek nevelésével foglalkozó szaktanácsadói képzések preferenciája.

Ugyanakkor érdemes azt is megvizsgálni, hogy mely nem tantárgygondozó szaktanácsadói képzések iránt nem mutatkozott érdeklődés: ide sorolhatóak a kollégiumi, illetve a nemzetiségi neveléssel foglalkozó szaktanácsadás területén megszervezett

33 Itt kell megjegyezni, hogy a kutatás időpontjában a képzések elérhetősége igen eltérő volt: az óvodapedagógusokat célzó szaktanácsadói képzések például jóval hamarabb és szélesebb körben kerültek lebonyolításra, mint azok a szaktárgyi-műveltségterületi képzések, melyek kevesebb pedagógust érintettek.

képzések. Ez arra enged következtetni, hogy ezek a területek – az ott dolgozók végzettsége és/vagy érdeklődése alapján – marginálisak a pedagógiai intézetek, kabinetek működésében.

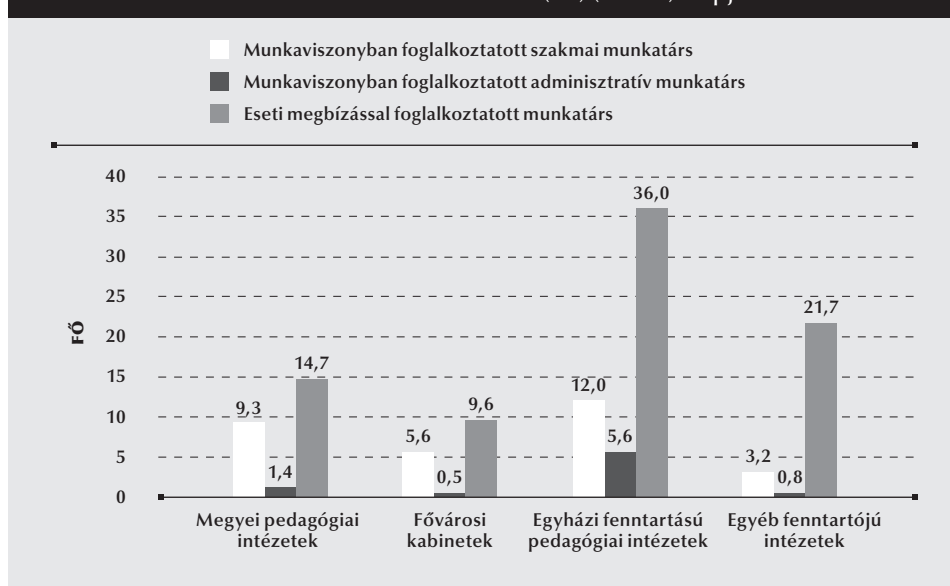
Fontos még felhívunk a figyelmet arra, hogy a pedagógiai intézetek, kabinetek munkatársai, amennyiben megvalósították a fent vázolt terveiket, akkor átlagosan 1,3 szaktanácsadói végzettséggel rendelkeznek, ami jól jelzi a szakmai fejlődés iránti elkötelezettségüket is.

A BELSŐ ÉS A KÜLSŐ MUNKATÁRSAK SZÁMA

A pedagógiai intézetekben foglalkoztatott belső munkatársak két nagy csoportján a (szakmai, illetve az adminisztratív munkatársak) kívül a működéshez szükség lehet olyan **speciális szakemberekre (például jogász, tréner vagy versenyek esetén zsűritag)** is, akik szakmai tudásukkal hozzá tudnak járulni a szolgáltatások megfelelő vagy magasabb szakmai színvonalon történő ellátásához, illetve fejlesztéséhez. Kutatásunk eredményei azt jelzik, hogy ők valamilyen **megbízási vagy vállalkozási szerződéses viszonyban álltak a pedagógiai intézettel, kabinettel, vagy színességi, önkéntes alapon tettek eleget a felkérésnek.** (25. ábra)

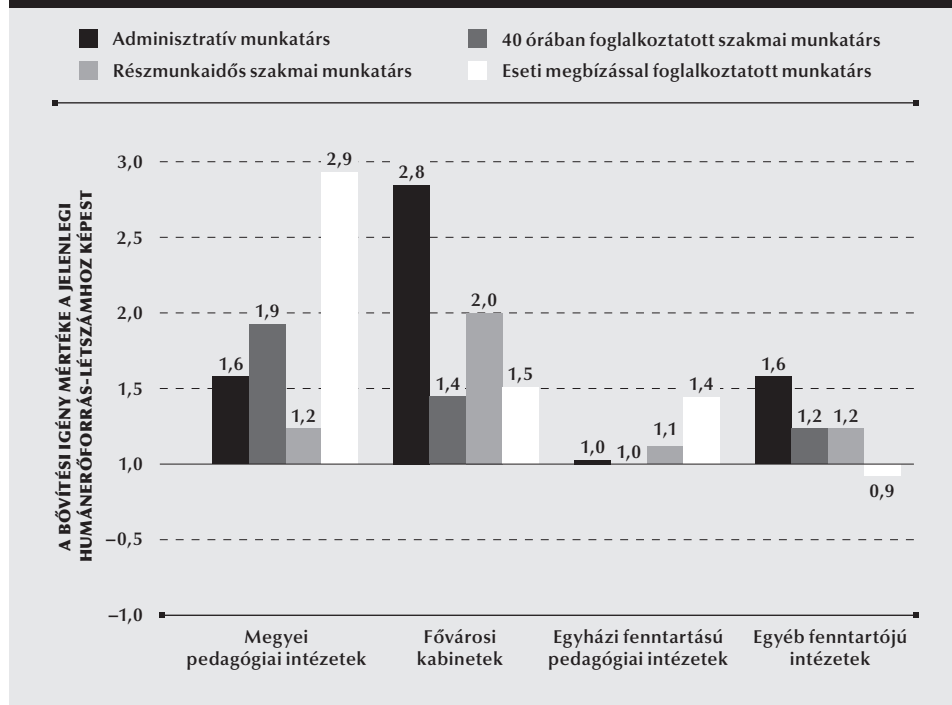
Szembeötlő a különbség a pedagógiai intézetek, kabinetek típusai között már az adminisztratív munkatársak esetében is: **míg az egyházi pedagógiai intézetek esetében több mint 5 fős adminisztratív személyzet segítette a szolgáltatások ellátását, addig a fővárosi kabineteknek nagyjából a fele egyáltalán nem**

25. ábra: A pedagógiai intézetek munkatársi szerkezete a foglalkoztatás típusa szerint – a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek válaszai (db) (N = 29) alapján

is rendelkezett adminisztratív munkatárssal – ami egyébként a rendelet előírásainak megfelelő állapot. A vezetőket megkérdeztük arról is, hogy a munkatársak számában milyen változásokat tartanának indokoltnak az optimális működés érdekében. Az egyes intézettípusok esetében igen eltérő értékeket mutatnak a válaszok.

26. ábra: A munkatársi állomány bővítésének optimális mértéke a jelenlegi humánerőforrás-létszámhoz képest – a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek válasza alapján (%) (N = 29)

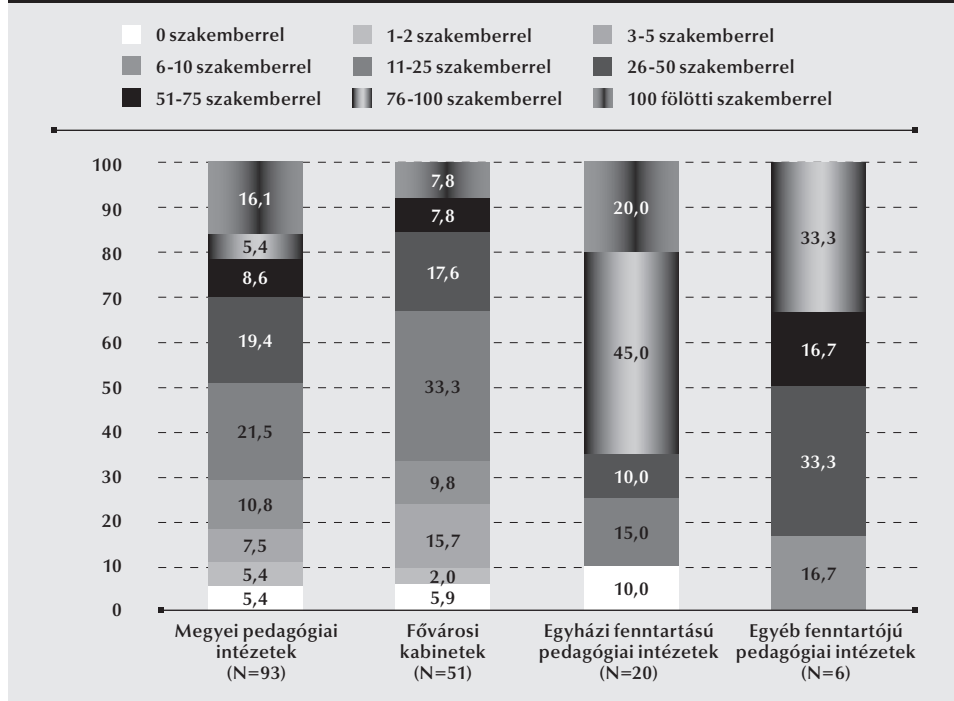
Érdekes elsőként **az egyházi fenntartású intézetekről** szót ejteni, mert **a 48/2012-es EMMI rendelet 1. számú melléklete szerinti előírásoknak leginkább ezek felelnek meg.** Az egyházi pedagógiai intézetekben alapvetően megfelelőnek tűnik a szakmai munkatársak rendelkezésre álló létszáma – ezt jelzi az 1,0-es érték, azaz a meglévő munkatársak számához képest a vezetők nem jelölték meg többletigényt. Ugyanakkor az adminisztratív munkatársak esetében a rendeletben előírtakhoz képest jóval magasabb számú a működést segítők száma, de ezt a létszámot a vezetők szükségesnek tartják. Az adatok szerint **az adminisztratív munkatársak iránti többletigény a kabinetek esetében nagyon magas**, háromszoros volt. Ez alapján feltételezhető, hogy sok helyütt szakmai munkatársnak kellett ellátnia az adminisztratív feladatokat is. **Az állami fenntartású pedagógiai intézetek és kabinetek vezetőinek véleménye alapján a szakmai munkatársak hiánya szembeötlő**, de míg a megyei pedagógiai intézetekben a főállásban foglalkoztatott szakemberek számának emelése tűnt szükségesnek (1,9-szeres igény), addig a fővárosi kabinetek esetében a ve-

zetők inkább a félállású munkatársak számának emelésére törekedtek volna (2-szeres igény). Az eredmények szerint az egyházi fenntartású intézeteknél igen nagyszámú külső szakembert foglalkoztattak, mi több, az egyházi intézetek vezetői is úgy vélték, hogy e modell további kiépítése szükséges. Ez a tendencia az állami fenntartású megyei pedagógiai intézetek külső szakemberigényében is markánsan megjelent, de a kabinetek esetében is jellemzőnek bizonyult. Az egyéb fenntartású intézményeknél első-sorban a foglalkoztatottak növelése tűnt fontosnak a vezetők számára.

A SZOLGÁLTATÁSOK ELLÁTÁSÁBA BEVONT KÜLSŐ SZAKEMBEREK SZÁMA

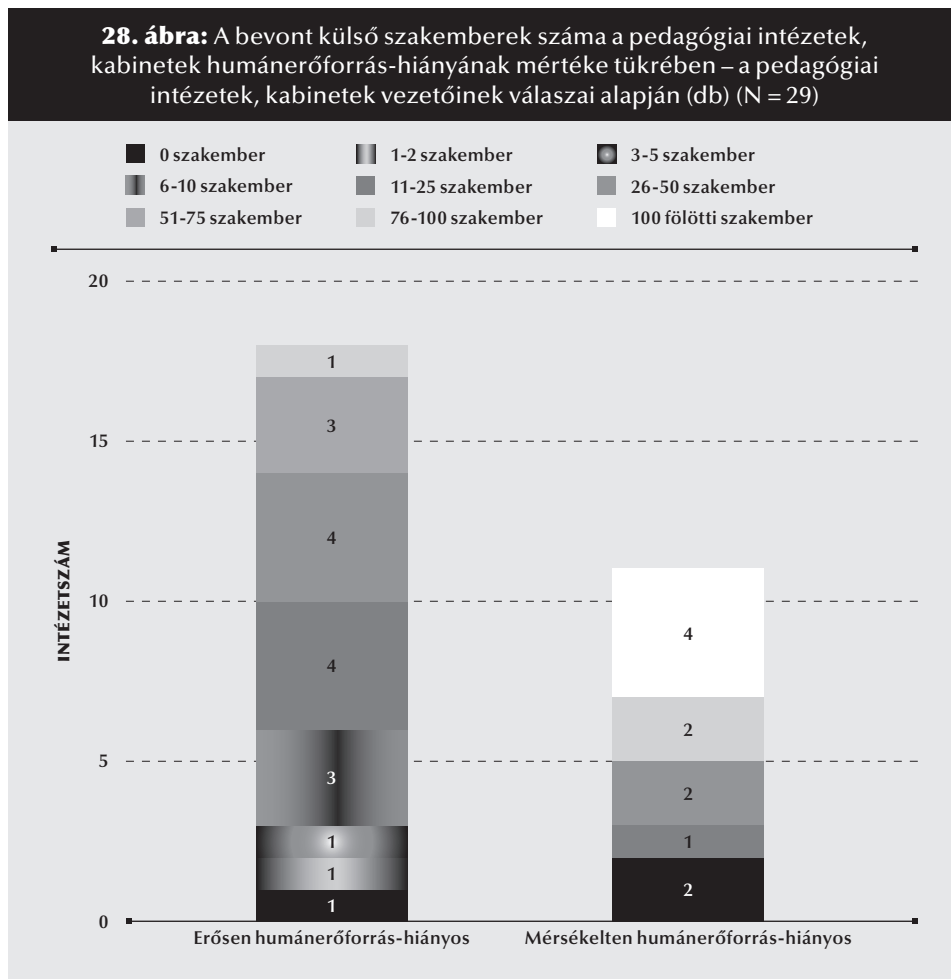
A pedagógiai intézetek és kabinetek a szakmai humánerőforrás-hiányt, illetve esetleges meglévő „kompetenciahiányukat” külső munkatársak bevonásával tudták rugalmasan kezelni. Ennek kapcsán mind a vezetőket, mind a munkatársakat megkérdeztük, hogy munkájuk során a szolgáltatási területük ellátásába hány szakembert vontak be. A válaszok alapján megállapíthatjuk, hogy a megkérdezetteknek mindössze 5,8%-a nem dolgozik együtt külsős szakemberrel, ez az arány a legmagasabb az egyházi fenntartású pedagógiai intézeteknél, míg az egyéb fenntartású intézmények esetében úgy tűnik, minden válaszadónk együttműködött munkája során külsős szakemberrel (27. ábra).

27. ábra: A megkérdezett munkatársak aránya intézménytípusonként az alapján, hogy hány külső szakemberrel működnek együtt (%)

A külső szakemberekkel történő kooperáció egyértelműen **az egyházi pedagógiai intézetek munkatársaira volt a legjellemzőbb, akiknek majd kétharmada több mint 50 külső szakemberrel dolgozott együtt. Ugyanez az egyéb fenntartású pedagógiai intézetek munkatársainak éppen feléről, míg az állami megyei pedagógiai intézetek munkatársainak 30%-áról, a kabinetekben dolgozóknak pedig csak 15%-áról mondható el.** Érdekesség, hogy a munkatársak és a vezetők megítélésében átlagosan nincs lényeges eltérés abban, hogy mennyi külső szakemberrel dolgoznak együtt.

A külső munkatársak bevonásának gyakorlatát érdemes megvizsgálni az intézetek és kabinetek humán erőforrás-ellátottsága viszonylatában is, az erre vonatkozó eredményeket mutatja az alábbi ábra.

A vezetők válasza azt mutatják, hogy az erősen humánerőforrás-hiányos intézetek, kabinetek gyakorlatában nem volt jellemző, hogy 100 szakembernél többet vonnának be, és az tűnt a leggyakoribbnak, hogy a feladataik során 11-50 külsős szakemberrel kerültek kapcsolatba. A mérsékelt humánerőforrás-hiányos intézeteknél három gyakorlatot láthatunk: (a) két olyan fővárosi kabinetet, amelyek egyáltalán nem dolgoztak külsős szakemberekkel, (b) három olyan állami pedagógiai intézetet, ahol a szokásosnak tekinthető 11-50 külsőssel működtek együtt, illetve (c) azokat az intézeteket, amelyek 75-nél több szakembert koordináltak, köztük találjuk az egyházi pedagógiai intézeteket is. Adataink tehát jól mutatják, hogy **ahol az erőforráshiány miatt több külső munkatárs bevonására lett volna szükség, ott ez épp nem valósult meg, míg a jobb erőforrás-helyzetű intézetek jóval több külső szakemberrel működtek együtt a feladatellátás során.**

A SZOLGÁLTATÁSOK MEGVALÓSULÁSÁT AKADÁLYOZÓ TÉNYEZŐK

A pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőitől és munkatársaiktól az iránt is érdeklődünk, hogy véleményük szerint melyek azok a tényezők, amelyek a legnagyobb akadályt jelentik szolgáltatásaik megfelelő színvonalú ellátásának biztosításában.

24. táblázat: A szolgáltatások megvalósulását akadályozó tényezők megítélése a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői (N = 29) és munkatársai (N = 142) szerint		
A SZOLGÁLTATÁSOK MEGVALÓSULÁSÁT AKADÁLYOZÓ TÉNYEZŐK³⁴	A VEZETŐK SZERINT (%)	A MUNKATÁRSÁK SZERINT (%)
A rendelkezésre álló költségvetési keret nagysága	80,0	72,4
A szolgáltató és a szolgáltatást igénybevevő intézmények fenntartójának azonossága, amely kizárja a szolgáltatások számlázhatóságát	59,6	50,5
A pályázati források bevonásának nehézsége	50,0	59,5
Utazási, szállítási lehetőségek hiánya a kihelyezett képzésekhez, székhelyen kívüli rendezvényekhez	44,6	46,8
A rendelkezésre álló humánerőforrás létszáma	41,4	28,3
Helyiségek (szobák, irodák előadótermek stb.) száma, nagysága, alkalmassága	39,7	39,6
Technikai felszereltség (számítógépek, projektor, nyomtató, fénymásoló)	34,5	31,4
Az intézetet segítő civil (saját alapítvány, egyesület) szervezet hiánya	18,5	26,1
A rendelkezésre álló humánerőforrás képzettsége, kompetenciái	8,9	9,9
Az intézet megközelíthetősége	6,9	13,1

Mind a vezetők, mind a munkatársak a legfontosabb hiányzó erőforrásként az anyagiakat jelölték meg, ezt követik a forrásvonzó képességgel összefüggő tényezők, a pályázati források bevonásának elmaradása, valamint az, hogy az azonos fenntartójú

34 A táblázatban bemutatott skála 0–100 közötti értékeket vehet fel. A 0 érték azt jelenti, hogy nem okoz semmilyen problémát; a 100, hogy ellehetetleníti a működést.

intézmények számára nem tudnak szolgáltatásokat értékesíteni. Kevésbé tűnnek jelentősnek az infrastruktúra hiányosságait megragadó tényezők (szállítási kapacitás hiánya, a székhely nem megfelelő mérete, illetve a technikai eszközök nem megfelelő minősége). Ezek közé ékelődik be **a humánerőforrás-hiány, melynek megítélésében jelentős különbség van a vezetők és a munkatársak között (24. táblázat).**

25. táblázat: A szolgáltatások megvalósulását akadályozó tényezők megítélése – a pedagógiai intézetek típusa szerinti bontásban a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek (N = 29) és munkatársainak (N = 142) véleménye alapján				
A SZOLGÁLTATÁSOK MEGVALÓSULÁSÁT AKADÁLYOZÓ TÉNYEZŐK	MEGYEI PEDAGÓGIAI INTÉZETEK (%)	FŐVÁROSI PEDAGÓGIAI KABINETEK (%)	EGYHÁZI FENNTARTÁSÚ PEDAGÓGIAI INTÉZETEK (%)	EGYÉB FENNTARTÓJÚ PEDAGÓGIAI INTÉZETEK (%)
A rendelkezésre álló költségvetési keret nagysága	95,0	77,3	50,0	50,0
A szolgáltató és a szolgáltatást igénybevevő intézmények fenntartójának azonosossága, amely kizárja a szolgáltatások számlázhatóságát	72,7	68,2	0,0	0,0
A pályázati források bevonásának nehézsége	50,0	50,0	50,0	50,0
Utazási, szállítási lehetőségek hiánya a kihelyezett képzésekhez, székhelyen kívüli rendezvényekhez	45,8	59,1	25,0	0,0
A rendelkezésre álló humánerőforrás létszáma	58,3	37,5	0,0	16,7
Helyiségek (szobák, irodák előadótermek stb.) száma, nagysága, alkalmassága	41,7	45,8	25,0	16,7
Technikai felszereltség (számítógépek, projektor, nyomtató, fénymásoló)	45,8	37,5	0,0	0,0
Az intézetet segítő civil (saját alapítvány, egyesület) szervezet hiánya	12,5	30,0	0,0	16,7
A rendelkezésre álló humánerőforrás képzettsége, kompetenciái	13,6	8,3	0,0	0,0
Az intézet megközelíthetősége	8,3	4,2	25,0	0,0

Ha a szolgáltatások megvalósulását akadályozó tényezők megítélését a pedagógiai intézetek típusa szerinti bontásban vizsgáljuk, az adatok alapján szembetűnő az állami pedagógiai intézetek kedvezőtlenebb megítélése (25. táblázat). A költségvetési keret nagysága így még nagyobb problémának tűnik. Az ebből fakadó nehézségeket fokozza, hogy az intézetek szolgáltatásaikat nem tudták értékesíteni, mivel KLIK fenntartású intézetekként a KLIK fenntartású köznevelési intézmények számára nem állíthattak ki számlát. Mindeközben a pályázati lehetőségek és források beszűkülése is szembetűnő. A pénztelenség, illetve a gazdálkodási nehézségek egyértelmű jele az is, hogy az állami intézményhálózat tagjai számára a székhelyen kívül megvalósuló szolgáltatások ellátása is komoly nehézségbe ütközött.

Kiemelendő továbbá, hogy **az állami fenntartású pedagógiai intézetekben jóval kedvezőtlenebbnek ítélték meg a rendelkezésükre álló infrastruktúrát.**

lis adottságokat, illetve az is, hogy a megyei pedagógiai intézeteknél a humánerőforrás-hiány a legégetőbb problémák egyikeként jelent meg, mely problémát nem minőségi, hanem mennyiségi tényezőként azonosították az ott dolgozók.

ÖSSZEGZÉS ÉS A VÁLASZADÓK VÉLEMÉNYE ALAPJÁN FELMERÜLT JAVASLATOK

Kutatásaink tapasztalataiból egyértelműen kirajzolódik, hogy a pedagógiai-szakmai szolgáltatások állami intézményrendszerében a vizsgálat időszakára vonatkozóan komoly humánerőforrás-problémák azonosíthatóak. A rendelkezésre álló adatok alapján az is látszik, hogy erre megoldást jelenthetett volna, ha a pedagógiai intézetek egyfelől valóban a rendelet által előírt létszámmal működhetek volna, másrészt saját szakemberhálózatot építhettek volna ki a szolgáltatások minél teljesebb és magasabb szintű ellátása érdekében.

Az adatok alapján fontos megállapítás, hogy a pedagógiai intézetekben, kabinetekben dolgozók több évtizedes szakmai tapasztalattal rendelkeznek, mely magas képzettséggel és továbbképzési hajlandósággal járt együtt. Ezek nélkülözhetetlenek a szakmai hitelesség, a kapcsolathálózat működtetése és a magas szakmai színvonalon történő munkavégzés szempontjából.

Adataink alapján megállapítható az is, hogy a pedagógiai intézetek, kabinetek többségére jellemző infrastrukturális feltételek, illetve azok hiánya jelentősen befolyásolta a szolgáltatások ellátásának színvonalát, minőségét. Fontos előrelépést jelenthetett volna ezért az, ha a pedagógiai intézetek és kabinetek számára a rendeletben előírtak mentén rendelkezésre álltak volna az előírás szerinti minimálisan szükséges helyiségek, eszközök, illetve felszerelések.

HELYZETKÉP AZ EGYES PEDAGÓGIAI-SZAKMAI SZOLGÁLTATÁSI TERÜLETEK ELLÁTÁSÁNAK JELLEMZŐIRŐL, TENDENCIÁIRÓL

A FEJEZET CÉLJAI ÉS TÉMAKÖREI

Ebben a fejezetben több empirikus kutatás eredményeit összegezve és egymásra reflektáltatva azt mutatjuk be, hogy az egyes pedagógiai-szakmai szolgáltatási területek esetében átlagosan milyen gyakorisággal nyújtanak szolgáltatást a pedagógiai intézetek. E mellett áttekintjük azt is, hogy a köznevelési intézmények egy-egy szolgáltatási területen mely feladatokat és milyen gyakran vesznek igénybe, illetve mennyire tartják hasznosnak az adott szolgáltatást intézményük szakmai működése szempontjából. Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a pedagógiai intézetek mely területeken érzik alul-, illetve felültervezettnek a jelenlegi szolgáltatási kapacitásukat, illetve mely területeken tartják szükségesnek a fejlesztést a minőségi szolgáltatások megvalósíthatósága érdekében. A rendelkezésünkre álló eredmények alapján azt is megnéztük, hogy a szolgáltatást nyújtók és az igénybevevők hogyan értékelik az adott feladat ellátásának színvonalát és hogyan viszonyulnak egymáshoz a szolgáltatói és az igénybevevői értékelések. Érintjük a kielégített és kielégítetlen szolgáltatási igényekkel kapcsolatos tapasztalatokat, megvalósult szolgáltatásokként és hiányterületekként azonosítva azokat, illetve bemutatjuk, hogy miként vélekednek a megkérdezettek az esetlegesen kötelezően igénybe veendő és az intézményi vagy egyéni igények alapján szerveződő szolgáltatásokról.

A SZOLGÁLTATÁSI TERÜLETEKET SZABÁLYOZÓ JOGFORRÁSOK

Az egyes szolgáltatási területekkel kapcsolatosan a területet szabályozó jogforrások **2014. június és december közötti időszakban hatályos szövegeit használtuk** mind a vizsgálatokban alkalmazott kérdések megfogalmazásakor, mind a kapott adatok, válaszok értelmezésekor.

A 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről 19. § (2) bekezdése rendelkezik a pedagógiai-szakmai szolgáltatások területeiről, e szerint megkülönbözteti

- A)** a pedagógiai értékeléssel;
- B)** a szaktanácsadással, tantárgygondozással;
- C)** a pedagógiai tájékoztatással;
- D)** a tanügy-igazgatási szolgáltatással;
- E)** a pedagógusok képzésének, továbbképzésének és önképzésének segítségével, szervezésével;
- F)** a tanulmányi, sport- és tehetséggondozó versenyek szervezésével, összehangolásával; valamint
- G)** a tanuló-tájékoztató, -tanácsadó szolgálattal kapcsolatos szolgáltatásokat.

A pedagógiai-szakmai szolgáltatások e köre egészült ki a 2014. évi CV. törvény 5. § (1) bekezdése alapján a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók támogatásához kap-

csolódó korai jelző- és pedagógiai támogató rendszer működtetésével kapcsolatos szolgáltatásokkal³⁵.

A 48/2012-es EMMI rendelet 19. §-a kimondja, hogy a pedagógiai-szakmai szolgáltatást ellátó pedagógiai intézeteknek, kabineteknek – fenntartójuktól függetlenül – a pedagógiai-szakmai szolgáltatások teljes körét el kell látniuk. **A rendelet ugyanakkor nem határozza meg, hogy mi alapján minősülnek az egyes szolgáltatások ellátottnak** – például azt, hogy hány versenyt kell megszervezni, hány továbbképzést kell megtartani, illetve milyen tényezők, szempontok befolyásolhatják ezek számát. Ez **a működési gyakorlat nagyfokú, minőségi és mennyiségi variabilitásának engedhetett teret** a vizsgált időszakban. Az alábbiakban bemutatásra kerülő kutatási eredmények a fentieket egyértelműen igazolták.

Ugyanennek a rendeletnek az 1. melléklete rendelkezett arról is, hogy az egyes pedagógiai-szakmai szolgáltatási területeken hány fő legyen a kötelezően alkalmazandó munkatársak létszáma, továbbá a 3. melléklet határozza meg minden terület ellátása esetében a feladatellátás kötelező (minimális) eszközeit és felszereléseit. Kutatási eredményeink azt is alátámasztották, hogy **a működési gyakorlat szempontjából jelentős eltérések mutatkoztak a pedagógiai intézetek, kabinetek humánerőforrás és infrastrukturális jellemzői terén**, annak ellenére, hogy a rendelet ezeket a paramétereket egyértelműen meghatározta, egyúttal a feltételek biztosítását a fenntartó kötelezettségéként jelölte meg.

A SZAKTANÁCSADÁS, TANTÁRGYGONDOZÁS

JOGSZABÁLYI KÖRNYEZET

A 48/2012-es EMMI rendelet 26. §-ának (1) bekezdése rögzíti a szaktanácsadás, tantárgygondozás **céljait**, melyek a következők:

- a pedagógusok munkájának fejlesztő célú támogatása;
- pedagógiai szakmódszertani fejlesztő beavatkozások tervezése, szervezése, végrehajtásuk monitorozása;
- a pedagógusok munkájának a szakterületükkel, munkakörükkel összefüggő szakmódszertani segítése;
- a pedagógusok munkájával összefüggő szaktanácsadói tevékenységek megszervezése, nyilvántartása;
- az intézményvezetők pedagógiai munkájának a támogatása;
- felkérésre szakmai konzultáció szervezése;
- a szaktanácsadó tevékenységhez kapcsolódó, az adott tantárgy, szakterület köznevelési feladataihoz kapcsolódó tudományos információk gyűjtése, feldolgozása és közvetítése a nevelési-oktatási intézmény és a pedagógusok részére;
- valamint a tanulmányi és tehetséggondozó versenyek szervezésében való részvétel.

35 Kutásainkat a jelzett szakasz elfogadását megelőzően, 2014. III. negyedévében végeztük, ezért erre vonatkozó kérdéseket nem fogalmaztunk meg a résztvevők számára.

A pedagógiai-szakmai szolgáltatások körében a szaktanácsadás, tantárgygondozás ellátásának **eszközeit és módszereit** a 48/2012-es EMMI rendelet 3. §-a tartalmazza. Ezeknek **a tevékenységeknek egy csoportja jellemzően a pedagógiai-szakmai tudás megosztására, terjesztésére, illetve annak támogatására irányul**, így a különböző nevelési és tantárgy-pedagógiai módszerek, eszközök, eljárások megismertetését és terjesztését; a nevelési eszközök, tankönyvek, taneszközök, nevelési-oktatási programok kiválasztásának segítését; az egyéni szakmai tanácsadás biztosítását; valamint a köznevelés rendszerszintű fejlesztéseinek támogatását, a miniszter által indított országos tantárgyi és műveltségterületi pedagógiai feladatok segítését. E mellett a szaktanácsadás, tantárgygondozás nevesített **tevékenységeinek egy másik csoportja az intézmények fejlődését, a szakmai munka minőségének fejlesztését segíti**, úgy, mint az intézményi pedagógiai programok, helyi tantervek, házirendek, egyéb pedagógiai dokumentumok elemzése, azok intézményi elkészítésének és alkalmazásának segítése; továbbá az alkalmazott pedagógiai módszerek és pedagógiai fejlesztő tevékenység elemzésének, értékelésének segítése az adott intézmény, intézménytípus esetében. A rendelet 26. §-ának (1) bekezdésében (1. előző bekezdés) megfogalmazott célok között szerepel a szaktanácsadás, tantárgygondozás **tájékoztatással, ismeretközvetítéssel kapcsolatos funkciója** is, hiszen itt nevesítődik az is, hogy az e területen dolgozó szakembernek törekednie kell arra, hogy gyűjtse, feldolgozza és közvetítse az adott tantárgy, szakterület köznevelési feladataihoz kapcsolódó tudományos információkat a nevelési-oktatási intézmények és pedagógusai számára.

A 48/2012-es EMMI rendelet 26. §-ának (2) bekezdése „A szaktanácsadás, tantárgygondozás feladata” cím alatt az e területen dolgozó szakemberek teendőit konkrétabb, **a szaktanácsadói látogatások keretében ellátandó tevékenységek** szintjén fogalmazza meg. E szerint a szaktanácsadás, tantárgygondozás feladatai a következők:

- a nevelési-oktatási intézményben a pedagógiai tevékenység elemzéséhez szükséges, a helyzetelemzést megalapozó dokumentumok feltárása és összegzése a látogatott intézmény, pedagógus munkájával kapcsolatban;
- a helyi nevelési-oktatási intézményi nevelési, tantervi-tartalmi szabályozás dokumentumainak elemzése, helyi alkalmazásuk vizsgálata, segítése;
- a nevelési-oktatási intézmény, a nevelési-oktatási intézményben dolgozó pedagógus tankönyv-, taneszköz-alkalmazásának, továbbá pedagógiai módszereinek vizsgálata, kiválasztásuk támogatása;
- nevelési tevékenységek, tanóra és más pedagógiai célú foglalkozás látogatása, a vizsgált tanórák, foglalkozások értékelése;
- óra- és foglalkozáslátogatást követően a tapasztalatok közös feldolgozása az érintett pedagógussal, munkaközösség-vezetővel, intézményvezetővel;
- a látogatott pedagógus számára személyre szabott fejlesztési és továbbképzési javaslatok megfogalmazása;
- valamint javaslatok megfogalmazása az intézmények belső önértékelésének fejlesztésére.

A FELADATELLÁTÁS GYAKORISÁGA

A pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőivel, munkatársaival 2014 augusztusában végzett online felmérés eredményei azt jelzik, hogy a **pedagógiai intézetek, kabinetek szakmai munkatársainak fele a szaktanácsadói, tantárgygondozói területen tevékenykedett**: a 142 szakemberből 71 fő. Az online kutatás jelzett adatai alapján arra számítottunk, hogy az eredmények ezen a területen a lehető leggyakoribb feladatellátást igazolják majd.

A rendeletben meghatározott tevékenységek ellátásával kapcsolatban fontosnak tartottuk egy általános elvi **mérőszám** kidolgozását, annak érzékeltetésére, hogy mekkora mennyiségű munkaidőt fordítanak az elvégzésére a pedagógiai intézeti munkatársak.³⁶ Erre a célra **a feladatellátásra fordított napok becsült számát** használtuk, melynek maximális értékét (figyelembe véve a szabadságokat) 225 munkanapban határoztuk meg. A mérőszám ezt az értéket akkor veszi fel, ha területen dolgozó minden pedagógiai intézet és kabinet valamennyi munkatársa az adott feladatot napi szinten végzi.

Ha az adott szolgáltatási területen dolgozó összes szakmai munkatárs napi szinten foglalkozna az adott területtel, akkor a mérőszámunk 225-ös értéket mutatna, míg abban az esetben, ha az adott terület munkatársai közül soha senki nem foglalkozna az adott feladattal, akkor a mérőszám értéke 0 lenne.

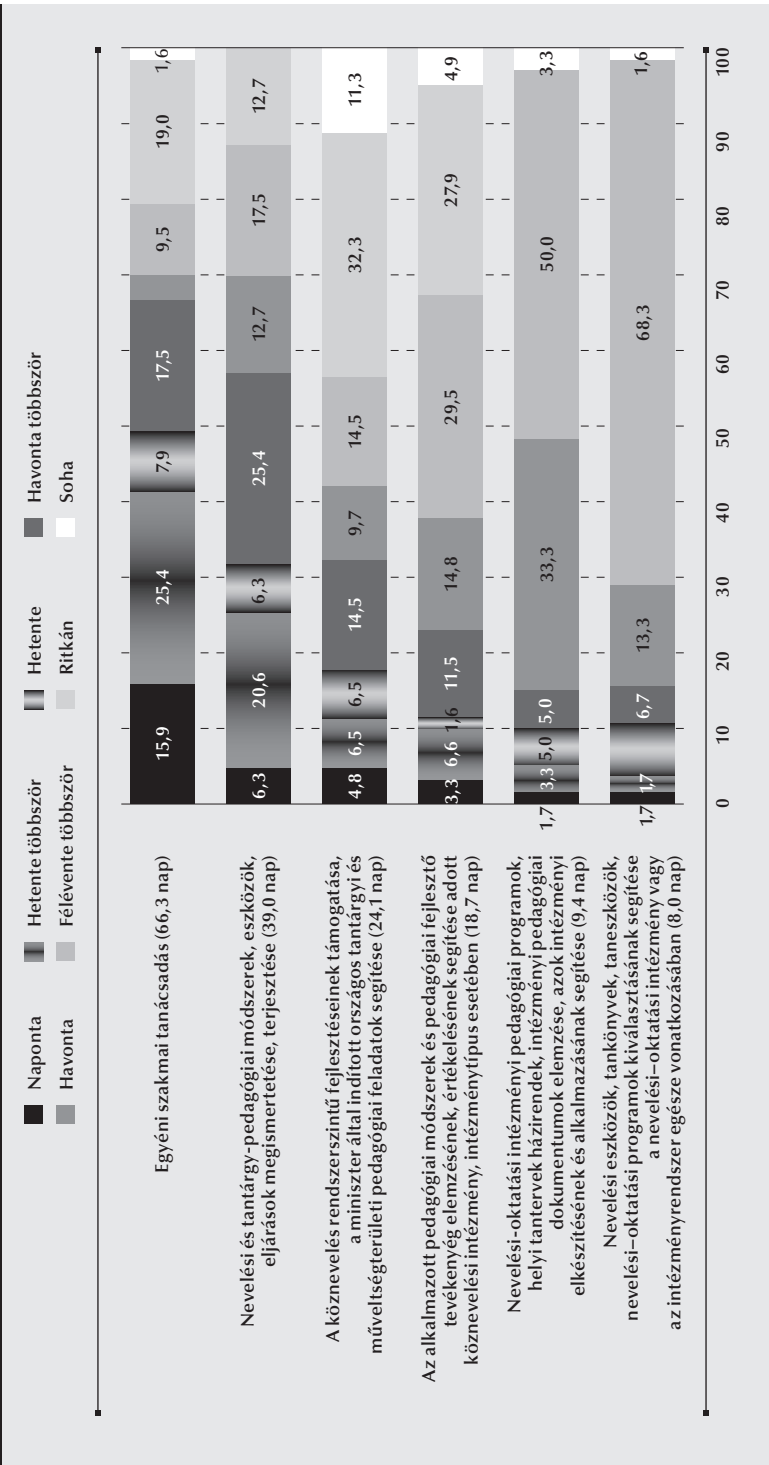
A szaktanácsadás, tantárgygondozás területén belül az egyes tevékenységek ellátási gyakoriságát a fenti mérőszám alapján a 29. ábra mutatja. A szaktanácsadás területéért felelős munkatársak válaszai azt jelzik, hogy **az összes intézeti, kabineti feladat közül a leggyakrabban ellátott tevékenység 2014-ben az egyéni szakmai tanácsadás** (66,3 nap) **volt, azaz egy, a területen dolgozó munkatárs átlagosan 66,3 munkanapot töltött a feladattal** (függetlenül attól, hogy más szolgáltatási területen is végzett-e feladatokat, illetve, hogy az intézetében, kabinetében hány további munkatárs foglalkozott a szolgáltatási területtel).

Gyakoriságát tekintve a szaktanácsadói tevékenységek közül kiemelkedett a *nevelési és tantárgy-pedagógiai módszerek, eszközök, eljárások megismertetése, terjesztése* (39 nap) is, de a szaktanácsadás, tantárgygondozás keretében ellátott feladatok közül a központi fejlesztésekhez kapcsolódó implementációs feladatok ellátásának gyakorisága is kimagaslónak bizonyult (*a köznevelés rendszerszintű fejlesztéseinek támogatása, a miniszter által indított országos tantárgyi és műveltségterületi pedagógiai feladatok segítése*: 24,1 nap) – érdemes ugyanakkor felfigyelni arra, hogy a rendszerszintű fejlesztések szakmai támogatásához a válaszadók 11,3%-a soha nem kapcsolódott.

Az adatok szerint a *nevelési-oktatási intézményi pedagógiai programok, helyi tantervek, házirendek, intézményi pedagógiai dokumentumok elemzése, azok intézményi elkészítésének és alkalmazásának segítése* ritkaságszámba ment (9,4 nap), és

36 A mérőszám kialakításakor a következő kérdésre érkező válaszokat vettük figyelembe: *Milyen gyakorisággal nyújtanak szolgáltatást a téma területén?* Az éves rendelkezésre álló munkanapok alapján a következő súlyokat rendeltük az egyes válaszlehetőségek mellé: naponta (225 munkanap/év), hetente többször (100 munkanap/év), hetente (50 munkanap/év), havonta többször (25 munkanap/év), havonta (12 munkanap/év), félévente többször (2 munkanap/év), ritkábban (1 munkanap/év), soha (0 munkanap/év).

29. ábra: A szaktanácsadás, tantárgygondozás szolgáltatási terület tevékenységeinek ellátására fordított idő³⁷ és a tevékenység gyakoriságának eloszlása százaléklában – a pedagógiai intézetek, kabinetek munkatársainak adatközlése alapján (N = 63)

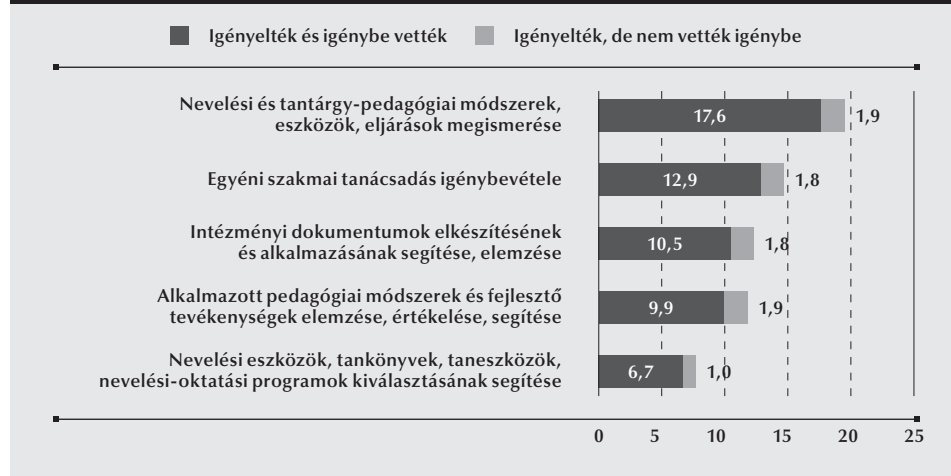

37 A mérőszám kialakításakor a következő kérdésre kíváncsiak voltunk: Milyen gyakorisággal nyújtanak szolgáltatást a tématerületen? Az éves rendelkezésre álló munkanapok alapján a következő súlyokat rendeljük az egyes válaszlehetőségek mellé: naponta (225 munkanap/év), hetente többször (100 munkanap/év), hetente (50 munkanap/év), havonta többször (25 munkanap/év), havonta (12 munkanap/év), félévente többször (2 munkanap/év), ritkábban (1 munkanap/év), soha (0 munkanap/év).

a nevelési eszközök, tankönyvek, taneszközök, nevelési-oktatási programok kiválasztásának segítéséhez a nevelési-oktatási intézmény vagy az intézményrendszer egésze vonatkozásában (8 nap) is ritkán kértek segítséget.

A köznevelési intézmények vezetőinek válaszai a szaktanácsadás, tantárgygondozás területén belül megjelenő feladatok igénybevételével kapcsolatban elsősorban azt jelzik, hogy **a válaszadó köznevelési intézményeknek 31,5%-a vette igénybe a szaktanácsadás, tantárgygondozás rendeletben azonosított tevékenységeinek valamelyikét.** E tevékenységekkel kapcsolatban az is látszik, hogy csak kis százalékban vették igénybe az egyes szaktanácsadói, tantárgygondozói szolgáltatásokat, s alacsony azoknak az intézményeknek a száma is, amelyek igényeltek, de végül nem vettek igénybe ilyen szolgáltatási tevékenységeket (30. ábra). A szaktanácsadói szolgáltatást igénybe vevő intézmények válaszai szerint a köznevelési intézmények leginkább a nevelési és tantárgy-pedagógiai módszerekkel, eszközökkel, eljárásokkal kapcsolatban kértek és kaptak segítséget a pedagógiai intézetektől, kabinetektől (17,6%), illetve több mint tíz százalékukra volt jellemző, hogy egyéni szakmai tanácsadást (12,9%) vagy az intézményi dokumentumokkal (10,5%) kapcsolatos segítséget vett igénybe. Mindezek alapján elmondható, hogy **a köznevelési intézmények vezetői meglehetősen alacsony arányban tudták azonosítani azokat a szolgáltatási feladatokat, amelyeket a szaktanácsadás keretében vettek igénybe.**

30. ábra: A szaktanácsadás, tantárgygondozás szolgáltatási területen belül a jogszabályban rögzített feladatok igénybevételének aránya – a szolgáltatást igénylő köznevelési intézmények vezetőinek adatközlése alapján az összes válaszadó intézményvezető százalékában (N = 1821)

A FELADATELLÁTÁS MINŐSÉGE

A **szolgáltatások színvonalának megítélésében** egy hármas osztású skálát használtunk, ahol az egyes érték azt jelölte, hogy pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői és munkatársai szerint az adott területet mindenképpen fejleszteni kell, a kettes azt, hogy az adott szolgáltatási színvonal ellátása megfelelő, míg a hármas azt, hogy a szolgáltatási színvonal kiemelkedő. **Szembetűnő, hogy a szaktanácsadás, tantárgygondozás területén az egyes tevékenységek szolgáltatási színvonal szerinti megítélési sorrendje egybeesik a szolgáltatások nyújtásának gyakoriságával** (26. táblázat).

Ez alól a kivételt a két leggyakoribb tevékenység jelenti: bár az *egyéni szakmai tanácsadás* a leggyakrabban végzett feladat, a *nevelési és tantárgy-pedagógiai módszerek, eszközök, eljárások megismertetése, terjesztése* feladat színvonalát ennél valamivel magasabbra értékelték (átlag: 2,28). Sőt, ez az egyetlen feladat, melynek színvonalát a munkatársak magasabbra értékelték, mint a vezetők az egész szolgáltatási területet (átlag: 2,27)³⁸.

A munkatársak szerint a pedagógiai intézetek, kabinetek minden feladatot megfelelő színvonalon végeztek – ezt a kettes érték körüli átlagok mutatják.

26. táblázat: A szaktanácsadás, tantárgygondozás általános megítélése az ellátási színvonal és a fejlesztés szükségessége szempontjából a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek (N = 29), valamint munkatársainak (N = 63) véleménye alapján a szolgáltatási terület tevékenységei szerinti bontásban					
A SZOLGÁLTATÁSI TERÜLET FELADATAI	SZÍNVONAL (HÁROM-FOKÚ SKÁLA ³⁹)	FEJLESZTÉS SZÜKSÉGESSÉGE			
		HUMÁN-ERŐFORRÁS	INFRA-STRUKTÚRA	FINANSZÍROZÁS	KOMMUNIKÁCIÓ
A szolgáltatási terület általános megítélése a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői szerint	2,27	60,7%	4,0%	28,7%	6,0%
1. Egyéni szakmai tanácsadás	2,26	35,8%	11,3%	35,8%	17,0%
2. Nevelési és tantárgy-pedagógiai módszerek, eszközök, eljárások megismertetése, terjesztése	2,28	33,3%	14,8%	42,6%	9,3%
3. A köznevelés rendszerszintű fejlesztéseinek támogatása, a miniszter által indított országos tantárgyi és műveltségterületi pedagógiai feladatok segítése	2,20	17,4%	17,4%	45,7%	19,6%
4. Az alkalmazott pedagógiai módszerek és pedagógiai fejlesztő tevékenység elemzésének, értékelésének segítése adott köznevelési intézmény, intézménytípus esetében	2,07	19,6%	13,0%	47,8%	19,6%

38 A pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőitől a szolgáltatási területek általános megítélését kértük, míg az adott szolgáltatási területen dolgozó munkatársaktól a jogszabályban rögzített feladatok mindegyikével kapcsolatban külön-külön kérdeztük a véleményüket.

39 1 = fejlesztendő; 2 = megfelelő; 3 = kiemelkedő.

A SZOLGÁLTATÁSI TERÜLET FELADATAI	SZÍNVONAL (HÁROM-FOKÚ SKÁLA)	FEJLESZTÉS SZÜKSÉGESSÉGE			
		HUMÁN-ERŐFORRÁS	INFRA-STRUKTÚRA	FINANSZÍROZÁS	KOMMUNIKÁCIÓ
5. Nevelési-oktatási intézményi pedagógiai programok, helyi tantervek, házirendek, intézményi pedagógiai dokumentumok elemzése, azok intézményi elkészítésének és alkalmazásának segítése	2,05	40,8%	8,2%	34,7%	16,3%
6. Nevelési eszközök, tankönyvek, taneszközök, nevelési-oktatási programok kiválasztásának segítése a nevelési-oktatási intézmény vagy az intézményrendszer egésze vonatkozásában	1,96	15,7%	13,7%	41,2%	29,4%

A köznevelési intézmények vezetőit arra kértük, hogy ítélik meg egy négyfokú skálán az egyes feladatokat aszerint, hogy azokat mennyire találták hasznosnak saját intézményük működése szempontjából. A négyes érték azt jelentette, hogy rendkívül hasznosnak tartották, míg az egyes azt, hogy egyáltalán nem tartották hasznosnak. A válaszok alapján **az igénybevevők az egyes szaktanácsadói feladatok ellátásával körülbelül azonos mértékben voltak elégedettek (27. táblázat)**, hiszen minden feladatot hármastól négyesig értékkel jellemeztek.

27. táblázat: A szaktanácsadás, tantárgygondozás feladatainak hasznosság szerinti megítélése a köznevelési intézmények vezetőinek (N = 532) véleménye alapján

A SZAKTANÁCSADÁS, TANTÁRGYGONDOZÁS FELADATAI	HASZNOSSÁG MEGÍTÉLÉSE (NÉGYFOKÚ SKÁLA ⁴⁰)	A VÁLASZADÓ ⁴¹ KÖZNEVELÉSI INTÉZMÉNYVEZETŐK SZÁMA (FŐ)
Intézményi dokumentumok elkészítésének és alkalmazásának segítése, elemzése	3,40	235
Egyéni szakmai tanácsadás igénybevétele	3,40	245
Alkalmazott pedagógiai módszerek és fejlesztő tevékenységek elemzése, értékelése, segítése	3,36	234
Nevelési és tantárgy-pedagógiai módszerek, eszközök, eljárások megismerése	3,34	343
Nevelési eszközök, tankönyvek, taneszközök, nevelési-oktatási programok kiválasztásának segítése	3,15	162

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői és munkatársai a szaktanácsadással kapcsolatban milyen területeken tartják szükségesnek a szolgáltatás fejlesztését. A **fejlesztés szükségességének** feltérképezésénél fontos megjegyeznünk, hogy kérdésünk arra utalt, hogy melyik az az elsődleges (!) szempont,

40 1 = egyáltalán nem hasznos; 2 = inkább nem hasznos; 3 = inkább hasznos; 4 = rendkívül hasznos.

41 A szolgáltatást ténylegesen igénybe vevő intézmények vezetői.

amelynek mentén megítélésük szerint az adott terület fejlesztése a leginkább szükséges lenne. Azaz reális képet csak a legmagasabb százalékos aránnyal jellemezhető tényezőről állíthatunk, a többi tényező fontosságának sorrendje tájékoztató jellegű.

Jelen esetben fontos kiemelni, hogy **míg a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői a szaktanácsadás területére a leginkább humán erőforrás-hiányosként tekintettek, addig beosztott munkatársaik a forrásbevonást tartották a legszükségesebbnek.** Kivételt jelent ebből a szempontból a köznevelési intézmények dokumentumaival kapcsolatos feladatok ellátása és részben az egyéni szakmai tanácsadás, melyek esetében a munkatársak is úgy nyilatkoztak, hogy a humán erőforrás hiánya nehezíti leginkább a további fejlődést.

A SZAKTANÁCSADÓI RENDSZER ÁTALAKÍTÁSÁVAL KAPCSOLATOS VÉLEMÉNYEK

2014 nyarán már ismert volt, hogy ennek a szolgáltatási területnek a működésében, szabályozási környezetében változások várhatóak, ezért a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőit arról is megkérdeztük, hogy megítélésük szerint **hogyan működhetne ideálisan a szaktanácsadói rendszer.**

2013-ban és 2014-ben a **szaktanácsadói képzéseket** a megyei pedagógiai intézetek bevonásával az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet szervezte, ugyanakkor várhatóan a rendszer elsődleges kiépülése után is szükség lesz további szaktanácsadók képzésére, illetve továbbképzésére. **Erre a feladatra vizsgálataink alapján (28. táblázat) a fővárosi kabinetek nem vállalkoznának, a megyei pedagógiai intézetek vezetőinek pedig csak a fele nyilatkozott úgy, hogy szívesen részt venne a képzések megtartásában.**

28. táblázat: Vélemények a szaktanácsadói rendszer működtetési feladatainak optimális irányítási és szervezési szintjéről. Az országos és megyei irányítással és szakmai koordinációval kapcsolatos jövőbeni pedagógiai intézeti, kabineti feladatok megítélése – a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek (N = 29) válasza alapján (válaszadók száma, fő)

FELADAT	OPTIMÁLISNAK TEKINTETT IRÁNYÍTÁSI ÉS SZERVEZÉSI SZINT				A MEGYEI SZINTET VÁLASZTÓK ELOSZTLÁSA			
	MEGYEI SZINTŰ IRÁNYÍTÁS ÉS SZAKMAI KOORDINÁCIÓ (ÖNÁLLÓ FELELŐSSÉG)	ORSZÁGOS SZINTŰ IRÁNYÍTÁS MELLETT VÉGZETT MEGYEI SZINTŰ SZAKMAI KOORDINÁCIÓ	A PEDAGÓGIAI INTÉZETEKNEK ÉS KABINETEKNEK NE LEGYEN BENNE SZEREPÜK	A SZOLGÁLTATÁS MEGSZERVEZÉSÉNEK A VÁLASZADÓK ÁLTAL PREFERÁLT TERÜLETI SZINTJE	MEGYEI PEDAGÓGIAI INTÉZETEK (N ⁴² =12)	FŐVÁROSI KABINETEK (N = 12)	EGYHÁZI FENNTARTÁSÚ PEDAGÓGIAI INTÉZETEK (N = 2)	EGYÉB FENNTARTÓJÚ INTÉZETEK (N = 3)
Szaktanácsadók képzése, továbbképzése	11	17	1	regionális	6	3	1	1
A szaktanácsadói névjegyzék kezelése (felvétel a névjegyzékre, törlés a névjegyzékről)	4	20	5	országos	2	1	1	0
A köznevelési intézmények szaktanácsadás iránti igényeinek felmérése	23	6	0	megyei	10	11	1	1
Intézményi megkeresés mentén az igényekhez legjobban illeszkedő szaktanácsadó ajánlása	21	6	2	megyei	11	8	1	1
A szaktanácsadók küldése a minősítési eljárások mentén az intézménybe és/vagy a pedagógushoz	17	12	0	inkább megyei	9	6	1	1
A szaktanácsadók munkájának minőségbiztosítása	13	15	1	megyei és országos is	5	6	1	1
A szaktanácsadók munkájával kapcsolatos intézményi, pedagógusi vélemények, visszajelzések gyűjtése, értékelése, visszacsatolása	20	9	0	megyei	9	9	1	1
A szaktanácsadók munkájának ellenőrzése, minősítése	13	14	2	megyei és országos is	8	3	1	1
A szaktanácsadók költségtérítésével kapcsolatos adminisztrációs feladatok ellátása	16	7	6	inkább megyei	8	6	1	1

2014 nyarán a pedagógiai intézetek a szaktanácsadói névjegyzék kezelésére a jövőben is országos feladatként tekintettek, a köznevelési intézmények szaktanácsadással kapcsolatos igényeinek a felmérését azonban a többségük magáénak érezte, s úgy vélte, hogy azt megyei szinten lenne érdemes megszervezni. Főként azért, mert véleményük szerint **csak így lehetséges az intézményi, pedagógusi igényekhez legjobban illeszkedő szaktanácsadók ajánlása.** Mindez azt jelzi, hogy a pedagógiai intézetek és kabinetek a szaktanácsadók koordinálását saját, megyei szintű feladatukként szerették volna értelmezni, bár egy-két vezető attól már ódzkodott, hogy a minősítési eljárások következtében keletkező szaktanácsadói igények esetében is megyei szinten lássák el a koordinációs teendőket.

Arra azonban biztosan számítottak, hogy a szaktanácsadói látogatások koordinálása a feladataik közé fog tartozni, tartottak azonban attól, hogy számukra ismeretlen szaktanácsadókkal is együtt kell majd dolgozniuk. A kialakuló szaktanácsadói rendszerrel kapcsolatban a fókuszcsoporthoz tartozó interjúkon részt vevők között egyetértés mutatkozott abban, hogy a **hívó típusú⁴³ szaktanácsadást** preferálnák inkább. Egyrészt azért, mert ez a köznevelési intézmények számára nagyobb szakmai autonómiát jelenthetett volna, másrészt pedig azért, mert a pedagógiai intézetek is szívesebben vettek volna részt egy olyan szolgáltatás koordinálásában, amelyben az intézmények az adott szaktanácsadó szakmai kompetenciáira vonatkozó igényüket is megfogalmazhatták volna. Az interjúk során ezzel kapcsolatban is **megfogalmazódott a pedagógiai intézetek és partnereiknek az a markáns igénye, hogy saját szakember- (szaktanácsadó-) hálózatot működtethessenek, ami erősíthetné szakmai autonómiájukat és megyei koordinációs szerepüket is.**

„Én egy olyan pedagógiai intézetet képzek el, amelynek a magja ... az intézet. Jól körülhatárolt és meghatározott feladatokkal, a munkatársak számára nagyon jól meghatározott feladatkörökkel. A második szintje ennek az intézménynek egy nagyon kiterjedt szakemberhálózat lenne, akikkel a munkatársak tudnák tartani a kapcsolatot. Egy nagyon jó adatbázis, hogy kikhez lehet fordulni. És ez nem egy olyan lenne, hogy végtelen, határozottan meg lenne, hogy ennek a területnek, a kémiantanításnak vagy a magyartanításnak ez a 10 ember az, akikkel mi együttműködünk. Ez nyilvános lenne, hogy kik ezek, mert a tanárok mind ismerik egymást jól, és biztos, hogy sokat számít a személyes kötődés, hogyha ezek az emberek ott vannak, akkor szívesen kérnek segítséget tőlük... én egy ilyet képzek el, hogy egy ilyen kemény mag és egy jó szakembergárda...” – kormányhivatali főosztályvezető-helyettes

A szaktanácsadói munka **ellenőrzésével és minőségbiztosításával** kapcsolatban az online felmérés adatai (l. 28. táblázat) alapján azt látjuk, hogy számos vezető (14 fő; 15 fő) úgy vélte, hogy azt országos szinten kell szervezni, míg mások a megyei szintet részesítették volna előnyben (13 fő; 13 fő). A szaktanácsadói tevékenységgel

43 Hívó típusú szaktanácsadás alatt azt a szolgáltatást értjük, amelyben a köznevelési intézmény fogalmazza meg igényét azzal kapcsolatban, hogy mely célcsoport vagy célszemély számára milyen területen kér szaktanácsadói támogatást. A küldő típusú szaktanácsadás ezzel szemben olyan szolgáltatást jelent, amelyben az országos központ rendel el, hogy mely célcsoportnak vagy célszemélynek milyen területen kell szaktanácsadói támogatást kapnia.

kapcsolatos **pedagógusi vélemények, visszajelzések gyűjtése** az eredmények szerint **az a feladat, melyet a megkérdezettek szerint egyértelműen a megyei pedagógiai intézeteknek kell ellátniuk** (20 fő).

A szaktanácsadói munkával együtt járó **útiköltség-térítés** nagysága erősen összefügg azzal, hogy melyik szaktanácsadó hol fog óralátogatást végezni. A válaszadók úgy vélekedtek, hogy alapvetően ott érdemes az ezzel kapcsolatos adminisztrációt végezni, ahol a koordináció működik. Ugyanakkor itt a legmagasabb azoknak a válaszadóknak a száma (6 fő), akik úgy vélték, hogy ezzel a területtel egyáltalán nem kellene foglalkozniuk.

Az online kérdőívet kitöltő pedagógiai intézeti és kabineti vezetők úgy vélekedtek, hogy a szaktanácsadók munkájának koordinálását, munkájuk ellenőrzését a pedagógiai intézetekre, kabinetekre kellene bízni, így fontos kérdés lehet az is, hogy **milyen kapcsolat, szerződéses viszony alakuljon ki a pedagógiai intézetek, kabinetek és a szaktanácsadók között**. Az erre vonatkozó kérdésünkben négy különböző verziót kínáltunk fel a vezetőknek, melyek közül **a legnépszerűbbnek az eseti megbízás bizonyult** (31. ábra): ez az a megoldás, amely a leginkább elősegítheti a magas szintű munkavégzést, illetve **biztosítaná a több elvégzett munkáért járó több pénz elvét**, és rugalmassága miatt egyszerűsítene a koordinációt is. A pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői azt tartották volna ideálisnak, ha a szaktanácsadói rendszer működtetését úgy valósíthatják meg, hogy valamilyen munkajogi kapcsolatban állnak a szaktanácsadókkal.

31. ábra: A pedagógiai intézetek, kabinetek és a szaktanácsadók között létrejövő, ideálisnak tartott munkajogi kapcsolat megítélésnek eloszlása a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek véleménye alapján (fő) (N = 29)

A PEDAGÓGIAI ÉRTÉKELÉS

JOGSZABÁLYI KÖRNYEZET

A 48/2012-es EMMI rendelet 4. §-a rögzíti a pedagógiai értékelés mint szolgáltatási terület ellátásának **eszközeit és módszereit. Ezeknek a tevékenységeknek egy csoportja a pedagógiai-szakmai tudás megosztására, terjesztésére, illetve annak támogatására irányul**, ide sorolhatjuk a feladatbankok és mérőeszközök fejlesztését, hozzáférhetőségük biztosítását; a pedagógiai és komplex intézményértékelési eszközök és módszerek megismertetését és terjesztését; valamint a pedagógiai mérések eredményeinek feldolgozását követő, az intézményfejlesztést támogató szakmai szolgáltatásokat.

Ezek mellett a jogszabály **több olyan tevékenységet rögzít, amelyek a köznevelési intézmények fejlődéséhez, minőségi munkavégzésének fejlesztéséhez járulhatnak hozzá**, így a pedagógiai mérési rendszer működtetéséhez kapcsolódó pedagógiai-szakmai szolgáltatást, a neveléssel összefüggő mérési eszközök fejlesztését és alkalmazásuk segítését, ajánlását a köznevelési intézmények részére; a nevelési-oktatási intézmények belső pedagógiai értékelési rendszerének kialakítását segítő tanácsadás feladatainak ellátását; a helyi tantervek végrehajtásával kapcsolatos pedagógiai mérések ellátását és ezzel kapcsolatban tanácsadás biztosítását.

A FELADATELLÁTÁS GYAKORISÁGA

A pedagógiai értékelés kapcsán fontos megjegyezni, hogy a pedagógiai intézetek vezetőivel, munkatársaival végzett online felmérés adatai alapján ez az a terület, melynek válaszadói 23 különböző intézet, kabinet munkatársai közül kerültek ki. Ez – a szaktanácsadással, tantárgygondozással együtt – az egyik legnépesebb és egyben legheterogénebb szakmai munkatársakból álló csoportot jelenti, **létszámuk** azonban (a jogszabályban rögzítettekhez igazodva) **csak fele a szaktanácsadás területén dolgozó munkatársaknak**: összesen 36 fő.

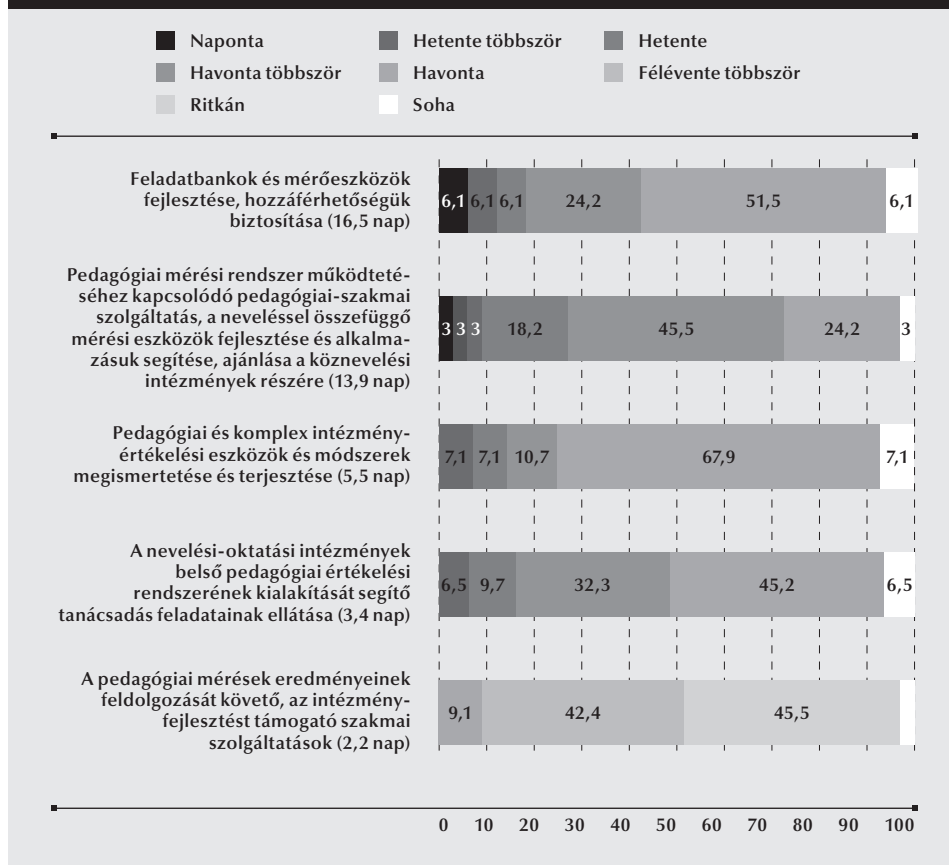
A pedagógiai értékelés területén belül az **egyres tevékenységek ellátási gyakoriságát** a 32. ábra mutatja. A pedagógiai értékelés területén dolgozó munkatársak válaszai azt jelzik, hogy a vizsgálat idején **az összes intézeti, kabineti feladat közül** a leggyakrabban ellátott tevékenység *a feladatbankok és mérőeszközök fejlesztése, hozzáférhetőségük biztosítása* (16,5 nap) volt. Emellett *a pedagógiai mérési rendszer működtetéséhez kapcsolódó pedagógiai-szakmai szolgáltatás, a neveléssel összefüggő mérési eszközök fejlesztése és alkalmazásuk segítése, ajánlása* (13,9 nap) jelentették azokat a feladatokat, **amelyekre a legtöbb időt szánták.**

A válaszokból kitűnik, hogy ezek nem olyan feladatok, amelyek a mindennapos intézeti munkában megjelentek volna, az adatok értelmezésénél azonban fontos megjegyezni, hogy egy-egy értékelési szolgáltatással kapcsolatos teendő jellemzően több napot is igénybe vett. Ennek is köszönhető, hogy az említett két szolgáltatási feladatot a közepes gyakorisággal nyújtott szolgáltatások között találjuk. Vélhetően ezeket a tevékenységeket hatékonyabbá lehetett volna tenni, ha a méréssel, értékeléssel kap-

csolatos kommunikáció (*Pedagógiai és komplex intézményértékelési eszközök és módszerek megismertetése és terjesztése*: 5,5 nap) gyakorisága is növekedett volna.

Talán emiatt is tapasztalható az, hogy **a nevelési-oktatási intézmények belső pedagógiai értékelésébe és intézményfejlesztésébe csak elvétve kapcsolódtak be a pedagógiai intézetek** (3,4 nap), bár ezeknek az akár hónapokat is felölelő feladatoknak a gyakorisága ezen a skálán lényegesen nehezebben értelmezhető, mint más tevékenységek esetén. Érdemes kiemelni, hogy annak ellenére, hogy szinte minden válaszadónk rendelkezett tapasztalatokkal a pedagógiai értékelés terén, az ezzel kapcsolatos feladatellátásra viszonylag kevés időt fordítottak. Ez felveti azt a kérdést, hogy vajon milyen tevékenységek ellátását tekintették a pedagógiai intézetek és kabinetek a pedagógiai értékelés területéhez tartozónak.

32. ábra: A pedagógiai értékelés szolgáltatási terület tevékenységeinek ellátására fordított idő és a tevékenység gyakoriságának eloszlása százalékban a pedagógiai intézetek és kabinetek munkatársainak adatközlése alapján (N = 33)

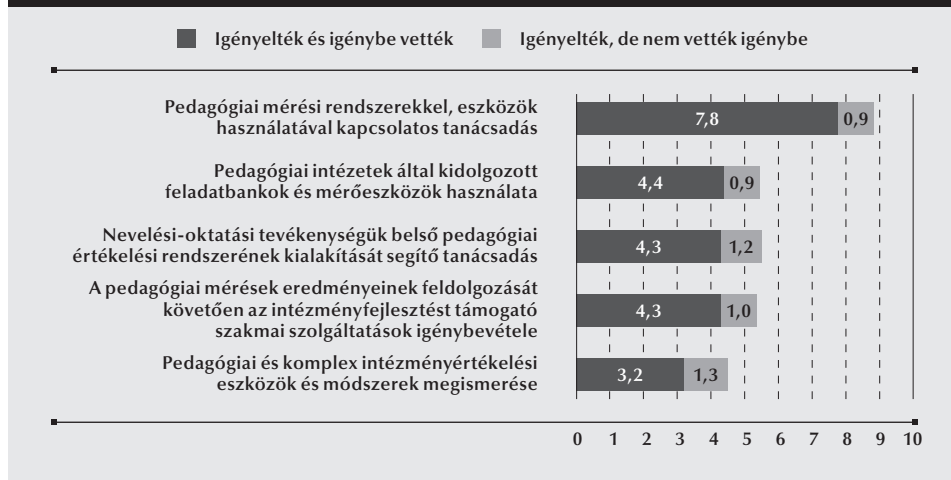

A köznevelési intézmények vezetőinek válasza a pedagógiai értékelés egyes feladatainak igénybevételével kapcsolatban elsősorban azt jelzik, hogy **a köznevelési intézményeknek 14%-a vette igénybe a pedagógiai értékelés rendeletben azonosított tevékenységeinek valamelyikét**. E tevékenységekkel kapcsolatban az is látszik, hogy az intézményeknek csak igen kis százaléka igényelte ezt a szolgáltatási típust, és elhanyagolható azoknak az intézményeknek a száma, amelyek igényelték, de aztán mégsem vették igénybe a szolgáltatást (33. ábra).

A pedagógiai értékelési szolgáltatásokat igénybe vevő köznevelési intézmények **leginkább a pedagógiai mérési rendszerekkel, eszközök használatával kapcsolatos tanácsadás terén kértek és kaptak segítséget a pedagógiai intézetektől (7,8%)**, és csak kevesebb, mint 5%-uk jelezte, hogy ezen a szolgáltatási területen belül más szolgáltatást is igényelt volna.

Az eredmények tehát arra utalnak, hogy a köznevelési intézmények kevésbé vették igénybe a pedagógiai értékeléssel kapcsolatos szolgáltatásokat, és azok közül is elsősorban a pedagógiai mérési rendszerekkel, eszközök használatával kapcsolatban vártak támogatást a pedagógiai intézetektől.

33. ábra: A pedagógiai értékelés szolgáltatási területén belül a jogszabályban rögzített feladatok igénybevételének aránya – a szolgáltatást igénylő köznevelési intézmények vezetőinek adatközlése alapján az összes válaszadó intézményvezető százalékában (N = 1821)

A FELADATELLÁTÁS MINŐSÉGE

A pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői általánosan pozitívabban ítélték meg a pedagógiai értékelés feladatellátását, mint a szolgáltatásért felelős munkatársak az egyes feladatokat (1. 29. táblázat). A munkatársak válasza arra utalnak, hogy **azoknak az intézményfejlesztést is támogató szolgáltatásoknak a biztosításával voltak**

a leginkább elégedettek, amelyek a pedagógiai mérések eredményeinek feldolgozására épültek.

Érdemes kiemelni továbbá, hogy a munkatársak véleménye szerint a feladatbankok és mérőeszközök fejlesztését, hozzáférhetőségük biztosítását tudták a legalacsonyabb színvonalon ellátni, holott ez az a feladat, amelyre egyébként a legtöbb időt fordították (vö. 32. ábra).

29. táblázat: A pedagógiai értékelés általános megítélése az ellátási színvonal és a fejlesztés szükségessége szempontjából a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek (N = 29), valamint munkatársainak (N = 33) véleménye alapján a szolgáltatási terület tevékenységei szerinti bontásban					
A SZOLGÁLTATÁSI TERÜLET FELADATAI	SZÍNVONAL (HÁROM-FOKÚ SKÁLA)	FEJLESZTÉS SZÜKSÉGESSÉGE			
		HUMÁN ERŐFORRÁS	INFRA-STRUKTÚRA	FINAN-SZÍROZÁS	KOMMUNI-KÁCIÓ
<i>A szolgáltatási terület általános megítélése a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői szerint</i>	2,38	27,0%	14,6%	48,9%	9,5%
1. Feladatbankok és mérőeszközök fejlesztése, hozzáférhetőségük biztosítása	1,67	17,2%	13,8%	58,6%	10,3%
2. Pedagógiai mérési rendszer működtetéséhez kapcsolódó pedagógiai-szakmai szolgáltatás, a neveléssel összefüggő mérési eszközök fejlesztése és alkalmazásuk segítése, ajánlása a köznevelési intézmények részére	2,19	24,1%	13,8%	51,7%	10,3%
3. Pedagógiai és komplex intézményértékelési eszközök és módszerek megismertetése és terjesztése	1,86	30,4%	8,7%	43,5%	17,4%
4. A nevelési-oktatási intézmények első pedagógiai értékelési rendszerének kialakítását segítő tanácsadás feladatainak ellátása	1,97	42,3%	7,7%	30,8%	19,2%
5. A pedagógiai mérések eredményeinek feldolgozását követő, az intézményfejlesztést támogató szakmai szolgáltatások	2,25	21,4%	7,1%	60,7%	10,7%

A pedagógiai értékelést igénybe vevő köznevelési intézmények vezetőitől azt kér-tük, hogy értékeljék az egyes szolgáltatási feladatokat aszerint, hogy azokat mennyire találták hasznosnak saját intézményük működése szempontjából. A válaszok arra utal-nak, hogy **a köznevelési intézmények az egyes értékelési feladatok ellátásával körülbelül azonos mértékben voltak elégedettek (30. táblázat)**, hiszen minden feladatot hármastól ötösig értékkel jellemeztek.

30. táblázat: A pedagógiai értékelés feladatainak hasznosság szerinti megítélése a köznevelési intézmények vezetőinek (N = 281) véleménye alapján

A PEDAGÓGIAI ÉRTÉKELÉS FELADATAI	HASZNOSSÁG MEGÍTÉLÉSE (NÉGYFOKÚ SKÁLA ⁴⁴)	A VÁLASZADÓ ⁴⁵ KÖZNEVELÉSI INTÉZMÉNY-VEZETŐK SZÁMA (FŐ)
A pedagógiai mérések eredményeinek feldolgozását követően az intézményfejlesztést támogató szakmai szolgáltatások igénybevétele	3,29	137
Nevelési-oktatási tevékenységük belső pedagógiai értékelési rendszerének kialakítását segítő tanácsadás	3,27	135
Pedagógiai és komplex intézményértékelési eszközök és módszerek megismerése	3,27	124
Pedagógiai mérési rendszerekkel, eszközök használatával kapcsolatos tanácsadás	3,24	176
Pedagógiai intézet által kidolgozott feladatbankok és mérőeszközök használata	3,21	141

Az online felmérésben kíváncsiak voltunk arra is, hogy a pedagógiai intézetek vezetői és munkatársai a pedagógiai értékeléssel kapcsolatban **milyen területeken tartják szükségesnek a fejlesztést**. Az eredmények szerint a feladatok ellátását gátló tényezők mértékét a vezetők és a munkatársak nagyjából hasonlóan látták (vö. 29. táblázat): az infrastruktúrát a munkatársak valamivel kevésbé érzékelték gátló tényezőnek, viszont többen úgy vélték, hogy valamivel **hatékonyabb kommunikációra lenne szükség ezen a szolgáltatási területen belül**. Az egyes szolgáltatási feladatok ellátásának megítélése kapcsán a fejlesztéssel kapcsolatos elvárások tekintetében nagy különbségeket tapasztalhatunk. A munkatársak a humán erőforrás és a kommunikációs, marketingeszközök alkalmazását elsősorban a köznevelési intézmények belső pedagógiai értékelésének támogatásánál tartották szükségesnek, addig a finanszírozás problémáját minden tevékenység esetében jelentősnek vélték. Mindezek alapján elmondható, hogy a pedagógiai értékelés szolgáltatási területén belül **mind a pedagógiai intézetek vezetői, mind a területért felelős munkatársaik forráshiányosnak tartották az egyes tevékenységek ellátását**.

A PEDAGÓGIAI TÁJÉKOZTATÁS

JOGSZABÁLYI KÖRNYEZET

A 48/2012-es EMMI rendelet 5. §-ának (1) bekezdése rögzíti a pedagógiai tájékoztatás mint szolgáltatási terület ellátásának **eszközeit és módszereit**. **Ezek a tevékenységek jellemzően a pedagógiai-szakmai tudás és információk megosztására, terjesztésére, illetve annak támogatására irányulnak**, úgy, mint a nevelési és

44 1 = egyáltalán nem hasznos; 2 = inkább nem hasznos; 3 = inkább hasznos; 4 = rendkívül hasznos.

45 A szolgáltatást ténylegesen igénybe vevő intézmények.

a tanítási-tanulási folyamatot támogató, oktatástechnikai és oktatástechnológiai módszertani támogatások nyújtása; a nevelési és tantárgyi, műveltségterületi szakmódszertani tájékoztatók, segédletek és kiadványok elkészítése; valamint az óvodai, iskolai és kollégiumi könyvtárakkal való együttműködés is.

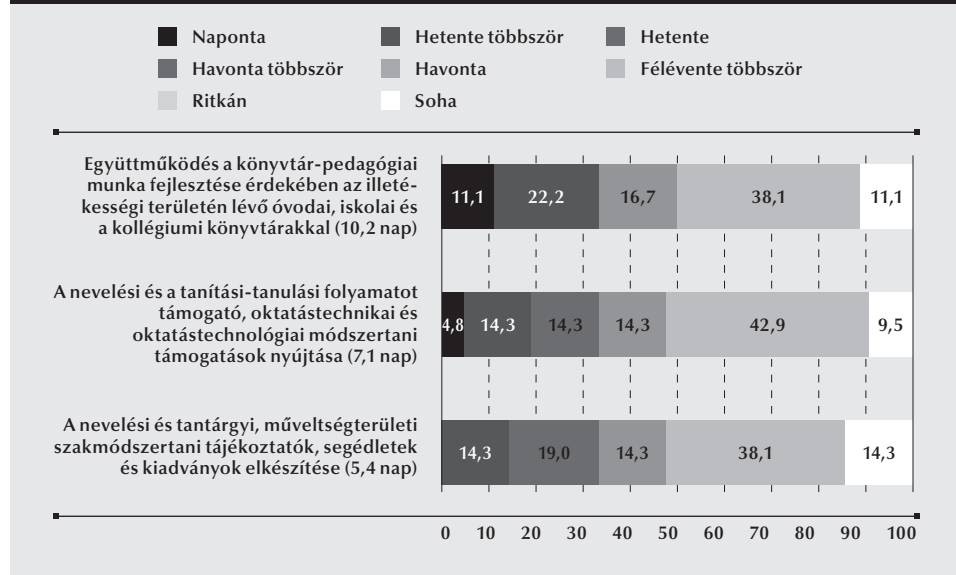
A FELADATELLÁTÁS GYAKORISÁGA

A pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőivel, munkatársaival végzett online felmérés eredményei azt jelzik, hogy **ez az a terület, melynek munkatársai a legkevésbé vettek részt más területekhez tartozó feladatok ellátásában**: az e területen dolgozó 39 válaszadónk 22 különböző intézet, kabinet munkatársa volt.

A pedagógiai tájékoztatás területén belül az egyes tevékenységek ellátási gyakoriságát a 34. ábra mutatja. A pedagógiai tájékoztatás területén dolgozó munkatársak válasza azt jelzik, hogy **az együttműködés a könyvtár-pedagógiai fejlesztés érdekében** (10,2 nap) **az a feladat, amelyre a legtöbb időt szánták** a pedagógiai intézetek. Különösen érdekes ez az eredmény annak ismeretében, hogy a kutatás időpontjában több pedagógiai intézet nem rendelkezett saját könyvtárral, s bár ezt nem írta elő a rendelet, ahol működött szakkönyvtár, ott az azzal kapcsolatos feladatok ellátása értelemszerűen megjelent a napi gyakorlatban.

A munkatársak válasza szerint **az oktatástechnológiai és oktatástechnikai módszertani újítások támogatására** (7,1 nap), valamint **a tájékoztatók, kiadványok, segéd-**

34. ábra: A pedagógiai tájékoztatás szolgáltatási terület tevékenységeinek ellátására fordított idő és a tevékenység gyakoriságának eloszlása százalékban – a pedagógiai intézetek, kabinetek munkatársainak adatközlése alapján (N = 21)

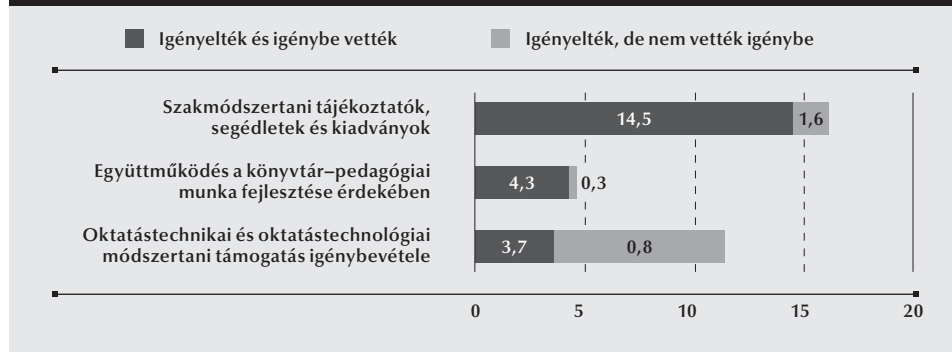

letek elkészítésére (5,4 nap) ehhez képest kevesebb időt fordítottak. Az összes szolgáltatási terület eredményei alapján azt mondhatjuk, hogy **a pedagógiai tájékoztatás azok között a tevékenységek között jelent meg, amelyek kevesebb kapacitást kötöttek le** a pedagógiai intézetek, kabinetek munkájában. A fókuszcsoporthoz tartozók során szerzett benyomásaink alapján azt mondhatjuk, hogy **a pedagógiai tájékoztatással foglalkozó kollégák elsősorban kommunikációs tevékenységet láttak el, és információkat osztottak meg a köznevelési intézményekkel.**

Az adatok alapján a vizsgált időszakban a **köznevelési intézmények 17,3%-a vette igénybe a pedagógiai tájékoztatás rendeletben azonosított tevékenységeinek valamelyikét.** Az is látszik azonban, hogy az intézményeknek csak kis százaléka igényelt ilyen szolgáltatást, de ezen belül alacsony azoknak az intézményeknek az aránya is, amelyek igényeltek ilyen szolgáltatást, de később mégsem vették igénybe (35. ábra). A pedagógiai tájékoztatást igénybe vevő intézmények válaszai szerint **a köznevelési intézmények leginkább szakmódszertani tájékoztatókkal, segédletekkel és kiadványokkal kapcsolatban kértek és kaptak segítséget a pedagógiai intézetektől** (14,5%), és csak kevesebb mint 5%-uk jelezte, hogy igénybe vett könyvtár-pedagógiai (4,3%) vagy oktatástechnológiai, oktatástechnikai módszertani támogatást (3,7%).

Mindez azt is jelenti, hogy **a köznevelési intézmények a pedagógiai tájékoztatás területén azt a szolgáltatást igényelték leginkább, amelyre a pedagógiai intézetek a legkisebb erőforrást fordították** (vö. 34. ábra).

35. ábra: A pedagógiai tájékoztatás jogszabályban rögzített feladatainak igénybevételi aránya – a szolgáltatást igénylő köznevelési intézmények vezetőinek adatközlése alapján az összes válaszadó intézményvezető százalékában (N = 1821)

A FELADATELLÁTÁS MINŐSÉGE

A pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői általánosan pozitívabban ítélték meg a pedagógiai tájékoztatás ellátását, mint a szolgáltatásért felelős munkatársak az egyes feladatokat (31. táblázat).

31. táblázat: A pedagógiai tájékoztatás általános megítélése az ellátási színvonal és a fejlesztés szükségessége szempontjából a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek (N = 29), valamint munkatársainak véleménye (N = 21) alapján a szolgáltatási terület tevékenységei szerinti bontásban

A SZOLGÁLTATÁSI TERÜLET FELADATAI	SZÍNVONAL (HÁROM- FOKÚ SKÁLA)	FEJLESZTÉS SZÜKSÉGESSÉGE			
		HUMÁN- ERŐFORRÁS	INFRA- STRUKTÚRA	FINANSZÍ- ROZÁS	KOMMUNI- KÁCIÓ
<i>A szolgáltatási terület általános megítélése a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői szerint</i>	2,4	24,1%	26,2%	31,7%	17,9%
1. A nevelési és a tanítási-tanulási folyamatot támogató, oktatástechnikai és oktatás-technológiai módszertani támogatások nyújtása	2,1	23,5%	23,5%	47,1%	5,9%
2. Nevelési és tantárgyi, műveltségterületi szakmódszertani tájékoztatók, segédletek és kiadványok elkészítése	2,1	35,3%	5,9%	47,1%	11,8%
3. Együttműködés a könyvtár-pedagógiai munka fejlesztése érdekében az illetékességi területén lévő óvodai, iskolai és a kollégiumi könyvtárakkal	1,9	23,1%	7,7%	53,8%	15,4%

Érdemes kiemelni továbbá, hogy **a munkatársak véleménye szerint a könyvtár-pedagógiai munka támogatását tudták a legalacsonyabb színvonalon el látni**, holott ez az a feladat, amelyre egyébként a legtöbb időt fordították (vö. 34. ábra).

A pedagógiai tájékoztatást igénybe vevő **köznevelési intézmények** vezetőitől azt kértük, hogy ítélik meg egy négyfokú skálán az egyes feladatokat aszerint, hogy azokat mennyire találták hasznosnak saját intézményük működése szempontjából. A válaszok arra utalnak, hogy **az egyes tájékoztatási feladatok ellátásával körülbelül azonos mértékben voltak elégedettek** (32. táblázat), hiszen minden feladatot hármastól ötösig értékkel jellemeztek.

32. táblázat: A pedagógiai tájékoztatás feladatainak hasznosság szerinti megítélése a köznevelési intézmények vezetőinek (N = 326) véleménye alapján

A PEDAGÓGIAI TÁJÉKOZTATÁS FELADATAI	HASZNOSSÁG MEGÍTÉLÉSE (NÉGYFOKÚ SKÁLA ⁴⁶)	A VÁLASZADÓ ⁴⁷ KÖZNEVELÉSI INTÉZMÉNY- VEZETŐK SZÁMA (FŐ)
Szakmódszertani tájékoztatók, segédletek és kiadványok	3,3	286
Oktatástechnikai és oktatástechnológiai módszertani támogatás igénybevétele	3,19	124
Együttműködés a könyvtár-pedagógiai munka fejlesztése érdekében	3,13	130

46 1 = egyáltalán nem hasznos; 2 = inkább nem hasznos; 3 = inkább hasznos; 4 = rendkívül hasznos.

47 A szolgáltatást ténylegesen igénybe vevő.

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői és munkatársai a pedagógiai tájékoztatással kapcsolatban milyen területeken tartják szükségesnek a fejlesztést. A **vezetők szerint egyik tényező tekintetében sem tűnt kiemelkedően szükségesnek a fejlesztés, míg a munkatársak a finanszírozási problémákat jobban, a kommunikációs nehézségeket pedig kevésbé hangsúlyozták** (vö. 31. táblázat). A munkatársak úgy vélekedtek, hogy a finanszírozási problémák kezelésére elsősorban *a könyvtár-pedagógiai munka támogatása* területén lenne szükség (53,8%), míg a humánerőforrás fejlesztését *a szakmódszertani tájékoztatók, segédletek, kiadványok elkészítésével* összefüggésben (35,3%) tartották fontosnak. E mellett az infrastrukturális adottságokat elsősorban *az oktatástechnológiai, oktatástechnikai támogatásokkal* kapcsolatban tartották akadályozó tényezőnek (23,5%), a kommunikációval kapcsolatos fejlesztést pedig *a könyvtár-pedagógiai munka támogatásában* érezték leginkább szükségesnek (15,4%).

A fókuszcsoporthoz tartozó interjúk alkalmával **a pedagógiai intézetek, kabinetek munkatársai azt fogalmazták meg, hogy a pedagógiai tájékoztatás területén forrásbevonásra lenne szükség**, mivel az intézeteknek szakmai folyóiratok megrendelésére, szakirodalmak vásárlására szinte egyáltalán nem volt lehetősége. Problémaként jelezték azt is, hogy több intézetben már szakkönyvtár sem működött, így ezek a pedagógiai intézetek nem tudták szakirodalmakkal támogatni az illetékességi körükbe tartozó köznevelési intézmények pedagógusait.

„A pedagógiai intézetnek természetesen jártak a szakmai lapok, ... amikor bementem a könyvtárba, akkor havonta volt ott 15-20 szakmai folyóirat, lap. Most odáig jutottunk, hogy nulla, zéró... Azért nem árt, ha egy pedagógiai intézetbe jár legalább egy szakmai lap.” – pedagógiai intézeti munkatárs

Ugyanakkor ezen a területen az intézetek gyakran ingyen nyújtottak szolgáltatásokat azoknak az intézményeknek (például az egyházi iskoláknak), amelyeknek csak térítés ellenében szolgáltathattak volna (hiszen például a tájékoztató kiadványok megosztása nem igényelt plusz erőforrást részükről).

„Talán a sikereinknél kellett volna említenem, hogy ingyen és bérmentve szolgáltatunk az állami fenntartású intézményeknek, de mi az egyházi intézményeknek is szolgáltatunk térítésmentesen. Például miért ne kaphatná meg tőlünk a Pedagógiai Hírkörképet vagy miért ne jöhetnének el a megyei tanévnyitó konferenciára? Ilyesmikért mi sosem kértünk pénzt...” – pedagógiai intézeti vezető

A TANÜGY-IGAZGATÁSI SZOLGÁLTATÁS

JOGSZABÁLYI KÖRNYEZET

A 48/2012-es EMMI rendelet 6. §-a rögzíti a tanügy-igazgatási szolgáltatás ellátásának **eszközeit és módszereit. Ezeknek a tevékenységek egy csoportja a közneve-**

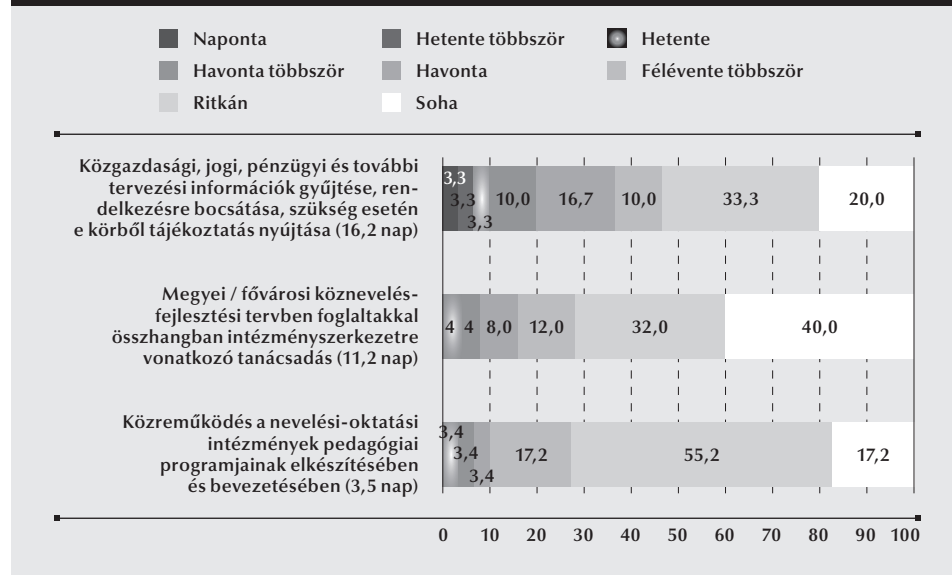
lési intézmények fejlődéséhez, minőségi munkavégzésének fejlesztéséhez járul hozzá. Támogatja *a nevelési-oktatási intézmények pedagógiai programjainak elkészítését és bevezetését*; valamint feladata a nem állami fenntartású intézmények esetében az *intézményszerkezetre vonatkozó tanácsadás nyújtása*. E mellett a tanügyigazgatási szolgáltatás részeként a jogszabály **nevesít egyfajta információgyűjtő és tájékoztató tevékenységet is**, mégpedig *a miniszter vagy valamely fenntartó felkérésére megvalósuló közgazdasági, jogi, pénzügyi és egyéb tervezési információk gyűjtését, rendelkezésre bocsátását, szükség esetén e körből tájékoztatás nyújtását*.

A FELADATELLÁTÁS GYAKORISÁGA

Online kérdőíves felmérésünkben a tanügyigazgatási szolgáltatás volt az egyik legalacsonyabb (25 fős) válaszadói létszámmal rendelkező terület, bár válaszadóink 19 különböző intézetből, kabinetből kerültek ki, azaz **pedagógiai intézetenként, kabinetenként jellemzően egy ember foglalkozott a területtel, és jellemző volt, hogy ezek a szakemberek a szaktanácsadás, illetve a pedagógiai értékelés területén is dolgoztak.**

A tanügyigazgatási szolgáltatás területén belül az egyes tevékenységek ellátási gyakoriságát a **36. ábra** mutatja. A területen dolgozó munkatársak válaszai azt jelzik, hogy **a közgazdasági, jogi, pénzügyi stb. információk gyűjtésére és az ezekkel kapcsolatos tájékoztatásra fordították a legtöbb időt** (16,2 nap), de megítélésük

36. ábra: A tanügyigazgatási szolgáltatási terület tevékenységeinek ellátására fordított idő és a tevékenység gyakoriságának eloszlása százalékban – a pedagógiai intézetek, kabinetek munkatársainak adatközlése alapján (N = 29)

szerint közel ugyanennyi időt vett igénybe az intézményszerkezettel kapcsolatos tanácsadás is (11,2 nap). Az eredmények szerint a pedagógiai intézetek, kabinetek ezen a szolgáltatási területen belül a legkevesebb időt arra fordították, hogy *közreműködjenek a nevelési-oktatási intézmények pedagógiai programjainak elkészítésében és bevezetésében* (3,5 nap).

Érdemes kiemelni, hogy **minden tevékenység esetében szokatlanul magas volt azon munkatársak aránya, akik egyáltalán nem foglalkoztak az adott feladattal.**

Ezek az eredmények összecsengenek a fókuszcsoportos interjúkon elhangzottakkal is, hogy ti. a vizsgált időszakban **a tanügy-igazgatási szolgáltatások nem játszottak kiemelt szerepet a pedagógiai intézetek, kabinetek mindennapi működésében.** A fókuszcsoportos interjúk alkalmával megtudtuk azt is, hogy a pedagógiai intézetek munkatársai a rendeletben **e területen belül nevesített feladatokon túlmenően más, kapcsolódó tevékenységeket is elláttak**, például tanügy-igazgatással kapcsolatos dokumentumok véleményezését kérte tőlük a kormányhivatal oktatási főosztálya, de tanügy-igazgatási információkkal kapcsolatos tájékoztató rendezvényeket is szerveztek.

„Szeretném megemlíteni és megköszönni a már említett nagy átalakulásnál, a köznevelési törvény megjelenése után, hogy minden tanügy-igazgatási feladathoz naprakész volt az intézet, ami az igazgatóknak óriási segítséget jelentett.” – köznevelési intézmény vezetője

„Nálunk úgy indul el egy nevelési tanév, hogy megkérdezik, hogy mire van szükségünk. Tehát ez is egy óriási dolog, ... mindamelllett, hogy megkapjuk ezeket a törvényi meg jogszabályi változásokat.” – óvodavezető

Tanügyigazgatással kapcsolatos kérdésekben a köznevelési intézmények kevésbé számítottak támogatásra a pedagógiai intézetektől, kabinetektől, illetve a szolgáltatások igénybevétele (pl. tanügy-igazgatási tájékoztatás) bizonyos esetekben nem feltételezte a szolgáltatás igénylését. A köznevelési intézmények vezetőitől kapott válaszok azt jelzik, hogy a válaszadók által képviselt intézmények 4,9%-a igényelt tanügyigazgatással kapcsolatos tájékoztatást, és 4,8%-uk ténylegesen igénybe is vette azt.

A FELADATELLÁTÁS MINŐSÉGE

A pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői általánosan pozitívabban ítélték meg a tanügy-igazgatási szolgáltatás ellátását, mint a szolgáltatásért felelős munkatársak az egyes feladatokat (33. táblázat). A **munkatársak** válaszai arra utalnak, hogy **leginkább az információgyűjtés és tájékoztatás tekintetében elégedettek az általuk nyújtott szolgáltatásokkal, de a tanügyigazgatás minden tevékenységében inkább fejlesztendőnek tartották azokat** (ezt a 2-es alatti átlagértékek jelzik).

33. táblázat: A tanügy-igazgatási szolgáltatás általános megítélése az ellátási színvonal és a fejlesztés szükségessége szempontjából a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek (N = 29), valamint munkatársainak (N = 29) véleménye alapján a szolgáltatási terület tevékenységei szerinti bontásban

A SZOLGÁLTATÁSI TERÜLET FELADATAI	SZÍNVONAL (HÁROM-FOKÚ SKÁLA ⁴⁸)	FEJLESZTÉS SZÜKSÉGESSÉGE			
		HUMÁN-ERŐFORRÁS	INFRA-STRUKTÚRA	FINANSZÍROZÁS	KOMMUNIKÁCIÓ
<i>A szolgáltatási terület általános megítélése a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői szerint</i>	2,4	57,7%	10,0%	26,2%	16,2%
1. Közgazdasági, jogi, pénzügyi és további tervezési információk gyűjtése, rendelkezésre bocsátása, szükség esetén e körből tájékoztatás nyújtása	1,9	42,9%	14,3%	28,6%	14,3%
2. Megyei / fővárosi köznevelés-fejlesztési tervben foglaltakkal összhangban intézményszerkezetre vonatkozó tanácsadás	1,7	40,0%	0,0%	40,0%	20,0%
3. Közreműködés a nevelési-oktatási intézmények pedagógiai programjainak elkészítésében és bevezetésében	1,8	34,8%	13,0%	30,4%	21,7%

A tanügy-igazgatási szolgáltatást igénybe vevő köznevelési intézmények vezetőitől azt kértük, hogy értékeljék a *közgazdasági, jogi, pénzügyi és további tervezési információk gyűjtésével, rendelkezésre bocsátásával, illetve az e téren való tájékoztatás nyújtásával* összefüggő feladatokat a szerint, hogy azokat mennyire találták hasznosnak saját intézményük működése szempontjából. **A vezetők ennek a tevékenységnek a hasznosságával meg voltak elégedve** (átlag: 3,26).

Az online felmérésben kíváncsiak voltunk arra is, hogy **a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői és munkatársai** a tanügy-igazgatási szolgáltatással kapcsolatban milyen területeken tartják szükségesnek a fejlesztést. A feladatok ellátását gátló tényezők mértékét a vezetők és a munkatársak nagyjából hasonlóan látták, s minden tevékenység esetében **a humánerőforrással kapcsolatos fejlesztést tartották a legfontosabbnak** (33. táblázat). Ez arra enged következtetni, hogy a pedagógiai intézetek, kabinetek munkatársai nem érezték magukat kompetensnek a tanügy-igazgatási szolgáltatások biztosításával kapcsolatban, illetve a feladatok ellátásához nem állt rendelkezésre elegendő hozzáértő munkatárs.

A fókuszcsoporthoz tartozó interjúk során ezzel összhangban azt tapasztaltuk, hogy **a pedagógiai intézetek munkatársai bizonytalanok voltak abban, hogy mi a feladatuk ezen a szolgáltatási területen belül**, hiszen ekkorra a tanügyigazgatással kapcsolatos tájékoztatást és információgyűjtést elsősorban az illetékes kormányhivatalok oktatási főosztályainak, valamint az állami intézményfenntartó központ tanterületeinek munkatársai látták el. Ugyanakkor az egyértelműnek látszott, hogy az

48 1 = fejlesztendő; 2 = megfelelő; 3 = kiemelkedő

óvodák – lévén települési önkormányzati fenntartásúak – elsősorban a pedagógiai intézetektől, kabinetektől várnak ezen a területen támogatást. Ezzel együtt azt is érdemes kiemelni, hogy a fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetések alkalmával **a pedagógiai intézetek, kabinetek munkatársai és a résztvevő intézményvezetők is azt fogalmazták meg, hogy szerintük is a kormányhivatalok és tankerületek tudják jobban ellátni ezt a szolgáltatást**, például az érettségik időszakában a vizsgákkal kapcsolatos – sok esetben technikai jellegű – kérdéseket sokkal inkább a kormányhivatallal célszerű egyeztetni, nem pedig a pedagógiai intézetek, kabinetek munkatársaival.

„A szakmai szolgáltatás tanügy-igazgatási része talán egy kicsit eltolódott most felénk. Az igazgatói körrel többé-kevésbé rendszeres a kapcsolat és a találkozás, és a tanügy-igazgatási kérdéseket ott megbeszéljük. Én azt gondolom, 2013 januárja óta ez talán egy kicsit másmilyen, mint ahogy korábban működött, mondjuk, az önkormányzati oktatási hivatalok szempontjából. Akkor valóban úgy volt – akkor én is pedagógiai szakértőként is dolgoztam –, hogy a pedagógiai intézet szolgáltatta ezeket az információkat az iskoláknak, az intézményeknek, a tantestületeknek és a fenntartóknak. Most minden megváltozott.” – megyei központi tankerületi igazgató

A PEDAGÓGUSOK KÉPZÉSÉNEK, TOVÁBBKÉPZÉSÉNEK ÉS ÖNKÉPZÉSÉNEK SEGÍTÉSE, SZERVEZÉSE

JOGSZABÁLYI KÖRNYEZET

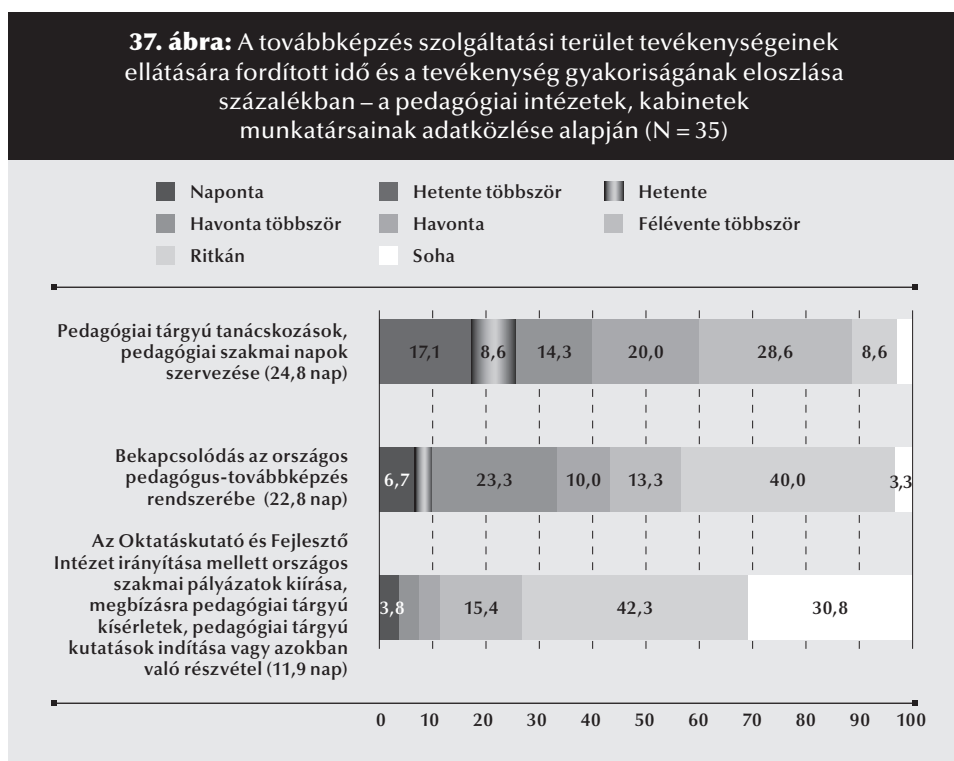
A 48/2012-es EMMI rendelet 7. §-a rögzíti a pedagógusok képzésének, továbbképzésének és önképzésének segítése, szervezése mint szolgáltatási terület ellátásának **eszközeit és módszereit. Ezek a tevékenységek jellemzően a pedagógiai-szakmai tudás megosztására, terjesztésére, illetve annak támogatására irányulnak.** E szerint nevesítődik a rendeletben a pedagógiai tárgyú tanácskozások, pedagógiai szakmai napok szervezése; az országos pedagógus-továbbképzés rendszerébe történő bekapcsolódás; valamint az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet irányítása mellett országos szakmai pályázatok kiírása, megbízásra pedagógiai tárgyú kísérletek, pedagógiai tárgyú kutatások indítása vagy azokban való részvétel. A rendelet rögzíti továbbá, hogy e terület szolgáltatásainak ellátásába bevonható az a pedagógusképző felsőoktatási intézmény által fenntartott pedagógiai intézet, amellyel az állami intézményfenntartó központ együttműködési megállapodást köt.

A FELADATELLÁTÁS GYAKORISÁGA

Az online kérdőíves felmérésben részt vett pedagógiai intézeti, kabineti munkatársak közül a továbbképzési területen 40 fő dolgozott, összesen 20 pedagógiai intézetben. Ez alapján jól látszik, hogy **a pedagógiai intézetekben, kabinetekben ezzel a területtel több munkatárs is foglalkozott** munkaidejének legalább egy részében. Ugyanakkor adataink azt jelzik, hogy azok a munkatársak, akik a továbbképzé-

sekért voltak felelősek, más területeken jellemzően a legkevesbé láttak el szolgáltatási feladatokat.

A továbbképzés területén belül az egyes tevékenységek ellátási gyakoriságát a 37. ábra mutatja. A továbbképzésekért felelős munkatársak válaszai azt jelzik, hogy **a pedagógiai tárgyú tanácskozások, szakmai napok szervezése** (24,8 nap) és az országos pedagógus-továbbképzés rendszerébe történő bekapcsolódás (22,8 nap) feladataira szánták a legtöbb időt a pedagógiai intézetek, kabinetek munkatársai. Az eredmények szerint csak egy-egy olyan, a területen dolgozó kolléga volt, aki ezekkel a feladatokkal sohasem foglalkozott, ezzel szemben az OFI irányítása mellett országos szakmai pályázatok kiírása, megbízásra pedagógiai tárgyú kísérletek, pedagógiai tárgyú kutatások indítása, illetve az ezekben való részvétel esetében nagy számban voltak azok, akik soha vagy félénél is ritkábban⁴⁹ foglalkoztak ezekkel a feladatokkal.

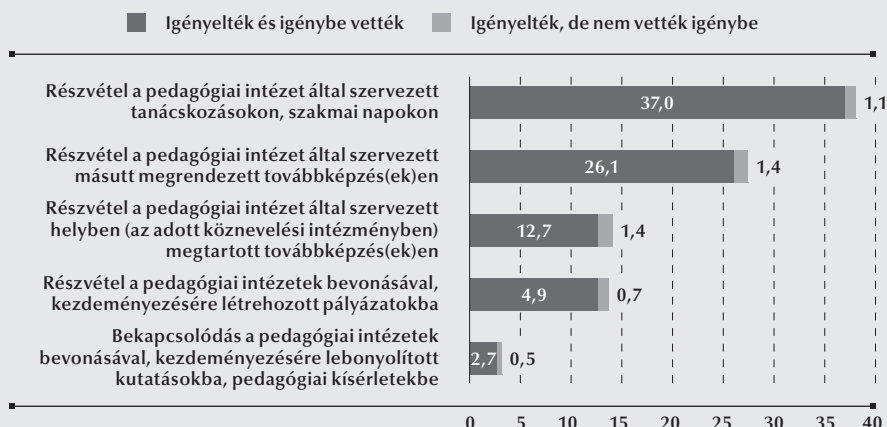
A köznevelési intézmények vezetőinek válaszai azt jelzik, hogy a köznevelési intézményeknek 42,8%-a vette igénybe a továbbképzésekkel kapcsolatos, a rendeletben azonosított tevékenységek valamelyikét. E tevékenységekkel kapcsolatban az is látszik, hogy elhanyagolható azoknak az intézményeknek a száma, amelyek igényelték, de aztán mégsem vették igénybe a szolgáltatást (38. ábra).

49 A nem állami fenntartású intézetek válaszadóinak mindegyikére ez volt jellemző.

A továbbképzéssel kapcsolatos szolgáltatásokat igénybe vevő intézmények vezetőinek válaszai szerint **leginkább a pedagógiai tárgyú tanácskozások, szakmai napok (37%) esetében éltek a pedagógiai intézetek, kabinetek által nyújtott lehetőségekkel.** Az intézményvezetők több mint negyede (26,1%) nyilatkozott úgy, hogy intézményük pedagógusai *részt vettek a pedagógiai intézet által máshol szervezett továbbképzésen* és több mint tíz százalékuk (12,7%) állította, hogy *a pedagógiai intézet munkatársai kihelyezett képzést tartottak saját intézményükben.* A fókusz-csoportos interjúk tapasztalatai alapján elmondható, hogy a köznevelési intézmények vezetői, pedagógusai egyöntetűen azt az igényüket fogalmazták meg, hogy **szívesebben vennének igénybe olyan képzéseket, amelyeket a saját intézményükben tartanak a pedagógiai intézetek munkatársai.**

„A szakképzésért élek, és nekem a legfontosabb problémám most az, hogy vannak olyan szakoktató kollégáim, akiknek nincsen pedagógus végzettségük, tehát konkrétan a pedagógiai szolgáltatótól itt helyben, maximum 60 km-es távolságban, költséghatékonyan kellene pedagógiai képzést tudjanak szerezni a kollégáimnak... Azt lehet mondani, hogy ami helyben van, arra sokkal hamarabb és könnyebben lehet beiskolázni a kollégákat, mint amiért akárcsak 60 kilométert kell utazni... és a szolgáltató, ha hívjuk őket, jönnek, 10-20-30 órás képzéseket tartanak... Tehát bocsássatok meg, én most matek szaktanácsadóként nem érttem, hogy miért kellett 12 embernek fölmenni Budapestre az egynapos matekos képzésre, mert 12 emberhez egy oktató simán le tudott volna jönni tizedannyi költségért... És nem tudom hányan fönt voltunk, mennyi útiköltséggel, idővel, energiával és a többi. Tehát, ha valamit csinálunk, akkor vigyük közelebb az emberekhez.” – szakképző intézmény vezetője

38. ábra: A pedagógiai továbbképzés szolgáltatási területen belül a jogszabályban rögzített feladatok igénybevételének aránya – a szolgáltatást igénylő köznevelési intézmények vezetőinek adatközlése alapján az összes válaszadó intézményvezető százalékában (N = 1821)

Az online kérdőíves felmérés szerint a köznevelési intézmények a továbbképzések területén nevesített pedagógiai-szakmai szolgáltatások közül a pedagógiai intézetek, kabinetek által vezetett pályázatokba (4,9%), kutatásokba (2,7%) való csatlakozás lehetőségével éltek a legkevésbé.

A FELADATELLÁTÁS MINŐSÉGE

A szolgáltatások színvonalának megítélésére vonatkozó válaszok azt jelzik, hogy a vezetők általánosan pozitívabban ítélték meg a továbbképzési szolgáltatás ellátását, mint a szolgáltatásért felelős munkatársak az egyes feladatokat (34. táblázat). A **munkatársak** válaszaival arra utalnak, hogy **a pedagógiai tárgyú tanácskozások, szakmai napok szervezésével voltak a leginkább elégedettek**; ennek a tevékenységnek a színvonalát megfelelőnek (a skála átlaga: 2,5) tartották. Ehhez képest az országos továbbképzés rendszerébe való bekapcsolódást (1,9) és az OFI által irányított pályázatokban, kutatásokban való részvételt (1,8) alacsonyabb színvonalúnak és fejleszteni valóra ítélték meg.

34. táblázat: A képzések, továbbképzések szolgáltatási területének általános megítélése az ellátási színvonal és a fejlesztés szükségessége szempontjából a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek (N = 29), valamint munkatársainak (N = 35) véleménye alapján a szolgáltatási területen belül azonosított feladatok szerinti bontásban					
A SZOLGÁLTATÁSI TERÜLET FELADATAI	SZÍNVONAL (HÁROM-FOKÚ SKÁLA ⁵⁰)	FEJLESZTÉS SZÜKSÉGESSÉGE			
		HUMÁN-ERŐFORRÁS	INFRA-STRUKTÚRA	FINANSZÍROZÁS	KOMMUNIKÁCIÓ
A szolgáltatási terület általános megítélése a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői szerint	2,6	14,0%	7,3%	76,7%	2,0%
1. Pedagógiai tárgyú tanácskozások, pedagógiai szakmai napok szervezése	2,5	3,4%	10,3%	79,3%	6,9%
2. Bekapcsolódás az országos pedagógus-továbbképzés rendszerébe	1,9	16,7%	4,2%	62,5%	16,7%
3. Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet irányítása mellett országos szakmai pályázatok kiírása, megbízásra pedagógiai tárgyú kísérletek, pedagógiai tárgyú kutatások indítása vagy azokban való részvétel	1,8	35,3%	5,9%	29,4%	29,4%

A képzésekkel, továbbképzésekkel kapcsolatos szolgáltatásokat igénybe vevő köznevelési intézmények válaszaival alapján az látható, hogy az intézmények **a saját in-**

50 1 = fejleszteni való; 2 = megfelelő; 3 = kiemelkedő

tézményükbe kihelyezett továbbképzésekkel voltak a leginkább elégedettek (35. táblázat). Érdekes itt ismét megemlíteni, hogy ez az a továbbképzési forma, melyre a fókuszcsoporthoz tartozók tanulsága szerint a legnagyobb igény mutatkozott a köznevelési intézmények vezetői és pedagógusai részéről. Általánosságban elmondható, hogy a köznevelési intézmények a továbbképzésen belül is minden igénybe vehető tevékenység ellátásáról elégedetten nyilatkoztak, hiszen minden feladatot hármas feletti értékkel jellemeztek. Kiemelendő azonban, hogy a pedagógiai intézetek, kabinetek bevonásával, kezdeményezésére végzett kutatásokba, kísérletekbe való bekapcsolódás az a szolgáltatási terület, melyet az intézményvezetők a legkevésbé tartottak hasznosnak intézményük működése szempontjából.

35. táblázat: A képzések, továbbképzések feladatainak hasznosság szerinti megítélése a köznevelési intézmények vezetőinek (N = 680) véleménye alapján		
A KÉPZÉSEK, TOVÁBBKÉPZÉSEK FELADATAI	HASZNOSSÁG MEGÍTÉLÉSE (NÉGYFOKÚ SKÁLA⁵¹)	A VÁLASZADÓ⁵² KÖZNEVELÉSI INTÉZMÉNY-VEZETŐK SZÁMA (FŐ)
Részvétel a pedagógiai intézet által szervezett kihelyezett továbbképzés(ek)en	3,45	271
Részvétel a pedagógiai intézet által szervezett másutt megrendezett továbbképzés(ek)en	3,33	462
Részvétel a pedagógiai intézet által szervezett tanácskozásokon, szakmai napokon	3,31	608
Részvétel a pedagógiai intézetek bevonásával, kezdeményezésére létrehozott pályázatokba	3,31	132
Bekapcsolódás a pedagógiai intézetek bevonásával, kezdeményezésére lebonyolított kutatásokba, pedagógiai kísérletekbe	3,14	99

Az online felmérés keretében azt is szeretnénk volna vizsgálni, hogy a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői és munkatársai a továbbképzésekkel kapcsolatban mely területeken látják indokoltnak a fejlesztést. Az eredmények szerint **mind a vezetők, mind a területért felelős munkatársak a finanszírozást látták az elsődleges problémának** (34. táblázat). A munkatársak véleménye szerint elsősorban a pedagógiai tárgyú tanácskozások, szakmai napok szervezése igényelt volna forrásbevonást, ezzel a tevékenységgel kapcsolatban más fejlesztést lényegesen kevésbé tartottak szükségesnek. A fókuszcsoporthoz tartozók interjúkon elhangzottak a finanszírozással kapcsolatban arra a problémára is ráirányították a figyelmet, hogy a pedagógiai intézetek költségvetése nem tette lehetővé újabb képzések akkreditálását. Érdekes kiemelni továbbá, hogy az online kérdőívben sem a vezetők, sem a munkatársak nem jeleztek infrastrukturális problémákat a továbbképzéssel kapcsolatban.

A köznevelési intézmények vezetőinek feltett nyílt végű kérdésre⁵³ adott válaszok ugyanakkor azt jelzik, hogy **a vezetők szerint az is problémát okoz, hogy**

51 1 = egyáltalán nem hasznos; 2 = inkább nem hasznos; 3 = inkább hasznos; 4 = rendkívül hasznos

52 A szolgáltatást ténylegesen igénybe vevő.

53 „Intézményük milyen egyéb adottságai akadályozzák még a szolgáltatások hozzáférhetőségét, illetve színvonalának növelését?”

nincs vagy nem megfelelő az előadótermük, illetve a rendelkezésükre álló számítógépes eszközök is elavultak⁵⁴. Érdemes kiemelni az OFI irányítása mellett végzett pályázatokhoz, kutatásokhoz történő csatlakozást, melynek fejlesztési gátjait a munkatársak a többi tevékenységhez képest eltérően ítélték meg: az eredmények azt mutatják, hogy ezzel kapcsolatban szinte egyforma mértékben érezték szükségesnek a humán erőforrás-bővítést, a kommunikáció fejlesztését és a forrásbevonást is. Ezek közül a kommunikáció fejlesztésének igénye az, ami más szolgáltatási tevékenységekhez képest magasabb értéket mutat, és azt jelzi, hogy a pedagógiai intézetek munkatársai az OFI-val való hatékonyabb együttműködést is különösen fontosnak tartották a pályázatokba, kutatásokba való bekapcsolódás kapcsán.

A továbbképzések szervezése terén érdemes kiemelnünk a **pedagógiai intézetek és a pedagógusképző, -továbbképző felsőoktatási intézmények közötti kapcsolatot**. A pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek harmada ítélte gördülékenynek a felsőoktatási intézményekkel való kapcsolatukat, s más partnereikhez képest a felsőoktatás szereplői esetében számoltak be a leginkább **akadozó és nehézkes együttműködésről**. Emellett a válaszokból az is kiderült, hogy a pedagógiai intézetek, kabinetek és a felsőoktatási intézmények között jellemzően **alkalomszerű kapcsolatok** álltak fenn (1. 52. ábra). A fókuszcsoportos interjúk során azt tapasztaltuk, hogy a felsőoktatási intézmények és a pedagógiai intézetek, kabinetek közötti kapcsolatok elsősorban a pedagógus-továbbképzések területére fókuszáltak, és a résztvevők véleménye szerint **ezek az együttműködések a továbbképzések közös akkreditálása, tartása esetében voltak a legintenzívebbek**.

A TANULMÁNYI, SPORT- ÉS TEHETSÉGGONDOZÓ VERSENYEK SZERVEZÉSE ÉS ÖSSZEHANGOLÁSA

JOGSZABÁLYI KÖRNYEZET

A 48/2012-es EMMI rendelet 8. §-a e területtel kapcsolatban szűkszavúban fogalmaz, mint más szolgáltatási területek esetében. A rendelet a feladatellátással kapcsolatban csupán azt határozza meg, hogy a tanulmányi, sport- és tehetséggondozó versenyek szervezése és összehangolása keretében a versenyszervezővel kötött megállapodás alapján kell ellátni a versenykiírásban meghatározott feladatokat.

A FELADATELLÁTÁS MEGOSZLÁSA VERSENYTÍPUSOK SZERINT

Az online kérdőíves felmérést kitöltők válaszai alapján az látszik, hogy ez az egyetlen terület, amely esetében nem a megyei pedagógiai intézetek munkatársainak a túlsúlyát tapasztaltuk (jelen esetben 9 válaszadó), hanem a fővárosi kabinetekét (18 válasza-

⁵⁴ Az egymásnak ellentmondani látszó eredményekkel kapcsolatban fontos emlékeztetnünk, hogy a zárt végű kérdésben a megkérdezettektől csak a legfontosabb gátló tényezőre kérdeztünk rá, amiből csak arra következtethetünk biztonsággal, hogy az elsőleges probléma ezen a szolgáltatási területen a finanszírozás.

dó) – ennek ellenére a főváros esetében 11 kabinet, míg a megyei szinten szolgáltatók esetében 8 intézet munkatársainak válaszait dolgozhattuk fel. Mindez azt jelzi, hogy **a fővárosi kabinetek esetében sokkal jellemzőbb volt, hogy ezen a területen több munkatárs dolgozott.**

Az online kérdőíves felmérés keretében a többi szolgáltatási területtel szemben itt a területért felelős munkatársaktól nem a szolgáltatási feladatok ellátási gyakorisága iránt érdeklődtünk, hanem arról, hogy a különböző versenytípusok közül hánynak a lebonyolításában vesznek részt. A fővárosi kabinetek esetében szembevetve, hogy a megyei pedagógiai intézetekhez képest hány különböző verseny lebonyolításában vettek részt (36. táblázat): átlagosan 37 szaktárgyi tanulmányi verseny, 11,8 sportverseny, 5,5 művészeti verseny és 2,5 egyéb verseny szervezésében vállaltak feladatot –, míg a megyei pedagógiai intézetek ennél átlagosan minden versenytípus esetében kevesebb verseny lebonyolításában működtek közre. Ennek megítélése kapcsán különösen fontos figyelembe venni, hogy a fővárosi kabinetek szinte kizárólagosan csak az alapfokú oktatási intézmények számára szolgáltattak. A budapesti oktatási környezet (például kisebb utazási költségek, iskolák közötti kiélezettebb verseny a diákokért) megkönnyítheti a versenyek szervezését, de a szaktárgyi tanulmányi versenyek szervezésén túl, ami igazán szembevetve, az a megszervezett sportversenyek száma – különösen, hogy a válaszok alapján a megyei pedagógiai intézetek közül csak egy foglalkozott sportversenyek szervezésével. Ezek alapján úgy látszik, hogy **a fővárosi kabinetek egyik fő szolgáltatási tevékenysége a versenyszervezés volt.**

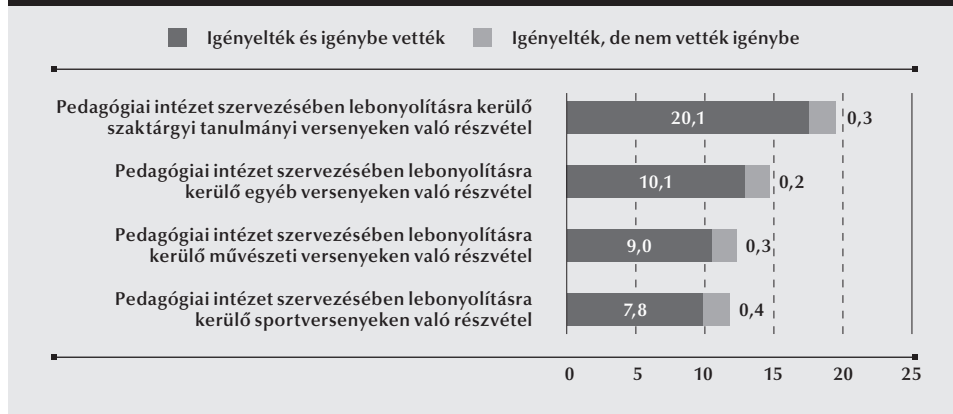
36. táblázat: A pedagógiai-szakmai szolgáltatók által lebonyolított versenyek átlagos száma versenytípusonként – a pedagógiai intézetek és kabinetek munkatársainak (N = 21) válaszai alapján

A PEDAGÓGIAI-SZAKMAI SZOLGÁLTATÓ TÍPUSA	VÁLASZADÓ(K) SZÁMA	SZAKTÁRGYI TANULMÁNYI VERSENYEK	SPORT-VERSENYEK	MŰVÉSZETI VERSENYEK	EGYÉB VERSENYEK
Megyei pedagógiai intézetek	9 fő	22,2 db	0,1 db	1,8 db	0,4 db
Fővárosi kabinetek	11 fő	37,0 db	11,8 db	5,5 db	2,5 db
Egyházi fenntartású pedagógiai intézetek	0 fő	n. a. ⁵⁵	n. a.	n. a.	n. a.
Egyéb fenntartójú intézetek	1 fő	50,0 db	0,0 db	3,0 db	4,0 db
Átlag		32,2 db	10,8 db	4,7 db	2,2 db

A köznevelési intézményeknek 23,5%-a vett igénybe a versenyszervezéssel kapcsolatos, a rendeletben azonosított tevékenységeket valamelyikét. Elhanyagolható azoknak az intézményeknek a száma, amelyek igényelték, de aztán mégsem vették igénybe a szolgáltatást (39. ábra).

55 n. a.: nincs rendelkezésre álló adat.

39. ábra: A versenyszervezés szolgáltatási területen belül a jogszabályban rögzített feladatok igénybevételének aránya – a szolgáltatást igénylő köznevelési intézmények vezetőinek adatközlése alapján az összes válaszadó intézményvezető százalékában (N = 1821)

A versenyszervezési szolgáltatást igénybe vevő intézmények válaszai szerint **elsősorban a szaktárgyi tanulmányi versenyekkel (20,1%) kapcsolatban éltek a pedagógiai intézetek és kabinetek segítségével**, csak minden tizedik (10,1%) intézményvezető jelezte, hogy egyéb (nem szaktárgyi, nem művészeti vagy sport-) verseny szervezésében is részt vettek a pedagógiai intézetek, kabinetek, s még ennél is kisebb arányban jelent meg a válaszok között a művészeti és sportversenyek szervezésében való közreműködés. Az eredmények tehát arra utalnak, hogy a köznevelési intézmények elsősorban a szaktárgyi tanulmányi versenyek megszervezésében számítottak a pedagógiai intézetek segítségére.

A FELADATELLÁTÁS MINŐSÉGE

A pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői általánosan pozitívabban ítélték meg a versenyszervezési szolgáltatások ellátását, mint a szolgáltatásért felelős munkatársak az egyes feladatokat. **Az összes szolgáltatási területet összehasonlítva megállapítható, hogy a versenyszervezés az a szolgáltatás, amelynek ellátásával a pedagógiai intézetek és kabinetek a leginkább meg voltak elégedve (37. táblázat).**

37. táblázat: A versenyszervezés általános megítélése az ellátási színvonal és a fejlesztés szükségessége szempontjából – a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek (N = 29), valamint munkatársainak (N = 21) véleménye alapján a szolgáltatási terület tevékenységei szerinti bontásban

A SZOLGÁLTATÁSI TERÜLET FELADATAI	SZÍNVONAL (HÁROM-FOKÚ SKÁLA ⁵⁶)	FEJLESZTÉS SZÜKSÉGESSÉGE			
		HUMÁN-ERŐFORRÁS	INFRA-STRUKTÚRA	FINANSZÍROZÁS	KOMMUNIKÁCIÓ
<i>A szolgáltatási terület általános megítélése a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői szerint</i>	2,8	9,9%	2,6%	80,1%	7,3%
1. Szaktárgyi tanulmányi versenyek	2,6	0,0%	7,1%	89,3%	3,6%
2. Sportversenyek	2,5	9,1%	0,0%	90,9%	0,0%
3. Művészeti versenyek	2,6	4,2%	0,0%	95,8%	0,0%
4. Egyéb versenyek	2,1	14,3%	0,0%	85,7%	0,0%

A versenyszervezési szolgáltatást igénybe vevő köznevelési intézmények vezetőinek válaszai alapján megállapítható, hogy az egyes szolgáltatási feladatokat mennyire találták hasznosnak saját intézményük működése szempontjából. A válaszok arra utalnak, hogy **az intézmények az egyes versenyszervezési feladatok ellátásával körülbelül azonos mértékben voltak elégedettek** (38. táblázat), hiszen minden feladatot hármass feletti értékkel jellemeztek. A pedagógiai intézetek, kabinetek munkatársainak véleményével összhangban a köznevelési intézmények vezetői is a szaktárgyi tanulmányi versenyek szervezésében való közreműködést ítélték meg a legpozitívabban.

A versenyszervezés terén **mind a vezetők, mind a területért felelős munkatársak a finanszírozás elégtelenségét tekintették a feladatok színvonalasabb ellátását leginkább gátló tényezőnek** (l. 37. táblázat). A fókuszcsoporthoz tartozók

38. táblázat: A versenyszervezés feladatainak hasznosság szerinti megítélése a köznevelési intézmények vezetőinek (N = 393) véleménye alapján

A VERSENYSZERVEZÉS FELADATAI	HASZNOSÁG MEGÍTÉLÉSE (NÉGYFOKÚ SKÁLA ⁵⁷)	A VÁLASZADÓ ⁵⁸ KÖZNEVELÉSI INTÉZMÉNY-VEZETŐK SZÁMA
Pedagógiai intézet szervezésében lebonyolításra kerülő szaktárgyi tanulmányi versenyeken való részvétel	3,41	360
Pedagógiai intézet szervezésében lebonyolításra kerülő művészeti versenyeken való részvétel	3,34	193
Pedagógiai intézet szervezésében lebonyolításra kerülő sportversenyeken való részvétel	3,33	209
Pedagógiai intézet szervezésében lebonyolításra kerülő egyéb versenyeken való részvétel	3,24	166

56 1 = fejlesztendő; 2 = megfelelő; 3 = kiemelkedő

57 1 = egyáltalán nem hasznos; 2 = inkább nem hasznos; 3 = inkább hasznos; 4 = rendkívül hasznos.

58 A szolgáltatást ténylegesen igénybe vevő.

kon részt vevő munkatársak elmondták, hogy a legnagyobb gondot az okozza, hogy szinte semmilyen finanszírozási lehetőség nem állt rendelkezésre a tanulók, pedagógusok utaztatására, ellátására, gyakran még a díjakra és a terembérletre sem jut forrás.

„A Bod Péter Társaság szervezi minden évben nagy-nagy nehézségek árán az országos könyv- és könyvtárhasználati versenyeket... Idén úgy zajlott le, hogy a kolléganőm hozott zöldséget, gyümölcsöt, zsírt és kenyeret, én sütöttem süteményt, a másik kolléganő szintén sütött, és ezzel tudtuk megvendégelni azokat a kollégákat, akik Nyíregyházáról, Egerből, Százhalombattáról és nem tudom, honnan, saját költségen fölhozták a gyerekeket a versenyre. És ha nem lenne ez a néhány 10-20 meg nem tudom hány elhivatott ember, akkor ez a verseny például meghalt volna... Tehát valahol mégiscsak kellene egy kis pénz kicsikarni erre a területre.” – általános iskolai pedagógus

A versenyszervezés területén dolgozó szakemberek online kérdőívben adott válaszai azt jelzik, hogy a forrásbevonásra különösen a művészeti versenyek lebonyolításához lett volna szükség (l. 37. táblázat).

A TANULÓTÁJÉKOZTATÓ, -TANÁCSADÓ SZOLGÁLAT

JOGSZABÁLYI KÖRNYEZET

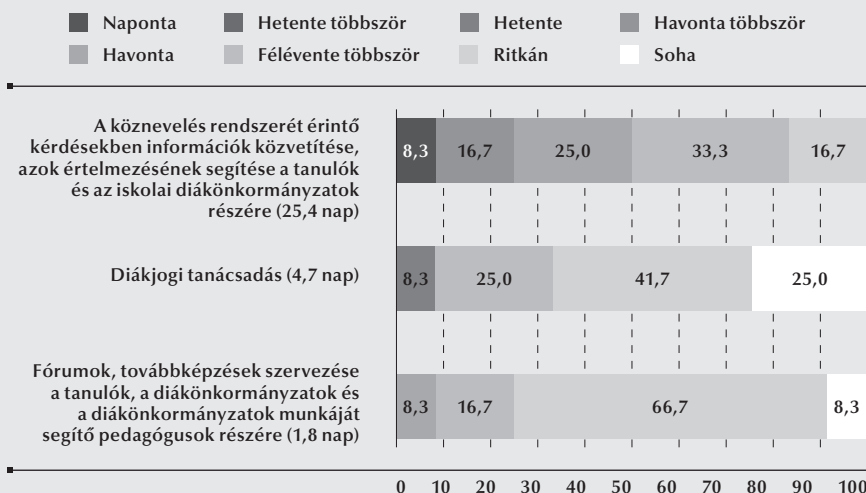
A 48/2012-es EMMI rendelet 9. §-a rögzíti a tanulótájékoztató és -tanácsadás mint szolgáltatási terület ellátásának **eszközeit és módszereit. Ezeknek a tevékenységeknek egy része elsősorban az információk megosztására irányul**, úgy, mint a tanulók és a diákönkormányzatok segítése, tájékoztatása a köznevelés rendszerét érintő kérdésekben, illetve a diákjogi tanácsadás megszervezése. **E mellett megjelenik a tevékenységek között a tanulóknak, a diákönkormányzatoknak és a diákönkormányzatok munkáját segítő pedagógusoknak szóló fórumok, továbbképzések megszervezése is.**

A FELADATELLÁTÁS GYAKORISÁGA

A tanulótájékoztató, -tanácsadás területéről 12 különböző intézet 12 munkatársa vett részt a kutatásban, mely jól mutatja **ennek a szolgáltatási területnek a többihez képest marginális jellegét**. Ki kell emelnünk továbbá, hogy az online kérdőívet kitöltő, nem állami pedagógiai-szakmai szolgáltatókat képviselő munkatársak közül senki sem ezen a területen dolgozott.

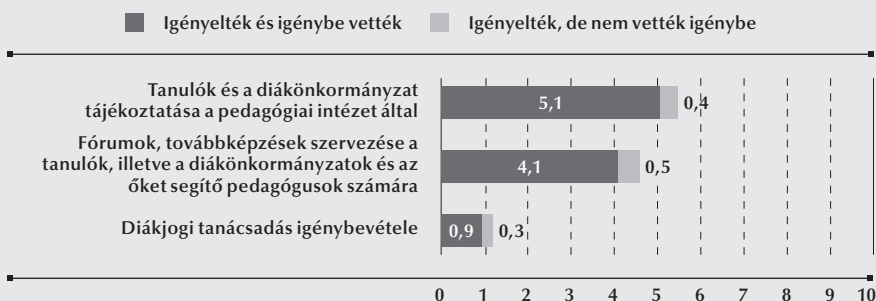
A tanulótájékoztató, -tanácsadás területén belül az egyes tevékenységek ellátási gyakoriságát a 40. ábra mutatja. A területért felelős munkatársak kérdőívünkben adott válaszai azt jelzik, hogy a pedagógiai intézetek **a tanulók és a diákönkormányzatok segítésére, tájékoztatására a köznevelés rendszerét érintő kérdésekben** (25,4 nap) **feladatra szánták a legtöbb időt**. Az eredmények szerint mind a **diákjogi tanácsadás** (4,7 nap), mind a **diákönkormányzatok támogatása** (1,8 nap) ritkábban ellátott feladatnak látszik a pedagógiai intézetek, kabinetek teendői között.

40. ábra: A tanulótájékoztatás, -tanácsadás szolgáltatási terület tevékenységeinek ellátására fordított idő és a tevékenység gyakoriságának eloszlása százalékban – a pedagógiai intézetek és kabinetek munkatársainak adatközlése alapján (N = 12)

Mint azt a 41. ábra mutatja, a köznevelési intézmények vezetőinek válasza a tanulótájékoztatás, -tanácsadás területén belül megjelenő feladatok igénybevételével kapcsolatban elsősorban azt jelzik, hogy **a köznevelési intézményeknek 6,9%-a vette igénybe a tanulótájékoztatás, -tanácsadás rendeletben azonosított tevékenységei valamelyikét.** E tevékenységekkel kapcsolatban az is látszik, hogy az

41. ábra: A tanulótájékoztatás, -tanácsadás szolgáltatási területen belül a jogszabályban rögzített feladatok igénybevételének aránya – a szolgáltatást igénylő köznevelési intézmények vezetőinek adatközlése alapján az összes válaszadó intézményvezető százalékában (N = 1821)

intézményeknek csak meglehetősen kis százaléka igényelte, és elhanyagolható azoknak az intézményeknek a száma, amelyek igényelték, de aztán mégsem vették igénybe a szolgáltatást.

Az intézményvezetők válasza szerint leginkább a tanulók és a diákönkormányzatok tájékoztatásához (5,1%) vették igénybe a pedagógiai intézetek, kabinetek segítségét, s még ennél is kisebb arányban vettek részt a pedagógiai intézetek, kabinetek által szervezett *diákjogi tanácsadásban* (0,9%), illetve *a tanulóknak, diákönkormányzatoknak és az őket segítő pedagógusoknak szóló fórumokon és továbbképzéseken* (4,1%). Mindez arra enged következtetni, hogy **a pedagógiai-szakmai szolgáltatások közül e terület iránt volt a legkisebb az érdeklődés a köznevelési intézmények részéről** – nem csoda, ha a pedagógiai intézetek, kabinetek más szolgáltatásokhoz képest kevés időt is fordítottak rá (vö. 40. ábra).

A FELADATELLÁTÁS MINŐSÉGE

A színvonal megítélésére vonatkozó válaszok azt mutatják, hogy a pedagógiai intézetek vezetői általánosan pozitívabban ítélték meg a tanuló-tájékoztató, -tanácsadás ellátását, mint a szolgáltatásért felelős munkatársak a feladatok többségét. Ugyanakkor az is elmondható, hogy **e terület színvonalának megítélése a többi területéhez képest – főképp a vezetők esetében – igen alacsony volt** (39. táblázat).

39. táblázat: A tanuló-tájékoztató, -tanácsadás általános megítélése az ellátási színvonal és a fejlesztés szükségessége szempontjából – a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek (N = 29), valamint munkatársainak (N = 12) véleménye alapján a szolgáltatási terület tevékenységei szerinti bontásban

A SZOLGÁLTATÁSI TERÜLET FELADATAI	SZÍNVONAL (HÁROMFOKÚ SKÁLÁ ⁵⁹)	FEJLESZTÉS SZÜKSÉGESSÉGE			
		HUMÁN-ERŐFORRÁS	INFRA-STRUKTÚRA	FINANSZÍROZÁS	KOMMUNIKÁCIÓ
<i>A szolgáltatási terület általános megítélése a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői szerint</i>	2,0	38,7%	10,9%	29,9%	20,4%
1. A köznevelés rendszerét érintő kérdésekben információk közvetítése, azok értelmezésének segítése a tanulók és az iskolai diákönkormányzatok részére	2,0	10,0%	20,0%	10,0%	60,0%
2. Diákjogi tanácsadás	1,8	25,0%	0,0%	37,5%	37,5%
3. Fórumok, továbbképzések szervezése a tanulóknak, a diákönkormányzatok és a diákönkormányzatok munkáját segítő pedagógusok részére	1,5	30,0%	0,0%	40,0%	30,0%

59 1 = fejlesztendő; 2 = megfelelő; 3 = kiemelkedő.

A tanuló-tájékoztatót, -tanácsadást igénybe vevő **köznevelési intézmények vezetői az egyes értékelési feladatok ellátásával körülbelül azonos mértékben voltak elégedettek**, ugyanakkor az is látható, hogy **az összes szolgáltatási terület közül a tanuló-tájékoztatót, -tanácsadás keretében ellátott tevékenységek hasznosságát ítélték a legalacsonyabbnak** (40. táblázat).

40. táblázat: A tanuló-tájékoztatót, -tanácsadás feladatainak hasznosság szerinti megítélése a köznevelési intézmények vezetőinek (N = 158) véleménye alapján		
A TANULÓ-TÁJÉKOZTATÁS, -TANÁCSADÁS FELADATAI	HASZNOSÁG MEGÍTÉLÉSE (NÉGYFOKÚ SKÁLA⁶⁰)	A VÁLASZADÓ⁶¹ KÖZNEVELÉSI INTÉZMÉNY-VEZETŐK SZÁMA
Fórumok, továbbképzések szervezése a tanulók, illetve a diákönkormányzatok és az őket segítő pedagógusok számára	3,02	114
Tanulók és a diákönkormányzat tájékoztatása a pedagógiai intézet által	3,01	132
Diákjogi tanácsadás igénybevétele	2,87	62

Az eredmények szerint **a vezetők elsősorban a humánerőforrás szempontjából tartották fontosnak a szolgáltatás fejlesztését, míg a munkatársak sokkal inkább a finanszírozás és a kommunikáció problémáját vélték felfedezni az alacsonyabb színvonal háttérében** (39. táblázat).

ÖSSZEGRÖZÉS

Az egyes szolgáltatási területekre vonatkozó kutatási eredmények alapján számos következtetés megfogalmazására nyílt lehetőségünk. Az adatok azt jelzik, hogy a pedagógiai intézetek, kabinetek munkájában a szaktanácsadás, tantárgygondozás területe igényelte a legjelentősebb időráfordítást, azon belül is **kimagaslóan sok munkát jelentett számukra az egyéni szakmai tanácsadás**. A tanuló-tájékoztatót és a pedagógiai értékelés területén voltak olyan feladatok, amelyeket a pedagógiai intézetek, kabinetek rendkívül ritkán végeztek. De míg a pedagógiai értékelés esetében gyakorlatilag minden feladattípus megjelent a válaszadók gyakorlatában, addig a diákjogi tanácsadással a területért felelős munkatársaknak a negyede még sosem foglalkozott.

A vizsgált időszakban két olyan szolgáltatási feladatot is találunk, melyet az adott területért felelős munkatársak nagy része soha nem látott még el. Az egyik az Oktatókutatási és Fejlesztési Intézet irányítása mellett országos szakmai pályázatok kiírása, megbízásra pedagógiai tárgyú kísérletek, pedagógiai tárgyú kutatások indítása vagy azokban való részvétel (továbbképzés), a másik pedig a megyei vagy fővárosi köznevelés-fejlesztési tervben foglaltakkal összhangban intézményszerkezetre vonatkozó

60 1 = egyáltalán nem hasznos; 2 = inkább nem hasznos; 3 = inkább hasznos; 4 = rendkívül hasznos.

61 A szolgáltatást ténylegesen igénybe vevő.

tanácsadás (tanügyigazgatás): előbbi feladattal a területen dolgozók 31, utóbbival 40%-a soha nem találkozott még (41. táblázat).

41. táblázat: Az egyes feladatok ellátásának gyakorisága és színvonala az adott területért felelős munkatársak megítélése szerint			
SZOLGÁLTATÁSI TERÜLET	FELADAT	GYAKORISÁG⁶² (NAP/ÉV)	SZÍNVONAL (HÁROMFOKÚ SKÁLA⁶³)
Szaktanácsadás	Egyéni szakmai tanácsadás	66,3	2,26
Szaktanácsadás	Nevelési és tantárgy-pedagógiai módszerek, eszközök, eljárások megismertetése, terjesztése	39,0	2,28
Tanuló-tájékoztatás	A köznevelés rendszerét érintő kérdésekben információk közvetítése, azok értelmezésének segítése a tanulók és az iskolai diákönkormányzatok részére	25,4	2,00
Továbbképzés	Pedagógiai tárgyú tanácskozások, pedagógiai szakmai napok szervezése	24,8	2,50
Szaktanácsadás	A köznevelés rendszerszintű fejlesztéseinek támogatása, a miniszter által indított országos tantárgyi és műveltségterületi pedagógiai feladatok segítése	24,1	2,20
Továbbképzés	Bekapcsolódás az országos pedagógus-továbbképzés rendszerébe	22,8	1,93
Szaktanácsadás	Az alkalmazott pedagógiai módszerek és pedagógiai fejlesztő tevékenység elemzésének, értékelésének segítése adott köznevelési intézmény, intézménytípus esetében	18,7	2,07
Pedagógiai értékelés	Feladatbankok és mérőeszközök fejlesztése, hozzáférhetőségük biztosítása	16,5	1,67
Tanügyigazgatás	Közgazdasági, jogi, pénzügyi és további tervezési információk gyűjtése, rendelkezésre bocsátása, szükség esetén e körből tájékoztatás nyújtása	16,2	1,91
Pedagógiai értékelés	Pedagógiai mérési rendszer működtetéséhez kapcsolódó pedagógiai-szakmai szolgáltatás, a neveléssel összefüggő mérési eszközök fejlesztése és alkalmazásuk segítése, ajánlása a köznevelési intézmények részére	13,9	2,19
Továbbképzés	Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet irányítása mellett országos szakmai pályázatok kiírása, megbízásra pedagógiai tárgyú kísérletek, pedagógiai tárgyú kutatások indítása vagy azokban való részvétel	11,9	1,83
Tanügyigazgatás	Megyei/fővárosi köznevelés-fejlesztési tervben foglaltakkal összhangban intézményszerkezetre vonatkozó tanácsadás	11,2	1,65
Pedagógiai tájékoztatás	Együttműködés a könyvtár-pedagógiai munka fejlesztése érdekében az illetékességi területén lévő óvodai, iskolai és a kollégiumi könyvtárakkal	10,2	1,88

62 A feladat ellátására fordított napok becsült száma.

63 1 = fejlesztendő; 2 = megfelelő; 3 = kiemelkedő.

SZOLGÁLTATÁSI TERÜLET	FELADAT	GYAKORISÁG (NAP/ÉV)	SZÍNVONAL (HÁROMFOKÚ SKÁLA)
Szaktanácsadás	Nevelési-oktatási intézményi pedagógiai programok, helyi tantervek, házirendek, intézményi pedagógiai dokumentumok elemzése, azok elkészítésének és alkalmazásának segítése	9,4	2,05
Szaktanácsadás	Nevelési eszközök, tankönyvek, taneszközök, nevelési-oktatási programok kiválasztásának segítése a nevelési-oktatási intézmény vagy az intézményrendszer egésze vonatkozásában	8,0	1,96
Pedagógiai tájékoztatás	A nevelési és a tanítási-tanulási folyamatot támogató, oktatástechnikai és oktatástechnológiai módszertani támogatások nyújtása	7,1	2,11
Pedagógiai értékelés	Pedagógiai és komplex intézményértékelési eszközök és módszerek megismertetése és terjesztése	5,5	1,86
Pedagógiai tájékoztatás	A nevelési és tantárgyi, műveltségterületi szakmódszertani tájékoztatók, segédletek és kiadványok elkészítése	5,4	2,11
Tanuló-tájékoztatás	Diákjogi tanácsadás	4,7	1,80
Tanügyigazgatás	Közreműködés a nevelési-oktatási intézmények pedagógiai programjainak elkészítésében és bevezetésében	3,5	1,80
Pedagógiai értékelés	A nevelési-oktatási intézmények belső pedagógiai értékelési rendszerének kialakítását segítő tanácsadás feladatainak ellátása	3,4	1,97
Pedagógiai értékelés	A pedagógiai mérések eredményeinek feldolgozását követő, az intézményfejlesztést támogató szakmai szolgáltatások	2,2	2,25
Tanuló-tájékoztatás	Fórumok, továbbképzések szervezése a tanulóknak, a diákönkormányzatok és a diákönkormányzatok munkáját segítő pedagógusok részére	1,8	1,55

Alátámasztják ezeknek a feladatoknak az alacsony preferenciáját a köznevelési intézmények vezetőinek válasza is, hiszen az eredmények azt jelzik, hogy alig három százalékuk vett részt pedagógiai tárgyú kísérletekben, kutatásokban (42. táblázat).

42. táblázat: Az egyes feladatok igénybevételének és hasznosságának megítélése a köznevelési intézmények vezetőinek véleménye alapján

SZOLGÁLTATÁSI TERÜLET	FELADAT	IGÉNYELTÉK ÉS IGÉNYBE VETTÉK (%)	IGÉNYELTÉK, DE NEM VETTÉK IGÉNYBE (%)	ELÉGEDETTSÉG (NÉGYFOKÚ SKÁLA ⁶⁴)
Továbbképzés	Résztétel a pedagógiai intézet által szervezett tanácskozásokon, szakmai napokon	37,0	1,1	3,31
Továbbképzés	Résztétel a pedagógiai intézet által szervezett másutt megrendezett továbbképzés(ek)en	26,1	1,4	3,33
Versenyszervezés	Pedagógiai intézet szervezésében lebonyolításra kerülő szaktárgyi tanulmányi versenyeken való részvétel	20,1	0,3	3,41
Szaktanácsadás	Nevelési és tantárgy-pedagógiai módszerek, eszközök, eljárások megismerése	17,6	1,9	3,34
Tájékoztatás	Szaktárgyszertani tájékoztatók, segédletek és kiadványok készítése	14,5	1,6	3,30
Szaktanácsadás	Egyéni szakmai tanácsadás igénybevétele	12,9	1,8	3,40
Továbbképzés	Résztétel a pedagógiai intézet által szervezett kihelyezett továbbképzés(ek)en	12,7	1,4	3,45
Szaktanácsadás	Intézményi dokumentumok elkészítésének és alkalmazásának segítése, elemzése	10,5	1,8	3,40
Versenyszervezés	Pedagógiai intézet szervezésében lebonyolításra kerülő egyéb versenyeken való részvétel	10,1	0,4	3,33
Szaktanácsadás	Alkalmazott pedagógiai módszerek és fejlesztő tevékenységek elemzése, értékelése, segítése	9,9	1,9	3,36
Versenyszervezés	Pedagógiai intézet szervezésében lebonyolításra kerülő művészeti versenyeken való részvétel	9,0	0,2	3,34
Versenyszervezés	Pedagógiai intézet szervezésében lebonyolításra kerülő sportversenyeken való részvétel	7,8	0,3	3,24
Pedagógiai értékelés	Pedagógiai mérési rendszerekkel, eszközök használatával kapcsolatos tanácsadás	7,8	0,9	3,24
Szaktanácsadás	Nevelési eszközök, tankönyvek, taneszközök, nevelési-oktatási programok kiválasztásának segítése	6,7	1,0	3,15

64 1 = egyáltalán nem hasznos; 2 = inkább nem hasznos; 3 = inkább hasznos; 4 = rendkívül hasznos, N = 747, azaz összesen 747 köznevelési intézményvezető minősített legalább egy szolgáltatást.

42. táblázat: Az egyes feladatok igénybevételének és hasznosságának megítélése a köznevelési intézmények vezetőinek véleménye alapján

SZOLGÁLTATÁSI TERÜLET	FELADAT	IGÉNYELTÉK ÉS IGÉNYBE VETTÉK (%)	IGÉNYELTÉK, DE NEM VETTÉK IGÉNYBE (%)	ELÉGEDETTSÉG (NÉGYFOKÚ SKÁLA)
Tanuló-tájékoztatás	Tanulók és a diákönkormányzat tájékoztatása a pedagógiai intézet által	5,1	0,4	3,01
Továbbképzés	Részvétel a pedagógiai intézetek bevonásával, kezdeményezésére létrehozott pályázatokban	4,9	0,7	3,31
Tanügy-igazgatás	Gazdasági, jogi, pénzügyi, tervezési információkhoz való hozzáférés a pedagógiai intézeten keresztül	4,8	0,1	3,26
Pedagógiai értékelés	Pedagógiai intézet által kidolgozott feladatbankok és mérőeszközök használata	4,4	0,9	3,21
Pedagógiai értékelés	Nevelési-oktatási tevékenységük belső pedagógiai értékelési rendszerének kialakítását segítő tanácsadás	4,3	1,2	3,27
Tájékoztatás	Együttműködés a könyvtár-pedagógiai munka fejlesztése érdekében	4,3	0,3	3,13
Pedagógiai értékelés	A pedagógiai mérések eredményeinek feldolgozását követően az intézményfejlesztést támogató szakmai szolgáltatások igénybevétele	4,3	1,0	3,29
Tanuló-tájékoztatás	Fórumok, továbbképzések szervezése a tanulók, illetve a diákönkormányzatok és az őket segítő pedagógusok számára	4,1	0,5	3,02
Tájékoztatás	Oktatástechnikai és oktatás-technológiai módszertani támogatás igénybevétele	3,7	0,8	3,19
Pedagógiai értékelés	Pedagógiai és komplex intézményértékelési eszközök és módszerek megismerése	3,2	1,3	3,27
Továbbképzés	Bekapcsolódás a Pedagógiai Intézetek bevonásával, kezdeményezésére lebonyolított kutatásokba, pedagógiai kísérletekbe	2,7	0,5	3,14
Tanuló-tájékoztatás	Diákjogi tanácsadás igénybevétele	0,9	0,3	2,87

A köznevelési intézmények válaszai azt is jelzik továbbá, hogy az összes szolgáltatási tevékenység közül a legnagyobb százalékban valamilyen továbbképzéssel (42,8%) vagy szaktanácsadással kapcsolatos szolgáltatást (31,5%) vettek igénybe, míg a legalacsonyabb igénybevételt a tanuló-tájékoztatás-

sal (6,9%) és a tanügyigazgatással (5,1%) kapcsolatos tevékenységek esetében jelezték⁶⁵.

Az egyes pedagógiai-szakmai szolgáltatási területek közül a pedagógiai tájékoztatás esetében magas azoknak a kollégáknak az aránya, akik egy-egy feladatot nem láttak el. A pedagógiai tájékoztatás esetében mindhárom, rendeletben meghatározott feladatról elmondható, hogy azokkal a megkérdezett munkatársak több mint 10%-a még sohasem foglalkozott (*41. táblázat*). Ezzel kapcsolatban érdemes kiemelni a fókuszcsoporthoz tartozó interjúk azon tapasztalatát, hogy a beszélgetéseinken részt vevő szakemberek fogalomhasználatában sokkal inkább a „pedagógustájékoztatás”, nem pedig a „pedagógiai tájékoztatás” volt a domináns, és úgy tűnt, e szerint is szerveződtek a pedagógiai tájékoztatás szolgáltatási feladatai. Mindez arra enged következtetni, hogy a **pedagógiai intézetek, kabinetek elsősorban nem a rendeletben rögzített feladatokat értelmezték a pedagógiai tájékoztatás körében, sokkal inkább a köznevelési intézmények vezetőinek, pedagógusainak tájékoztatását, információs igényük kielégítését tartották feladatuknak.**

A köznevelési intézmények vezetői úgy nyilatkoztak, hogy a pedagógiai intézetek által nyújtott szolgáltatások közül **a szakmai napokon, tanácskozásokon való részvételt (37%) vették igénybe leginkább**, ezt követi a pedagógiai intézetek, kabinetek által külső helyszínen megszervezett továbbképzéseken (26,1%), illetve a pedagógiai intézetek által szervezett szaktárgyi tanulmányi versenyeken való részvétel (20,1%, *42. táblázat*). Ezzel összefüggésben érdemes kiemelni, hogy a pedagógiai intézetek, kabinetek a munkatársak véleménye szerint **kiemelkedő színvonalon** (2,5 feletti átlag) négy feladatot láttak el: **a pedagógiai tárgyú tanácskozások, pedagógiai szakmai napok szervezését**, valamint **a tanulmányi, művészeti és sportversenyekkel kapcsolatos szolgáltatási feladatokat**. Ezt alátámasztják a köznevelési intézmények válaszai is, hiszen az intézményvezetők ezeket a tevékenységeket azok közé sorolták, amelyekkel elégedettebbek voltak (*42. táblázat*). Az eredmények e mellett azt is jelzik, hogy **a köznevelési intézmények vezetői a pedagógiai intézetek, kabinetek által külső helyszíneken lebonyolított továbbképzéseket** (átlag: 3,45) **tartották a leghasznosabbnak saját intézményük működése, fejlődése szempontjából.**

A pedagógiai intézetek, kabinetek munkatársai a legtöbb feladat ellátásának színvonalát átlagosnak (1,75-2,5 között) ítélték, míg a legalacsonyabb (1,75 alatti) értékekkel a következő feladatokat jellemezték: feladatbankok és mérőeszközök fejlesztése, hozzáférhetőségük biztosítása; megyei/fővárosi köznevelés-fejlesztési tervben foglaltakkal összhangban intézményszerkezetre vonatkozó tanácsadás; valamint fórumok, továbbképzések szervezése a tanulóknak, a diákönkormányzatok és a diákönkormányzatok munkáját segítő pedagógusok részére (*41. táblázat*). Összecsengenek ezekkel az eredményekkel **a köznevelési intézmények vezetői által adott válaszok**, hiszen az eredmények azt jelzik, hogy **az összes szolgáltatási feladat közül a tanulótá-**

65 A kérdőívben az intézményvezetőket az egyes szolgáltatási területeken belül a rendeletben azonosított tevékenységek igénybevételéről kérdeztük, nem a szolgáltatási területekről általában, mivel azt feltételeztük, hogy számukra a szolgáltatások elsősorban a tevékenységek és nem a szolgáltatási területek szintjén értelmezhetők. Az itt szereplő százaléktételeket az egyes szolgáltatási területek tevékenységeihez tartozó százaléktételek aggregálásával számoltuk ki, tehát azt jelzik, hogy az intézményeknek hány százaléka vett igénybe valamely szolgáltatási tevékenységet az adott szolgáltatási területen belül.

jékoztatás tevékenységei voltak azok, amelyekkel a legkevésbé tűntek elégedettnek (3,02 alatti értékek, 42. táblázat).

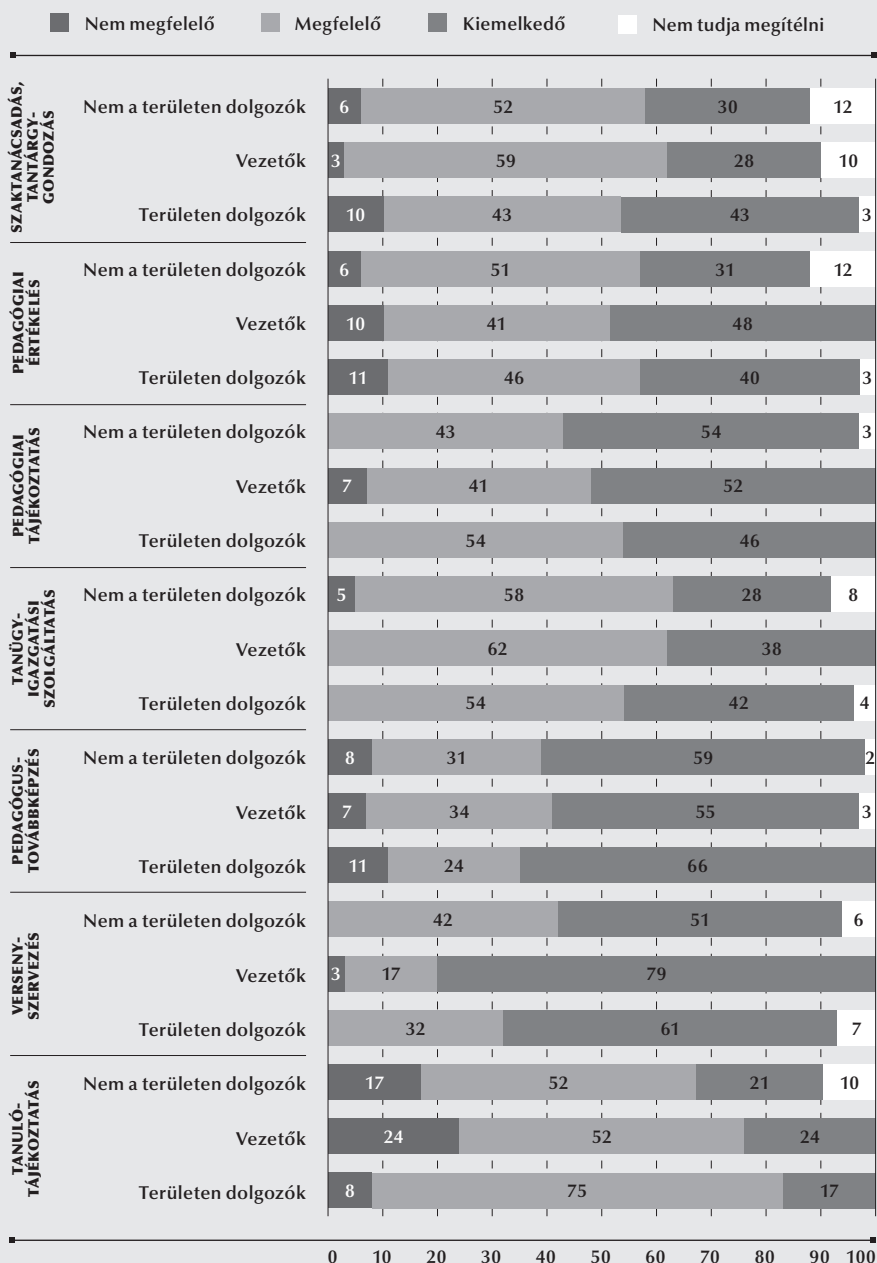
A pedagógiai intézetekben, kabinetekben dolgozók körében végzett online kérdőíves felmérés eredményei szerint általánosságban megállapítható, hogy **minél gyakrabban láttak el egy adott feladatot, ők maguk annál elégedettebbek voltak annak színvonalával** (korrelációs együttható: 0,4799). Kiemelendő továbbá, hogy **minél elégedettebbek voltak a pedagógiai intézetek, kabinetek munkatársai egy feladat ellátási színvonalával, a további fejlesztés szempontjából annál inkább a finanszírozást látták szükségesnek** (korrelációs együttható: 0,6742). A válaszok alapján elmondható az is, hogy a kevésbé színvonalas feladatellátás esetében a humán erőforrás mennyiségi és/vagy minőségi fejlesztését (korrelációs együttható: 0,5947), valamint a kommunikációs és marketingtevékenységet (korrelációs együttható: 0,5494) tartották volna fontosnak. Ez utóbbival kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy a feladat ellátásának gyakorisága nem mutatott összefüggést a kommunikációs és marketingtevékenységgel, ami azt jelzi, hogy az alacsony igénybevételt nem az elégtelen kommunikációnak tulajdonították a szakemberek, hanem úgy látták, hogy ezekre a szolgáltatásokra ők maguk nem tudják felkelteni a köznevelési intézmények érdeklődését (41. táblázat).

Az online kérdőíves felmérés során a munkatársaktól nem csak az egyes szolgáltatási területekhez tartozó feladatok, hanem **a szolgáltatási terület egészének a megítélését** is kértük a feladatellátás színvonalával kapcsolatban. Ezzel kapcsolatban azt tapasztaltuk, hogy a területen dolgozók az egyes feladatokhoz képest jóval színvonalasabbnak – jellemzően még a vezetőknél is színvonalasabbnak – tartották az adott szolgáltatási területet (42. ábra).

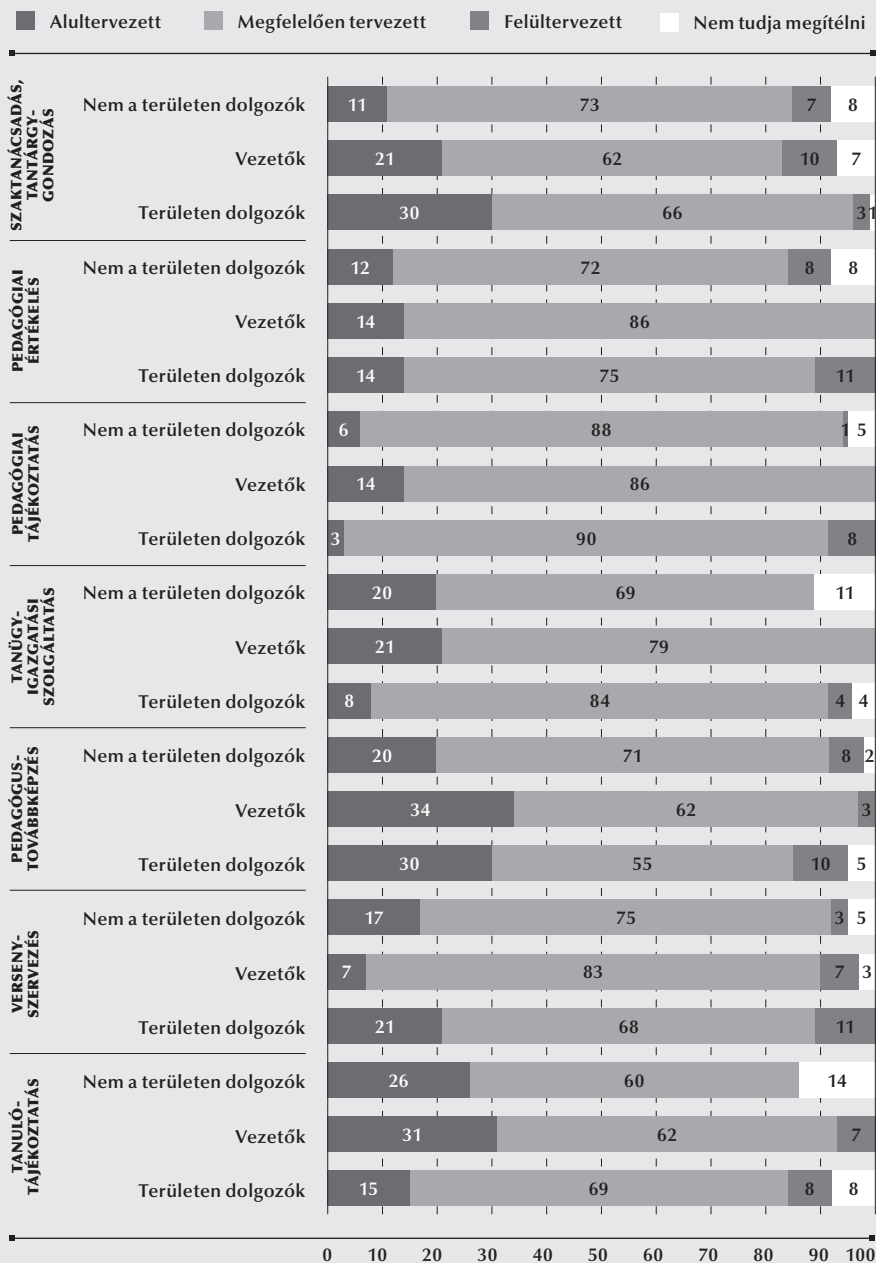
Különösen érdekes ez az eredmény annak függvényében, hogy az egyes területeken dolgozó munkatársak a szolgáltatási tevékenységek színvonalát rendre gyengébb színvonalúnak ítélték, mint a vezetők a szolgáltatási területeket általában. Abból, hogy az adott szolgáltatási területen dolgozó munkatársak az adott szolgáltatási terület ellátását pozitívabbnak ítélték meg, mint a rendelet által azon belül nevesített tevékenységeket, arra következtethetünk, hogy **a rendeletben meghatározott feladatok korántsem fedik le az adott szolgáltatási terület feladatainak a teljességét**. Az eredmények azt is jelzik, hogy a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői a munkatársaknál csak a pedagógiai értékelés és a versenyszervezés esetében elégedettebbek. Amikor azt vizsgáltuk, hogy a többi (nem ezeken a területeken dolgozó) munkatárs mit gondol az adott szolgáltatási területről, azt tapasztaltuk, hogy ezeknek a kollégák csak a pedagógiai tájékoztatás területéről vannak pozitívabb véleményekkel, mint a területen dolgozók.

A köznevelési intézmények vezetőinek válaszai egyúttal azt jelzik, hogy az egyes szolgáltatási területeken tapasztalt feladatellátást általában megfelelőnek, de több szempontból fejlesztendőnek ítélték. Az eredmények szerint **leginkább a pedagógiai tájékoztatás, a továbbképzés és a versenyszervezés területén nyújtott szolgáltatásokkal voltak elégedettek**, a legkevésbé pedig a tanuló-tájékoztatással és a tanügy-igazgatási területen nyújtott tájékoztatással (42. táblázat).

42. ábra: A szolgáltatási területek színvonalának megítélése – a pedagógiai intézetek adott területért felelős és más területen dolgozó munkatársainak, valamint a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek véleménye alapján

43. ábra: A szolgáltatási területek kapacitásának megítélése a pedagógiai intézetek, kabinetek adott területért felelős és más területen dolgozó munkatársainak, valamint a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek véleménye alapján

A különböző szolgáltatási területek kapacitásával (egy adott szolgáltatási területet felül- vagy alultervezettnek látnak-e) kapcsolatban az eredmények azt jelzik, hogy a szervezet kapacitását a válaszadók megfelelőnek (55-90% közötti értékek) tartották (43. ábra). Elmondhatjuk, hogy minden szolgáltatási területre igaz, hogy kevesen voltak azok, akik azt felültervezettnek (0-11% közötti értékek) értékelték, miközben egyik terület esetében sem talákoztunk azzal, hogy a válaszadók legalább 3%-a ne ítélte volna alultervezettnek az adott terület kapacitását. A vezetők leginkább a pedagógus-továbbképzés (34%), illetve a tanuló-tájékoztató kapcsolat (31%) érzékelték alultervezést, míg a területen dolgozók a szaktanácsadás, tantárgygondozás (30%) és a pedagógus továbbképzés esetében (30%), vagyis azokon a területeken, melyeket a leggyakrabban láttak el. Mindezek alapján elmondhatjuk, hogy **a pedagógiai intézetek, kabinetek megítélése szerint a kapacitás és az igények összhangja a pedagógiai tájékoztatás és a pedagógiai értékelés területén tűnt a legkedvezőbbnek.**

Végezetül érdemes kitérnünk a köznevelési intézmények vezetőitől kapott azon válaszok elemzésére, amelyek az egyes pedagógiai-szakmai szolgáltatási területeken belül azonosított fejlesztési lehetőségekre, illetve azok szükségességére vonatkoztak. **Az intézményvezetők** úgy nyilatkoztak, hogy a színvonalasabb szolgáltatások érdekében elsősorban **a továbbképzések és a versenyek szervezése területén lenne szükség forrásbevonásra**, éppen azokon a területeken, amelyek ellátásával egyébként a leginkább elégedettek voltak (43. táblázat).

A munkatársak létszámának növelését a szaktanácsadás, tantárgygondozás területén tartották a legszükségesebbnek, míg a munkatársak szakmai kompetenciáinak fejlesztését a pedagógiai értékelés és a tanügy-igazgatási tájékoztatás vonatkozásában. E mellett a pedagógiai intézetek kommunikációs és marketing-stratégiájának fejlesztését várták el a pedagógiai tájékoztatás és a tanuló-tájékoztató területén nyújtott szolgáltatások esetében.

43. táblázat: A szolgáltatási területeken megvalósuló feladatellátás színvonalának, valamint a szükséges fejlesztések területeinek megítélése a köznevelési intézmények vezetőinek véleménye szerint

	SZAKTANÁCS- ADÁS, TANTÁRGY- GONDOZÁS	PEDAGÓGIAI ÉRTÉKELÉS	PEDAGÓGIAI TÁJÉKOZ- TATÁS	TANÜGY- IGAZGATÁSI TÁJÉKOZTATÁS	TOVÁBB- KÉPZÉS	VERSENY- SZERVEZÉS	TANULÓ- TÁJÉKOZ- TATÁS
<i>Színvonal megítélése (háromfokú skála⁶⁶)</i>	1,83	1,81	1,98	1,75	1,96	1,93	1,76
nincs szükség fejlesztésre	10,5%	11,2%	17,7%	12,5%	12,8%	13,1%	12,0%
humán- erőforrás létszáma	28,2%	22,5%	14,2%	16,6%	11,2%	10,1%	19,2%
humán- erőforrás szakmai kompeten- ciája	23,3%	27,9%	14,7%	25,2%	12,4%	7,1%	13,4%
infra- struktúra	6,2%	6,7%	9,9%	8,7%	5,6%	7,3%	7,7%
finanszírozás	19,4%	15,1%	13,3%	16,6%	48,1%	46,2%	15,3%
kommuni- káció, marketing	12,3%	16,6%	30,2%	20,4%	9,9%	16,3%	32,4%

AZ ORSZÁGOS PEDAGÓGIAI-SZAKMAI SZOLGÁLTATÁSOK ELLÁTÁSA ÉS A HIÁNYTERÜLETKÉNT AZONOSÍTOTT SZOLGÁLTATÁSI TERÜLETEK MEGÍTÉLÉSE

JOGSZABÁLYI ÉS MŰKÖDÉSI KÖRNYEZET

A 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről a 19. § (2) szakaszban hét pedagógiai-szakmai szolgáltatási területet határoz meg. Ez a hét szolgáltatási terület a 48/2012-es EMMI rendeletben részletesen is megjelenik (3–9. §-ok), viszont további szolgáltatási területeket is azonosít, melyek esetében akként rendelkezik, hogy azokat „országos pedagógiai-szakmai szolgáltatásként kell megszervezni”. Ugyanakkor míg a nemzeti köznevelési törvényben nevesített hét szolgáltatási terület esetében egyértelmű, hogy ezeket a szolgáltatásokat maradéktalanul minden pedagógiai intézetnek és kabinetnek biztosítani kell a 48/2012-es EMMI rendelet 19. §-a szerint, addig az országosan megszervezendő szolgáltatások esetében egyáltalán nem egyértelmű, hogy ezeket ki és hogyan látja el. A pedagógiai intézetek és kabinetek humánerőforrás-igényének megtervezésekor (48/2012 EMMI rendelet 1. melléklet) ezekkel feladatokkal a jogszabálykészítők nem számoltak.

A rendelet ugyanakkor nem nevesíti a szolgáltató rendszer egyetlen szereplőjét sem mint az országos pedagógiai-szakmai szolgáltatás megszervezéséért felelős szervezetet, miközben a szakmai irányítót az országos feladatellátással kapcsolatban két esetben is feltünteti.

„15. § (3) Az országos pedagógiai mérés-értékeléssel kapcsolatos országos pedagógiai-szakmai szolgáltatások szakmai irányítását az Oktatási Hivatal látja el.”

„15/A. § (5) Az országos tantárgygondozó szaktanácsadás szakmai irányítását az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet látja el.”

A működési gyakorlatban ez azt jelenti, hogy **a pedagógiai intézetek, kabinetek szolgáltatási kínálatában egyik-másik országos szolgáltatás elérhető, de gyakorlatilag egyik esetében sem beszélhetünk országosan egységes hozzáférést biztosító rendszerről.** A 48/2012-es EMMI rendelet a következő országos pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat sorolja fel:

- Nemzetiségi pedagógiai-szakmai szolgáltatások (10. §)
- Intézményfejlesztési szaktanácsadás (11. §)
- Kiemelt figyelmet igénylő gyermek, tanuló részére nyújtott nevelést és tanítási-tanulási folyamatot támogató szolgáltatások (12. §)
- A konfliktuskezelési gyakorlat elterjedését segítő szolgáltatások (13. §)
- A halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek, tanulók nevelésének, nevelés-oktatásának megszervezését és ellátását segítő szolgáltatások (14. §)
- Az országos pedagógiai mérési-értékelési eredményekhez kapcsolódó szolgáltatás (15. §)
- Tantárgygondozó szaktanácsadás (15. § A)

A projektünk keretében megvalósult kutató-fejlesztő munkánknak mindjárt az elején felmerült az a kérdés, hogy vajon a 48/2012-es EMMI rendelet a pedagógiai-szakmai szolgáltatások teljes, lehetséges palettáját felsorolja-e. Kíváncsiak voltunk, hogy vannak-e olyan, a pedagógiai intézetek által biztosított és/vagy **hiányterületként azonosított szolgáltatások, melyeket a rendelet nem nevesít**. A köznevelési intézmények vezetőinek szóló online kérdőívünkben az ezekre a területekre vonatkozó kérdésekben **konkrét tevékenységeket azonosítottunk**, és ezek igénybevételével kapcsolatban is kértük a válaszadók véleményét.

Kutatásunkban ilyen lehetséges szolgáltatási tevékenységként vontuk be az alábbiakat:

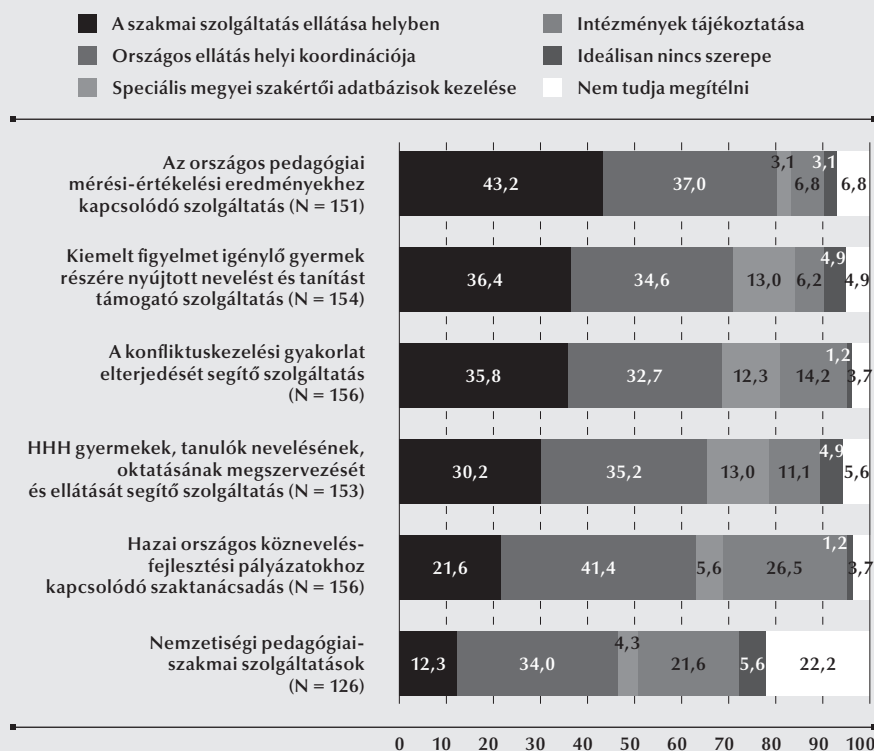
- Intézményvezetők számára nyújtott személyre szabott tanácsadás (vezetői coaching)
- Pedagógusok számára nyújtott személyre szabott tanácsadás (pedagógus-coaching)
- Esetmegbeszélő csoportok szervezése intézményvezetők számára
- Esetmegbeszélő csoportok szervezése pedagógusok számára
- Szupervízióval támogatott csoportok szervezése intézményvezetők számára
- Szupervízióval támogatott csoportok szervezése pedagógusok számára
- Pályázattírási támogatása
- Pedagógusportfólió-készítés, pedagógusminősítési eljárásra való felkészülés támogatása
- Pályaorientációs tájékoztatás a diákok, szülők számára
- Tehetséggondozás, tehetségfejlesztés támogatása
- Hazai és nemzetközi oktatási témájú kutatási eredmények disszeminációja

ORSZÁGOS SZOLGÁLTATÁSI TERÜLETEK

A pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőit és munkatársait is megkérdeztük arról, hogy az országos pedagógiai-szakmai szolgáltatási területek esetében a pedagógiai intézeteknek, kabineteknek milyen részfeladatokat lenne optimális ellátniuk. Válaszaikat a 44. ábra szemlélteti.

Az ábra adataiból egyértelműen látható, hogy valamennyi országos szolgáltatási terület esetében nem többségi (12% és 43% közötti elfogadottsággal) véleményként jelenik meg, hogy az adott szolgáltatási terület ellátását megyei szinten kellene megszervezni. **A mérés-értékelési, a kiemelt figyelmet igénylő gyermekeket célzó, valamint a konfliktuskezelési gyakorlat terjesztését segítő szolgáltatások esetében azonban háromból legalább egy válaszadó a szolgáltatás megyei szintű megszervezését tartotta indokoltnak**, és ezek azok az országos szolgáltatási területek, ahol kisebbségben voltak azok a válaszadók, akik szerint a pedagógiai intézeteknek, kabineteknek „csak” a szolgáltatások koordinációjában kell szerepet vállalniuk.

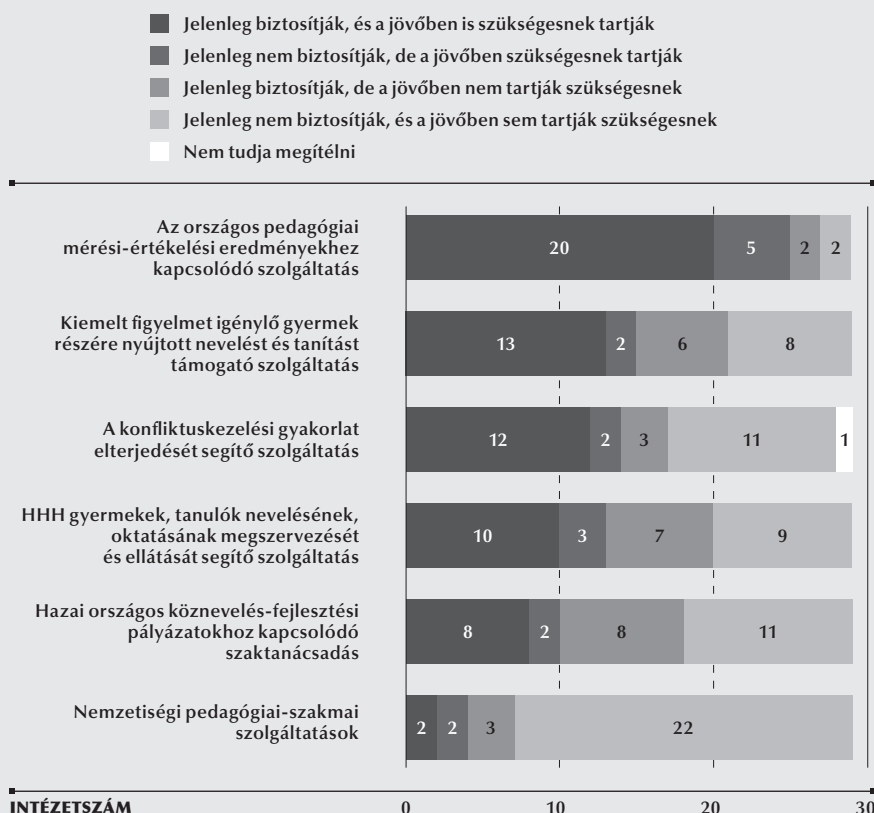
44. ábra: A pedagógiai intézetek, kabinetek optimális szerepének megítélése az országos szolgáltatási területek ellátásában – a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek és munkatársainak válaszai alapján (%)

Az optimálisnak tekintett helyzet feltárásán túl igyekeztünk azt is megismerni, hogy a pedagógiai intézetek, kabinetek az országos szolgáltatási területeket ténylegesen ellátták-e, illetve hogy a jövőben szándékukban állt-e ellátni ezeket a területeket. Ennek megfelelően négy kategóriát hoztunk létre, melyek alapján választ kértünk arra vonatkozóan, hogy a kutatás időpontjáig mennyien biztosították az adott országos szolgáltatást, mennyien voltak azok, akik tervezték a szolgáltatás biztosítását, de akkor még nem biztosították, illetve akik biztosították ugyan, de úgy ítélték meg, hogy ez nem lett volna szükséges (45. ábra).

A leelterjedtebbnek az **országos pedagógiai mérési-értékelési eredményekhez kapcsolódó szolgáltatás** bizonyult. Megállapíthatjuk, hogy ez a szolgáltatás széles körben elterjedt volt, s a vizsgált időszakban mind az állami pedagógiai-szakmai szolgáltató intézményhálózat, mind az egyéb fenntartású pedagógiai intézetek szolgáltattak ezen a területen. Ráadásul azon pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői, melyek a kutatás időpontjáig nem szolgáltattak, úgy nyilatkoztak, hogy a jövőben szeretnének ezen a területen is szolgáltatást kínálni.

45. ábra: A pedagógiai intézetek, kabinetek által ellátott országos szolgáltatási területek ellátásának megítélése – a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek válaszai alapján (N = 29)

A köznevelési intézmények vezetőinek válaszai alapján – ennek igényét alátámasztva – az rajzolódik ki, hogy **a legnagyobb igény a pedagógiai mérési-értékelési szolgáltatási területen belül az országos kompetenciamérés eredményeinek a nevelési-oktatási folyamatban történő fejlesztő célú felhasználásának segítése, mentorálása iránt volt:** tíz intézményből majdnem három szeretett volna ilyen szolgáltatást igénybe venni, összességében pedig **a megkérdezett intézmények 60%-a szeretne volna a kérdőívben felsoroltak közül legalább az egyik szolgáltatási tevékenységet igénybe venni.** (44. táblázat)

44. táblázat: Az országos pedagógiai mérési-értékelési eredményekhez kapcsolódó szolgáltatások igénybevételi szándéka – a köznevelési intézmények vezetőinek válaszai alapján (N = 1821)

ORSZÁGOS PEDAGÓGIAI MÉRÉSI-ÉRTÉKELÉSI EREDMÉNYEKHEZ KAPCSOLÓDÓ SZOLGÁLTATÁSOK	SZOLGÁLTATÁST IGÉNYLŐ KÖZNEVELÉSI INTÉZMÉNYEK ARÁNYA
Az országos kompetenciamérés eredményeinek a nevelési-oktatási folyamatban történő fejlesztő célú felhasználásának segítése, mentorálása	27%
Az országos kompetenciamérés feldolgozásához kapcsolódó módszertani továbbképzés	24%
Előadás, tájékoztatás az országos kompetenciamérés eredményeinek a nevelési-oktatási folyamatban történő fejlesztő célú felhasználásáról	20%
Az országos kompetenciamérés feldolgozásával foglalkozók számára szervezett műhelymunka	16%

A kiemelt figyelmet igénylő gyermekek nevelését és tanítását támogató szolgáltatások a megkérdezett pedagógiai intézetek, kabinetek több mint felénél jelentek meg a vizsgálat idején ellátott feladatként, de a fennmaradók közül csak nagyon kevés az olyan intézet vagy kabinet, amelyben szerették volna, hogy ezzel a feladattal bővüljön a szolgáltatási palettájuk. Jelentősen többen vannak viszont azok az intézetek és kabinetek, amelyek bár a kutatás időpontjáig biztosították a szolgáltatást, de a jövőben nem tartották szükségesnek. (45. ábra)

A köznevelési intézmények vezetőitől itt is azt kérdeztük, hogy az adott szolgáltatási terület mely lehetséges szolgáltatásait vennék igénybe. Kakukktójásként egy olyan szolgáltatást is szerepeltettünk a listában, melynek biztosítása nem a pedagógiai intézetek, hanem a pedagógiai szakszolgálatok feladata, ez az a szolgáltatás, melyet a legtöbben igényelnének. Az intézményvezetők válaszai alapján ugyanakkor a pedagógusok módszertani képzésekkel, tréningekkel, műhelymunkával vagy szaktanácsadással segített támogatására is nagy igény mutatkozott. Adataink alapján megállapítható, hogy összességében (a szakszolgálati szolgáltatást nem beszámítva) **a köznevelési intézmények 70%-a igényelne legalább egy szolgáltatást ezen a területen.**

45. táblázat: A kiemelt figyelmet igénylő gyermekek nevelését és tanítását támogató szolgáltatások igénybevételi szándéka – a köznevelési intézmények vezetőinek válaszai alapján (N = 1821)

KIEMELT FIGYELMET IGÉNYLŐ GYERMEKEK NEVELÉSÉT ÉS TANÍTÁSÁT TÁMOGATÓ SZOLGÁLTATÁSOK	SZOLGÁLTATÁST IGÉNYLŐ KÖZNEVELÉSI INTÉZMÉNYEK ARÁNYA
Konzultáció a szakszolgálat szakemberével	41%
Szakmai, módszertani képzés a pedagógusok részvételével	38%
Személyes tanácsadás igénybevétele szaktanácsadótól	32%
Speciális tréning szervezése a pedagógusok részvételével	29%
Tematikusan szervezett műhelymunka a pedagógusok számára	25%
Esetmegbeszélő csoport a pedagógusok részvételével	21%
Esetmegbeszélő csoport a pedagógusok, szülők, tanulók részvételével	18%
Tematikusan szervezett konferencia a pedagógusok számára	15%

A konfliktuskezelés gyakorlatának terjedését segítő szolgáltatást a megkérdezett intézetek éppen fele végezte. A tevékenységet végzők közül csak kevesen nyilatkoztak úgy, hogy felhagynának ezzel a szolgáltatással, ugyanakkor a bővítés pártján sem sokan álltak. Ezért a szolgáltatási terület működését és az országos szintről megyei szintre történő delegálását érdemes alaposan megvizsgálni. Az eredmények azt jelzik, hogy a nem állami fenntartású pedagógiai intézetek mindegyike biztosította a konfliktuskezelés gyakorlatának terjedését támogató szolgáltatást, míg az állami fenntartású kabinetek többsége nem látott el ilyen feladatot.

Az intézményvezetők véleménye alapján a legfontosabb igényként a pedagógusok konfliktuskezelési gyakorlatának fejlesztése jelent meg, ezt két megkérdezett intézményvezetőből egy választotta, míg háromból egy olyan műhelymunkák, workshopok szervezését tartaná fontosnak, ahol jó gyakorlatok közvetítésére kerül sor a kollégák számára, és ötből egy kolléga jelezte, hogy a vezetők számára is igénybe vennének konfliktuskezelési képzést, tréninget. Relatív magasnak tekinthető az igény az olyan szolgáltatásra is, mely a gyermekeket, tanulókat célozza. **Konfliktuskezeléssel kapcsolatos szolgáltatást a megkérdezett intézmények 74%-a igényelt volna.**

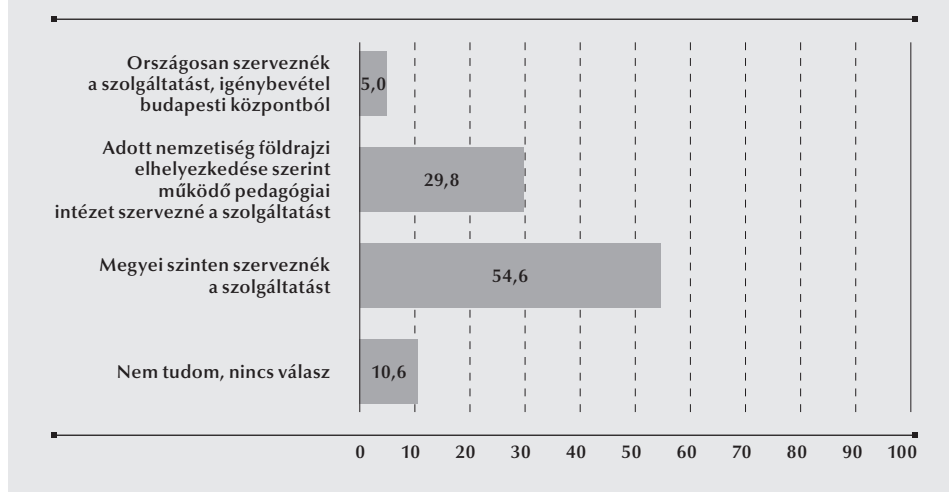
46. táblázat: A konfliktuskezelés gyakorlatának terjedését segítő szolgáltatások igénybevételi szándéka – a köznevelési intézmények vezetőinek válaszai alapján (N = 1821)	
KONFLIKTUSKEZELÉS GYAKORLATÁNAK TERJEDÉSÉT SEGÍTŐ SZOLGÁLTATÁSOK	SZOLGÁLTATÁST IGÉNYLŐ KÖZNEVELÉSI INTÉZMÉNYEK ARÁNYA
Konfliktuskezelési képzés, tréning a kollégák számára	50%
Konfliktuskezeléssel kapcsolatos jó gyakorlatok, módszerek megismerésére, megosztására szervezett műhelymunkák, workshopok szervezése	32%
Konfliktuskezelési tréning szervezése a gyermekek/tanulók számára	29%
Konfliktuskezelési tanácsadás a kollégák számára	26%
Konfliktuskezelési képzés, tréning a vezetők számára	21%
Online tudásközpont, tudásmegosztó felület segítségével kapott anonim tanácsadás	17%
Konfliktuskezelési szakemberek bevonása az iskolában jelentkező konkrét konfliktusok esetén	15%
Konfliktuskezelési tanácsadás a vezetők számára	13%

A halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek nevelését, oktatását segítő szolgáltatásokkal a kutatás időpontjában az intézetek, kabinetek több mint fele foglalkozott, de a 17 szolgáltatást nyújtó intézet közül 7 nem szeretett volna a jövőben ezzel foglalkozni.

A nemzetiségi pedagógiai-szakmai szolgáltatások mindössze 5 pedagógiai intézet, kabinet esetében jelentek meg az ellátott feladatok között. Az ilyen tevékenységet nem végző intézetek, kabinetek nem is tervezték a nemzetiségi szolgáltatások bevezetését.

A nemzetiségi pedagógiai-szakmai szolgáltatások esetében azt tartottuk a legfontosabb kérdésnek, hogy mit gondolnak az intézményvezetők, hol, milyen szinten kell megszervezni a szolgáltatást, hiszen a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői által

46. ábra: A nemzetiségi pedagógiai-szakmai szolgáltatások megszervezésének kívánt módja a nemzetiségi nevelést folytató köznevelési intézmények vezetőinek véleménye alapján (%) (N = 282)

nyújtott adatokból egyértelműnek tűnik, hogy **az országos központból történő feladatellátást tartották a legtöbben jó megoldásnak, illetve ilyen jellegű szolgáltatásbővítést nem terveztek.**

A nemzetiségi nevelést biztosító köznevelési intézmények vezetőit megkérdezve azonban egy merőben más kép tárult elénk.

A 46. ábra adatai alapján jól érzékelhető, hogy **az intézményvezetők a nemzetiségi szakmai támogatást (is) szerették volna minél közelebb tudni magukhoz,** mely alapvetően utal a helyi kapcsolatok és a helybe vitt szolgáltatások fontosságára. Ennek biztosításához ugyanakkor a megyei pedagógiai intézetekben nem állt rendelkezésre a megfelelő humánerőforrás.

A RENDELETBEN NEM NEVESÍTETT SZOLGÁLTATÁSI TERÜLETEK

A pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek és munkatársainak szóló kérdőívünkben lehetséges hiányterületként kérdeztünk rá az intézményi **pályázatokkal összefüggő szakmai támogatás** igényére. **Az eredmények szerint összességében 16, pályázatokhoz kapcsolódó szaktanácsadói tevékenységet biztosító intézet vagy kabinet közül 8 nyilatkozott úgy, hogy felhagyna ezzel a tevékenységgel.** Ezek mindegyike állami fenntartású pedagógiai intézet vagy fővárosi kabinet volt, ami azt jelzi, hogy **a KLIK fenntartóvá válásával a pályázatokat segítő szerepükben a pedagógiai intézetek és kabinetek munkatársai elbizonytalanodtak.**

A megkérdezett köznevelési intézményvezetők 14,3%-a arról számolt be, előfordult már, hogy valamely pedagógiai intézettől vett igénybe segítséget pályázat elkészítéséhez, és csak 0,6 százalékuk jelezte, hogy ezt nem tenné meg újra. Ugyanakkor

további 58,5% válaszolt úgy, hogy a későbbiekben szívesen igénybe venné a pedagógiai intézet vagy kabinet segítségét pályázata elkészítésében. Azaz ezen a területen is **több mint 70%-os (pontosan 72%-os) igény mutatkozott a pedagógiai intézetek, kabinetek ilyen típusú szolgáltatására.** Itt azonban az intézményi igények és az intézeti, kabineti szándékok – fent jelzettek mentén – jelentősen eltértek egymástól.

Az intézményvezetőknél rákérdeztünk arra is, hogy a pályázati folyamat mely fázisában vennék igénybe a pedagógiai intézetek, kabinetek segítségét. A válaszok alapján azt látjuk, hogy a legnagyobb arányban **a pályázatfigyelésben és a pályázatok szakmai, tartalmi összeállításában támaszkodtak volna a pedagógiai intézetekre, kabinetekre,** a megvalósítási és elszámolási szakaszban kevésbé (47. táblázat).

47. táblázat: A pályázatokkal összefüggő lehetséges szolgáltatási tevékenységek elvi igénybevételi szándéka – a köznevelési intézmények vezetőinek válaszai alapján (N = 1821)	
PÁLYÁZATOK ELKÉSZÍTÉSÉT ÉS MEGVALÓSÍTÁSÁT SEGÍTŐ SZOLGÁLTATÁSOK	SZOLGÁLTATÁST IGÉNYLŐ KÖZNEVELÉSI INTÉZMÉNYEK ARÁNYA
Pályázatfigyelés, pályázati lehetőségek ajánlása	33%
Pályáztatás menetével kapcsolatos gyakorlati információk biztosítása	27%
Tanácsadás a pályázati anyagok szakmai/tartalmi összeállításához	36%
Tanácsadás a megnyert pályázatok szakmai lebonyolításával kapcsolatban	22%
Tanácsadás a megnyert pályázatok pénzügyi elszámolásával kapcsolatban	22%

Kutatásunkban hiányterületnek neveztük azokat a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat, melyeket a köznevelési intézményben dolgozók igénybe vennének, de a 48/2012-es EMMI rendelet ilyen szolgáltatás biztosítását nem írja elő, nem nevesíti azokat a pedagógiai intézetek és kabinetek feladatai között, illetve országos szolgáltatási területként sem rendelkezik azokról. Ez azt is jelenti, hogy ezekhez a hiányterületekhez kapcsolódó szolgáltatásokat a pedagógiai intézetek, kabinetek – reagálva az igényekre – vagy biztosították, vagy nem, hiszen erre nem kötelezte őket jogszabály. Az ezekkel kapcsolatos kérdésben ugyanazt a négyosztatú skálát használtuk, mint az országos területek esetében (45. ábra).

A kutatás során összesen 11 különféle, a rendeletben nem nevesített feladatról, hiányterületről tájékoztunk. Ezek közül hét olyan van, melyeket a pedagógiai intézetek, kabinetek legalább fele a kutatás időpontjáig is biztosított, a fennmaradó négy esetében pedig az a jellemző, hogy az intézetek, kabinetek döntő többsége szükségesnek tartotta volna a jövőben ezeknek a feladatoknak az ellátását. (47. ábra)

A hiányterületekről való gondolkodásnak és a feladat ellátásának gyakorlata alapvetően azt jelzi, hogy **a pedagógiai intézetek és kabinetek a jogszabályi feladataikhoz képest jelentősen több feladatot láttak le, az előírtnál kiterjedtebb szolgáltatási kört biztosítottak.**

47. ábra: A pedagógiai intézetek, kabinetek tevékenységének megítélése a kutatásban hiányterületként azonosított szolgáltatások esetében – a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek válasza alapján (N = 29)

Ezt alátámasztják a hiányterületekkel kapcsolatos intézményvezetői válaszok is. Minden felsorolt hiányterület esetében volt olyan intézményvezető, aki úgy nyilatkozott, hogy igénybe vesz ilyen jellegű szolgáltatást pedagógiai intézettől vagy kabinettől, bár ennek aránya a legtöbb esetben csak 2-3,5% között mozog. Ugyanakkor ez azt jelenti, hogy rendszerszinten már megjelentek azok a gyakorlatok, amelyekre a későbbiekben építeni lehet. A kutatásban hiányterületként felsorolt szolgáltatások közül kivételt jelent a pályaorientációs tájékoztatás, a pedagógusportfólió-készítés támogatása, valamint a tehetséggondozás, tehetségfejlesztés. Ezeknek a szolgáltatásoknak az igénybevétele a válaszok alapján jóval gyakoribb. (48. ábra)

48. ábra: A kutatásban hiányterületként azonosított szolgáltatási tevékenységek igénybevétele és az ezek iránti igény – a köznevelési intézmények vezetőinek válasza alapján (%)

Az intézményvezetői válaszok alapján azonban egyértelműen az látszik, hogy **kutatásban hiányterületként azonosított szolgáltatások igénybevételi aránya és a szolgáltatás iránt mutatkozó igény között nagy, sok esetben 10-15-szörös az eltérés.** Az arányok egyértelműen mutatják azt is, hogy a pedagógiai intézetek, kabinetek többségének bár ellátott ilyen szolgáltatásokat, az igényeknek megfelelő kapacitás nem állt rendelkezésére. Ezért rendkívül fontosnak tartjuk, hogy a rendeletbe ezek a szolgáltatási feladatok is beemelésre kerüljenek, akár egy **komplex szemléltető intézményfejlesztési szolgáltatás** keretében.

ÖSSZEGZÉS ÉS A VÁLASZADÓK ÁLTAL MEGFOGALMAZOTT JAVASLATOK

Az eredmények azt jelzik, hogy az országos szolgáltatásokból kiemelkedik az országos mérési-értékelési eredményekhez kapcsolódó szolgáltatás, melyre a pedagógiai intézetek, kabinetek gyakorlatilag mindenütt ellátandó feladatként, az intézmények pedig fontos igényként tekintettek. A kiemelt figyelmet igénylő, illetve a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekekkel összefüggő szolgáltatások is széles körben elterjedtek, de jóval nagyobb bizonytalanság figyelhető meg annak megítélésével kapcsolatban, hogy ezeket a feladatokat milyen formában és mértékben kell ellátnia a pedagógiai intézeteknek, kabineteknek – amit az is okozhat, hogy előbbi területen a pedagógiai szakszolgálatok, míg utóbbi területen a Türr István Képző és Kutatóintézet nyújt szolgáltatásokat.

A konfliktuskezelés támogatását segítő szolgáltatás a pedagógiai intézetek, kabinetek jelentős arányánál hiányzott, míg a pályázatok elnyerésének és megvalósításának támogatása olyan tevékenységnek tűnik, amelyeket a pedagógiai intézetek, kabinetek kevésbé preferáltak, annak ellenére, hogy a köznevelési intézmények oldaláról fontos igényként merül fel ezen szolgáltatások elérhetősége.

Végül megállapíthatjuk, hogy a pedagógiai intézetek, kabinetek munkatársai – működési gyakorlatukkal összhangban – úgy vélekedtek, hogy a nemzetiségi pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat nem helyi, megyei szinten kell megszervezni, és ez a gyakorlatban csak ritkán valósult meg.

A hiányterületek vizsgálata során megállapíthatjuk, hogy **a pedagógiai intézetek és kabinetek a jogszabályi előírásokhoz képest jóval több szolgáltatáshoz kínáltak hozzáférést.** Ugyanakkor az is látszik, hogy a rendeletben nem nevesített szolgáltatások feladatellátási volumene az esetek többségében rendkívül alacsony volt, különösen a köznevelési intézményeknél e szolgáltatásokkal kapcsolatban megjelenő igények tükrében.

A PEDAGÓGIAI INTÉZETEK, KABINETEK KOMMUNIKÁCIÓJA ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉSEI

JOGSZABÁLYI ÉS MŰKÖDÉSI KÖRNYEZET

A pedagógiai intézetek és kabinetek működésének szabályozását tartalmazó 48/2012-es EMMI rendelet jellemzően csak implicit módon tartalmaz előírásokat a pedagógiai intézetek, kabinetek kommunikációjával és együttműködési kötelezettségeivel kapcsolatban. Ilyen kivételnek tekinthetők a munkatervkészítéssel összefüggő előírások, ahol nevesítésre kerülnek a szereplők (nevelési-oktatási intézmények, OFI, állami intézményfenntartó központ, más fenntartók), a kommunikáció tartalma (igényfelmérés, munkaterv), illetve a kommunikáció időpontja (a munkaterv február 15-i megküldése az OFI-nak). A rendelet ugyanakkor nem szabályozza, hogy a pedagógiai intézetek, kabinetek tájékoztatás jellegű szolgáltatásaik során milyen kommunikációs csatornákat tartsanak fenn, illetve azt sem, hogy más helyi, ágazati szereplőkkel milyen fórumokon, milyen rendszerességgel, milyen témák kapcsán szükséges egyeztetniük, együttműködniük.

A rendelet alapján azonosíthatók a pedagógiai-szakmai szolgáltatások azon szereplői, amelyek esetében szükségszerű a kommunikáció, a szakmai együttműködés kezdeményezése a pedagógiai intézetek, kabinetek részéről. Ennek alapján támpontnak tekinthető a rendelet 1. §-a, mely felsorolja, hogy a rendelet hatálya milyen intézményi szereplőkre terjed ki, ezek közül ki kell emelni az Oktatási Hivatalt és a kormányhivatalokat.

Az is nyilvánvaló, hogy a pedagógiai-szakmai szolgáltatások biztosítása érdekében a pedagógiai intézetek, kabinetek a szolgáltatások célcsoportjaival is kommunikálnak, és a szolgáltatások nyújtása során szakmai együttműködések jönnek létre. A rendelet által nevesített célcsoportok a köznevelési intézmények vezetői, a pedagógusok, valamint a tanulók.

Fókuszcsoporthoz tartozó interjúk során szerzett tapasztalataink alapján azt mondhatjuk, hogy a pedagógiai intézetek és kabinetek kiépült kapcsolatrendszerrel rendelkeztek, a hosszú évek óta kialakult szakmai kapcsolatok, kollegiális viszonyok, közös képzési vagy fejlesztési élményekre épülő ismeretségek, valamint a személyes kapcsolatok átszőtték egymást. Ennek megfelelően **a pedagógiai intézetek és kabinetek körül jellemzően lokalizálható volt egy saját szakemberhálózat, melyre a mindennapi feladatellátás során elsődlegesen támaszkodni tudtak, és ezen a körön belül az információáramlásnak nem csak formális csatornái működtek.** Ez a kapcsolati háló nem csak intézményvezetőket foglalt magában, hanem olyan pedagógusokat is, akik érdeklődtek a pedagógiai innovációk iránt (pl. képzéseken, konferenciákon, műhelymunkákban való részvétel).

A pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői rendszeresen tartották a kapcsolatot a tankerületi igazgatóval és az illetékes kormányhivatal oktatási főosztályának munkatársaival is. A fókuszcsoporthoz tartozó interjúkon szerzett benyomásaink alapján azt mondhatjuk, hogy ezeket a kapcsolatokat is meghatározták a személyes viszonyok, ugyanakkor a tankerületi igazgatókkal való kapcsolatot alapvetően a hierarchikus viszony és a – beszélgetések során is többször felmerülő – forráshiányból fakadó konfliktusok határozták meg.

A pedagógiai-szakmai szolgáltatások országos szakmai irányításáért felelős Oktatókutatató és Fejlesztő Intézettel a fókuszcsoporthoz tartozó pedagógiai intézetek szoros együttműködéséről számoltak be, ahol fontos tényezőként jelölték meg az OFI által szervezett szakmai rendezvényeket, valamint a szakmai irányításból fakadó feladatokat. A megismert pedagógiai intézetek több munkatársa is részt vett az OFI által szervezett szaktanácsadói képzésen, illetve képzőként is bekapcsolódtak ezekbe a képzésekbe, amely szintén hozzájárult a kapcsolatok fejlődéséhez.

KAPCSOLAT A KÖZNEVELÉSI INTÉZMÉNYEKSEL

A pedagógiai intézetek esetében a szolgáltatásokat igénybevevő partnerek közül – már csak számosságuknak köszönhetően is – kiemelkedtek a köznevelési intézmények. Ezért az online kérdőíves kutatásban részt vevő pedagógiai intézeti és kabinetvezetőket, munkatársakat arra kértük, hogy becsüljék meg, a feladatellátás területükön működő köznevelési intézmények mekkora arányával van folyamatos és mekkora arányával alkalmi munkakapcsolatuk. Mivel a munkatársak a saját területükre vonatkoztatva válaszoltak, ezért érdemes az adatainkat a szolgáltatási területek szintjén is elemezni (48. táblázat).

48. táblázat: A pedagógiai intézetek által elért köznevelési intézmények szolgáltatási területenként – a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetői (N = 29) és munkatársai adatközlése (becslése) alapján (N = 143)					
SZOLGÁLTATÁSI TERÜLET	ÓVODÁK	ÁLTALÁNOS ISKOLÁK	GIMNÁZIUMOK	SZAKKÖZÉP-ISKOLÁK	SZAK-ISKOLÁK
Szaktanácsadás, tantárgygondozás	71,9%	99,4%	85,8%	66,4%	57,6%
Pedagógiai tájékoztatás	75,0%	100,0%	93,7%	60,7%	48,5%
Továbbképzés	76,9%	99,2%	91,1%	59,5%	46,8%
Tanügy-igazgatási szolgáltatás	85,0%	93,4%	81,8%	56,5%	55,1%
Pedagógiai értékelés	69,1%	100,0%	85,4%	58,2%	52,6%
Versenyszervezés	67,9%	100,0%	94,1%	51,8%	35,6%
Tanulótájékoztatás	55,6%	85,3%	78,7%	46,3%	32,5%
Vezetők válaszai alapján	86,9%	100,0%	90,8%	65,5%	53,2%

A különböző típusú intézmények⁶⁷ esetében szembevetendő, hogy a pedagógiai intézetek és kabinetek munkatársai **valamennyi szolgáltatási terület esetében az**

67 Az adatok értelmezését nehezíti, hogy számos intézmény több köznevelési feladatot is ellát, ugyanakkor kérdezéstechnikailag abszurd lett volna a kérdést az összes lehetséges kombináció mentén feltenni. Mivel a képzési szintek között egy bevett hierarchikus viszony is megtalálható, valamint az intézményrendszer helyi történeti fejlődése is orientálja a válaszadót, így ezek ismeretében úgy véljük, a válaszadók becslésével a teljes köznevelési intézményrendszeréről képet kaphatunk.

általános iskolákat érték el a leghatékonyabban, sorrendben ezt követően pedig a gimnáziumokat és az óvodákat (ez alól kivételt a tanügy-igazgatási szolgáltatások képeznek, ahol az óvodákat érték el nagyobb arányban). Minden szolgáltatási területre igaz, hogy **a pedagógiai intézetek és kabinetek legrosszabb arányban a szakiskolákat érték el – jellemzően az ellátási területükhöz tartozó intézmények feléhez nem jutottak el.**

Az egyes szolgáltatási területeket vizsgálva kitűnik a tanulótájékoztató területén mutatkozó elért alacsony aránya. A tanulmányi versenyek esetében az általános iskolák, illetve a gimnáziumok elérése – a várakozásoknak megfelelően – kiemelkedő, míg az óvodákra vonatkozó adatok itt nehezen értelmezhetőek. A többi szolgáltatási terület esetében a trendek nagyon hasonlóak, a kivételt a már említett tanügy-igazgatási szolgáltatási terület jelenti, melyben szerepet játszhat az is, hogy az óvodák fenntartója jellemzően a települési önkormányzat volt.

A különböző köznevelési intézmények elérését érdemes megvizsgálni a pedagógiai intézetek típusai szerint is (49. táblázat): ennek kapcsán megfigyelhetjük, hogy a fővárosi kabinetek szolgáltatási területén az óvodák és az általános iskolák elérése különösen magas volt. Kiemelendő továbbá az is, hogy az egyházi fenntartású pedagógiai intézetek voltak azok, amelyek a legnagyobb arányban érték el a hozzájuk tartozó köznevelési intézményeket minden oktatási szinten, miközben ez a legkevésbé az egyéb fenntartású pedagógiai intézetekről volt elmondható. A kivételt a szakiskolák jelentik, amelyek nagyon alacsony elérési aránnyal rendelkeztek.

Fontos arra is felhívunk a figyelmet, hogy a rendszeres kapcsolatot minden képzési szint esetében gyakoribbként jelölték meg a válaszadók, mint az alkalmi kapcsolatot.

49. táblázat: A pedagógiai intézetek és kabinetek és a köznevelési intézmények közötti kapcsolattípusok gyakoriságának megítélése – a pedagógiai intézetek és kabinetek vezetőinek (N = 29) és munkatársainak válaszai alapján (N = 143)

	MEGYEI PEDAGÓGIAI INTÉZETEK		FŐVÁROSI KABINETEK		EGYHÁZI FENNTARTÁSÚ PEDAGÓGIAI INTÉZETEK		EGYÉB FENNTARTÁSÚ PEDAGÓGIAI INTÉZETEK	
	REND-SZERES	ALKALMI	REND-SZERES	ALKALMI	REND-SZERES	ALKALMI	REND-SZERES	ALKALMI
Óvodák	40,0%	32,4%	67,4%	12,3%	55,3%	37,2%	56,6%	17,6%
Általános iskolák	58,3%	41,1%	92,5%	7,5%	59,7%	40,3%	61,0%	21,8%
Gimnáziumok	51,8%	39,7%	57,9%	27,6%	56,3%	37,5%	46,0%	28,4%
Szakközépiskolák	47,3%	36,1%	9,1%	26,3%	53,7%	30,8%	24,6%	7,6%
Szakiskolák	41,1%	32,4%	3,9%	18,7%	46,1%	31,1%	32,2%	12,6%

Az 50. táblázatban a fenti intézménytípusokon (óvodák, általános iskolák, gimnáziumok, szakközépiskolák, szakiskolák) túl az alapfokú művészeti iskolákat és a kollégiumokat is feltüntettük. Előzetesen azzal a hipotézissel éltünk, hogy ez utóbbi két

intézménytípussal jóval kevésbé kiépült kapcsolatokkal rendelkeznek a pedagógiai intézetek és kabinetek. Ez a feltételezés a kollégiumok esetében beigazolódott, míg az alapfokú művészeti iskolák esetében meglepő eredménynek tűnik, hogy a pedagógiai intézetek és kabinetek velük kiépültebb kapcsolatokat ápolnak, mint a szakképzés intézményeivel.

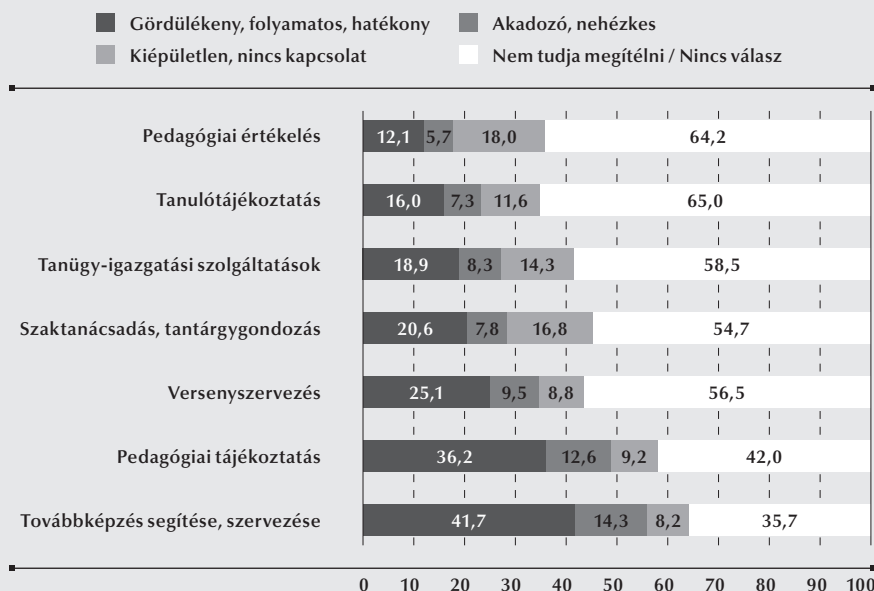
Az egyházi fenntartású köznevelési intézmények esetében külön megvizsgáltuk a kapcsolattartásra vonatkozó átlagokat az összes pedagógiai intézet vonatkozásában, illetve az egyházi pedagógiai intézetek munkatársainak válaszaiból nyert munkakapcsolatok átlagait. Adataink azt mutatják, hogy míg az állami intézetek kapcsolatai nem teljes körűek az egyházi köznevelési intézményekkel, addig az egyházi pedagógiai intézetek jól kiépült kapcsolatokkal rendelkeznek az ellátási körükbe tartozó felekezeti iskolákkal. Az egyházi pedagógiai intézetek munkatársainak becslése alapján a hozzájuk tartozó felekezeti iskolák 75%-ával rendszeres, 25%-ával alkalmi munkakapcsolatuk van. Ezt az elemzést az alapítványi fenntartású pedagógiai intézetek munkatársainak alapítványi iskolákra vonatkozó válaszai alapján is elvégeztük, de ott a fentiekhez hasonló összefüggést nem találtunk.

A pedagógiai-szakmai szolgáltatások körébe is sorolható feladatokat ellátására jogosult köznevelési intézmények közül a **referenciaintézményeket és a gyakorló iskolákat** szerepeltettük kérdőívünkben. Ezek **esetében rendkívül alacsony elérési arányokat mértünk.**

50. táblázat: A pedagógiai intézetek munkakapcsolata a fontosabb köznevelési intézménytípusokkal – a pedagógiai intézetek és kabinetek vezetőinek (N = 29) és munkatársainak válaszai alapján (N = 143)			
INTÉZMÉNYTÍPUS/INTÉZMÉNYI JELLEMZŐ	RENDSZERES MUNKA-KAPCSOLAT	ALKALMI MUNKA-KAPCSOLAT	NINCS KAPCSOLAT
Általános iskolák	68,9%	31,1%	0,0%
Gimnáziumok	54,0%	35,4%	10,6%
Óvodák	50,8%	26,3%	22,9%
Alapfokú művészeti iskolák	40,8%	28,5%	30,7%
Szakközépiskolák	35,7%	31,6%	32,7%
Szakiskolák	30,1%	27,4%	42,6%
Kollégiumok	24,4%	28,8%	46,8%
Egyházi fenntartású intézmények	35,4%	34,3%	30,3%
Alapítványi fenntartású intézmények	21,0%	30,7%	48,2%
Referenciaintézmények	29,4%	25,2%	45,5%
Gyakorló iskolák	24,9%	27,2%	47,9%

A fenti képet jelentősen árnyalják az intézményvezetőktől kapott válaszok, melyek alapján jól látszik, hogy **a tanuló tájékoztatás mellett a pedagógiai értékelés és a tanügyigazgatás területén mindenképpen szükséges lenne a pedagógiai intézetekkel, kabinetekkel való kommunikáció fejlesztésére.** Ez gyakorlatilag egyébként valamennyi szolgáltatási területen fontosnak látszik, különösen az olyan,

49. ábra: A pedagógiai intézetek munkakapcsolata a köznevelési intézményekkel szolgáltatási területenkénti bontásban a pedagógiai intézetek és kabinetek vezetőinek válasza alapján (%) (N = 29)

fókuszban lévő területeken, mint a versenyszervezés vagy a szaktanácsadás, tantárgygondozás. (49. ábra)

A PEDAGÓGIAI INTÉZETEK, KABINETEK TEVÉKENYSÉGÉNEK NYILVÁNOSSÁGA

A pedagógiai intézetek, kabinetek tevékenységük kommunikálása kapcsán abban a szerencsés helyzetben voltak, hogy mivel annak minden eleme megjelent a munkatervükben, így ennek a szolgáltatást igénybe vevőkkel való legegyszerűbb megismertetési módja a **munkatervük közzététele** volt.

A legnépszerűbb kommunikációs formák a digitális terjesztés körébe estek, ilyen volt a honlapra történő kihelyezés (17 intézmény alkalmazza), valamint az e-mailben történő megküldés (14 intézmény alkalmazza). A rendezvényeken történő bemutatás relatív ritka formának bizonyult, az intézetek harmada – a fővárosi kabinetek többsége – alkalmazta ezt, miként csak a fővárosi kabinetek között találunk olyanokat, amelyek nyomtatva is megismerhetővé tették a 2014. évi munkatervüket. (51. táblázat)

51. táblázat: A munkatervek nyilvánosságának kommunikációs eszköze – a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek válaszai alapján

INTÉZETTÍPUS	N	NINCS ELFOGADOTT MUNKATERV	RENDEZ- VÉNYEN MUTATTÁK BE	NYOM- TATOTT FORMÁBAN TERJESZTIK	E-MAILES FORMÁBAN TERJESZTIK	NYILVÁNOSSÁ TESZIK AZ INTÉZET/ KABINET HONLAPJÁN
Megyei pedagógiai intézetek	12	2	4	0	2	9
Fővárosi kabinetek	12	0	2	5	10	6
Egyházi fenntartású pedagógiai intézetek	2	0	2	0	1	1
Egyéb fenntartású pedagógiai intézetek	3	0	1	0	1	1
Összesen	29	2	9	5	14	17

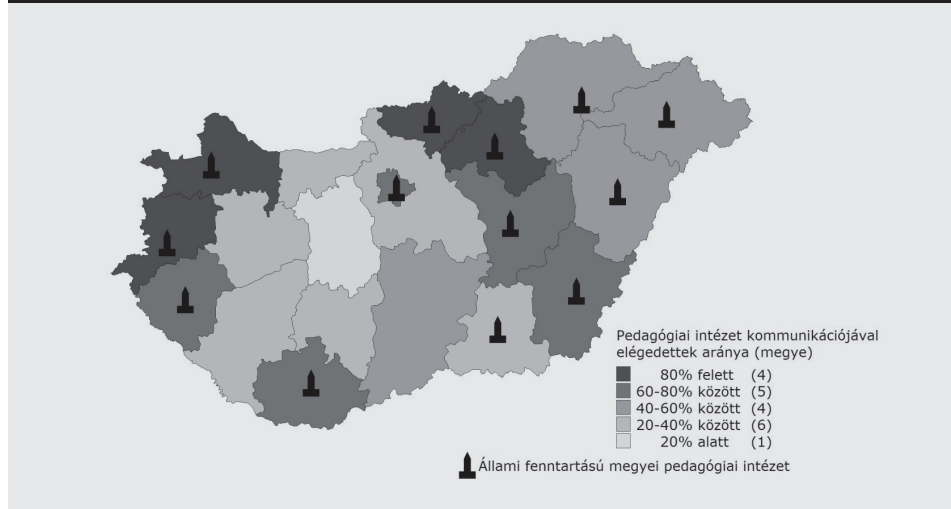
Az eredmények alapján a munkatervek kommunikációja csak részben tűnik eredményesnek: az adatfelvételben részt vevő köznevelési intézményvezetők 65%-a nyilatkozott úgy, hogy eljutott hozzá a pedagógiai intézet vagy kabinet munkaterve.

A PEDAGÓGIAI INTÉZETEK, KABINETEK KOMMUNIKÁCIÓJÁVAL VALÓ INTÉZMÉNYI ELÉGEDETTSÉG

Az intézményvezetőket arról is megkérdeztük, hogy az igénybe vett szolgáltatás során elégedettek voltak-e a pedagógiai intézetek, kabinetek kommunikációjával. Az *50. ábrán* azoknak a szolgáltatást igénybe vevő intézmények vezetőinek arányait közöljük, akik legalább egy szolgáltatási terület esetében gördülékeny kommunikációról számoltak be.

Összességében itt is szembeűnő, hogy **azokban a megyékben elégedettek a pedagógiai intézetek kommunikációjával, ahol működik megyei pedagógiai intézet**. A legmagasabb elégedettséget Győr-Moson-Sopron megyében mértük, ahol a válaszadó köznevelési intézményvezetők 84%-a bizonyult elégedettnak, de a Vas megyei 82%-os arány is kiemelendő, a más kategóriákban is a legkedvezőbb értékeket mutató Nógrád és Heves megye mellett (81-81%). A legalacsonyabb 16%-os értékkel rendelkező Fejér megye mellett külön kiemelendő Pest megye 24%-os eredménye, mely **jól jelzi az önálló megyei szervezetek működtetésének szükségességét**, miként ez Somogy megye 27%-os eredménye is alátámasztja. Komárom-Esztergom megye 34%-os eredménye pedig azért érdemel külön említést, mert ugyanúgy a Győr központtal működő pedagógiai intézet szolgáltatási területéhez tartozik, mint a legkedvezőbb értékkel rendelkező Győr-Moson-Sopron megye.

50. ábra: A pedagógiai intézetek és kabinetek kommunikációjával elégedett köznevelési intézményvezetők aránya – megyei bontásban (N = 1821)

A PEDAGÓGIAI INTÉZETEK, KABINETEK IGAZGATÁSI ÉS SZAKMAI KAPCSOLATAI

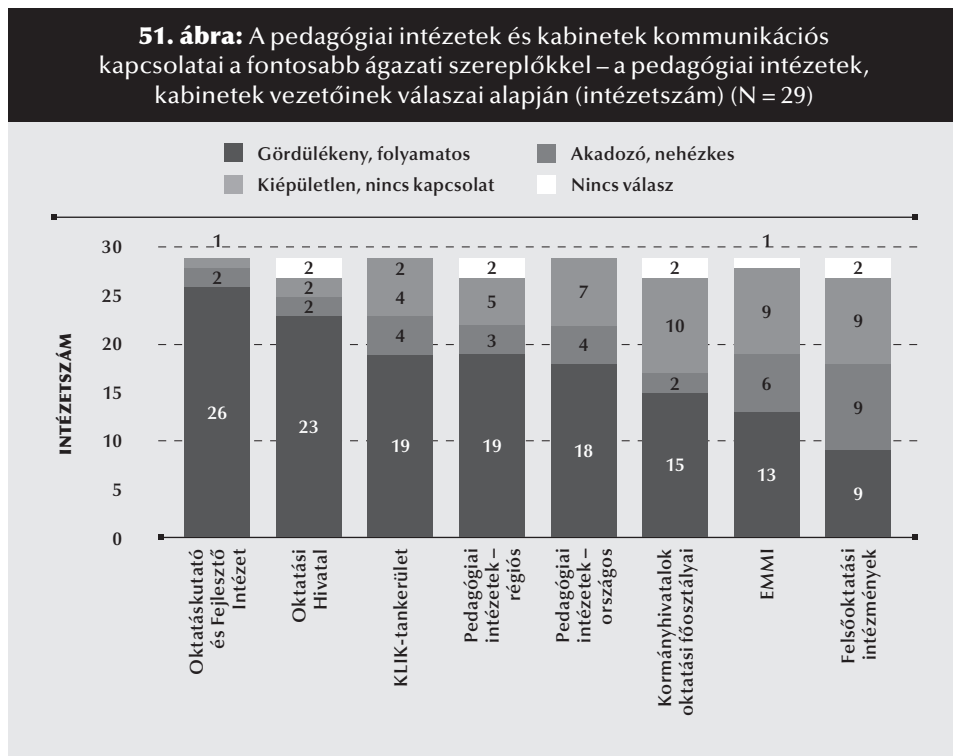
A köznevelési intézményekkel kialakított munkakapcsolatok feltárásán túl a kutatás során kitértünk a pedagógiai intézetek és kabinetek más szakmai szervezetekkel ápol-
t kapcsolataira is.

A pedagógiai intézetek vezetői legnagyobb számban az Oktató- és Fejlesztő Intézettel való kapcsolatukat értékelték gördülékenynek (51. ábra). Kiemelendő még, hogy az Oktatási Hivatallal az intézetek és kabinetek jellemzően jó kapcsolatot ápol-
tak. Igaz ez az állami fenntartású intézetek esetében a tankerületekre is, a kormány-
hivatalok oktatási főosztályainak esetében viszont csak az állami fenntartású megyei
pedagógiai intézetek számoltak be jól kiépült, gördülékeny kommunikációról. A terü-
letért felelős minisztériummal relatív kevés intézetnek volt kiépült kapcsolata; az ada-
tokat részletesebben vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy ez csak az egyházi fenntartású és
a megyei szintű intézetekre volt jellemző.

A felsőoktatási szereplők esetében a kapcsolatok, ha voltak is, sok esetben akadoz-
tak. Gördülékeny kapcsolatokról elsősorban a megyei pedagógiai intézetek számol-
tak be, közülük is jellemzően az olyan megyeszékhelyen működők, ahol megtalálha-
tó a pedagógusképzés (Budapest esetében jellemzően nem működött megfelelően
a kapcsolat). Adataink alapján azt mondhatjuk, hogy a pedagógiai intézetek, kabine-
tek és a pedagógusképző felsőoktatási intézmények közötti kapcsolatok fejlesztést
igényeltek volna.

A saját régiójukban vagy országban másutt működő pedagógiai intézetekkel ki-
alakított kapcsolatok esetén kevesebben számoltak be gördülékeny kommunikációról.
Bár a régió belüli és az országos kapcsolatrendszer mentén mért általános elége-

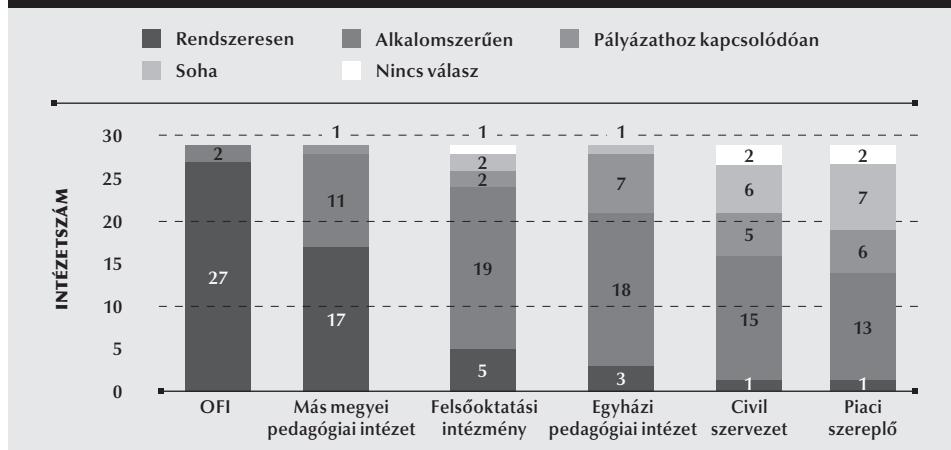
dettség azonos, mégis jelentős eltérések mutatkoznak intézettípusok szerint: a nem állami fenntartású intézetek véleménye alapján mind a regionális, mind az országos kapcsolattartás akadozó, a megyei pedagógiai intézetek gördülékeny kapcsolatokról számoltak be főleg országos szinten, a fővárosi kabinetek esetében viszont a regionális kommunikációt megfelelőnek, az országos szintet azonban akadozónak érzékelték. Ez alapján azt mondhatjuk, hogy **a horizontális együttműködések több szinten is kiaknázatlan lehetőségeket tartalmaztak** és fejlesztést igényeltek volna. Tisztázni kellene a nem állami intézetek szerepét, helyét is, illetve ez utóbbiakat az országos szintű együttműködésekbe a jelenleginél hatékonyabban bevonni.

A kutatás során nem csak a kapcsolatok meglétére, hanem a potenciális szakmai partnerekkel megvalósuló együttműködésekre, kooperációkra is kíváncsiak voltunk, vagyis arra, hogy a pedagógiai intézetek, kabinetek a szolgáltatásaik kialakítása, működtetése és biztosítása érdekében mely szereplőkkel működtek együtt.

A pedagógiai intézetek együttműködése a válaszok alapján az Oktatókutató és Fejlesztő Intézettel teljes körűnek és rendszeresnek volt mondható. A nem állami pedagógiai intézetekre az OFI-val való kooperáció mellett a más nem állami intézetekkel való rendszeres együttműködés volt a jellemző, míg az egyházi fenntartású intézmények inkább egymással kooperáltak. Az egyéb fenntartású pedagógiai intézetek leginkább a piaci és civil szolgáltatók irányában rendelkeztek kapcsolatokkal. (52. ábra)

52. ábra: A pedagógiai intézetek és kabinetek munkakapcsolatai a szakmai szolgáltatások egyéb szereplőivel – a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek válaszai alapján (N = 29)

A HÁLÓZATI TANULÁS LEHETŐSÉGEINEK MEGTEREMTÉSE

A pedagógiai intézetek és kabinetek egyik legfontosabb (és leggyakrabban) végzett feladata a szakmai fórumok, személyes találkozási lehetőségek szervezése. Ennek el-
lenére több fókuszcsoporthos interjún is felmerült, hogy a pedagógiai intézetek mellett működő szaktantárgyanként szerveződő műhelyek és műhelymunkák a múltban sokkal kiterjedtebben működtek, ezek szervezéséhez azonban a belső és külső kapacitások a vizsgálat idején jellemezően nem álltak rendelkezésre.

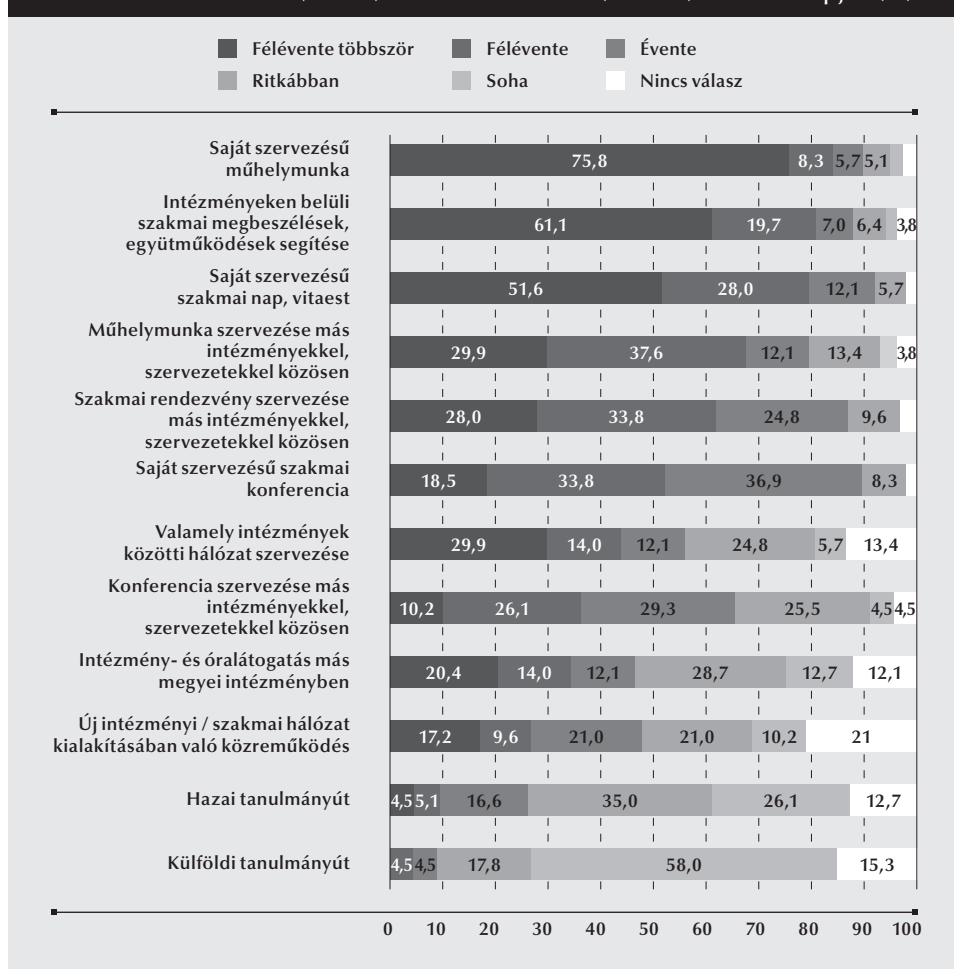
„Én azt hiszem, hogy ennek a pedagógiai intézetnek az egyik nagy erénye volt a rendkívül jól megszervezett és kiterjedt szaktanácsadói hálózat. Ezeket a napi munka során fölmerülő, a pedagógusoktól jövő kéréseket, kérdéseket szinte azonnal tudtuk teljesíteni, hiszen pillanatok alatt meg tudtuk szervezni egy-egy műhelymunkát, előadót, és bármikor, hogyha fölmerült tényleg a napi tanítási gyakorlatban olyan közös probléma, amire egy-egy kisebb csoportot meg lehetett mozdítani vagy ők igényelték, azt a pedagógiai intézetben belül pillanatok alatt meg tudtuk szervezni. És hát természetesen ez a mozgáster is szinte teljesen beszűkült, hiszen a tanév-előkészítő tanácskozáson kívül szinte másra nincs is lehetőség.” – pedagógiai intézeti munkatárs

A kutatás során arra voltunk kíváncsiak, hogy a pedagógiai intézetek és kabinetek milyen eszközökkel, módszerekkel képesek segíteni a pedagógusok hálózatos tanulását. Ennek érdekében **a kérdőívünkben 12 lehetőséget soroltunk fel, melyek közül a válaszok alapján hármat tekinthetünk általánosan elterjedtnek** (amelyekre az intézetek, kabinetek több mint fele félévente többször biztosította a részvételi lehetőséget a pedagógusok számára); **ezek a saját szervezésű műhelymunkák,**

az intézményeken belüli szakmai megbeszélések, együttműködések segítése, valamint a saját szervezési szakmai napok, vitaestek (53. ábra).

Az eredmények szerint három további tevékenységet tekinthetünk széles körben elterjedtnak (amelyekre az intézetek, kabinetek több mint fele félévente legalább egyszer biztosította a lehetőséget); ezek a más intézményekkel, szervezetekkel közösen szervezett műhelymunkák és szakmai rendezvények, valamint a saját szervezésű szakmai konferenciák. Az eredmények alapján az is megfigyelhető, hogy **minél nagyobb a rendezvényen résztvevők potenciális száma, annál ritkább megrendezés volt a jellemző** (műhelymunka → szakmai nap → konferencia). Érdekes kiemelni továbbá, hogy a gyakori programok között találjuk még az intézményeken belüli horizontális tanulás elősegítésének különféle eszközeit is.

53. ábra: A pedagógusok horizontális tanulását elősegítő módszerek, tevékenységformák alkalmazásának megítélése – a pedagógiai intézetek, kabinetek vezetőinek (N = 29) és munkatársainak (N = 143) válaszai alapján (%)

Az eredmények szerint az intézetek és kabinetek több mint fele legalább évente részt vett más szervezetekkel közös konferenciák szervezésében és már működő szakmai hálózatok működtetésében – az újonnan szervezett szakmai hálózatok létrehozásába (miként az várható is volt) ritkábban kapcsolódtak be. A pedagógusok intézményközi óralátogatásának, hospitálásának szervezésében a pedagógiai intézetek, kabinetek általánosságban nem jeleskedtek, a hazai és nemzetközi tanulmányutak szervezése pedig igazi ritkaságszámba ment, pedig utóbbiak hatékony eszközei lehetnének az új impulzusok megszerzésének és a pedagógusok kiégése elleni küzdelemnek is. (53. ábra)

ÖSSZEGZÉS ÉS A VÁLASZADÓK RÉSZÉRŐL FELMERÜLT JAVASLATOK

Kutatásunk eredményei alapján a pedagógiai intézetek és kabinetek kapcsolatai az általános iskolák esetében szinte teljes körűen kiépültek bizonyultak, míg az óvodák és a gimnáziumok esetében is megfelelőek, bár fejlesztendők látszóttak. A szakképző intézmények esetében a kapcsolódás az előzőektől jóval gyengébbnek mutatkozott.

A szolgáltatási területek esetében a kapcsolatok kiépületlensége leginkább a tanuló tájékoztatás esetében volt szembeötlő. A terület marginális voltát jól jelzi, hogy a fókuszcsoportos beszélgetéseken ez a téma egyszer sem merült fel, ezen a területen mindenképpen szükséges lenne a kommunikáció hatékonyabbá tétele. A többi szolgáltatási terület esetében a szakképzési profillal rendelkező intézményeken kívül a pedagógiai-szakmai szolgáltatások keretében kiépült kapcsolatok megfelelőnek tűntek a pedagógiai intézetek munkatársainak válaszai alapján. Viszont az intézményvezetői válaszok azt jelzik, hogy a pedagógiai mérés-értékelés területéhez kötődő kommunikáció fejlesztése is szükségszerűnek tűnik.

A pedagógiai intézetek ágazati szereplőkhöz fűződő kapcsolatai kiépültek és jól működtek. Az eredmények szerint a legproblémásabbnak a felsőoktatási intézményekkel való kapcsolatok tűntek, melyek esetében – a fókuszcsoportos interjúk tanulsága alapján elmondható, hogy az együttműködések különböző projektek, pályázatok mentén alakultak ki, és azok lezárultával az együttműködések is veszítettek intenzitásukból. Ez a hálózatos tanulást lehetővé tevő kezdeményezésekre is jellemzőnek bizonyult.

Problémásnak tűnik, hogy a pedagógiai intézetek és kabinetek a stratégiai partnerként megjelenő referenciaintézményekkel és gyakorló iskolákkal – például az általános iskolákhoz képest – rendkívül alacsony arányban számoltak be kiépült kapcsolatokról.

UTÓSZÓ

2013. január 1-je mérföldkő a köznevelési rendszer életében, a pedagógiai-szakmai szolgáltatási rendszert tekintve különösen. A hatályba lépő szabályozók (köznevelési törvény, 48/2012. EMMI rendelet) mentén kialakulni látszott egy olyan szakmai támogató rendszer, mely jellegét tekintve az állami fenntartás és működtetés túlsúlyára, a megosztott fenntartói és szakmai irányításra, a bázisalapú finanszírozásra, az állami megyei pedagógiai intézetek és fővárosi kabinetek, illetve néhány nem állami fenntartású pedagógiai intézet intézményrendszerére, valamint megyei és országos szinten ellátandó szolgáltatási feladatokra építve a bevezetését követő másfél évben területileg körülbelül 60%-os lefedettséggel működött.

A pedagógiai-szakmai szolgáltatások intézményrendszerének vizsgálata és fejlesztése téma keretei között 2013. I. és 2014. III. negyedévében elvégzett adatgyűjtések és empirikus kutatások tapasztalatai alapján egyértelműen megállapítható a Közép-Magyarország Régió rendezetlen szolgáltatási rendszeréből, valamint az állami szolgáltatók által részben ellátott megyék feladatellátási helyzetéből adódó alulműködés, az állami és nem állami szolgáltatók egymáshoz való viszonyának tisztázatlansága, az egymástól jelentősen eltérő adottságokkal és színvonalon működő állami szolgáltatók gyakorlata, az egységes szakmai és fenntartói irányítás hiánya, valamint az állami fenntartásban jelentkező forráshiány.

A rendszer kiépítését és további fejlesztését a döntéshozók egy ponton lezártnak tekintették, és a nem teljes lefedettséggel kialakult szolgáltató rendszer újabb átalakításáról döntöttek. Ezzel párhuzamosan döntés született arról is, hogy a fenntartói és szakmai irányításban közreműködő két háttérintézmény helyett egy harmadik szervezethez delegált egységes irányítás valósuljon meg. Jelen kötet szerkesztése idején, a pedagógiai intézetek és kabinetek megszüntetésével egyidejűleg vette kezdetét az egységes irányítást és koordinációt biztosító hivatali működés megszervezése, valamint az ennek kereteit biztosító új szabályozók koncepciójának kidolgozása.

A projekt indulásának ideje egybeesett a köznevelési intézmények állami fenntartásba vételének időpontjával, a téma kutatási és fejlesztési feladatai tehát ennek a kialakuló rendszernek a vizsgálatára és fejlesztésére irányultak. A projekt időszakának teljes ideje alatt jelen időben zajlottak és még most is zajlanak az átalakulási folyamatok, a téma fejlesztései mindezen hatásokkal együtt – a projekt időtartamának és erőforrásainak adottságait figyelembe véve – részben reagálnak a 2015. április 1-jétől megindult átalakulásokra is.

Kutatásaink és fejlesztéseink során egyaránt olyan érvényes állítások megfogalmazására törekedtünk, amelyek a mindenkori szolgáltató rendszer szervezeti és szereplői számára is hasznos inputokkal szolgálhatnak – elsősorban a 2013–2014-es működésből levont tapasztalatokra és következtetésekre építve.

A kötet zárásaként kutatásaink fontosabb eredményei közül azokat a megállapításokat emeljük ki, melyek teljesülése a támogató rendszer minőségi működtetésének alapvető – de önmagában nem elégséges – feltételei.

- A pedagógiai-szakmai szolgáltatás elengedhetetlen része a köznevelési rendszernek, melynek célja a pedagógiai eredményesség hatékony támogatása.
- A pedagógiai-szakmai szolgáltató rendszer legfontosabb funkciója a tudás-, információ- és minőségmenedzsment.

- A hatályos jogi szabályozás ellenére csak részben kiépült pedagógiai intézeti és pedagógiai-szakmai szolgáltatást nyújtó intézményrendszer működésének hatékonysága és eredményessége nem ítélt meg objektíven.
- A pedagógiai-szakmai szolgáltatást nyújtó intézményhálózat teljes körű kiépítése elengedhetetlen feltétele annak, hogy a külső, professzionális szakmai támogatás különféle formái minden érintett számára hozzáférhetőek legyenek.
- A pedagógiai-szakmai szolgáltatások optimális működéséhez alapvető fontosságú a szakmai irányítói és fenntartói feladatok összevonása, amely egyúttal megalapozza az egységes minőségirányítási rendszer bevezetését.
- A szervezetek közötti hálózati tanulás eszköztárának adaptálása alkalmas a pedagógiai-szakmai szolgáltatást nyújtó intézmények eredményességének növelésére, valamint a köznevelési intézmények közötti együttműködésekben egyféle katalizátor szerep felvállalására.

A vizsgálatok tapasztalataiból kiindulva – jelen kutatási kötettel együttesen értelmezendő, ugyanakkor önmagában is helytálló – *A pedagógiai-szakmai szolgáltatások intézményrendszerének fejlesztése* című kötetünkben olyan állításokat és javaslatokat igyekeztünk megfogalmazni, amelyek reflektálnak a folyamatában vizsgált múlt és jelen idejű rendszerre, ugyanakkor definiálják a jövő szolgáltató rendszerének funkcionális céljait, valamint az erre épülő szervezeti, irányítási, finanszírozási és működési modellek alapelveit.

Az olvasó a pedagógiai-szakmai szolgáltatások 2013-2014. évi magyarországi helyzetét bemutató tanulmánykötetet tart a kezében. A kötetben szereplő fejezetek a TÁMOP 3.1.1-11/1-2012-0001 kiemelt projekt *A pedagógiai-szakmai szolgáltatások intézményrendszerének vizsgálata és fejlesztése* téma keretében elvégzett kutatások legfontosabb eredményeit összegzik, melyek adatgyűjtésekre és empirikus részkutatásokra építve mutatják be a pedagógiai-szakmai szolgáltatások 2012. utáni átszervezését követő, 2013. és 2014. évi intézményi működési és feladatellátási helyzet legfontosabb jellemzőit. Az online kérdőíves adatfelvétellel épülő kutatásokból nyert kvantitatív adatok értelmezését az egyéni és csoportos interjúk során megkérdezett vezetők és munkatársak véleményének feldolgozása teszi teljessé. A szolgáltatásokat nyújtó intézmények helyzetét, működését és a velük szemben felmerülő igényeket vizsgáló részfejezeteket a pedagógiai-szakmai szolgáltatások helyzetével és jövőjével foglalkozó minisztériumi és háttérintézményi felső- és középvezetőkkel készült interjúkból kirajzolódó kép árnyalja, mely a döntéshozók oldaláról is igyekszik feltárni a tématerülettel kapcsolatos véleményeket. A kötet hasznos információkkal és inputokkal szolgál a pedagógiai-szakmai szolgáltatások területén érintett valamennyi szakember számára.

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE